

ספר המדות

מסדר על פי אלה בית

מרבנו הקדוש

רבי נחמן זצוק"ל מפרסלב
בעל מחבר ספרי לקוטי מוהר"ן

בראש הומיות יקרא מעשה איש ופקדתי * במה יזכה נער את
ארהו להיטיב אחריתו * יריע אף יצריח מעלת קדשת כל המדות
הטובות יקר תפארת גדלתם * ולעמת זה פגם הגדול והנורא של
כל מדה רעה * רחמנא לצלן * עצם גנות הרפתם * שומר נפשו
ירחק מהם לבל ילכד ברשתם * פקח עיניו וראה כמה גדול פח
המדות וסגלתם * יעלה לשמים שיאם ואחזיתם * אם בעל נפש
אפה תמצא מרגוע לנפשו, אשר ייטב לה לעד * למען תלך לבטח
דרךך ואשורך לא תמעד:

הובא לדפוס על ידי

מכון אב"ן שתיה ביתר עלית

ערב ראש השנה תשמ"ט

מהדורה חדשה של ספרי רבי נחמן מברסלב ותלמידיו יוצאת לאור על ידי מכון אב"ן שתיה

התוספות בהוצאה החדשה של ספר המידות
הספר הוגה על פי דפוס ראשון משנת תקע"א. תוקנו בו מאות טעויות ושיבושים, תוך בדיקה
מדוקדקת לגבי כל תיקון שערכנו בספר על פי הדפוסים המאוחרים יותר, כאשר לפנינו מונחות
הגהות הרב מטשערין על ספר המידות.
הושקעה מחשבה רבה בכל נושא עיצוב פנים הספר כדי שיהיה מדויק ונוח ללימוד.

הננו מודים למשפיעי וחשובי אנ"ש שחזקו את ידינו בהסכמותיהם להוצאת המהדורה
החדשה של הספרים השונים:

הרה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
הרה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א
הרה"ח רבי יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א
הרה"ח רבי שמעון טייכנר שליט"א

תודה וברכה לכל מי שטרח והשקיע את זמנו בעבודה הרבה שהושקעה בהוצאת מהדורה
זו - צוות המכון: הרב עופר שלמה גיסין - הרב יוסף לוי - הרב בצלאל פרידמן - הרב אליעזר
בורשטיין - הרב יהושע גוטליב - הרב אשר יארבלום - חברי קהילת 'שדה צופים' בראשות
הרב עודד ניצני - לכל שאר העוסקים והמסייעים שלא נזכרו כאן - ברכת יישר כח להוצאת
"תורת הנצח" והרב נתן בורשטיין מנהלה שאפשרו לנו להשתמש בעבודתנו בסדרי הדפוס
של ספרי ברסלב פרי עמלם.
תודה לרב אליעזר חשין על סיועו ועצותיו במהלך שלבי העבודה השונים.
כולם יבורכו מפי עליון. ויהי רצון שזכות רביננו הקדוש רבי נחמן מברסלב ותלמידיו תעמוד
להם ולזרעם עד עולם - אמן.

מכון אב"ן שתיה

לעילוי נשמת
אברהם נחמן ניצני הי"ד
נעקדה"ש - כ"ח כסלו תשס"ב

*

ת"ד 30074 ביתר עילית
טלפון: 1599-5-10000
האתר: evenshtia.com

© כל הזכויות שמורות לעמותת אבן שתיה ע"ר - 580379600
אין להעתיק, לשכפל, להפיץ או לעשות שום שימוש אחר בספר זה
ללא אישור מפורש בכתב מהמוציא לאור.

אודות רבי נחמן מברסלב

מאת מכון אב"ן שתיה

לידתו וראשית הנהגתו

רבינו הקדוש, מורנו הרב רבי נחמן מברסלב זי"ע (מוהר"ן) נולד בעיר מז'יבוז' (אוקראינה), ביום שבת, ראש חודש ניסן, בשנת תקל"ב (1772). אביו היה רבי שמחה, בנו של רבי נחמן מהורודנקא, מתלמידי החשובים של רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מייסד תנועת החסידות. אימו, פייגא, היתה בתה של אדל, בתו של הבעש"ט.

כנהוג בין היהודים במזרח אירופה באותן שנים, נשא רבינו את אשתו סאשיא (בת ר' אפרים מהוסאטין) בגיל שלוש עשרה, ביום בר המצוה שלו, בשנת תקמ"ה. ראשון תלמידיו, רבי שמעון, שהיה מבוגר ממנו, התקרב אליו ביום חתונתו. תיאור מהלך ילדותו ונעוריו והתעלותו בעבודת השם עד שזכה למדרגותיו הנעלות מובא בספרים 'שבחי הר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'חיי מוהר"ן'. לאחר שהתגורר כמה שנים בהוסאטין עבר רבינו לעיר מדוודיבקה, שם התקרבו אליו חסידים ותלמידים והוא היה לרבם ומורם.

נסיעתו לארץ ישראל

בח"י אייר (ל"ג בעומר) תקנ"ח (1798) יצא רבינו לנסיעתו לארץ ישראל, והגיע אליה בערב ראש השנה תקנ"ט לעיר חיפה, ושם התפלל בראש השנה. לאחר מכן ביקר בטבריה וצפת ובמירון, ומעכו הפליג בחזרה לביתו. בנסיעתו זו שהה כמשך יותר משנה, עד לחזרתו מארץ ישראל אחרי חג השבועות תקנ"ט. רבינו סיפר גדולות ונצורות על מעלת ארץ ישראל ועל מה שהשיג שם. וכך כותב תלמידו רבי נתן: "ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים דיו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה ע"י כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למדרגה עליונה גבוה מאד. וחלילה לנו לדבר מזה, שלא לפגום ולמעט בכבודו, חס ושלום, כי אין לנו כלים ודיבורים לכנות בהם עוצם השגתו ומעלתו, כי רבינו ז"ל היה חידוש מופלג מאד, אשר לא היה חידוש כזה אפילו בדורות הקודמים" (חיי מוהר"ן ק"מ).

המחלוקת שהיתה עליו

בשנת תק"ס (1800) עבר לעיר זלאטיפולי. לקראת סיום ישיבתו שם, התעוררה עליו מחלוקת גדולה מצד הסבא משפאלי, אמנם רוב גדולי הדור מתלמידי המגיד ממזריטש (תלמיד הבעש"ט וממשיך דרכו) כמו הרבי מברדיטשוב ובעל התניא ורבים אחרים החזיקו ידם עם רבינו.

ישיבתו בברסלב

באלול שנת תקס"ב (1802) עבר רבינו לעיר ברסלב (הנקראת בפי הגויים בראצלב). בכניסתו לגור שם אמר "היום נטענו שם 'ברסלבר חסידים', ושם זה לא ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו אנשי שלומנו נקראים על שם עיר ברסלב" (חיי מוהר"ן קט"ו). את שינוי השם ל'ברסלב' הסביר על פי דברי הנביא: "[ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם] והסירותי את לב האבן מבושרכם, ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל ל"ו כ"ו), ודרשו חז"ל: "אל תקרי 'לב בשר' אלא 'לב בשר', שיהיה לב כל אחד בוסר בחלקו של חברו [כלומר אינו מקנא בשל חברו]" (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שני"א, ופירוש זית רענן שם), 'לב בשר' אותיות 'ברסלב' (חיי מוהר"ן של"ט).

התקרבות תלמידו רבי נתן

סמוך לכניסתו לברסלב התקרבו לרבינו תלמידו המובהק מורנו הרב רבי נתן (מוהרנ"ת), וחברו רבי נפתלי. שניהם היו לתלמידיו הגדולים המובהקים, ועליהם אמר שהם היחידים מתלמידיו שניתן לומר עליהם שיודעים ומבינים קצת את ענינו ודרכיו.

רבי נתן נולד בט"ו בשבט תק"מ (1780), לאביו ר' נפתלי הירץ מהעיר נמירוב, והיה חתנו של אחד מגדולי הרבנים בדורו, רבי דוד צבי אוירבאך. בהיותו בן עשרים בערך התקרב לתורת החסידות, והיה מקורב לכמה אדמוורי"ם, ובעיקר היה לתלמיד חביב לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב. לאחר שחברו רבי ליפא התקרב לרבינו, נסע רבי נתן לברסלב יחד עם חברו רבי נפתלי, ומאז דבקה נפשו ברבינו. עוד לפני שהגיע רבי נתן לברסלב, אמר רבינו לתלמידיו: שהוא משתוקק שיתקרב אליו איש למדן ובעל לשון נפלא, ודיבר גדולות על מעלת נשמתו (חיי מוהר"ן שס"ד, אבני"ה ברזל ה'). לאחר שנתקרב רבי נתן והתחיל לכתוב את תורתו וספריו של רבינו אמר עליו: "ברוך השם, שהזמין לי רך בשנים אחד, שאפילו דיבור אחד מדיבורי לא יהיה נאבד עוד" (חיי מוהר"ן שס"ה), ו"אם לא היה הוא, לא היה לכם אפילו עלה [דף] אחד מהספר [ליקוטי מוהר"ן]" (חיי מוהר"ן ש"ע). תלמידי רבינו הבינו ממנו שהוא סומך את רבי נתן כתלמידו המובהק, ועל פיו תהיה השארת והמשכת ענינו בעולם (פרפראות לחכמה ו' ט"ז).

מחלתו ויסוריו

לאחר שנפטרה אשתו הראשונה בקיץ תקס"ז, חלה רבינו בחולי השחפת. "ותיכף שעשה ההוסט [השיעול] הראשון, אמר תיכף שיסתלק [שייפטר מן העולם], והתחיל מיד לדבר מהסתלקותו וכו' ודיבר הרבה מהחולאת שלו שהוא מסוכן מאד, וציוה להתפלל עליו" (מי מוהרנ"ת כ"ו).

לרבינו נולדו שני בנים ושש בנות. אשתו הראשונה, שני בניו ושתיים מבנותיו נפטרו בצעירותם עוד בחייו. כמו כן הטלטל בנסיעות רבות לצורך רפואתו ולעוד מטרות נשגבות שלא גילה אותן. על יסוריו, מחלתו וטלטוליו, והמחלוקת הגדולה שהיתה עליו, כתב רבינו ז"ל במכתב משנת תקס"ז: "כה דברי אהובכם הכותב בדמע, מגודל השמחה אשר בלבבי, שהקדוש ברוך הוא נתן לי כוח ברזל לשאת עול היסורים וטלטולים כאלו" (חיי מוהר"ן קס"ו).

הדפסת ספרו 'ליקוטי מוהר"ן'

בשנת תקס"ח (1808) צייה רבינו להדפיס את התורות שאמר עד אז בספר 'ליקוטי מוהר"ן', ושלה לקבל הסכמות עליו מכמה מגדולי הדור וביניהם החוזה מלובלין והמגיד מקאזניץ. הוא הפליג בשבחו של ספרו מאד ואמר שיציאתו בעולם היא אתחלתא דגאולה (חיי מוהר"ן שמ"ו). כשאמר לרבי נתן תורות ומאמרים מאז והלאה אמר לו: "זה יהיה לך על הספר השני" (ימי מוהר"ת כ"ט), ואכן חלק שני ('תניינא', בארמית) מהספר נדפס ע"י רבי נתן בשנת תקע"א לאחר הסתלקות רבינו ז"ל. בספריו חוזרת ההמלצה והעצה לקבוע שיעורים יומיים בספרו בבקיאאות ועיון, והדרכה לדרך מיוחדת של 'הליכה עם התורות' המשלבת עיון עמוק בעבודת השם למעשה (חיי מוהר"ן שמ"ו, שמ"ט, שפ"ח, שפ"ט).

גילוי ה'תיקון הכללי'

בשנת תק"ע גילה רבינו לתלמידיו את ענין ה'תיקון הכללי', והוא אמירת עשרה מזמורי תהלים (ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ' ק"ה קל"ז ק"ט) למי שקרה לו מקרה לילה, ח"ו. הוא גילה שאמירת המזמורים היא תיקון לפגם זה, שהוא פגם הברית, שורש כל הפגמים שבנפש וזהו התיקון הכללי לכל העברות. כמו כן ייחד את תלמידיו [רבי נפתלי ורבי אהרן] לעדות "ואמר: שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים, אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד, חס ושלום, אזי אתאמין ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו. ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים מועילים מאד מאד" (שיחות הר"ן קמ"א, חיי מוהר"ן רכ"ה, ליקוטי מוהר"ן ר"ה, תניינא צ"ב). את ענין 'תיקון הכללי' צייה על תלמידיו לגלות ולפרסם בעולם, לתועלת כלל נשמות ישראל.

המעבר לעיר אומן

קודם חג הפסח בשנת תק"ע (1810) אמר רבינו לחפש לו דירה בעיר אומן. בליל שבת קודש, ראש חודש אייר תק"ע היתה שריפה גדולה בעיר ברסלב, וביתו של רבינו נשרף בין שאר בתי העיר. למחרת בבוקר באו והודיעו לו שהדירה בעיר אומן מוכנה, ומיד יצא רבינו לדרכו, התעכב בדרך אצל חסידיו בכמה עיירות, ונכנס לגור באומן ביום רביעי ה' אייר תק"ע. לרבינו היתה "כוונה גדולה ונוראה מאד בזה שבא לאומן" (חיי מוהר"ן קצ"ב). הוא גילה שבא לגור ולהיפטר באומן כדי להקבר בבית החיים הישן שם, אשר בו טמונים אלפי יהודים שמתו על קידוש השם בגזירות שנת ת"ח. רבינו אמר: "לא אלפים נשמות כאן, כי אם רבבות, רבבות, רבבות וכו' מצפים על תיקונים שלי" (חיי מוהר"ן קצ"א).

הדרכתו ועצותיו

כידוע ומפורסם בעולם, יש בספרי רבינו ז"ל עידוד וחיוזוק גדול לכל אדם, ועצות רבות ונפלאות בכל עניני החיים ועבודת השם, מלבד אוהרתו על דקדוק שמירת ההלכה, ועסק התורה התפילה והמצוות באמונה ובשמחה. אמנם על שתי הנהגות אמר שהם חיוז ותיקון סגולי לכל נשמה מישראל לדורות: לימוד הלכה בספר שולחן ערוך בכל יום, ושעה של תפילה אישית בכל יום שבה יפרש האדם את שיחתו לפני בוראו (שיחות הר"ן קפ"ה). עצה זו

נקראת 'התבודדות', ועליה אמר רבינו ז"ל שהיא "מעלה עליונה וגדולה מן הכל" (ליקוטי מוהר"ן תניינא כ"ה).

כמו כן הזהיר רבינו ז"ל את תלמידיו בחייו להתקבץ אליו בראש השנה ולהתפלל עימו ביחד, ואמר שהוא עושה בזה תיקונים גדולים שאף הוא אינו יכול לעשות בשום זמן אחר. תלמידי רבינו ז"ל הבינו ממנו שרצונו חזק מאד שימשיכו לקיים את הקיבוץ הזה גם לאחר הסתלקותו: עליה לצינו הקדוש בערב ראש השנה ואמירת 'תיקון הכללי', ותפילה ביחד בימי ראש השנה בבית כנסת בעיר אומן (חיי מוהר"ן ת"ג, ת"ו, פרפראות לחכמה על ליקוטי מוהר"ן תניינא ה' בסופו). שלוש עצות אלו (לימוד שולחן ערוך, התבודדות, הקיבוץ בראש השנה) הן שלוש ההנהגות העיקריות שעליהן בנו ענין חסידות ברסלב לדורות (ביאור הליקוטים ס"א אות ס"א, נתיב צדיק מכתב מ"א).

הסתלקותו מן העולם

ביום שלישי, י"ח תשרי תקע"א (1810), היום הרביעי של חג הסוכות, נסתלק רבינו ז"ל ונטמן בבית החיים הישן באומן. רבי נתן כתב תיאור ארוך ומרגש על הסתלקות רבינו ז"ל, ומסיים שם: "כי שם המקום המוכן לו משישת ימי בראשית, לעסוק שם בתיקון העולם לדורות, לכל מי שיבוא אליו לשם, ויאמר העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים הידועים אצלנו, כאשר הבטיח בחיים חיותו, אשרי הזוכה לזה" (ימי מוהר"ן ס"ו).

"האש שלי תוקד עד ביאת המשיח"

לאחר הסתלקות רבינו נבנתה חסידות ברסלב ע"י רבי נתן. הוא לא הפך לאדמו"ר במקום רבינו, כי שמע ממנו שרצונו שהמשיכת שיטתו תהיה "להשאיר תלמידים שיעשו תלמידים", וחזה ואמר שכך יהיה עד ביאת המשיח (חיי מוהר"ן מ"ו, שע"ג).

הוא סידר והדפיס את ספרי רבינו ז"ל (ליקוטי מוהר"ן, 'סיפורי מעשיות' ו'ספר המידות'), כתב את שיחותיו ותולדותיו של רבינו (בספרים 'חיי מוהר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'שבחי הר"ן'), וכתב ספרים המלקטים את עצות רבינו למועשה ('קיצור ליקוטי מוהר"ן', 'ליקוטי עצות').

רבי נתן בנה את בית המדרש באומן, והמשיך את הקיבוץ הקדוש בראש השנה, כפי שלמדו מרבינו ז"ל שרצונו שימשיכו בו גם לאחר הסתלקותו. כמו כן היה נוסע בין העיירות והכפרים באוקראינה ולימד את תורת רבינו, וקירב יהודים רבים לחסידות ברסלב. בשנת תקפ"ב (1822) נסע רבי נתן לארץ ישראל, וסיפור נסיעתו מופיע בספר תולדותיו שכתב.

מלבד ספרי רבינו, כתב רבי נתן את ספריו הנפלאים 'ליקוטי תפילות', ו'ליקוטי הלכות' (שמונה כרכים על סדר השולחן ערוך, ובהם ביאור והרחבה על פנימיות הלכות התורה על פי ספרי הקבלה וספרי רבינו ז"ל). רבי נתן כתב גם את תולדות חייו ('ימי מוהר"ן'), את ספר 'שמות הצדיקים', ומכתבים רבים לבנו ותלמידיו שנדפסו בספר 'עלים לתרופה'.

במשך שלש שנים (תקצ"ה-תקצ"ח) סבל רבי נתן ממחלוקת קשה וגדולה עליו ועל כלל חסידי ברסלב. ממכתביו וספריו שכתב באותה תקופה ניכרת התחזקותו המופלאה גם בזמנים קשים ביותר, ואמונתו בשיחתו של רבינו ז"ל שהבטיח שענינו יגמר כרצונו (חיי מוהר"ן רכ"ט).

ושאמר: "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח" [באידיש: "מיין פייעריל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען"] (חיי מוהר"ן מ"ו, רכ"ט, ש"ו. בספר שיחות וסיפורים אות ג' כתב שמשמעות המילה באידיש שאמר רבינו היא גם שלעיתים עלול להיות שיישאר מן האש רק ניצוצות קטנים. ראה עוד בספר שיח שרפי קודש ה' תנ"ב).

בערב שבת קודש, י' בטבת תר"ה (1845) נסתלק רבי נתן מן העולם, מוקף בבניו ותלמידיו. לפני פטירתו חיוק את תלמידיו בצוואתו שיתאמצו "בממון, ברצון ובטרח" להדפיס את ספרי רבינו ולהפיצם בעולם, ואמר: "אפילו דף אחד מספרי רבינו ז"ל יהיה תיקון על הכל" (סוף ספר עלים לתרופה).

בזמננו התפרסמו ונפוצו ספרי רבינו ז"ל בכל העולם בשפות רבות, ועשרות אלפי יהודים נוסעים מידי שנה לציונו הקדוש באומן. על כך כתב תלמידו של רבי נתן, רבי נחמן מטשעהרין בשנת תרל"ו (1876) בספרו 'פרפאות לחכמה':

"ידוע שכל עסקו של רבינו ז"ל גם בחיים חיותו, היה העיקר להכניס מידת האמונה הקדושה בישראל, לגדלה ולהשלימה וכו' וביותר עוסק בזה גם עכשיו אחרי הסתלקותו ז"ל וכו' וזוה מובן ממילא כי אדרבא דייקא עכשיו שאין אנו זוכין לראות את מורנו בעיני אדם ממש, וכן לשמוע מוסר מפיו הקדוש ולטעום מתיקות אמרי נועם שלו בפועל ממש בשעת הקיבוץ כמו שהיה בחיים חיותו ז"ל, ואף על פי כן מתקבצין אליו ונשענין על זכותו הקדושה, וכל אחד צועק מעומק לבבו בתמימות ובפשיטות גדול לזכות לשוב אל ה' ולהתקרב אליו יתברך באמת" (פרפאות לחכמה, ה' תניינא)

"ומי שמסתכל על זה בעין האמת ומתבונן בגודל כח וזכות הצדיק שיזכה וזיכה את הרבים בחייו כל כך, עד שגם עכשיו זה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל עומד ומשמש במרום ומזכה את הרבים כל כך בספריו הקדושים ובקברו הקדוש, וזה מה שנראה גם לעיני בשר הגשמיים, מלבד מה שעוסק ברוחניות בתיקון נפשות ישראל, להחזירם בתשובה ולקרנם להשם יתברך.

וביותר נראה זכות ההתפארות הזאת בראש השנה בזמן הקיבוץ הגדול ומי שיש לו עינים לראות הוא מתפלא מאד בכל שנה ושנה בעת זמן הקיבוץ כי מי פועל ועוסק זאת לקבץ בכל שנה ושנה קיבוץ גדול כזה ה' עליהם יחיו וכו' וגם בעזרת השם בכל שנה נתוספין נפשות חדשות אל כלל הקיבוץ ורואין בחוש ממש הפעולה הטובה שיש לכל אחד מאנשי הקיבוץ בכל השנה על ידי זה ברוחניות. וכמעט שהחיות וההתחזקות של כל אחד בעבודת ה' כל השנה כולה הוא על ידי החיות דקדושה וההארה הגדולה שמקבלין אז בזמן הקיבוץ וכשנתתקן ברוחניות ממילא מסתמא נתתקן גם בגשמיות גם כן כמבואר במקום אחר וכו'" (פרפאות לחכמה, מ' תניינא)

ספר המידות - הקדמת המו"ל

ספר המידות נכתב על ידי רבי נחמן בעצמו בשני חלקים עד שנת תקס"ב, ויצא לאור לאחר פטירתו בשנת תקע"א. החלק הראשון נכתב בשנות ילדותו, והוא ליקוט של מידות טובות והנהגות ישרות אותן אסף וליקט מדברי רבותינו התנאים והאמוראים במשנה, בגמרא ובמדרשים, מספר הזוהר ומדברי חכמי ישראל בספריהם. החלק השני כולל חידושים ורעיונות הנובעים מהשגותיו הרוחניות העליונות בשנות גדלותו. רבי נחמן מפרט את התועלת היוצאת מכל מידה והנהגה טובה בה האדם ינהיג את עצמו, וכן את הנוק והחיסרון הנובעים ממידות והנהגות רעות. ספר זה מחולק לפי מפתח ערכים על פי אלף בית (ולכן כינויו בתחילה היה 'ספר הא"ב').

החלק הראשון היה שמור אצל רבי נחמן עד בואו לעיר ברסלב בשנת תקס"ב. אז גילה על קיומו לתלמידו רבי דב חיילעס, רב העיר לאדיזשין. רבי נחמן הכתיב לרבי נתן את הספר מילה במילה בהפסקות רבות במשך שנתיים. רבי נחמן מסר לרבי נתן רק חלק קטן ממה שהיה כתוב אצלו מהחלק הראשון, וכן לא מסר לו להעתקה את מראי המקומות שהיו לו לכל ענין וענין. החלק השני נמסר לחסידים קטעים קטעים כמה שנים לאחר התגלותו של החלק הראשון. חלק זה לא היה מסודר לפי א' ב' כקודמו, וכן לא היו לו מראי מקומות.

רבי נתן ערך את שני חלקי הספר וצירפם יחד. רבי נתן הדפיס את הספר בדפוס בעיר מאהלו בשנת תקע"א, אך המדפיס הדפיס את שני החלקים בזה אחר זה שלא כרצון רבי נתן. עשר שנים לאחר מכן הדפיס רבי נתן את הספר בביתו מסודר כראוי, וגם הוסיף לו כמאה מראי מקומות. בשנת תרל"ז הדפיס רבי נחמן מטשעהרין את ספר המידות מלווה במראי מקומות רבים הכוללים גם מראי המקומות של רבי נתן (בספר "נווה צדיקים" ציין הרב נתן צבי קעניג את מראי המקומות המקוריים של רבי נתן). רבי צדוק הכהן מלובלין כתב בתקופה מאוחרת יותר מראי מקומות לספר המידות, והם נדפסו בהוצאות השונות של ספר המידות, עובדה שסייעה בהתפשטות תורת רבי נחמן מברסלב גם בקרב יהודי פולין וסביבותיה. בחלק מן הדפוסים המאוחרים נקרא הספר גם בשם "ספר הנהגות ישרות".

ספר המדות

תוכן הענינים

צח	הצלחה	טו	הקדמה
צט	הריון	כג	הקדמה שניה
ק	הוראה	כט	אמת
קא	ודוי דברים	לג	הכנסת אורחים
קא	ותרן	לד	אהבה
קב	זיפן	לו	אמונה
קב	זכות אבות	מב	אכילה
קג	זכירה	מד	אלמן
קד	זקנים	מה	ארץ ישראל
קד	זריזות	מו	אבדה
קה	חלום	מז	בנים
קה	חן	נו	בית
קו	חנפה	נח	בושה
קז	חקירה	סא	בגדים
קח	חדושין דאורייתא	סג	בטחון
קי	חתון	סד	בשורה
קיא	טבע	סה	ברכה
קיא	טלטול	סה	בכיה
קיב	טהרה	סו	גאון
קיג	ישועה	סט	גנבה וגזלה
קטו	יראה	עא	דעת
קיח	יחוס	עו	דרך
קיט	כבוד	עח	דין
קכא	כעס	עט	המתקת דין
קכג	כשוף	פז	התבודדות
קכד	למוד	פח	הרהורים
קלב	לשון הרע	צד	התנשאות

קפ	פַּחַד	קלד	לִיצְנוּת
קפג	פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים	קלה	מְרִיבָה
קפה	פְּרִישׁוֹת	קמה	מָמוֹן
קפה	פּוֹסֵק	קנד	מַפְלֵת
קפו	צְדָקָה	קנד	מְסוּר
קצב	צְדִיק	קנה	מִשְׁקָה
רט	קָלְלָה	קנה	מְשִׁיחַ
ריא	קִלְפָה	קנו	מוֹהֵל
ריב	קִנְאָה	קנו	מַפְרָסִם
ריג	קָרִי	קנז	נְאוּף
ריד	קְשׁוּי לֵילֵד	קסב	נְדָה
רטו	הַרְחַקַת רְשָׁעִים	קסג	נְפִילָה
ריז	רְחֻמָּנוּת	קסד	נְבוּל־פֶּה
ריח	רְאִיָּה	קסה	נְהִנָּה מְאַחֲרִים
ריט	רְפוּאָה	קסו	נְגִינָה
רכ	שְׁמֻחָה	קסז	נְסִיּוֹן
רכב	שְׁכָרוֹת	קסז	נֵר תְּמִיד
רכג	שָׂרִים	קסח	סְפִירַת הָעֵמֶר
רכג	שָׁחַד	קסח	סוּד
רכד	שְׁלוֹם	קסח	סֵפֶר
רכה	שְׁבוּעָה	קע	סְגָלָה
רכו	שֶׁבֶת	קעב	עֲנָוָה
רכו	שֶׁנָּה	קעד	עֲצָבוֹת
רכז	שׁוֹחֵט	קעו	עֲצִירוֹת
רכח	תְּשׁוּבָה	קעז	עֲבָרָה
רלו	תּוֹכָחָה	קעז	עֲצָלוּת
רלח	תְּפִלָּה	קעז	עֲנָשׁ
בסוף הספר	תְּקוּן הַכְּלָלִי	קעח	עֲצָה
		קעט	עֲזוֹת

הקדמה

מאת רבי נתן מברסלב

בזה הספר מבארים כל המדות והנהגות על סדר אלה-בית, ונחלק לשני חלקים, והם מכנים אצלנו בשם אלה-בית ישן ואלה-בית חדש. החלק הראשון הם לקוטים נפלאים, אשר לקט רבנו הטאהור והקדוש בימי ילדותו, כל אשר השיגה יד חכמתו הגדולה להבין דבר מתוך דבר, ואסף מכל ספרי קדש, כל אשר מצא בהם, מה שנוגע למוסר ולהנהגות ומדות ישרות, וכתבם אצלו לזכרון. הן מה שמצא מבאר בדברי רבותינו, זכרונם לברכה, איזה מעלה של מדה טובה או להפך גנות מדה רעה, הכל פאשר לכל היה מאסף על-יד על-יד והעתיקם אצלו על סדר אלה-בית אצל כל מדה ומדה, למען יהיה לו לזכרון לראות בעיניו מעלת כל מדה ומדה והפוכה, למען לכת בדרך טובים וארחות צדיקים לשמור. ונוסף לזה, השיגה חכמתו הרמה דברים רבים יקרים ונפלאים, אשר אינם מבארים בפרוש בדברי חכמינו, זכרונם לברכה, אך ברב עצם השגתו הבין דבר מתוך דבר והשיג חודשים יקרים בעניני המדות מתוך הפסוקים ומתוך דברי רבותינו, זכרונם לברכה, אשר אינם מבארים בדבריהם בפרוש, כי-אם ברמז למשכיל כמותו.

והכל אסף וקבץ ביחד על סדר אלה-בית, ובכבות הימים נמצא אצלו חבור שלם על כל המדות, וצוה להעתיק הכל, ומפיו יקרא אלי, ואני כותב על הספר, למען לא ימוש ספר הזה מפנינו להגות בו תמיד, למען נחדל ממדות רעות. כי כל אחד בראותו מסדר עצם גנות מדה רעה וגדל הפסדה והפגם הנורא המגיע על-ידה, יחוס על נפשו ויאזר מתניו לעמד כנגדה ויבקש ממי שהרחמים שלו, למלט נפשו מני שחת, להצילו מאותן המדות רעות או תאוות רעות וכיוצא בהן, וכן להפך במדות טובות.

גם משפיל על דבר ימצא טוב, עצות נכונות איך להזהר מאיזה מדה, על-ידי שיהיה נשמר מהמדה הסמוכה אליה, כי הם שכנים זו לזו וכל אחת שומרת חברתה, כמבאר בסמוך בהקדמה ששמעתי מפיו הקדוש. ומעלת ספר זה אין מן הצורך לבאר לכל בעל אמת, החפץ באמת ומתגעגע לאחוז בדרך ישר, בודאי ימצא בו מרגוע לנפשו. אשרי שיאחז בו, אז טוב לו בזה ובבא, כי כל הספר הזה מיסוד על פסוקי תנ"ך ועל דברי חכמינו, זכרונם לברכה, פלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת.

החלק השני הוא גם-כן כעין החלק הראשון בצלמו ותבניתו, אין ביניהם הבדל, כי הוא גם-כן באור מעלות מדות טובות וגנות מדות רעות וכיוצא בזה.

אולם ההפרש ביניהם, כי הענינים המבארים בחלק הראשון על כל מדה ומדה, הם דברים המבארים בספרים בפרוש או על-כל-פנים ברמז, ומשפיל על דבר הרוצה להעמיק עיניו להבין דבר מתוך דבר, יוכל להבין ולהשיג מהיכן הוציא הרב ענין זה, מאיזה פסוק או מאיזה מאמר חכמינו, זכרונם לברכה. כי כל הדברים המבארים באלף-בית הישן, לא נפלאות היא ולא רחוקה היא מהמעין לבוא עד תכונתו, להבין ולהשיג מהיכן הענין נובע. אם אמנם, לולי הרב אשר האיר עינינו בדברים אלו, לא היה בא על לב המעין להוציא דברים אלו מתוך הספרי-קדש, אך אחר אשר כבר גלה לעינינו דברים אלו, יוכל המשפיל, אשר לבו שלם בספרי קדש, בספרי תנ"ך ואגדות רבותינו, זכרונם לברכה, ושאר מפרשים, להבין ולהשיג מקור הדברים. אולם הענינים המבארים בחלק השני הם עניני השגות גבוהות ונוראות, אשר השיג המחבר, זכר צדיק לברכה, בימי גדלותו, וכל הדברים האלה גבהו משכל אנושי ונעלמו מעין כל, כי כל ענין וענין יש בו טעם נפלא ונורא מאד ונסמך על איזה מקרא או מאמר חכמינו, זכרונם לברכה ברמז נפלא ונעלם מאד פדרכו הנפלא, כאשר יראה הרוצה בעיניו, כי יש

כמה וכמה ענינים המבארים כאן בלי שום טעם וראיה, ובתוך החבור הגדול של דרושים (הוא הספר ליקוטי מוהר"ן) מבאר שם ענין שלם ודרוש נפלא ונורא על ענין זה באריכות גדול, וזה תמצא בכמה מקומות. כמו כן ילמד סתום מן המפרש, כי גם במקום אשר לא באר הענין בפרוש, גם שם השיגה ידו הגדולה השיגה שלמה על זה, אך לא רצה לבאר כל הענין מטעם הפמס אתו.

כי כל הדברים האלה, כלם הם דברים עליונים וממקום קדוש יתהלכו, ממקור עליון ונורא מאד מאד, ואין בהם דבר אשר לא יהיה בו דרוש נפלא ונורא על מה אדני הענין הטבעי, טעמו של דבר וענינו וסמיכות נפלא ועמק ונסתר מאד בתוך תורה שבכתב או שבפועל. ולא עלינו להרבות בעצם שבח דברים אלו, כי כל המוסיף גורע. כי לא נעלם מעינינו שפלות ערכנו וגדלת אדוננו הרב הקדוש בוצינא עלאה, זכר צדיק לברכה, ועצם העלמו והסתרתו מעיני העולם, אי לזאת עלינו לשום לפינו מחסום, הס כי לא להזכיר, לבלי לספר בעצם שבחו הקדוש לא דבר ולא חצי דבר, והמשכיל כעת ידם, אל אלקים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע. אשרי המחפה ויגיע לימים אשר יש בהם חפץ, בעת אשר תצמח קרן ישראל אמת מארץ תצמח וכו', שפת אמת תכון לעד, כוננת לא כתיב אלא תכון. סמא דמלתא משתוקא, כל חד לפום מה דמשער בלבה יבין וישכיל עד היכן הדברים מגיעים.

אולם באנו בדברים האלה להעיר לב המעינים להודיעם מהות הספר ומעשהו, וקל עלינו להודיע לגלות אנוני אנשי שלומנו אשר כבוד רבנו אור הנעלם, זכר צדיק וקדוש לברכה, הזהיר מאד לעסק בזה הספר, ושללא ימוש מפנינו כי הוא חיינו. וכתבו בעצמו בכרך קטן מאד ואמר שפונתו כדי שיוכל כל אחד לשאתו אצלו תמיד, כי המדות הם יסוד כל התורה כלה ובזה יזכה נער את ארחו לשמר ככל הכתוב בזה הספר, אז יצליח את דרכיו ואז ישכיל. כי זה עקר עבודת האדם כל ימי חלדו; לברח ממדות רעות ומתאוות רעות ולאחז במדות טובות והנהגות ישרות, המבארים בזה הספר.

אֲשֶׁרֵי אִישׁ שִׁשְׁמַע לְדַבְרֵי הָאֵלֶּה לְקַיֵּם כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ. לְעוֹלָם לֹא יָמוּט, וְעַנְתָּהּ בּוֹ צְדָקָתוֹ בְּיוֹם מִחָר כִּי יָבֹא עַל שְׁכָרוֹ, בְּמִדְּהַ שְׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדֵדִין לוֹ. אֲשֶׁרֵי הַבּוֹחֵר בַּחַיִּים יִשְׁלַם ה' פְּעֻלוֹ, אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיָץ, לֹא יַעֲשֶׂר וְלֹא יָקוּם חִילוֹ, אוֹי לְנַפְשׁוֹ כִּי גָמוּל יִדְּיו יַעֲשֶׂה לוֹ, וְלֹא יִטֶּה לְאַרְץ מְנָלוֹ, טוֹב לְפָנָי הָאֱלֹקִים יִמְלֵט מִמֶּנּוּ. מָה רַב טוֹב הַצָּפוֹן לְמוֹלוֹ, בְּשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר, נִפְשׁ עָמַל עָמְלָהּ לוֹ, תִּשְׁתַּפֵּף נִפְשָׁנוּ אֶל ה' לְשׁוֹם חֲלָקָנוּ עִמוֹ, לְהִסְתַּפֵּף בְּצִלוֹ, וְלֹא יֶאֱשָׁמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ, עֵינַי לֹא רָאִתָּה אֱלֹקִים זוֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לוֹ.

דְּבָרֵי הַמַּעֲתִיק הַנֶּאֱמָר וְהַנְּדָכָה עַל הַסְּתַלְקוֹת פָּאָר רָאשָׁנוּ, גָּאוֹן עֲזוּנוֹ, מִחֲמַד עֵינֵינוּ, מַה נֹּאמֵר מַה נְדַבֵּר; הַמְּקוֹם יְנַחֵם אוֹתָנוּ; הַקֶּטֶן נִתָּן בֶּן אֲדוֹנָי אָבִי מוֹרְנוֹ הָרַב נִפְתְּלֵי הִירְץ, גֵּרוֹ יֶאִיר, מְנַעַמְרָאב רַבְתִּי. חֲתַן הָרַב הַגָּאוֹן הַמְּפָרֵס הַצְּדִיק מוֹרְנוֹ הָרַב דְּוִד צְבִי זָכָר צְדִיק לְבָרְכָה, אֲבִית־דִּין דְּפַה קְהֵלַת מְאֵה־לוֹב.

* * *

וְהִנֵּה כָּבֵד נְדַפְס פְּעַם אַחַת זֶה הַסֵּפֶר הַקְּדוֹשׁ, וְאִיִּדֵי דְחֻבִּיבָא קִפְצוּ עֲלֵיהוּ זְבִינֵי וְלֹא נִשְׁאָר מֵהֶם עַד אַחַד, כִּי רַבּוּ הָעַם הַמִּתְאַוִּים לְסֵפֶר הַזֶּה. לְאֲשֶׁר בְּכַרְךָ קָטָן כְּזֶה כְּלוּלִים כָּל הַמְּדוּת וְכִמְהָ דְבָרִים וְעֲצוֹת בְּדָרְכִים יִשְׁרִים לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא, אֵינִן דְּבָר בְּעוֹלָם נִמְנָע מִמֶּךָ שְׁלֹא יִדְבַר מִמֶּנּוּ בְּסֵפֶר הַזֶּה, כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַקּוֹרָא בְּעֵינָיו, וְיִסּוּדָתוֹ בְּהִרְרֵי קִדְשׁ עַל פְּסוּקֵי תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתוּבִים וְדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה בְּגִמְרָא וּמְדַרְשִׁים וּבְזִהָר הַקְּדוֹשׁ וּשְׁאָר סֵפֶרִים קְדוֹשִׁים, עַל־כֵּן אֶמְרָנוּ לְהַדְּפִיסָם שְׁנֵית בְּכִמְהָ תְּקוּנִים וְהוֹסְפוֹת חֲדָשׁוֹת וְנִפְלְאוֹת.

וְזֹאת לְדַעַת, כִּי זֶה הַסֵּפֶר הַעֲתִיקָתִי אוֹת בְּאוֹת מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, כִּי אֶצְלוֹ, זְכוֹרָנוּ לְבָרְכָה, הָיוּ כְּתוּבִים עַל דְּפִין קְטַנִּים כָּל דְּבָרִים הָאֵלֶּה וְיוֹתֵר מִזֶּה כְּפָלֵי כְּפָלִים, וּמִחֲמַת שְׁלֹא הָיָה רְצוֹנוֹ לְמָסַר לְהַעֲלוֹם לְהַעֲתִיק כָּל דְּבָרָיו, שְׁהָיוּ כְּתוּבִים אֶצְלוֹ בְּדָרְכִים כְּאֵלֶּה, עַל־כֵּן לֹא רָצָה לְמָסַר לִי כְּתָבּוֹ

בְּהוֹיָתָן לְהִעֲתִיקָם, רַק טָרַח בְּעֲצָמוֹ וּבְכַבּוּדוֹ וְקָרָא לְפָנַי בְּפִי הַקְּדוֹשׁ
מֶלֶךְ בְּמִלָּה מִתּוֹךְ כְּתָבִי הַנִּי"ל, וּמִפִּי יִקְרָא אֵלַי, וְאֲנִי כּוֹתֵב עַל הַסֵּפֶר.
וְנִשְׁמַע מִפִּי שְׁאֹמֵר, שְׁעַל אוֹת רְפוּאָה לְבַד הָיוּ אֶצְלוֹ כְּמָה וְכְמָה בּוֹיְגִין
כְּתוּבִים, כְּמִדְּמָה שְׁאֹמֵר מְאִתִּים בּוֹיְגִין, אִךְ לֹא רָצָה לְמַסֵּרם לְהַעֲוֹלָם.

וְגַם אֲנֹכִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, שְׁסֵפֶר לְפָנַי זְמַן רַב קָדָם שְׁמַסֵּר לִי
לְהִעֲתִיק זֶה הַסֵּפֶר הָאֶלֶף-בֵּית, שֵׁשׁ אֶצְלוֹ כְּתָבִים כְּאֵלוֹ עַל כָּל הַמְּדוֹת
וּשְׁאָר עֲנִינִים וְהֵם דְּבָרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה. וְאִז אָמַר לִי, שֶׁהַשִּׁיג כָּל הַרְפוּאוֹת
שְׁבַעֲוֹלָם בְּתוֹךְ גְּבוּלֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל שְׁבַסֵּפֶר יְהוֹשֻׁעַ, כִּי שְׁמוֹת כָּל הָעָרִים
הַכְּתוּבִים שָׁם אֶצְלָם כָּל גְּבוּל וּגְבוּל הֵם צְרוּפֵי שְׁמוֹת שֶׁל כָּל הַרְפוּאוֹת
שְׁבַעֲוֹלָם, אִיךְ הֵם נִקְרָאִים בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת. כִּי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא קוֹמָה
שְׁלֵמָה, וְחִלּוּקַת אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הִיא כְּפִי קוֹמַת אָדָם, הֵינּוּ שְׁחֵלֶק וּגְבוּל זֶה
הוּא בְּחִינַת רֹאשׁ, וְחֵלֶק וּגְבוּל זֶה הוּא בְּחִינַת יָד יָמִין, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה כָּל
הַשְּׁנַיִם-עֶשְׂרֵי גְבוּלִים שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, שְׁנַתְּחִלְקָה לְשִׁבְטִים, שְׁפָלָם הֵם
כְּפִי חֵלְקֵי קוֹמַת אָדָם, כְּמוֹבֵא מִזֶּה בְּסִפְרֵים. וְאָמַר שְׁאֶצְלָם כָּל גְּבוּל וּגְבוּל
שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל כְּתוּבִים שָׁם הַרְפוּאוֹת הַשִּׁיכִים לְאוֹתוֹ הָאֵיבָר, שְׁמִכְוֹן
כְּנֶגֶד זֶה הַגְּבוּל כְּנִ"ל.

כָּל זֶה שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ כְּבָר, וְהַבְּנֵתִי מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, שְׁכָל זֶה
הַשִּׁיג בִּימֵי יְלֻדוֹתוֹ מִמָּשׁ, אֲבָל לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כִּי-אִם דְּבָרֵי הַסֵּפֶר
הַזֶּה, אֲשֶׁר רָאָה וְהִבִּין וְהִבִּיט וְהִיָּה מִפְּלִס הַדְּבָרִים בְּמֵאֲזֵנֵי שְׁכָלוֹ הַקְּדוֹשׁ,
מֵה שְׁצָרִיךְ לְמַסֵּר לְהַעֲוֹלָם, שֶׁהֵם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שְׁמַסֵּר לְהִעֲתִיקָם כְּנִ"ל,
וּמֵה שְׁצָרִיכִין לְהַעֲלִים מִהַעֲוֹלָם שֶׁהַטְּעִינָם שְׁרָפָה (כְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר).

וְהִנֵּה אֶצְלוֹ, וְזָרוּנוּ לְבָרְכָהּ, הָיוּ כְּתוּבִים כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שְׁבַסֵּפֶר
הַזֶּה עִם צִיּוֹן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהוֹצִיא מֵהֶם הַשְּׁגוֹת אֵלוֹ. אֲבָל כְּשֶׁהִעֲתִיקְתִּים
מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, לֹא נָתַן לִי לְהִעֲתִיק כִּי-אִם אֵלוֹ הַדְּבָרִים לְבַד בְּהוֹיָתָן וְלֹא
הוֹדִיעַ מְקוֹמָם אִיָּה. אֲבָל מִכְּתָלֵי דְבוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים הַבְּנֵתִי, שְׁיָכוּל כָּל
אָדָם לְמַצֵּא אִיזָה מְרֵאָה מְקוֹם וְרֵמֵז לְאֵלוֹ הַדְּבָרִים, מֵהִיכָן הֵם נוֹכְעִים
וְיוֹצְאִים;

מאיזה מקרא או מאמר רבותינו, זכרונם לברכה. וקצתם הם מאמרים מפ'שים בדברי רבותינו, זכרונם לברכה, כ'אשר יראה ה'ואה בעיניו. וכבר יגעו ומצאו כמה אנשים דברים הרבה מספר הזה, היכן הם רמוזים.

וכעת, בעת עסקנו להדפיסו שנית, העולה על רוחי ה'יה לבלי להעתיק מאלו הרמוזים והמראה מקומות לא דבר ולא חצי דבר מכמה טעמים, וגם מחמת ש'עדין לא יצאנו ידי חובותינו למצא רמזי כל הדברים, על-כן ה'יה בדעתי לבלי להציג שום דבר מהם. אך אחרי שובי נחמתי, כי אטו מאן דלא יכיל למעבד כל'א מצוה וכו', וכל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, על-כן נמלכתי להציג כמה רמזים אצל כמה דברים, אשר כבר מצאה ידי ויד בני-גילי למצא רמז המראה מקום, היכא רמיזא מלתא דנא באורייתא דבכתב או בעל-פה, ומעט מזער ששמעתי מפיו הקדוש בעצמו, כ'אשר יבאר במקומו. כי יש דברים הרבה הכתובים כאן בקצור, ובאמת גלה על ענין זה תורה ארפה בבאור נפלא ונורא כדרכו הנפלא מאד.

והמעין באמת, יבין מאליו כי אחרי כל אלה, אפלו במקום ש'מצאנו הרמז הוא רק רמז ואסמכתא בעלמא, אבל גוף עצם הענין באיזה דרך השיגו נעלם מעינינו, כי כל דבריו הם דברי אלקים חיים, ש'השיג כל דבר ודבר במקום ש'השיג, וקרא אסמכתא בעלמא הוא, כי ליכא מלתא דלא רמיזא באורייתא, ועל-כן אי לאו דדלא חספא והסיר מסוה הערוון החופף על עינינו וגלה השגות הללו לא אשכחינן מרגיניתא, כי אין בכחנו לדון וללמד בעצמנו דברים כ'אלה מפסוקים ודברי רבותינו, זכרונם לברכה, כ'י-אם מי שזוכה לקדש עצמו באמת עד ש'זוכה להשיג השגות מלמעלה, והחכם יבין מדעתו כל זה.

גם תקנתי עכשו הסדר של דברים הקדושים האלה. כי ספר האלה-בית הראשון נדפס שלא בפני ועות המדפיס, ש'הדפיס האלה-בית

השני בפני-עצמו וחקלו לגמרי מן הראשון, ולא כן אנכי עמדי, כי האף אמנם חלוקים הם בכמה חלוקים כאשר מבאר למעלה, אף אף-על-פי-כן אין להרחיקם זה מזה כי מאחר ששניהם כאחד טובים ושניהם מדברים ממהות המדות, מעלתם ופחיתותם וכו', בודאי ראוי להציג ביחד כל הדברים המדברים ממדה אחת, כגון אות א' אמת, טוב אשר יפה שיהיו מחברים יחד כל הדברים המדברים ממעלת האמת וגנות השקר, אף-על-פי שההשגות של האלף-בית השני שגבו ועצמו מאד מאד מן הראשון כנ"ל, אף-על-פי-כן פנימיות פונתם אחד ושניהם לדבר אחד נתכוננו, לגלות גנות השקר ומעלת האמת כדי שנתחזק בכל כחנו לבלי לדבר שקר, רק אמת בשם ה'. ובשכיל זה גלה לנו כל התועליות המגיעים על-ידי האמת, ולהפך כל ההפסדות הבאים על-ידי השקר, ובאיזה דרך זוכין לאמת וכיוצא בזה. הן כל הדברים האלה אם מקור חצבם ממקום שנובעים המה משנים זה מזה וגבוהים זה מזה כי גבוה מעל גבוה שומר וכו', עם-כל-זה כלם שבים למקום אחד, כדי שנוזקה לאמת.

על-כן אמרתי להציג הכל בסדר, וכל הדברים יחדו יהיו תמים בסדר אחד על-פי אלף-בית. רק נטיתי קו בין הדברים של האלף-בית הראשון ובין ההשגות של האלף-בית השני, וגם הצגתי עוד סימן עגול כזה \circ אצל התחלת כל דבר ודבר שהוא מאלף-בית השני, למען ידע הקורא מאיזה מעין נובעים דברים אלו. כי כבר גליתי, ששמעתי מפיו הקדוש, שדבריו האחרונים שבאלף-בית השני שגבו וגבוהו מאד מאד מהראשונים, על-כן גבול שמתי ביניהם להבחין ולידע.

וה' הטוב ינחנו בדרך הישר והאמת, ונזכה ללמד וללמד, לשמר ולעשות ולקיים את כל הדברים האלה הפתובים כאן, ולהבין ולהשפיל את כל דרכי העצות, המבארים כאן אצל כל מדה ומדה, אז נצליח את דרכנו ואז נשכיל.

גם זאת לדעת, שפמה דברים נמצאו כפולים בהאלף-בית השני. והטעם, כי דע אחי, שספר האלף בית השני מסר לנו רבנו, זכרוננו לברכה, בכתיבת ידו הקדושה, ואצלו לא היו כתובים הדברים על סדר האלף-בית רק כפי סדר ההשגות, כפי מה שהשיג כל דבר ודבר במקומו וזמנו, וצוה עלינו להעתיק הדברים ולסדרם כל דבר ודבר למדה השייכה לזה על-פי סדר האלף-בית, וגם פקד עלינו בפרוש, שכל דבר ששייך לשנים או לשלשה דברים, שנרשם אותו שנים או שלש פעמים אצל כל מדה ומדה, וכן עשינו, כגון למשל באות ל' למוד (בסימן ד): מי שלמודו בתורה וכו', שאכילתו וכו', על-ידי זה שונאיו נדונין וכו', זה הענין שייך למוד וגם שייך למריבה וכן לאות א' אכילה, על-כן נרשם בכל אלו המקומות, ומזה תקיש על השאר. כי כוננתו הקדושה היתה כדי שיקל על המעין החפץ לקדש עצמו למצא מבקשו בנקל. שאם ירצה לידע הסגלה והענין של איזה מדה, שיוכל בנקל למצא על-פי סדר האלף-בית באיזה ענין שיעלה על דעתו, כגון במשל הנ"ל. לפעמים האדם רוצה לחפש למצא ענין למוד ולפעמים ירצה למצא מענין קדשת האכילה וכו', ועל-כן טוב שיהיה נרשם בשני המקומות כדי שיוכל למצא מבקשו בנקל במקום שירצה וכן בשאר המדות, ומחמת זה הדברים כפולים בכמה מקומות. והשם יתברך ינחנו בדרך אמת, וכאשר זכינו לסדר אותם כן נזכה לעשותם, עד ישובו ישראל לנוהם פיונים אל ארבותם במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

הקדמה שנייה

מה ששמעתי מפיו הקדוש

בענין המדות; דע, הנה בכל מדה ומדה יש בה כמה וכמה בחינות וענינים, וכל מדה היא בחינת קומה שלמה. ועל-כן כשחסר לאדם בחינה אחת מהמדה, אף שכל המדה היא שלמה אצלו, אף-על-פי-כן מחמת החסרון אחד שיש לאדם בהמדה, אזי נראה לו, כאלו כל המדה חסרה אצלו. כמו אצל האדם כשיש לו חסרון באבר אחד, אזי כל גופו מבולבל ומרגיש החסרון בכל הגוף, כמו-כן כשחסר לאדם איזה חסרון בהמדה, נראה לו כאלו חסר כל המדה.

והנה המדות הם שכנים אלו לאלו, על-כן יכולה מדה אחת לעזור למדה אחרת שהיא שכנה אצלה, וכן באברי המדה יש שכנים ויוכל אבר מדה זו לעזור לאבר מדה אחרת, כדגמת שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: אבר מחזיק אבר, דהינו כשאוכל זה האבר מהבהמה יתחזק אבר האדם, כן אצל המדות יוכל לסייע חלק מדה זו, שהיא בחינת אבר המדה לאבר מדה השכנה אצלה. ועל-כן כשאדם רוצה לילף בדרך הקדש, צריך לשבר כל המדות רעות ולזכות למדות טובות, וצריך לבקש ולחפש עצמו תמיד ולחפש בכל מדה ומדה אם היא שלמה אצלו, וכשרואה איזה חסרון באיזה מדה, אזי יבקש לו עזר וסיוע מהמדה השכנה.

וזהו ענין הנאמרים באותיות הללו, והענין למשל, כשחסר לו ענוה, ויש מדה אחרת המסגלת לענוה, כגון בטחון, אזי צריך לסייע לו על-ידי בטחון לבוא לענוה, דהינו לפעמים הבטחון הוא בקל לו יותר להשיגו ולהגיעו מענוה ואזי יעשה הקל, על-ידי זה יבוא להמדה שהיא כבדה יותר אצלו. ולפעמים יש לו מדה האחרת, אלא שאינו משתמש עמה,

וכשצריך לסייע לו מזו המדה למדה אחרת, צריך להתחיל להשתמש
 עמה. (פרוש, על-פי משל הנ"ל, הינו למשל מי שרוצה לבוא לעונה
 ורואה שבטחון מסגל לעונה, ובאמת כבר יש לו מדת הבטחון, רק
 שאינו משתמש עם זאת המדה של בטחון, אזי כשרוצה לזכות לעונה,
 צריך להתחיל להשתמש עם מדת הבטחון וכן כל כיוצא בזה בשאר
 המדות, והבין.)

* * *

אמר המעתיק שמעתי איך נתגלגל הדבר שזכינו ברחמי הגדולים
 שנמסר לנו הספר הקדוש הוא ספר המדות הזה מרבנו ז"ל. כי נתגלגל
 הזכות הזה על ידי זכאי הוא הרב ר' דב חיהל'ס ז"ל, ובאמת היה איש
 זכאי, לאשר ששמעתי שנתקרב לרבנו ז"ל במסירות נפש ממש, כי הרב
 הנ"ל היה משמש בקתרת הרבנות זמן הרבה בעיר לאדיז'ין ברוסיה,
 ובזמן הזה היה כבר מקרב לרבנו ז"ל, ופתאום נתלהב לבו מאד לעזב
 את המשורה של הרבנות ולתקע אהלו באהלה של תורה של רבנו ז"ל
 בברסלב. ותכף עשה מעשה, ועשה כרוז בבית הכנסת של עירו שהוא
 עוזב את הרבנות ושם דרכו עם כל בני ביתו לעיר ברוסלב, אשר שם
 משפן כבוד רבנו ז"ל, ושם מצא מרגוע לנפשו שזכה לראות את רבנו
 ז"ל בכל יום. וגם היה דרכו בכל יום, לילך לרבנו ז"ל ולספר לפניו
 ספורי מעשיות וחדושי תורה שנמצא באיזה ספרים מקדמונים, ולפעמים
 הגביה רבנו ידו הקדושה ואמר על איזה חדושי תורה ששמע מהרב
 הנ"ל, שהוא באמת רוח הקדש, והיה זאת להרב הנ"ל למשיבת נפש
 לידע איזה דבורי תורה הם רוח הקדש, ורבנו ז"ל פון בזה מה שפון
 כדרכו בקדש.

ופעם אחת, ספר הרב ר' דב הנ"ל לפני רבנו ז"ל, מעשה מראש
 ישיבה אחד, שהשיא את בתו לבחור אחד מהישיבה, שהיה למדן מפלג
 ועסק יום ולילה בתורה, ובלילה היה לומד בבית המדרש, והתחיל
 לבוא אליו מגיד מן השמים והיה לומד עמו בכל לילה. אך זה המגיד
 היה מן הסטרא אחרא ולא מן הקדשה (כי מסתמא נכשל באיזה דבר

אשר על ידי זה היה כח להסטרוא אחרא להתאחו בו). והאברך הזה לא גלה זאת לשום אדם ולא ידע שהמגיד הוא מן הסטרוא אחרא.

פעם אחת התחיל המגיד הנ"ל לפתות אותו שיבוא אל אשתו בימי נדחה, והוכיח לו כי מן השמים הוא זה, ועל ידי זה תתעבר אשתו עם נשמת משיח. והאברך האמין לו, והתחיל לדבר עם אשתו שתשמע אליו לזה, ואמר לה כי בא אליו מגיד מן השמים וצוה עליו שיעשה כן כי מן השמים הוא זה. אף אשתו הייתה יראת שמים מאד, ואמרה לו שתשאל מקדם את אביה, ועשתה כן. ותספר לאביה זאת, ונבהל מאד אביה מזה, כי הבין תכף שהמגיד הוא מן הסטרוא אחרא.

ויקרא תכף לחתנו, ויאמר אליו, תדע שזה המגיד הוא מן הסטרוא אחרא. והסימן הוא, כי אצל מגיד דקדשה נרשמים כל אותיות הא"ב על מצחו, והאותיות של שם הוי"ה ברוך הוא מאירים על מצחו. ואצל מגיד מן הסטרוא אחרא נרשמים גם כן אותיות הא"ב על מצחו, אף האותיות של שם הוי"ה אינם מאירים. וכשיבוא אליך המגיד ותראה כי האותיות של שם הוי"ה ברוך הוא אינם מאירים על מצחו, תדע שהוא מן הסטרוא אחרא, ותזהר מאד להשמר ממנו. ובטח ירצה להזיקך, על כן אני מוסר לך שמות וקמיעות, ואז לא יוכל להזיקך.

ויהי בלילה בא אליו המגיד הזה, והאברך, כשראה שאין מאירים אצלו אותיות של השם הוי"ה ברוך הוא, ידע שהוא מן הסטרוא אחרא, ועשה ככל אשר צוה עליו חותנו ונצול ממנו.

ואדמו"ר זצ"ל כששמע המעשה הזאת נתלהב מאד, ויאמר להרב ר' דב הנ"ל: **אבל** אצלנו ברוך השם מאירים **כל** אותיות הא"ב! ותכף מסר אז לאנשיו [להעתיק] ספר הא"ב שלו: (דהינו ספר המדות).

ספר המידות

אות א

אמת

- א. מי שרוצה לדבק את עצמו בהשם יתברך, עד שילך במחשבתו מהיכל אל היכל ויראה את ההיכלות בעיני השכל, ישמר את עצמו מלומר שקר אפלו בטעות.
- ב. מתר לשנות בדבר השלום.
- ג. כת שקרים אינם מקבלים פני השכינה.
- ד. שרי להו לצדיקיא לסגויא ברמאותא עם רמאי.
- ה. כל המוסף גורע.
- ו. על-ידי שקר באים הרהורי עבודה-זרה.
- ז. על-ידי אמת לא ימות קדם זמנו הקצוב.
- ח. מרוח פיו של השקרן נעשה היצר הרע, וכשיבוא משיח אזי לא יהיה שקר, ובשביל זה לא יהיה יצר הרע בעולם.
- ט. מי שהוא איש אמת, אזי הוא מכיר באחר, אם אחר דובר שקר אם לאו.
- י. הסימן של השקר - כשלא יסכימו עליו רבים, והוא משלשה שהקדוש-ברוך-הוא שונאן.
- יא. עשיר מכחש - אין הדעת סובלו והוא נבזה בעיני עצמו.
- יב. תקון לפה - שיתן צדקה.

- יג. על-ידי אמת העולם נשמר מכל הזקות.
- יד. על-ידי חנפה בא לשקר.
- טו. מי שנותן צדקה שכרו שיזכה לאמת.
- טז. השקרן שונא עניות.
- יז. אדם נכר על-ידי משרתיו, אם הוא אוהב שקר כי זה בזה תלוי. לפעמים משרתיו נופלים לעברות על-ידי שהוא שקרן, ולפעמים הוא נופל לשקר על-ידי משרתיו, שאינם הגונים.
- יח. כשאין אמת אין חסד. גם אינו יכול לעשות [חסד] עם בני-אדם.
- יט. השקר מעכב את הישועה, כי השקר מגלה עוונותיו, כדי שלא יושעו לו.
- כ. האמת הוא פודה מכל הצרות.
- כא. טוב לאדם שימות, משיחיה ויהיה שקרן בעיני בני-אדם.
- כב. כשיש אמת יש שלום.
- כג. מי שרחוק מאמת, רחוק מצדקה.
- כד. על-ידי אמת נשמר אות ברית.
- כה. על-ידי אמת יזכה לשם עולם.
- כו. איש ואשה שרגילין לומר שקר, הבנים שלהם יהיו מתנגדים גם יהיו פוגמים בברית.
- כז. השקר בא על-ידי שמקבל על עצמו פחד מבני-אדם.
- כח. על-ידי השקר שוכחין את הקדוש-ברוך-הוא.
- כט. מי שאין לו בטחון, הוא דובר שקרים, ועל-ידי שקרים אין יכול לבטח באמת.
- ל. לפי הרחוק מאמת בן מחזיק את הסור-מרע לשוטה.

ספר אמת המדות לא

- לא. מי שרוצה לסור מרע, ורואה שאין אמת בעולם, עושה עצמו כשוטה.
- לב. מי שאינו אומר שקר, הקדוש-ברוך-הוא מושיעו בעת צרתו. גם בנים יהיו לו.
- לג. על-ידי שוא בא מכות בנים.
- לד. מי שמקשר לשוא, בא לשכחה.
- לה. על-ידי שקר בא לנאוף, ומחזיק ידי מרעים, שלא יחזרו בתשובה.
- לו. על-ידי שקרים אין לו רפואה אפלו בהרבה רפואות.
- לז. מי שדובר כזבים נופל בחרב. גם נעשה שוטה.
- לח. על-ידי יראה יבוא לאמת.
- לט. מי ששומר את עצמו משקר, הוא מנצח תמיד.
- מ. מתר לשנות, כדי להציל את עצמו.
- מא. מי שאוהב כזבים, הוא מבזה את הצדיק גם הוא בעצמו נתבזה.
- מב. מי שדובר כזבים, הוא אובר.
- מג. על-ידי אמת נצול מלשון-הרע גם תפלתו נתקבל. גם כשדנים אותו למעלה, דנים אותו לפי זכיות שלו.
- מד. על-ידי חלומות ידע אדם אם לבו אמת עם אלקיו.
- מה. מי שמקיים דבורו, יכול לעשות פעלות.
- מו. מי שאין לו גאווה נצול משקר.
- מז. מי ששומר את עצמו משחוק של התול, בידוע שהוא איש אמת.
- מח. מי שהיה שקרן מגלגול העבר, על-ידי זה כשנתגלגל, נעשה אטר-יד.

- מ.ט. מי שְׁשׁוֹמֵר אֶת עֲצֻמוֹ וְדוֹבֵר תְּמִיד אֱמֶת, כְּאִלוֹ עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ
וְאֵת הַיָּם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּם.
- נ. הַשֶּׁקֶר אֵינוֹ אֶלָּא בְּפִיו, אֲבָל לֹא בְּכֹתֵב.
- נא. דְּבָרוֹ תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וְחֻכְמַיִם בְּלִשׁוֹן הַבַּיִת.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. עַל-יְדֵי שֶׁקֶר דְּבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים. גַּם עַל-יְדֵי שֶׁקֶר מְאֻלָּמָן, חֵס
וְשָׁלוֹם, כְּמָה נִשְׁמָעִים.
- ב. עַל-יְדֵי אֱמֶת נִתְגַּלָּה יְחִידוֹ בְּעוֹלָם.
- ג. כְּשֶׁאֲתָה רוֹאֶה שֶׁקֶרן, תִּדְעֵה, שְׁגָם הַמְנַהֵיג שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה שֶׁקֶרן.
- ד. עַל-יְדֵי שֶׁקֶר כָּא לִיְדֵי גְלוּי-עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיכוֹת-דָּמִים, וְגַם מְכַשִּׁיל אֶת
הַכְּשָׁרִים בְּגְלוּי-עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיכוֹת-דָּמִים, וּמְרַאֶה הַתֵּר מִן הַתּוֹרָה.
- ה. מִי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֵּה בְּדַבְּרוֹ, הוּא יָכוֹל לְהַשְׁפִּיל הַגְּבוּהִים וּלְהַגְבִּיֵה
הַשְּׁפָלִים.
- ו. מִי שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶחָד בְּפִה וְאֶחָד בְּלֵב, אֵינוֹ מְתַיָּרָא מְטַבִּיעַת מַיִם.
- ז. הָאֱמֶת מְבִיא שְׂבַע.
- ח. הַשְּׁלִשׁוּל וְהַעֲצִירוֹת כָּא עַל-יְדֵי שֶׁקֶר.
- ט. עַל-יְדֵי אֱמֶת כָּא הַקֶּץ.

הַכְנָסַת אֲוֶרְחִים

- א. מי שָׁאִין מְכַנֵּס אֲוֶרְחִים, בְּזֶה מַחְזִיק יָדֵי מְרַעִים, שְׁלֹא יִחְזְרוּ בַחֲשׂוֹבָה.
- ב. עִיר שָׁאִין בָּהּ הַכְנָסַת אֲוֶרְחִים בְּאִים לְיַדֵי גְלוּי עֲרִיּוֹת, וְעַל-יַדֵי גְלוּי עֲרִיּוֹת בָּא עֲלֵיהֶם הַרִיגָה.
- ג. הַכְנָסַת אֲוֶרְחִים מְזַכֶּה אֶת הָאִשָּׁה לְבָנִים.
- ד. הַכְנָסַת אֲוֶרְחִים בְּהַכְנָסַת שַׁבָּת.
- ה. הַמְאַרְחַ תְּלַמִּיד-חֶכֶם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - מְעַלָּה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִלוֹ הַקָּרִיב תִּמְדִּין.
- ו. גְּדוּלָּה הַכְנָסַת אֲוֶרְחִים מִהַשְׁכַּמַּת בֵּית-הַמְדָּרֶשׁ וְהַקְּבֻלָּת פְּנֵי שְׂכִינָה.
- ז. כִּיּוֹן דָּלָא שְׂכִיחֵי רַבָּנָן גְּבִייהוּ פְּכוּתִיִּים דָּמוּ.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. עַל-יַדֵי הַכְנָסַת-אֲוֶרְחִים אֵימְתוּ מְטֻלַּת עַל הַבְּרִיּוֹת.
- ב. סִגְלָה לְהַחְזִיר לְאִשָּׁה וְסִתָּה עַל-יַדֵי הַכְנָסַת-אֲוֶרְחִים.
- ג. עַל-יַדֵי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַהֲתַנְשְׂאוֹת שֶׁל רְאִשֵׁי-הַדּוֹר בְּתַקְוָה וְעֹז, וְעַל-יַדֵי זֶה נִחְשָׁב בְּעֵינֵי כָּל הַמְצֻוָּה שֶׁל הַכְנָסַת-אֲוֶרְחִים, וְעַל-יַדֵי זֶה הַלּוּמְדִים זוֹכִים שְׁהֻלָּה כְּמוֹתָם.

אַהֲבָה

- א. כְּשֵׁאִין אַהֲבָה בֵּין בְּנֵי אָדָם, עַל-יְדֵי זֶה הֵם הוֹלְכֵי רַכִּיל, וְעַל-יְדֵי רַכִּילוֹת בָּאִים לְלִיצְנוֹת, וְעַל-יְדֵי לִיצְנוֹת הֵם דוֹבְרִים שְׂקָר.
- ב. עַל-יְדֵי שְׂנְאָה בָּא בְהִלּוֹת, וְעַל-יְדֵי שְׂנְאָה בָּא שְׂרָפָה.
- ג. עַל-יְדֵי אַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִשְׁמַר הַנֶּפֶשׁ מִכָּל פְּגָעִים רָעִים.
- ד. כְּשֶׁתְּשׁוּב בְּתַחֲלָה עַל עוֹנוֹתֶיךָ, תּוּכַל לָבוֹא לְאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
- ה. מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִסִּירַת-נַפְשׁ, הַכֹּל אוֹהֵבִין אוֹתוֹ.
- ו. עַל-יְדֵי אַהֲבָה בָּא הַתְּחִיָּקוֹת.
- ז. כְּשֶׁתְּחִיָּק אֶת הָאָדָם בְּעִבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא יֵאָהֵב אוֹתְךָ.
- ח. עַל-יְדֵי אֲמִירַת הַלֵּל בְּקוֹל גָּדוֹל, זוֹכִים לְאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
- ט. כְּשֶׁתְּהֵא נִזְהָר מִשְׂנְאֹת חַנּוּם, אֲזִי כְּשִׁיחִיָּה לְךָ אֵיזָהוּ מִשְׁפָּט עִם אֱלֹם שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְפֶשַׁר עִמָּךְ, עַל-יְדֵי זֶה יִתְפַּשֵּׁר עִמָּךְ.
- י. מִי שֶׁנִּזְהָר מִשְׁבוֹעַת שְׂקָר, בּוֹדֵאֵי לֹא יַעֲבֹר עַל "לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר".
- יא. הַשּׁוֹם מְסַגֵּל לְאַהֲבָה.
- יב. הַעוֹבֵד מֵאַהֲבָה - זְכוּתוֹ מִגֵּן עַד אֲלֵפִים דוֹר.
- יג. בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין תְּנַאֵי אוֹ אֵיזָה כְּרִיתוֹת בְּרִית, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֵׁם הוּא.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. כְּשֶׁהִצְמַחִים גְּדִלִים בְּמִלּוֹאֵם, עַל-יְדֵי זֶה אַהֲבָה בְּעוֹלָם.
- ב. אַהֲבַת אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ נִכְרָ בְּזוֹבוּבִים וְיִתּוּשִׁים שְׂפָבִית גַּם עַל-יְדֵי אַהֲבָתָם יְכוֹלִין לִידַע כַּח הַיֵּצֵר הָרָע אִם כָּבֹר נִחְלָשׁ אִם לֹא.

- ג. חכמי הדור שיש ביניהם אהבה, שרואים זה עם זה לפרקים, אינן פחדים לדרוש את כל העולם ודיניהם דין, ואין מי שישנה ויבטל דינם, כי הקדוש-ברוך-הוא אב-בית-דין שלהם.
- ד. על-ידי שנאת-חנם נכשל בטורפות.
- ה. על-ידי תאוות אכילה הוא אוהב בן אחד יותר משאר בניו.

אמונה

- א. צריך להאמין בהשם יתברך בדרך אמונה ולא בדרך מופת.
- ב. על-ידי ענוה תזכה לאמונה.
- ג. בראותך שנוי מעשה, אל תאמר מקרה הוא, אלא תאמין כי זה השגחת השם יתברך.
- ד. יש דברים שהם מביאים הזק גדול לעולם. והדבר קשה: למה נבראו? תדע, שבודאי יש בהם צד אחד לטובה.
- ה. מי שיש לו הנאה מדבור של אפיקורוס אפלו שאינו מדברי אפיקורוסות, על-ידי זה בא להרהורי עבודה-זרה.
- ו. על-ידי אמונה האדם חביב להשם יתברך פאשה לבעלה.
- ז. מי שאינו מכין את לבו, אינו יכול לבוא לאמונה.
- ח. מי שנאבד לו איזהו דבר, בידוע שנפל מאמונתו.
- ט. מי שנאבד אמונתו ממנו, ילך על קברי ישראל ויספר החסדים, שעשה לו הקדוש-ברוך-הוא.
- י. אמונה תולה בפה של אדם.
- יא. על-ידי הלמוד נשברים כל הכפירות.
- יב. על-ידי אמונה נתברך.
- יג. על-ידי רבוי אכילה נופלים מאמונה.
- יד. כשתסתכל בשמים כשהם זכים ובהירים, תזכה לאמונת חכמים.
- טו. כשנופל איזה קשיא על השם יתברך, אזי תשתק, ועל-ידי השתיקה מחשבותיך בעצמם ישיבו לך תרוץ על קשיותיך.

- טז. כְּשֶׁמְחַרְפִּין אוֹתָךְ, וְאַתָּה שׁוֹתֵק, תִּזְכֶּה לְהִבִּין תְּרוּץ עַל קִשְׁיוֹתַיךָ וְתִזְכֶּה לְרוּחַ בִּינָה.
- יז. כְּשֵׁישׁ לְאָדָם מִתְנַגְּדִים לוֹמְדִים וְעֹשִׂירִים גְּדוֹלִים, דַּע, שָׁזָה נַעֲשֶׂה מַחֲמַת שֶׁנִּפְּל כַּמָּה פְּעָמִים מֵאַמוֹנָה.
- יח. אַמוֹנָה חָשׁוּב כְּצִדְקָה.
- יט. עַל-יְדֵי אַמוֹנָה נִתְחַכֵּם.
- כ. מִתְחַלֵּה צָרִיךְ לְהֶאֱמִין בְּהֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחֲר־כֵּן יִזְכֶּה לְהִבִּין אוֹתוֹ בְּשִׂכּוֹל.
- כא. זְוִיגָא דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא עַל-יְדֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.
- כב. הַפְּשַׁע שֶׁל אָדָם מְכַנֵּס כְּפִירָה לְאָדָם.
- כג. כְּשֶׁנוֹפֵל מֵאַמוֹנָתוֹ יִבְכֶּה.
- כד. אַמוֹנָה בָּא עַל-יְדֵי שְׂתִיקָה.
- כה. עַל-יְדֵי קִנְיָה אָדָם נוֹפֵל מֵאַמוֹנָתוֹ.
- כו. מִי שֶׁאֵין לוֹ אַמוֹנָה, בִּידוּעַ שְׂמֹזְלִזֵל בְּדַבְרֵי-תוֹרָה.
- כז. מִי שֶׁמְנַקֵּה בְּכָל עֵת אֶת יְדָיו, עַל-יְדֵי זֶה מְזַכֶּה אֶת לְבוֹ.
- כח. כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל מֵאַמוֹנָה, יֵדַע שֶׁדָּנִין אוֹתוֹ לְמַעֲלָה.
- כט. כְּשֶׁנוֹפֵל מֵאַמוֹנָתוֹ בָּא לִיְדֵי קָרִי וְלִיְדֵי הִרְהוּרֵי אִשָּׁה וְלִיְדֵי הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה-זָרָה.
- ל. אַמוֹנָה בָּא עַל-יְדֵי צִדְקָה.
- לא. עַל-יְדֵי אַמוֹנָה יָכוֹל לְהִבִּין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.
- לב. עַל-יְדֵי אַמוֹנָה יָכוֹל לָבוֹא לְבִטְחוֹן.
- לג. עַל-יְדֵי אַמוֹנָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִסְלַח לָךְ עַל עֲוֹנוֹתַיךָ.

- לד. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא שולח צער לאדם ומכה אותו ואין מפיל אותו לחלשה, אין זה כִּי-אם בשביל אמונה.
- לה. על-ידי שבועת שקר נופל מאמונה.
- לו. מי שאין לו אמונה אינו מקבל מוסר.
- לז. מי שאין מאמין בדברי הצדיק לסוף - שאין נהנה מהדבר אף-על-פי שהוא רואה.
- לח. מי שאין לו אמונה, בודאי חקות הקדוש-ברוך-הוא אצלו נמאס.
- לט. משיח יבוא בפתע פתאום, ועל-ידי זה מחמת שמחה יפחדו ישראל.
- מ. כשיבוא משיח, אזי כל השרים של מעלה ושל מטה יחלו, אבל עכשו כשיש עליה לאיזה שר, אזי ישראל הם חולים.
- מא. לעתיד לבוא כל אחד הזעיר מחברו בשנים יהיה יותר למעלה.
- מב. לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו את השבת, ובטלו קריאת-שמע, שחרית וערבית, ובטלו תינוקות של בית-רבן, ולא היה להם בשת-פנים זה מזה, והשוו קטן וגדול, גם לא הוכיחו זה את זה, גם בזו תלמיד-חכמים, גם פסקו ממנה אנשי-אמנה.
- מג. אין ירושלים נפדית אלא בצדקה.
- מד. מלחמה אתחלתא דגאלה הוא.
- מה. מי שמגדל חזירים, הוא מעכב את הגאלה.
- מו. לא יבנה ירושלים, עד שיהיה שלום בין ישראל.
- מז. מה שישראל הולכים בגלות מאמה לאמה, הוא סימן שיבוא משיח.
- מח. כשאמות מחרפין אותנו ביותר זה סימן על משיח.

- מט. אין הבית המקדש נבנה, עד שיכלה גאון.
- נ. על-ידי אחדות שיהיה בישראל, יבוא משיח.
- נא. משיח יבוא בשנת ברכה.
- נב. אין משיח בא, עד שיכלו כל הנשמות שבגוף.
- נג. המשיח בתו לתלמיד-חכם, והמהנהו מנכסיו, והעושה פרקמטיא לתלמיד-חכם, זוכה לתחית המתים.
- נד. מרוח פיו של השקן נעשה יצר-הרע, וכשיבוא משיח אזי לא יהיה שקר, בשביל זה לא יהיה יצר-הרע בעולם.
- נה. מי שהוא איש אמת, הוא יכול להכיר באחר, אם אחר דובר אמת אם לאו.
- נו. השקר - לא יסכימו עליו רבים.
- נז. הקדוש-ברוך-הוא שונא לזה האיש, המדבר אחד בפיה ואחד בלב.
- נח. עשיר מכחש - אין הדעת סובלו, וגם הוא נבזה בעיני עצמו.
- נט. תקון לפה - שיתן צדקה.
- ס. על-ידי האמת העולם נשמר מכל הזקות.
- סא. על-ידי חנפה בא לשקר.
- סב. מי שנותן צדקה - שכרו שיזכה לאמת.
- סג. על-ידי שקר בודאי תשנא הענוים.
- סד. אדם נפר על-ידי משרתיו, אם הוא אוהב שקר אם לאו.
- סה. כשאין אמת אין חסד.
- סו. כשיש לך שקר, אזי כשהקדוש-ברוך-הוא רוצה לעשות לך איזה ישועה, אזי השקר מגלה עוונותיך, כדי שלא יושיע לך.

- סז. עַל-יְדֵי אֲמַת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פּוֹדֶה אוֹתָךְ מִכָּל הַצָּרוֹת.
 סח. טוֹב לְאָדָם שְׂיָמוּת, מִשְׂיַחֲיָה וְיִהְיֶה שֶׁקָּרַן בְּעֵינָי בְּנֵי-אָדָם.

חֵלֶק שְׁנִי

- א. לְפַעֲמִים אָדָם בָּא לְאִיזָהוּ מְקוֹם, וַיֵּשׁ לוֹ צַעַר בְּזֶה הַמְּקוֹם, יִדַע שֶׁזֶּה הַמְּקוֹם הָיָה בּוֹ אֲבוֹתָיו וְנִפְּלוּ לָהֶם אִיזָה כְּפִירָה, אוֹ בְּנָיו יָבוֹאוּ בַּמְּקוֹם הַזֶּה לְאִיזָהוּ כְּפִירָה, וְעַל-יְדֵי זֶה הוּא סוֹבֵל עֲכָשׁוּ צַעַר בַּמְּקוֹם הַזֶּה.
- ב. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה בָּא לִיְדֵי כְּפִירָה.
- ג. אֵין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה מוֹפְתִים אֲלָא לְזֶה שֶׁהוּא מְאַמֵּן בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.
- ד. עַל-יְדֵי אַמוּנָה נִתְבַּטְּלִין הַגְּזֵרוֹת, שְׁאַמּוֹת גּוֹזְרִין עָלֵינוּ.
- ה. דַּע, שְׂיֵשׁ לְכָל יֶעֱשֶׂב וְעֵשֶׂב כַּח מִיחָד לְרַפְּאוֹת אִיזָה חוֹלְאֵת מִיַּחַדָּת, וְכָל זֶה אֵינוֹ אֲלָא לְמִי שֶׁלֹּא שָׁמַר אַמוּנָתוֹ וּבְרִיתוֹ, וְלֹא שָׁמַר אֶת עֲצָמוֹ מִלְּעֵבֵר עַל "אֵל תְּהִי בְּזוֹ לְכָל אָדָם". אֲבָל מִי שְׂיֵשׁ לוֹ אַמוּנָה בְּשָׁלְמוֹת, וְהוּא גַם-כֵּן שׁוֹמֵר הַבְּרִית וּמְקַיֵּם "אֵל תְּהִי בְּזוֹ לְכָל אָדָם", אֵין רְפוּאָתוֹ תּוֹלָה בְּחֻלְקֵי יַעֲשִׂבִים הַמִּיַּחַדִּים לְחוֹלְאֵתוֹ, אֲלָא נִתְרַפָּא בְּכָל מְאֹכֵל וּמִשְׁקָה בְּכַחֲנֵת "וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ" וְכוּ', וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שְׂיִתְרַמֵּי לוֹ יַעֲשִׂבִים הַמִּיַּחַדִּים לְרְפוּאָתוֹ.
- ו. עָקַר הַיְשׁוּעָה הַבָּאָה אִינָה אֲלָא עַל-יְדֵי אַמוּנָה, וּמִדַּת אַמוּנָה הִיא לְפִי מְנַהֲגֵי הַדּוֹר.
- ז. כְּשֶׁהוֹלֵךְ מֵרַב לְרַב, אִזְ צָרִיךְ לְחַזֵּק אַמוּנָתוֹ בְּאַחַדוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַלְמוּד מִהַרְבֵּה מְלַמְּדִים מְזַיֵּק לְאַמוּנַת הַיְחוּד. וְכֵן הָרַב שְׂיֵשׁ לוֹ

אמונת היחוד, הוא יכול להאיר לכל תלמיד ותלמיד לפי פחו, וכל תלמיד אינו שומע אלא מה שצריך לו ולא יותר.

- ח. הנחמה בא על-ידי אמונה.
- ט. על-ידי מעוט אמונה נתרבו הזבובים בעולם.
- י. מי ששומר את עצמו מלעבור על "לא תחמד", על-ידי זה נצול מפעס ומגאווה ומחסרון אמונה, הבאה על-ידי פעס וגאווה.
- יא. על-ידי שאין מודיעין אלקותו לאמות העולם, על-ידי זה אמות העולם מסיתין ומכריחין את ישראל לילך בחכמות חיצוניות.
- יב. על-ידי קלקול אמונה נתעוררין דינים, ועל-ידי הרהורי עבודה זרה נתעוררין דיני דינים, הינו שדנים את הדינים שנדון כפר, אם נדון כראוי בלי ותרגות.
- יג. שכול בנים בא, חס ושלו, על מי שמפיל את חברו מאמונה.
- יד. אשה הנהירה בחלה - בגיה בעלי-אמונה.
- טו. על-ידי אמונה נתישב הדעת.
- טז. על-ידי תורה בא לאמונה, ועל-ידי אמונה בא לקדוש השם.
- יז. מי שאינו יכול לישן, יעלה על מחשבתו אמונת תחית-המתים.
- יח. קטני אמונה - קשה להם להשיג חדושין דאורייתא.

אכילה

- א. ממה שאתה אוכל תשיר, כדי שיחול ברכת השם במזונותיך.
- ב. שלחנו של אדם מטהר לו מכל עוונותיו.
- ג. שלחנו של אדם מזכה לו לעלמא דאתי ומזכה לפרנסה, והוא רשום לטוב לעלא ולעלא, ומזכה לה לאתוספא לה כח וגבורה בשעה שאצטריך לה.
- ד. בעוון ענוי הדין ועוונת וקלקול הדין ובטול תורה - בצרת בא, ובני אדם אוכלים ואינם שבעים ואוכלים לחמם במשקל.
- ה. כשאוכל קצת, לבו נמשך יותר אחר אכילה, ממי שלא אכל כלל ונתיאש מלאכל.
- ו. מפני מה נתחייבו ישראל כליה מפני שנהנו מסעדה של אותו רשע.
- ז. מזבח מזיח גזרות רעות ומכפר עוונות ומזין ומחבב. והשלחן דומה למזבח.
- ח. האוכל בלא נטילת ידים, כאלו בא על אשה זונה, והמזלזל בנטילת ידים, נעקר מן העולם.
- ט. אין שותין מים בפני רבים.

חלק שני

- א. מי שיש לו צלם-אלקים, על-ידי אכילתו דבר מן החי נתעלה וכן להפך.
- ב. אכילת הדגים מעוררין תאות הזווג.

- ג. על-ידי ברפת-המזון נתודע השם יתברך בעולם.
- ד. על-ידי ברפת-המזון נתישב המלכות מן המריבות והמלחמות.
- ה. מי שלמודו בתורה במחין זכים, שאכילתו כל-כף בקדשה, שגזון ממזון שהמלאכים נזונין ממנו, על-ידי זה שונאיו נדונין בחנק. וסימן לדבר: "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר", "ובבקר היתה שכבת הטל", "ויהי באשמרת הבקר". (פרוש סימן זה שמעתי מפיו הקדוש, פי "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר" נאמר במתן-תורה, שזהו בחינת מה שכתוב לעיל: מי שלמודו במחין זכים. "ובבקר היתה שכבת הטל" נאמר בפז, שהוא מזון שהמלאכים נזונין ממנו, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה. "ויהי באשמרת הבקר" נאמר בקריעת ים-סוף, שנטבעו המצרים בים, שזהו בחינת חנק כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה. ולמד בקר מבקר, ועל-ידי זה מצא השגה הנ"ל בתוך התורה).
- ו. מי שאינו מרגיש טעם באכילתו, ידע שנתק ממנו השם יתברך.
- ז. אכילת הצדיקים גדולה יותר מהקרפנות ומזווגן.
- ח. הדגים שמנים בזכות הקרפנות.
- ט. מי שכלב נשכו, בידוע שרחמי שמים מסלקים ממנו, גם בידוע שנכשל במאכלות אסורות.
- י. מי שגזר ממאכלות אסורות, הוא נצול מחיות רעות.
- יא. מי ששונאיו נתרוממים, הוא נופל לתאות אכילה.
- יב. על-ידי תאות אכילה הוא אוהב בן אחד יותר משאר בניו.
- יג. לכו לחמו בלחמי וישתו - ראשי-תבות לולב; "ביין" עם האותיות - גימטריא ראשי-תבות של א'תרוג ה'דס ע'רבה; "מסכתי" - זה בחינת סכות. על-ידי מצות נטילת ארבעה מינים ועל-ידי ספה - אדם זוכה לאכילה ושתיה ומלבושים, וגם לחיות

הנשמה; על-ידי סכה זוכה למלבושים, בחינת "בשומי ענן לבוש". על-ידי ערבי נחל זוכה לשתייה, על-ידי הדס זוכה לחיות הנשמה, ועל-ידי לולב ואתרוג זוכה לאכילה, כי יש בהם פרי, שהם מיני מאכל.

יד. אכילה ושתייה בא על-ידי חק ומשפט.

טו. מה פשאדם שותה מתחיל לומר ולנגן ולא כן באכילתו, מחמת שאמרו שירה על הבאר, ולא אמרו שירה על המן.

אלמן

א. מי שמתה אשתו, יאמר בכל יום פרשת אשם, עד שישא אשה אחרת.

חלק שני

א. על-ידי שקר דבריו אינם נשמעים, גם על-ידי שקר מאלמן, חס ושלום, כמה נשים.

ב. כשמתה אשתו של אדם, אזי כאלו נחסר לו עצם מעצמיו, אבל הצדיק, אף-על-פי שאשתו מתה, אינו נחסר לו עצם. וזהו: אלמן אותיות אחת מהנה ל'א נ'שברה.

ארץ-ישראל

חלק שני

- א. על-ידי ישיבת ארץ-ישראל משיגין השגחת השם יתברך על העולם.
- ב. לפי החדוש שאדם מחדש בתורה, כן נמשך לו הארה מקדשת ארץ-ישראל.
- ג. על-ידי השתוקקות שאדם משתוקק לביאת ארץ-ישראל, על-ידי זה נשפע פרנסה גדולה.
- ד. מי שהוא מפרנס את הרבים, על-ידי זה ממשיך הברכה מארץ-ישראל לחוץ לארץ.
- ה. מי שמשתוקק לארץ-ישראל, על-ידי זה מעורר השתוקקות אצל אביו ואמו, הינו נשמותיהם, ובאים לארץ-ישראל, והקדוש-ברוך הוא בא עמם ומצפים ומשתוקקים אליו.
- ו. על-ידי הממון שנותן לעניי ארץ-ישראל, על-ידי זה ממונו נתקנים בידו.
- ז. מי שיודע מארץ-ישראל, שטעם באמת טעם ארץ-ישראל, הוא יכול להכיר באחר, אם היה אצל צדיק על ראש-השנה אם לאו. כי מי שזוכה להיות אצל צדיק אמתית על ראש-השנה, אזי בכל מקום שהאיש הזה מסתכל, נעשה אותו האויר בחינת אוירא דארץ-ישראל, ועל-כן מי שיודע מטעם ארץ-ישראל, כל אחד לפי ערכו, הוא מחיב להרגיש ארץ-ישראל, כשפוגע ומתועד יחד עם זה האיש, שהיה אצל צדיק אמתית על ראש-השנה, כי על-ידו נעשה האויר בבחינת ארץ-ישראל כנ"ל.

אברה

חלק שני

א. מי שמחזיר אברה לבעלים, בלח הזה מגיר גרים.

אות ב

בנים

- א. כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר, זוכה לגדל את בניו.
- ב. צריך לשמר את התינוק, שלא ילך בגלוי הראש.
- ג. אין צריך לאדם לדאג על פרנסת בניו, כי כשהם גדלים - גדלה פרנסתם עמם.
- ד. מי שמבטל את חברו מפריה ורביה, הולך לשאול בלא ולד.
- ה. כל הכופה אשתו לדבר-מצוה, הוי לה בנים שאינם מהגנים.
- ו. אשה שדמיה מרבין - צער גדול בנים שלה יותר בעצבון.
- ז. בת כהן לישראל, בת תלמיד-חכם לעם-הארץ - זרע אין לה.
- ח. התענית של חמישי בשבת מסגל לגדול בנים.
- ט. צניעות שבאשה מזכה לה לבנים הגונים.
- י. על-ידי שמחת יום-טוב ועל-ידי הנחת תפלין כראוי, תלד אשתו בנים זכרים.
- יא. לפעמים מי שאין לו בנים, וכשמתפללין עליו שיהיה לו בנים, הוא מת.
- יב. בעוון נדרים בנים מתים.
- יג. שנוי מקום גורם לבנים.

- יד. בנים גדולים אינם מתים בעוון אבותיהם, אבל במקום שיש חלול השם אפלו גדולים מתים.
- טו. דאכלא בשרא ושתיא חמרא, הוי לה בנים בריאים.
- טז. המסתכל בעקבה של אשה ובאשתו נדה, הוי לה בנים שאינם מהגנים.
- יז. הדר עשר שנים בארץ-ישראל ואין לו בנים, יוציא, שמא לא זכה להבנות ממנה.
- יח. מה יעשה אדם, ויהיו לו בנים זכרים, ישא אשה ההוגנת לו, ויקדש את עצמו בשעת תשמיש, ויבקש ממי שהבנים שלו.
- יט. כל המוליד - בדומה לו הוא מוליד.
- כ. ישמר אדם את עצמו, מלקח איזה אילן בלא זימנה, כי זה מזיק לגדול בנים.
- כא. כל הרודף צדקה, זוכה לבנים בעלי עשר, בעלי חכמה, בעלי אגדה.
- כב. מה יעשה אדם ויהיה לו בנים; יפזר מעותיו לעניים, וישמח את אשתו לפני תשמיש.
- כג. כשם שאסור להרג אדם, כן אסור לקח אילן מאכל קדם זמנו.
- כד. יואב, שלא הניח בן כמותו - נאמר בו מיתה, דוד, שהניח בן כמותו - נאמר בו שכיבה.
- כה. בת תחלה - לא שלטא בהו עינא בישא.
- כו. כל המגדל יתום בתוך ביתו, כאלו ילדו.
- כז. כל המלמד בן חברו תורה, כאלו ילדו.
- כח. ארבעים יום קדם יצירת הולד יתפלל על אשתו, שתילד זכר.

כט. מי שמהרהר בזנות, גם אשתו באה לידי הרהורים, וכשאשתו מהרהרת, על-ידי זה הקלפות באין עליה בחלום, ועל-ידי זה הבנים שלה מתים.

ל. מי שמזנה, אשתו מזנה עליו.

לא. כל השורף תבואתו של חברו, אינו מניח בן לירשו.

לב. אשה שמשפלת בניה, בשעת לדה תניח על ראשה תפוח.

לג. כל העושה דבר-מצוה ולא גמרו, קובר אשתו ובניו.

לד. הנושא אשה לשם ממון - הויזן לה בנים שאינם מהגנים, ומפסיד את הממון בזמן קצר.

לה. העוסק בתורה ובגמילות-חסדים, זוכה להרבה בנים.

לו. אין הבנים מתים בעוון האבות, אלא כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם.

לז. התשמיש יפה לולד, ללבנו ולזרזו ולהיות בעל-צורה ובעל-כח.

לח. מי שאין לו בנים, יקבל על עצמו גלות.

לט. היורד לאמנות חברו, כאלו בא על אשת רעהו.

מ. כשנמסר אדם ביד שונאיו, הוי כמו שכול בנים.

מא. מי שפא על הכותית או זכר, או הרהר בעבודה זרה, לא יהיה לו בן תלמיד-חכם, ואם ילמד בנו תורה יהיה שחכן.

מב. בנים הטובים הוא - רפואה גדולה לאבות.

מג. על-ידי שקר הבנים מתים.

מד. כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה, אפלו הוי לה בנים כבני אהרן - מתים. וכל הפורש, הויזן לה בנים זכרים וראויין להוראה.

- מה. כל המבדיל על היין במוצאי שבת, הוין ליה בנים זכרים וראויין להוראה.
- מו. המקדש את עצמו בשעת תשמיש דרך צניעות, הוין ליה בנים זכרים.
- מז. יזהר מאד שלא יינק הולד מאשה רעה, פי חלב מטמא וחלב מטהר.
- מח. חמין ושמן מברין את הולד.
- מט. מי שאינו עוצר את עצמו מלהטיל מים, תפלתו שמתפלל על בנו נשמעת.
- נ. הולד הולך אחר צורת אב ואם.
- נא. קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג.
- נב. יקדים ויחשיף לבית הכנסת, על ידי זה יאריך ימי בניו.
- נג. אל ישנה אדם בנו בין הבנים.
- נד. על ידי חנכה וגר שבת הוי ליה בנים תלמידי חכמים.
- נה. דרחים רבנן הוי ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוי ליה חתנותא רבנן.
- נו. בעוון נדרים גם בעוון בטול תורה גם בעוון מזוזה גם בעוון ציצית גם בעוון שנאת חנם בנים מתים כשהם קטנים.
- נז. מי שנותן מעשר מן מעותיו, בניו נצולים מהחלי הנקרא סמקא.
- נח. תינוקות של בית רבן נתפסין על הדור.
- נט. על ידי הדסים בשבת זוכה לבנים תלמידי חכמים.
- ס. אשה שמשפלת את בניה, הסגלה לזה, שתרחץ את הכלה קודם החפה.

- סא. לפי אכילותו של אדם כן בניו ובנותיו.
- סב. מי שבניו מתים - אל ישמש מטתו בחל, כי אם משבת לשבת.
- סג. דריכת הקשת בל"ג בעומר הוא סגלה לבנים. גם התפלה שמתפללין לפני העמוד בנגינה הוא סגלה לבנים.
- סד. צריך ללמד את התינוק דרך-ארץ מנעוריו.
- סה. השירות והתשבות, שאומרין קדם אור היום, הוא סגלה לבנים. גם לאשה שנוסר חלבה. גם לאשה רעה שהיא כעסנית.
- סו. מי שהוא מקטין את עצמו בפני רבו ושואל ממנו כל הספקות, אף-על-פי שרבו מביש אותו, על-ידי זה זוכה, שיוצא ממנו בן שהוא גדול בתורה יותר מרבו.
- סז. מי שמקבל את היסורים באהבה, זוכה לזרע שיאריכו ימיהם.
- סח. פעלות ה' נמשכין אחר השם של אדם, כי שמא גרים.
- סט. מי שמגביה קולו כדי להתפאר בו, באים בניו לשביה.
- ע. מי שאין לו בנים, יהא רגיל בשמן.
- עא. ולפעמים יעקר דירה ויחיו בניו.
- עב. על-ידי רדיפת שלום מציל את בניו ממיתה ומגלות.
- עג. מי שעושה איזה דבר, והדבר הוא אחר-כך מכשול לבני-אדם, על-ידי זה הטובה נפסק מזרעו.
- עד. לפעמים מחמת אהבה גדולה שבין איש לאשתו אינה מולדת.
- עה. לרב העקריות כשהם נפקדות, מולידות זכר.
- עו. על-ידי אונאת דברים הבנים מתים.
- עז. יש כח ביד הצדיק לקלל את האדם, שלא יהיו לו בנים הגונים.

- עח. מי שהצדיק נעשה אכסניא אצלו, נתברך בכנים.
- עט. מי שמשתוקק לעשות איזה מצוה ואין זוכה לעשות אותה, על-ידי זה יזכה לבנים, וגדלתו מוריש לבניו, ובניו יזכו לעשות המצוה הזאת.
- פ. מי שמקפח פרנסה, לסוף שבניו מתים.
- פא. מאגינט סגלה לבנים.
- פב. בניו של אדם מתים, כשעוסק בשמות הטמאה או בכשפים או שמאמין בהם.
- פג. כשאיש ואשה רוחצים ידיהם ונותנים צדקה קודם הפשמיש, בזה הם מסירים את רוח הטמאה מהילדים, שהם מולידים.
- פד. יש אשה שמגדלת נקבות, ואינה מגדלת זכרים.
- פה. אמירת פרשת ציצית במסירות נפש וביראה גדולה גם הלבושת ערומים, על-ידי זה זוכה לבנים זכרים.
- פו. שנה שיש בה ברכה, סימן שגם ישראל יפרו וירבו.
- פז. אשה שעוסקת בכשפים, בניה מתים ונעשית אלמנה.
- פח. מינקת שנחסר חלבה - הסגלה לזה שיתאבל בעלה על ירושלים.
- פט. מכות בנים בא על-ידי שוא, גם המקום גורם.
- צ. מי שמשמח חתן וכלה, יזכה שתלד אשתו זכרים.
- צא. גם על-ידי הזקרת נרות.
- צב. שנה שיש הרבה גשמים, סימן שנולדים בזה השנה הרבה זכרים.
- צג. איש ואשתו שהם מקללים את עצמם, אין מגדלין את בניהם.

- צד. סגלה לגדול בנים: תזרע איזה מין תבואה, וכשתקצר אותה, תתן אותה לעניים, ואתה לא תהנה ממנה.
- צה. מי שמטיל אימה יתרה על דורו, אין מתקיימין לו בנים חכמי לב.
- צו. מי שאין לו רחמנות על בניו, בידוע שאין לו חלק בשכל דקדושה.
- צז. כשאינו חוזר על למודו ושוכח על-ידי זה הבנים מתים.
- צח. על-ידי זנות אין מגדלים בנים.
- צט. שם "אלוה" - שמירה לבנים.
- ק. מי שמשתדל שיהיה פרנסה לדורשי השם, על-ידי זה יזכה שלא יצאו בניו לתרבות רעה.
- קא. על-ידי אמונת צדיקים הבנים חיים וקיימים.
- קב. כשזכר בא לעולם - חסד בא לעולם.
- קג. מי שמצער את אביו ואמו - על-ידי זה אינו זוכה לגדל זכרים.
- קד. מי שרודף שלום - על-ידי זה יזכה לראות בנים לבניו.
- קה. קלוקל הדלת או החלון זה סימן חס ושלום לחלשת בנים.
- קו. המחלקת זה סימן רע לבנים, ושלום זה סימן טוב לבנים.
- קז. הבנים שוטים, כשאביהם כעסן.
- קח. על-ידי כבוד אב תזכה לבנים זכרים.

חלק שני

- א. מי שיש לו צער גדול בנים, יקרא בכל יום מעשה בראשית. גם על-ידי הקריאה נצול מעלילות של גזלה.
- ב. סגלה לבנים, להקטין את עצמו.

נד	ספר	בנים	המדות
ג.	מטע הכרם מזיק לגדול ולדות.		
ד.	השתדלות בפדיון-שבויים מסגל להולדה.		
ה.	אמירת המעמדות טוב לבנים.		
ו.	אשה שפניה מתים בחלי הנקרא סמקע, הינו זדושין, תרחץ אותם בשמן, והשמן הזה תדליק אותו אחר-כך בטבילת מצוה.		
ז.	מי שקמים עליו רבים וחולקים עליו על אמונתו והוא עומד כנגדם וטוען כנגדם דברים הנתקבלים, על-ידי זה זוכה לבנים רבים, והעולם נתמלא מזרעו.		
ח.	הא הנעשה מכסף, מסגל לפריה ורבייה.		
ט.	לפעמים בנין הבית גורם לאשה שלא תלד, כשהעצים שבבנין אינם מנחים בסדר הנתן להם מששת ימי בראשית, ואז הבית נקרא הרוס אפלו בבנינו, וההרוס הזה בא ומזיק לאשה ואינה מולדת.		
י.	צריך לחזר אחר מוהל צדיק וירא-שמים, כי כשהמוהל אינו טוב, יכול להיות שלא יהיה מוליד, חס ושלום, הנמול על-ידו. גם על-ידי שהמוהל אינו טוב, על-ידי זה בא התינוק, חס ושלום, לידי חלי נופל.		
יא.	מי שיש לו בן עוסק בתורה, כאלו לא מת.		
יב.	החלב של צדקת הוא טוב לתינוק ליראת-שמים וגם נוהגת לו ממשלה בעולם הזה.		
יג.	שכול בנים בא, חס ושלום, על מי שמפיל את חברו מאמונה.		
יד.	כשיש שלום מלכות, על-ידי זה נולדים בישראל בעלי הוראה.		
טו.	מי ששומר את עצמו גם את העת והזמן שמזוג, שלא יהיה לא הוא ולא העת והזמן חס ביותר ולא קר ביותר, על-ידי זה בניו הנולדים יהיו חכמים גדולים.		

- טז. מי שהוא שולט ביצרו, בננו אינם יוצאים לתרבות רעה, ועל-ידי זה ממונו נתברך, ועל-ידי זה לא יבוא לידי נסיון.
- יז. אפלו אשה צדקת כשהיא אינה מיחסת, על-ידי זה מולדת בנים שאינם הגונים.
- יח. בזמן שהדגן רב בעולם, זה סימן ללדת זכרים, ובזמן שהיין רב בעולם, זה סימן ללדת נקבות.
- יט. מי שאין לו בן זכר, ירגיל את עצמו להביא מתנות לתלמידי-חכמים, ויאמר פרושה של בפורים וגם ילמוד גמרא הרבה וימעט בלמוד אגדה, כי למוד אגדה הוא מסגל לבנות.
- כ. על-ידי למוד פוסקים, עד שיגיע להורות הוראות, על-ידי זה גורם פקידה לכמה עקרות.
- כא. לפעמים על-ידי תפיסה נצול מפליון בנים.
- כב. על-ידי צדקה זוכה לבנים.
- כג. סגלה למקשה לילד, תתלה על צנארה מפתח של הבית-עלמין. גם המפתח הזה מסגל לעקרה.
- כד. הבנים מתים, חס ושלום, על-ידי ראית קרי.
- כה. יש עצים המונעים ההולדה והגדול בנים כשעושין מטה, ויש עצים הגורמין ההולדה והגדול בנים.
- כו. מי שבניו מתים כשהם קטנים, תעשה לו אמו כתנת, והוא ילך בו תמיד עד שיגדל.
- כז. כשישראל פרים ורבים, אזי האמות מחדשין עלינו גזרות.
- כח. הסגופים מועילים להולדה.
- כט. הקוצים מסגלים להולדה.
- ל. מי שנולד מהול, בידוע שכח המדמה שלו טוב ויפה.

בית

- א. בית שאין דרין בו - יזהר מליפנס בתוכו, כי הוא מקום שדים.
- ב. מאן דביש לה במתא דא ילף למתא אחריתא.
- ג. כשהבית מזמן לברכה, אזי כשהצדיק בא לבית הזה גם הברכה באה.
- ד. יש מקום מזמן לטובה והוא הדין להפך.
- ה. לענין טובות ורעות הבאות לאדם קרוב לדרך הטבע, הכל לפי הזמן ולפי המקום.
- ו. דפרע קנאה מחריב ביתו.
- ז. מקום שאדם יצא ממנו אינו מתאנה לאותו מקום להנות ממנו.
- ח. אם עם הארץ חסיד, אל תדור בשכונתו.
- ט. כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה, שוב אינו נחרב.
- י. עיר שיש בה מעלות ומורדות מזקינין בחצי ימיהם.
- יא. אי נשפך בבית יין פמים איכא ברכה.
- יב. אל תפנס לבית שיש בו צלמים.
- יג. מי שרוצה להפנס לבית לדור בתוכו, יאמר התורה כלה ואחר-כך יפנס לדור בתוכו.
- יד. מי שאין לו קרקע, אינו אדם.
- טו. יש מקום שגורם לעבר עברות.
- טז. כעס וזנות של אשה מחריב את הבית.
- יז. כשנחרב אסקפת הבית או פתחיה הוא סימן רע לבית.

חלק שני

- א. לדור בעליה הוא טוב יותר לעבודת הבורא מלדור בבית תחתון.
- ב. לפעמים בנין הבית גורם לאשה שלא תלד, כשהעצים שבבנין אינם מנחים כסדר הנתן להם מששת ימי בראשית, ואז הבית נקרא הרוס אפלו בבנינו, וההרוס הזה בא ומזיק לאשה ואינה מולדת.
- ג. בפתח ביתו של אדם נכר, אם תמו זכות אבותיו או אם חלה זכות אבותיו.
- ד. צריך להזהר בבניני הבית, שלא יהיה בבנינו עץ מאילני העושין פרות.
- ה. העצים שבבנין, זכה אדם הם בבחינת שרפים עומדים, ועומד הבנין זמן רב, לא זכה - השרפים נשרפים, וזהו השרפות דשכיחי.
- ו. כשאדם בונה חומה ונופל כפתו, ידע שזה סימן רע, חס ושלום, לזרעו.
- ז. אין אדם נהנה אלא פשר במוקום שדרו אבותיו.
- ח. סגלה כשנכנס לבית חדש לגור, יכניס לשם חרב או ספין או שאר כלי-זין. וסימן לדבר: בחכמה יבנה בית - כלי חמס מ'כרותיהם; חרבותיהם, מגורותיהם.
- ט. הכפה של בית הוא סימן לחבורה או משפחה מה שיקרה להם.

בושה

- א. מי שְׁמֵבִישׁ פְּנֵי חֲבֵרוֹ, נִתְאַלֵּם וְשׁוֹכַח.
- ב. מִתָּר לְבִישׁ אֶת הָרַבָּנִים שְׁשׁוֹכְרִין אֶת הָרַבָּנוּת, וְרְאוּי לְכַזּוֹתָן וּלְהַקְל בְּכַבּוּדָן, וְאִין עוֹמְדִין בְּפָנֵיהֶם, וְאִין קוֹרִין אוֹתָן רַבִּי, וְהַטְלִית שְׁעָלִיו כְּמִרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר.
- ג. טוֹב לְבַטֵּל תּוֹרָה מִלְבִּישׁ בֶּן יִשְׂרָאֵל.
- ד. הַמְּבֹזֶה תְּלִמִיד־חֶכֶם אוֹ חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי תְּלִמִיד־חֶכֶם הַגּוֹי אֶפִיקוֹרוֹס, גַּם נִקְרָא מְגֵלָה פָּנִים בַּתּוֹרָה.
- ה. כְּתַנֵּת שֶׁל צְדִיקִים מְכַפֵּרַת עַל שְׁפִיכוֹת־דָּמִים.
- ו. כְּשֶׁבִנִי־אָדָם מְחַרְפִּין אוֹתָךְ, תִּתְעַנֶּה וְתִבְכֶּה.
- ז. כְּשֶׁבוֹשָׁה בָּא עָלֶיךָ, אִין זֶה אֵלָּא בְּשִׁבִיל שְׁתַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל הַעֲוֹנוֹת, שְׁאַתָּה דָּשׁ בְּעַקְבֵּי.
- ח. גַּם בּוֹשָׁה בָּא, כְּשֶׁאַתָּה מְשַׁמַּח בְּצַרַת חֲבֵרֶיךָ.
- ט. תִּצְיֵר לְפָנֶיךָ אוֹתִיּוֹת אֲמוּנָה, וּבִזָּה לֹא יָבֹא עָלֶיךָ שׁוּם בּוֹשָׁה.
- י. מִי שֶׁנִּצְרָךְ לְלוֹוֹת עַל הַמְשַׁכּוֹן, בִּידוּעַ שְׁאֵלוֹ הַדְּבָרִים הַמְּשַׁכְּנִים הָיוּ נִבְזִים בְּעֵינָיו בְּגִלְגוּל אַחֵר.
- יא. כְּשֶׁבָּא עַל אָדָם אֵיזָה בּוֹשָׁה, יִצְפֶּה לִישׁוּעָה.
- יב. מִי שֶׁרוּצֶה לְהִתְבַּיֵּשׁ, יִצְיֵר דְמוּת שֶׁל אָמוֹ.
- יג. עַל־יְדֵי צְדָקָה לְשֵׁם שָׁמַיִם תִּבְא לְמַדַּת בּוֹשָׁה.
- יד. כְּשֶׁבָּא עַל אָדָם אֵיזָה בּוֹשָׁה, בִּידוּעַ שְׁאִין לוֹ בְּטָחוֹן.
- טו. מִי שֶׁכּוֹרֶה בּוֹר, סוֹף שְׁבָא לִידֵי אֵיזָה בְּזִיוֹן, וְלִפְעָמִים הַדְּבָר גּוֹרֵם שְׁנַעֲשֶׂה שִׁיחָה בְּפִי בְּנִי־אָדָם.

- טז. על־ידי בטחון לא יבוא עליו בושׁה.
- יז. מי שגוזל את העני, בושׁה באה עליו.
- יח. כשׁאדם מחרף ומביש אותך, והוא אינו אויב לך, תשא ותסבל את הבושׁה, כי זה מן השמים בנדאי שיחרף אותך. ובזה הבזיון תהיה נסתר ונחבא מן השטן, שהוא שונא אותך והוא מגדיל את עצמו תמיד עליך ומקטרג עליך, ועל־ידי זאת הבושׁה שתסבל ממי שאינו אויב לך, על־ידי זה לא יגדיל עליך השונא השטן.
- יט. על־ידי חנפה תהיה בזוי בין האמות, והאמות יקללו אותך ויקצפו עליך.
- כ. כשׁאחד מבזה אותך או שוחק ממך, בידוע שאתה בישת את אבותיו.
- כא. כשהכל מבזין אותך ועושין לך צער, תדם ולא תצא מפתח ביתך.
- כב. כשמבישין אותך, תתן צדקה.
- כג. על־ידי צדקה תזכה למדת בושׁה.
- כד. בזיון המלך; הקדוש־ברוך־הוא נפרע אפלו אמה, שבזה מלך אחר שלא מאמתה.
- כה. החוטא יתביש בעולם הבא בפני אבותיו.
- כו. המבזה תלמיד־חכם, אין לו רפואה למכתו.
- כז. נכון באשר ישמע מרעהו דבר קצב אל יקפץ ויבישהו, אלא ירמוז לו בתנועה, כדי שיכיר כי לא כן הוא.
- כח. מצוה לפרסם את הרשעים.
- כט. המתביש לא במהרה הוא חוטא.
- ל. מי שאין לו בושׁה, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הרסיני.

- לא. נח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.
- לב. כשחברך מבישך, תודה לדבריו.
- לג. המלבין פני חברו ברבים, כאלו שופך דמים ויורד לגיהנום ואינו עולה.
- לד. נח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים, ואין לו חלק לעולם הבא.
- לה. אל תביש עם שאתך בתורה ומצוות, אבל לבעל-עבירה מתר לבישו ולהונו בדברים.
- לו. כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה.
- לז. הכל נפרע ביד שליח חוץ מאונאה, ואין הפרגד ננעל בפניו.

בְּגָדִים

- א. בְּגָדֵי אָדָם מְרַמְזִים עַל מְדוּתוֹ שֶׁל אָדָם.
- ב. מִי שֶׁהוֹלֵךְ יַחַף, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא חוֹטֵא.
- ג. עַל-יְדֵי עֲזוֹת-מִצַּח נֶעֱנֵשׁ בְּבָגְדִים גַּם עַל-יְדֵי שְׁבוּעוֹת.
- ד. מִי שֶׁאֵינוֹ נִזְהָר לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵרֹת אָבִיו, לְסוּף שְׂיִלְכוּ בְּנָיו עָרוֹם וְיַחַף.
- ה. מִי שֶׁאוֹכֵל קֶדֶם הַתְּפִלָּה, הוּא נֶעֱנֵשׁ בְּבָגְדִים.
- ו. עַל-יְדֵי גְאוּה נֶעֱנֵשׁ בְּבָגְדִים.
- ז. מִי שֶׁמְסִית אֶת חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה לְדֶרֶךְ הָרָעָה, עַל-יְדֵי זֶה אֵין לוֹ בְּמָה לְלַבֵּשׁ.
- ח. מִי שֶׁהוּא עָרַב בְּעַד עֲכוּו"ם, הוּא נֶעֱנֵשׁ בְּבָגְדִים.
- ט. לְעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֵהָא נִפְרָע מֵאוֹתָם הַמְּלַבְּשִׁים מְלָבוֹשׁ עֲכוּו"ם.
- י. מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּבָגְדִים קְרוּעִים מִחֲמַת עֲנִיוֹת, תִּקְנָתוֹ - הַבְּכִיָּה לְפָנָי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ.
- יא. כָּל הַמְּבֹזָה בְּגָדִים, לְסוּף אֵינוֹ נִהְנֶה מֵהֶם.
- יב. מִי שֶׁעוֹשֶׂה מְלָבוֹשׁ לְעַנִּי, עַל-יְדֵי זֶה הוּא נִצּוֹל מִבְּזִיוֹנוֹת.
- יג. מִי שֶׁהוּא נִזְהָר מְלַבֵּשׁ שׁוֹם אָדָם, זוֹכֶה לְמְלָבוֹשִׁים.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. עַל-יְדֵי סְפוּרֵי-מַעֲשִׂוֹת שֶׁל צְדִיקִים מְמַשִּׁיכִין אֹר שֶׁל מְשִׁיחַ

- בעולם, ודוחה הרבה חשף וצרות מן העולם גם זוכה לבגדים נאים.
- ב. הרגיל בקללה, על-ידי זה לא יהיה לו בגדים על שבת.
- ג. מי שמיפה תמיד את רגליו בלבושין נאים, למשל במנעלים יפים ביותר או במכנסים, על-ידי זה בא לגנבת הדעת.
- ד. המזלזל במצות ציצית, אינו זוכה לקבורה.
- ה. העושה בגדים לחברו, יכול לשנות רצון חברו לכל מה שירצה, הן בגשמי הן ברוחני.
- ו. כשאדם לובש לבוש של אביו, על-ידי זה בנקל לו לילך במדותיו של אביו.
- ז. לכו לחמו בלחמי ושתו - ראשי-תבות לולב; "ביין" עם האותיות - גימטריא ראשי-תבות של א'תרוג ה'דס ע'רבה; "מסכתי" זו בחינת סכות. על-ידי מצות נטילת ארבעה מינים ועל-ידי סכה - אדם זוכה לאכילה ושתיה ומלבושים וגם לחיות הנשמה; על-ידי סכה זוכה למלבושים, בחינת "בשומי ענן לבוש". על-ידי ערבי נחל זוכה לשתיה, על-ידי הדס זוכה לחיות הנשמה. ועל-ידי לולב וא'תרוג זוכה לאכילה, כי יש בהם פרי, שהם מיני מאכל.

בטחון

- א. מי שיש לו בטחון, אין לו שום פחד.
- ב. על-ידי בטחון בא שלום.
- ג. בטחון בא על-ידי יראת-שמים.
- ד. על-ידי אמונה יבא לבטחון.
- ה. מי שאין לו בטחון, הוא דובר שקרים.
- ו. על-ידי שקרים אינו יכול לבטח באמת.
- ז. מי שבטוח בהשם יתברך, הקדוש-ברוך-הוא מצילו מכל צרות ובפרט מהריגה.
- ח. על-ידי בטחון אין אדם צריך לחברו גם אין אדם מכלימו.
- ט. על-ידי בטחון אדם נצול מדאגה.
- י. על-ידי בטחון יזכה לידע שמות הקדש.
- יא. מי שאין לו מדת הבטחון, ישמר את עצמו שלא לביש שום אדם גם יזהר להתפלל בכונת הלב.
- יב. מי שיש לו בטחון, לא יתקצרו ימיו.
- יג. מי שאין לו בטחון, יקום קדם אור הבקר ויאמר בקשות בקול רם.
- יד. על-ידי שתיקה יזכה לבטחון.
- טו. על-ידי זהירות מלתן תקיעת-כף יזכה למדת הבטחון. גם על-ידי שלא יתחבר עם רשעים.
- טז. על-ידי חנפה נאכד הבטחון.
- יז. מי הירדן הם סגלה לבטחון.

- יח. על-ידי הבטחון האדם נתקרב להשם יתברך.
ט. מי שבוטח בעכו"ם, דילה דילהו.

חלק שני

- א. כשעושה אדם איזהו דבר באמונה ונכשל באיזה מכשול, יבטח שהקדוש-ברוך-הוא יצילו, והקדוש-ברוך-הוא הזמין לו את המכשול כדי שיעשה דרך כבושה לבניו בזאת המכשול, שינצלו ממנו.
ב. מי שנשמר מהרהורי עבודה זרה, זוכה בכל פעם לבטחון עד שאינו דואג מה יאכל למחר, והוא במדרגה: "ברוך ה' יום יום", ועל-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא לא הביט און ולא ראה עמל בו, וכל הנוגע בו כאלו נוגע בבת-עינו.

בְּשׁוֹרָה

- א. מי שהוא רגיל לומר בשורות טובות, הוא נתלבש מבחינת אליהו.
ב. אל תבשר בשורה רעה, כי מחמת בשורה רעה מתו כמה נפשות.
ג. העושה מצוה כמאמרה - אין מבשרין אותו בשורות רעות, והקדוש-ברוך-הוא גוזר והוא מביטל.
ד. המבשר בשורות רעות, נופל למחין דקטנות.

חלק שני

- א. מי שהוא רגיל לבשר בשורות טובות, על-ידי זה לא יכאבו לו רגליו.

ברכה

חלק שני

- א. המתברך צריך לתן להמברך איזה מתנה.
- ב. אל תהי ברכת גוי קלה בעיניך.
- ג. מי שמקרב את הרחוקים לעבודת השם יתברך הפרכות מסורים בידו.

בכיה

חלק שני

- א. מי שאין יכול לבכות, יסתכל על הרקיע, כי הוא גרם בכיה למים.
- ב. הבכיה מבטל הרהורי זנות.
- ג. סגלה לחולי הצואר, שיבכה על חרבן הבית המקדש.

אות ג

גאָה

- א. אין משיח בא, עד שיכלה גאָה מן העולם.
- ב. על-ידי גאָה בא לידי תאנות משכב-זכור, גם בא לידי כעס, גם לפעמים אין אשה מתעברת מחמת שהיא מקשטת והיא בעלת-גאָה.
- ג. על-ידי גאָה בא רעב לעולם.
- ד. על-ידי גאָה בא לשכרות והוא הדין להפך.
- ה. על-ידי גאָה בא לפחד.
- ו. סגלה לבטל גאָה, לתן צדקה.
- ז. מי שנוהג רבנות בעל-כרחם בגאָה, הקדוש-ברוך-הוא מעורר עליו שונאים.
- ח. מי שלבו רם עליו, ידע שהשעה מצלחת עליו.
- ט. מי שמושיע לעניים, יש בו כח בהסתכלותו על בעלי-גאָה להשפיל אותם.
- י. מי שהולך בשוק ונופל, בידוע שהוא גדלן.
- יא. סגלה לבטל גאָה, שישתתף בצרתן של ישראל.
- יב. עני - שהרשע רוזף אותו תדע שהעני הוא בעל-גאָה.
- יג. על-ידי גאָה נופל מאמונתו.

- יד. עַל-יְדֵי גְּאוּה נִסְגַּר הַלֵּב וְעֵינֵי הָאָדָם מְלֵה־בֵּיט בְּפִלְאוֹת [בְּפִעוּלֹת] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְיִרְאָה מְלִפְנָיו.
- טו. אֵין לְהִתְגַּאוֹת בְּהִשְׁגוֹת גְּדוּלוֹת אוּ בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים, כִּי הַכֹּל עַל-יְדֵי הַצְּדִיק שֶׁבְּדוֹר, וְהוּא אֶצֶל הַצְּדִיק כְּעֵט אֶצֶל סוֹפֵר.
- טז. אֲכִילָה וְשִׁתְיָה מִבֵּיא לְגְּאוּה.
- יז. תְּקוּן לְגְּאוּה - שְׂוִיתְעֻנָּה.
- יח. סְגֻלָּה לְגְּאוּה - שְׂוִיסְתַּפֵּל עַל הַשָּׁמַיִם.
- יט. מְבִהִילִין אֶת הָאָדָם בְּחִלּוּמוֹת, כְּדֵי לְהִסִּיר מִמֶּנּוּ גְּאוּה שְׂקוּעָה, שֶׁהוּא מְכַסֶּה מִמֶּנּוּ, שְׂאִינוּ מְכִיר בָּהּ.
- כ. כָּל הַמְתִּיָּהֵר - חֲכָמָתוֹ וְנִבּוּאָתוֹ מְסִתְּלָקֶת.
- כא. דֵּל גְּאוּה - אֵין הִדְעַת סוּבְלוֹ. גַּם הוּא בְּעֶצְמוֹ מִתְּחַרֵּט לְאַחַר זְמַן וְנִבְזָה בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ.
- כב. אֵי אֶפְשָׁר לְנָאָה לְהַשְׁפִּיל דַּעְתּוֹ וּבָא לְיְדֵי שְׂכָחָה.
- כג. יְהִיר - בְּעַל-מוֹם הוּא.
- כד. לְפִי צִרְף הָעֵנִין יֵשׁ הֵתֵר בְּדָבָר לְעִשׂוֹת דְּבָר, הַנִּרְאָה כְּאֵלוֹ מִתְּגַאָּה.
- כה. מִי שֵׁיֵשׁ בּוֹ גִּסּוֹת, לְסוֹף נִכְשָׁל בְּאַשְׁת־אִישׁ; וְהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה; וּכְאֵלוֹ כּוֹפֵר בְּעֶקֶר; וּכְאֵלוֹ בָּא עַל עֲרִיוֹת כָּלָם; וּכְאֵלוֹ בָּנָה בְּמָה; וּמִתְמַעֵט מִחֲשִׁיבוֹתוֹ וְאִינְנוּ; וְרְאוּי לְגַדְעוֹ כְּאַשְׁרָה; גַּם אֵין עֲפָרוֹ נִנְעָרֵת; וְשִׁכְיָנָה מִיִּלְלַת עָלָיו.
- כו. הַכּוֹבֵעַ שֶׁל צְדִיק - סְגֻלָּה לְהִסִּיר הַגְּאוּה.
- כז. עַל-יְדֵי אֲמוּנָה יִהְיֶה לָךְ כֹּחַ לְשַׁבֵּר אֶת עֲצָמְךָ מִגְּאוּה, וְתִמְשַׁל עַל מַדַּת גְּאוּה.
- כח. בְּעַל-גְּאוּה - מִחֲשִׁבוֹתָיו אֵין מְצֻלְיָחִין.

- כט. כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנָן לְךָ עֲבָרָה בְּלִי דַעַת - בְּוִדְאֵי יֵשׁ לְךָ גְּאוּה, וּבְזָה מְרַאֲיִן לְךָ, שְׂעֵדִין אֵין אַתָּה צְדִיק.
- ל. כְּשָׁבָא לְךָ אֵיזָה גְּדֻלוֹת, תְּדַאָּג מִפְּרַעְנִיּוֹת.
- לא. עֲנִי שְׁהוּא שְׁפַל־רוּחַ, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ נוֹתֵן צְדָקָה, הוּא טוֹב מִעֲשִׂיר בְּעַל־גְּאוּה, אֶף־עַל־פִּי שְׁנוֹתֵן צְדָקָה.
- לב. כְּשֶׁנוֹפֵל לְךָ גְּדֻלוֹת, תִּצְיִר לְפָנֶיךָ דְמוֹת אָבִיךָ.
- לג. גְּאוּה הוּא סִימָן עַל שְׁכָר, חֶסֶם וְשָׁלוֹם.
- לד. גְּאוּה בָּא עַל־יְדֵי שְׁלֵא תִקְנֵת חֲטָאוֹת נְעוּרִים.
- לה. מִי שְׂיִינוּ מַחְמִיץ, בְּיָדוּעַ שְׁהוּא בְּעַל־גְּאוּה.
- לו. מִי שְׂיֵשׁ לוֹ גְּאוּה, מְדוּרוֹ אֵינוּ מְתַקִּים.
- לז. מִי שְׂיֵשׁ בוֹ גְּאוּה, אֵין אָנִי וְהוּא יְכוֹלִין לְדוּר בְּעוֹלָם. וְאֶפְלוּ רוּחַ קִמְעָא עוֹכְרָתוֹ; וְאֵין תְּפִלָּתוֹ נְשַׁמְעַת; וְאֵין לוֹ רְפוּאָה; וּבָא לְיָדֵי עֲנִיּוֹת שְׁל תוֹרָה; וְאֶשְׁתּוֹ מְבֹזָה אוֹתוֹ.
- לח. מִי שְׁמִלְבִּישׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּמִלְבוּשׁ שְׁל תְּלַמִּיד־חֻכָּם וְהוּא אֵינוּ תְּלַמִּיד־חֻכָּם, אֵין מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ בְּמַחְצָתוֹ שְׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.
- לט. גְּאוּה מְעַכְבֵּת אֶת מְשִׁיחַ וּמְטָרִיד אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.
- מ. הַפְּסוּק: "אִם יַעֲלֶה לְשָׁמַיִם שִׂאוּ", וְהַפְּסוּק - "כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן", הֵם מְסַגְּלִים לְשִׁבְרָא אֶת הַגְּאוּה.

גנבה וגזלה

- א. מי שנפתה לבו לגזל וכיון שהתיר לעצמו גזלת חברו, הרי הוא מוכן לכל חטא ועון, ואין תקנה להסירו מדרכו הרעה.
- ב. בעוון הגזל הגובאי עולה ורעב הוה ובני-אדם אוכלים בשר-בניהם.
- ג. מי שאינו מהנה את אחרים מממונו, על-ידי זה גזלנים באים עליו.
- ד. הגוזל את חברו שוה פרוטה, כאלו נוטל נשמתו ונשמת בניו ובנותיו ואפלו גרמא.
- ה. מי שלא חס על ממון חברו, בידוע שהוא גנב.
- ו. אונאת ממון מתר להנאות את עכו"ם.
- ז. מי שקופץ ידו מצדקה, גזלנים באים עליו.
- ח. מי ששם בטחונו על הגוים לסוף לוקחין משלו בעל-כרחו.
- ט. על-ידי הדינים והמלמדים שאינם טובים גם שוחטים, על-ידי זה השונאים אוכלים פרנסתם של ישראל.
- י. מי שמערב משקיו במים, גנבים באים עליו.
- יא. מי שנוטל חלק מגנבה, לסוף שיתגלה הדבר.
- יב. עיר שיש בה גנבים, בידוע שהרב אוהב שחד.
- יג. על-ידי דברים בטלים באים גנבים.
- יד. מתר לגנב דעת הבריות, כדי להציל נפש מישראל.
- טו. מי שמביש פני חברו, לסוף שמקים עדות שקר, כדי שיגזל ממון.

טז. מי שיש לו בטחון מנעוריו, הוא נצול מגזלנים.

יז. על-ידי שמיעת דברי שטות, הגנבים באים.

יח. על-ידי שקר גנבים באים.

חלק שני

א. על-ידי גנבות דעת בא, חס ושלום, חלי הראה וחזה.

ב. על-ידי גנבות דעת בא לידי הרהורי זנות עם גויה.

ג. על-ידי גנבה מפסיד את הדעת.

ד. הגנבה מזיק לעינים.

ה. על-ידי אמירת תקון-חצות נצול מגנבים.

ו. מי שיש לו צער גדול בנים, יקרא בכל יום מעשה בראשית, גם על-ידי הקריאה נצול מעלילות של גזלה.

אות ד

דעת

- א. פעמים הקדוש-ברוך-הוא מביא על האדם דברים, כדי שיבין מהדברים רחמנותו ואלקותו ויתברך.
- ב. מי שמחו מבלבל, יהיה רגיל בתפלת חבוקק הנביא.
- ג. גם למוד ש"ך [שפת-כהן] סגלה לזה, גם אכילת חטים.
- ד. מזונותיו של אדם מולידין טבע באדם לפי טבעם.
- ה. טעם דגן מביא דעת לאדם.
- ו. חמרא וריחני פקחין.
- ז. על-ידי המחלקת אין הדעת מישבת.
- ח. אדם מצטער מדבר, הנראה לעינים יותר מהצער, שמצער מהדיעה.
- ט. העוסק בתורה ובגמילות-חסדים, זוכה להבנה.
- י. על-ידי פת שחרית נתחכם.
- יא. הקדוש-ברוך-הוא משרה נבואתו על נביא של שליחות בהפסק, אפלו אינו חכם.
- יב. החכמים יכולים להשיג בחכמה דברים הרבה שאין בשכל הטבע להשיג.
- יג. הרוצה להחכים ידרים.

- יד. כְּשֶׁאָדָם רוֹצֵה לִידַע אֵיךָ לְהִתְנַהֵג בְּאֵיזוֹהַ דְּבָר, יִפְתַּח סֵפֶר וַיִּבִּין אֵיךָ לְהִתְנַהֵג.
- טו. שְׁמֵן־זַיִת מִפְּקַח הַלֵּב.
- טז. מִי שֶׁהוֹלִיךְ בְּתַמִּימוֹת, נַעֲשֶׂה מִשְׁכִּיל.
- יז. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲמוּנָה, זוֹכֵה אַחֲר־כֶּף לְעַבֹד אֶת הַשֵּׁם בְּדַעַת גָּדוֹל.
- יח. עַל־יְדֵי יִרְאָה תִזְכָּה לְדַעַת.
- יט. עַל־יְדֵי הַפֶּרֶת צְדִיקִים תִּזְכָּה לְבִינָה וְדַעַת.
- כ. מִי שֶׁהוּא הַצְנַע־לְכַת - מַחֲשִׁבוֹתָיו צְלוּלִים.
- כא. מִה שֶׁרָאָה עֵין, יוֹתֵר נִקְל לְהִבִּין אוֹתוֹ הַדְּבָר.
- כב. מִי שֶׁיִשְׁמֹר אֶת עֲצָמוֹ מִבְּשׂוּלֵי עַבּוּרִים וּמִנְסוּף, זוֹכֵה לְחֻכְמָה וַיִּמְבִּין בְּכָל סֵפֶר.
- כג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גְּאֻנָּה, לֹא יִזְכָּה לְהִבִּין מִמְשַׁלֵּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הַכֹּל.
- כד. כְּשֶׁאֵין אִתָּה עוֹשֶׂה חֶסֶד, עַל־יְדֵי זֶה אֵין לְךָ דַעַת.
- כה. כְּשֶׁאִתָּה עוֹשֶׂה שׁוֹם הַזֶּקֶק, יִדְעַע לְהוֹי לְךָ שְׁפָגְמַת בְּדַעַת.
- כו. מִי שֶׁנִּתְגַּלָּה לוֹ אֵיזוֹהוֹ שְׁכָל, בִּידוּעַ שִׁיתְרוּמָם בְּמַהֲרָה אֵיזוֹהוֹ הַתְּרוּמָמוֹת.
- כז. כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּכָל לֵב, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לְבוֹ לְדַעַת תְּאֻרָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ.
- כח. מִי שֶׁלֹּא תִקַּן עוֹנוֹתָיו, אֵינוֹ יָכוֹל לִידַע אֶת הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא.
- כט. עַל־יְדֵי אֲמַת תִּזְכָּה לְדַעַת דְּרָךְ ה'.
- ל. גַּם עַל־יְדֵי הַכְּנָס־תְּאוֹרָחִים.

- לא. כשֶׁתַּעֲשֶׂה חֶסֶד שֶׁל אַמֶּת עִם צַדִּיקִים, תִּזְכֶּה לְדַעַת, שֶׁכֵּל הַדַּרְכִּים הֵן תִּפְלָה הֵן אֲכִילָה הֵן שְׂאֵר תַּעֲנוּגִים - כָּלֶם הֵם דֶּרֶךְ ה'.
- לב. עַל-יַדֵּי רָנָה שֶׁל שְׂמֵחָה תִּהְיֶה בַר-דַּעַת.
- לג. מִי שֶׁשָּׁמַלְמִין לוֹ רָעָה תַּחַת טוֹבָה, הַקְּדוּשׁ-כְּרוּף-הוּא מֵרַחֵם עָלָיו וְנוֹתֵן לוֹ שֶׁכֵּל גָּדוֹל בְּעִבּוּדַת הַבוֹרָא.
- לד. לְפִי הַגְּדֵלַת מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל אָדָם כֵּן הַקְּדוּשׁ-כְּרוּף-הוּא מַעֲמִיק מַחֲשָׁבוֹתָיו שֶׁל אָדָם, הֵינּוּ שְׁנוֹתֵן לוֹ מִחַ גָּדוֹל.

חלק שני

- א. דַּע, כִּי לְכֹל הָעוֹלָמוֹת וְלְכֹל נִבְרָא יֵשׁ לוֹ קוֹמָה מִיַּחַדָּת וּבְנִין מִיַּחַד. לְמִשְׁלַל מִין הָאֲרִיָּה - קוֹמָתוֹ נִבְדָּל מִמִּין הַצֹּאן הֵן בְּכַחוֹ, וְהֵן בְּבִנְיָן אִיבָרָיו, וְהֵן בְּקוֹלוֹ. וְכֵן בְּמִין הָאֲרִיָּה בְּעֶצְמוֹ יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכֵן בְּכֹל הַנִּבְרָאִים. וְהַהֲבָדִלִים הֵן כָּלֶם רְמוּזִים בְּתַמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת וּבְצַרוּפֵיהֶם. וְהַזּוֹכָה לְהִבִּין אֶת הַתּוֹרָה, יוֹכֵל לְהִבִּין רְמִיזוֹת כָּל הַהֲבָדִלִים שֶׁבֵּין כָּל הַנִּבְרָאִים וְגַם יִדַּע הַתְּאַחְדוּתָם, הֵינּוּ רֵאשִׁיתָם וְתַכְלִיתָם, כִּי בְּרֵאשִׁית וּבְתַכְלִית הֵם בְּאַחֲדוּת בְּלִי הַבְּדֵל.
- ב. דַּע, לְפִי גְדֵל יְדִיעַת הַתּוֹרָה וְטַבְעֵי הָעוֹלָם כֵּן נִמְסַר וְנִשְׁתַּעֲבַד הָעוֹלָם תַּחְתָּיו. וְלְפִיכֵךְ הָיוּ נִכְנָעִים הָאֲרִיּוֹת תַּחַת דְּנִיָּאל, כִּי דְנִיָּאל הָיָה חָכֵם גָּדוֹל, וְכֹל רָז לֹא אָנִיס לֵהּ, וְהָיָה יוֹדֵעַ טַבַּע הָאֲרִיָּה, וְהַטַּבַּע מִתְנַהֵגַת בִּידִיעַת הַתּוֹרָה, וְהִיא תַּחַת יַד הַיְדִיעָה.
- (אָמַר הַמַּעֲתִיק: שְׂמַעְתִּי מִפִּי מוֹרְנוּ וְרַבְנוּ הָרַב רַבִּי נִתָּן, זָכַר צַדִּיק לְבָרְכָה, שְׁזָה הָאוֹת ב' שִׁיף לָאוֹת א' הַקְּדוּם לוֹ, לְמָה שֶׁמְבַאֵר שָׁם: "וְהַזּוֹכָה לְהִבִּין אֶת הַתּוֹרָה - יוֹכֵל לְהִבִּין רְמִיזוֹת כָּל הַהֲבָדִלִים" וְכוּ', שְׁזָה הוּא בְּחִינַת כָּל טַבְעֵי הָעוֹלָם, וְעַל זֶה סוֹבֵב הוֹלֵךְ סִימָן ב': "דַּע, לְפִי גְדֵל יְדִיעַת

התורה וטבעי העולם", הינו כפי שזוכה להבין צרופי אותיות התורה; כי כפי גדל הבנתו באותיות התורה ובצרופיהם וכו' כמו כן גדלה ידיעתו בטבעי העולם והבן. ועין בלקוטי הלכות "יורה דעה" הלכות מילה הלכה ה' אות כ"ג ואות כ"ד משם עד גמר ההלכה, עין שם באור נפלא בזה, וינעם לך לעד. והאמת, שמי שמביט בעין טובה, בעין אמתי, בלב ישר, אין קשה לו כלל; אדרבא, רואה מזה נפלאות גדלת השם וצדיקיו האמתיים. ולהמתנגדים הדוברים על צדיק עתק, המביטים מעקרא בספריו הקדושים ברע עין לחפש ולבקש עלילה, לא יספיק שום באור. כי אחר כל הדברים והאמת האלה יחפש ויבקש תואנה ועלילה, לדבר על הצדיק הנ"ל ותלמידיו, זכותם יגן עלינו, עתק בגאווה ובוז, אף אף-על-פי-כן לא יכלתי להתאפק מלהציג מה ששמעתי מעט בזה, וקשטא קאי, ועד ארגיעה לשון שקר ואמת ה' לעולם, ויציגנו מתרב פיפיות; כאשר עד הנה עצרונו רחמיו יתברך, בן אל יעזבנו לנצח, אמן בן יהי רצון. ועין גם-כן בלקוטי א' סימן יט בהתורה "תפלה לחבקוק" ותבין קצת, ועין שם גם-כן סימן יז).

- ג. על-ידי ההשגה שהאדם משיג, שהקדוש-ברוך-הוא הוא אחד ואין שני לו, על-ידי זה מכריח את מלאכי מרום, שיגלמו בגלם ולילך בשליחותו.
- ד. כשפא לאדם הרהורי עבודה זרה והוא מביטל אותם במחשבת אמונתו, אזי נעשה מהרהוריו בחינת טל של ברכה. גם על-ידי זה המחשבה שלו נתקיים ואין נתבלבל לעולם, אפלו כשנתנגע המחשבה על-ידי שמשוטט באיזה עיון עמק, אזי הקדוש-ברוך-הוא מזמין לו מחשבות הנותנים ניקח למחור.
- ה. על-ידי מפרנסי עניים נצולין המון-עם מן המגפה בזכותם, גם בזכותם מחין דגדלות קודמין למחין דקטנות.
- ו. אפלו בהוללות וסכלות יש חכמה.

- ז. הקול היוצא מבר-דעת שבקדשה מסגל ליראה.
- ח. על-ידי בלבול הדעת נתקלקל היראה. גם על-ידי בלבול הדעת ממשלתו נופלת.
- ט. חכמי הדור הם פנפי הדור, לפי חכמתם כן התקרבות הדור והשגתם או להפך, הינו התרחקות, חס ושלום, מהשם יתברך. ולעתיד לא יצטרכו להשיג אלקותו על-ידי חכמות, פי יקיים בנו: "ולא יכנה עוד מורך" וכו'.
- י. מי שרוצה להעמיק ולעין בשכלו באיזה ענין, צריך לקשר את שכלו לבית-המקדש. וסימן לדבר: "אשא דעי למרחוק" וירא את המקום מרחוק".
- יא. על-ידי אמונה נתישב הדעת.
- יב. על-ידי גרים נתוסף הדעת בעולם.
- יג. אפלו הנביאים אינם יודעים אלא מה שהקדוש-ברוך-הוא מגלה להם.
- יד. מי שהוא גבור, אין בו כל-כך דעת.
- טו. הפסיעה גסה מבלבלת את המחשבה מלעין.
- טז. על-ידי גנבה מפסיד את הדעת.
- יז. כשעביות של זה בא לתוך מחשבת חברו ועביות של חברו לתוך מחשבתו של זה, מזה נעשה תקרת העולם.

דרך

- א. מי שרוצה לעבור על הים, יוליך עמו איזה צפור ואיזה דג הים, וזה סגלה לעבור את הים בשלום.
- ב. ומי שמשח את עצמו בשמחת חתן וכלה, כשיוצאין מן החפה, אינו נזוק בדרך.
- ג. בשעה שבעלי-עגלה מטריחין את עצמן בעגלה ובסוסים תתפלל תפלת הדרך.
- ד. סגלה למי שהולך על הים, ישא עמו סיד וינצל.
- ה. מי שמכין פרנסה לצדיקים, מבטח שישמר אותו השם הן בדרך הן בים.
- ו. מי שרוכב על סוס, יוליך עמו "הושענות".
- ז. כשתרצה לילך בדרך, תקשר את עצמך קדם במדת הבטחון, ועל-ידי זה לא יגף רגלך.
- ח. כשתלך בדרך, תתן קדם לצדקה.
- ט. כל הדרכים שאדם הולך בהן הכל מהשם יתברך והם רצון השם. אבל אין לה אדם שייבין את דרכו אלא מי שהוא ענו.
- י. כשתשא אצלך אבנים הנמצאים על-פני השדה, תנצל מחיות רעות.
- יא. תפלה של יונה הנביא היא סגלה לומר על הים.
- יב. על-ידי לונה האדם נשמר מכל הזק בדרך.
- יג. מי שאין לו לונה, יעסק בתורה.
- יד. האדם קונה מקום הלוכו.

חלק שני

- א. על-ידי ודוי דברים גורמין, שהקדוש-ברוך-הוא מזמין מלמדי תינוקות שלומדים באמונה.
- ב. גם גורמים שנתתקנים הדרכים ממכשולות.
- ג. סכנת הדרכים בא על-ידי פגם הברית, וסימן לדבר: "ארחי ורבעי זרית" וכו'.
- ד. על-ידי נסיעת הדרכים האדם נעשה מבין.
- ה. בלילה שיש לך פחד בשעת שנה, אל תלך בדרך ביום.
- ו. הדרכים מביאין את האדם ללשון הרע, ועבודה זרה, וגלוי-ערויות ושפיכות-דמים, ואלו עברות מפסידין את הפרנסה.
- ז. הפסיעה גסה מבלבלת את המחשבה מלעין.

דין

חלק שני

- א. כל דין שדן דין אמת - דיניו אינם בטלים, ונתקיימים אפלו שלא ברצון בעלי הדינים.
- ב. על-ידי שהדין-תורה הולך ונתמעט, על-ידי זה הפרנסה נתמעטת, וכן להפך.
- ג. על-ידי העמדת דינים שאינם הגונים בא הרהורי עבודה זרה.
- ד. על-ידי חתון עם תלמיד-חכם על-ידי זה נתמנים דינים פשרים.
- ה. על-ידי דינים פשרים התורה חביבה בעולם.
- ו. על-ידי הבזיונות שמבזין את הדינים, התבואה - נשתלח בה מארה.
- ז. על-ידי הבזיונות שמבזין את דיני ישראל, על-ידי זה היקר הוזה בעולם.
- ח. כשאיזהו רשע נתגדל, אזי קשה לחדש איזהו סברא בפוסקים. גם דברי הדינים אינם נשמעים באזני הבעלי-דינים.
- ט. התחדשות המסים וארנוניות הוא על-ידי הדינים.

אות ה

המתקת דין

- א. בשעה שמשגריין על האדם את היסורין, משביעין עליהם שלא ילכו אלא ביום פלוני ולא יצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל-ידי סם פלוני. אבל "תשובה תפלה וצדקה" מבטלין השבועה.
- ב. חלישות הדעת, הינו עצבות על-ידי זה בא רע מזל, ועל-ידי רע מזל מדת הדין שולט.
- ג. [פרשת] חשן - תקון לדינים.
- ד. כשיש לאדם צער, יתן צדקה, והצדקה הוי כמו שנותן שכר לדון, ועל-ידי זה הדינים נמתקים, כי הנוטל שכר לדון - דיניו בטלים.
- ה. עד היכן תכלית היסורין.
- ו. כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין, קבל עולמו ופרעניות מזמנת לו.
- ז. המוכיח את חברו לשם שמים, מושכין עליו חוט של חסד.
- ח. שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם: קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חברו.
- ט. ארבעה דברים מקרעין גזר-דינו של אדם: צדקה, צעקה, שנוי-השם, שנוי-מעשה.
- י. צעקה מועיל ליחיד דוקא קדם גזר-דין.
- יא. גזר-דין שיש עמו שבועה אפלו לצבור אינו מתקרע.

- יב. על-ידי התענית שבשני רעבון נצול ממיתה משנה.
- יג. כשנגזר על אדם איזהו דין, נגזר הדין עליו דוקא במקום מסוים, ועל-ידי זה יכול להציל עצמו בשנוי מקום.
- יד. מי שיש לו כאב עינים או כאב מעים, בידוע שדינין שורין עליו.
- טו. צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים.
- טז. כשיש איזהו דין על ישראל, חס ושלום, אזי הקדוש-ברוך-הוא מודיע לצדיקים, כדי שיתפללו על ישראל, ומי שאינו מתפלל עליהם, הקדוש-ברוך-הוא כועס עליו.
- יז. כשרואה אדם, שדינין שורין עליו, יספר משונאיו ויצדיק אותם.
- יח. על-ידי העמדת דינים כשרים נתבטל הצרות.
- יט. מי שנדר, ולא שלם נדרו, הקדוש-ברוך-הוא מביא עליו יסורין. וכששותק נחשב לו, כאלו שלם נדר.
- כ. המקבל יסורים באהבה - כאלו הקריב קרבן.
- כא. כשאדם הולך ונופל, סימן שנפקד למעלה לאיזה כשלו.
- כב. על-ידי טבילת מקנה נתבטל הצרות וישועה באה.
- כג. כשגוזרין איזה גזר דין על האדם, קודם שיודעין מזה בני-אדם הוא בנקל להתהפך.
- כד. מי שנופל מאמונתו, ידע שדינין אותו למעלה.
- כה. מי שדינים שורין עליו, יסתכל בכל פעם על השמים.
- כו. מי שמורה דרך הטוב לרשעים, הקדוש-ברוך-הוא מצדיק אותו בדין.

כז. על-ידי אמת הקדוש-ברוך-הוא עושה עמו חסד, שאינו מלבש בדין.

כח. מה שהקדוש-ברוך-הוא מסתיר פניו ממך, הוא מחמת כפירות שיש בך.

כט. על-ידי בטחון נמתק הדין ונמשך החסד.

ל. על-ידי אמונה תוכל לדבר ולהנהיג את השם יתברך לרצונך.

לא. על-ידי צדקה מהפך המשפט והדין למדת חסד.

לב. מי שאין לו אמונה, בידוע שהקדוש-ברוך-הוא סלק חסדו ממנו.

לג. כשדינים שורין והחסד יקר ואינו בנמצא, תדע שבכיה מועיל לזה. (שמעתי מפיו הקדוש בשעת כתיבתי זאת לפניו, שרמו דבר זה הוא בפסוק "מה יקר חסדך אלקים", פרוש - מה יקר חסדך - הינו כשהחסד יקר ואינו בנמצא, דהינו שדינים שורין, חס ושלום, אזי הפעלה לזה - וכני אדם בצל כנפיך יחסיון ראשי-תבות ככי, פי בכיה מועיל לזה כנ"ל).

לד. על-ידי דעת נמשך חסד.

לה. על-ידי צדקה שנותנין לאדם הגון, תזכה להמשיך חסד גם לאוהבך.

לו. מי שאינו מקבל תוכחה, יסורין באין עליו.

לז. להמתקת הדינים תאמר קפיטל ל"ט למנצח על ידותון.

לח. מי שמחזק את עצמו קדם התפלה ועושה הכנה גדולה, אף-על-פי שאחר-כך אינו מתפלל כראוי, על-ידי זה יסורין בדלין ממנו.

לט. להמתקת הדינים, תגיד משניות "נרעים".

מ. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא מכלה הצרות על האב, כדי שיהיה שלום לבנו.

- מא. על-ידי גדר נתעכב החמה של השם יתברך.
- מב. להמתקת הדינין תאמר קפיטל ע"ז.
- מג. מי שמקשר את עצמו בלילה למדת אמונה, נמתק מעליו הדין.
- מד. על-ידי גאווה נסתלק החסד למעלה.
- מה. על-ידי תקון חצות נמתק הדין.
- מו. כשתהיה נעור כל הלילה, בזה אתה נצול מדינים.
- מז. על-ידי הצרות שבאין על אדם, יכול להשיג ולהבין את עוונותיו.
- מח. על-ידי שבא אל הצדיק, ביאתו בעצמה יכולה להמתיק הדינים.
- מט. גם המעות שנותנין לצדיק, הנתינה בעצמה ממתיק הדין.
- נ. על-ידי עצבות חושבים עליו למעלה לרע לו.
- נא. על-ידי למוד תורה ישובו המקטרגים אחר.
- נב. כשהולך ונופל לפעמים, נגזר עליו למות, ועכשו נתבטל על-ידי הנפילה.
- נג. על הגזרות רעות, שאמות גוזרין על ישראל, יאמרו קפיטל ס"ב.
- נד. על-ידי ישיבה במקנה תחת המים, עד שלא יוכל להחזיק בעצמו הרוח והנפישא [והנשימה], נמתק הדין.
- נה. לפעמים היין מעורר דין.
- נו. הנותן פתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו.
- נז. מי שאין בו דעה, לסוף גולה.
- נח. בת דינא בטל דינא.
- נט. הלומד תורה לשמה, משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה.

- ס. הקורא פסוק בזמנו, מביא טובה לעולם.
- סא. יש עתים ומקומות מזמנים לטובה והוא הדין להפך.
- סב. לפעמים מתעכב הדין על-ידי ראש הדור ולפעמים על-ידי הדור.
- סג. על-ידי השונאים יכול לידע הדין שלמעלה.
- סד. כשאדם מספר לחברו צערו, צריך השומע להחכים בשעת השמיעה, שלא יבוא עליו הצער הזה.
- סה. העוסק בתורה בלילה, הקדוש-ברוך-הוא מושך עליו חוט של חסד ביום.
- סו. צריך לתן ממון על פדיון.
- סז. כל זמן שתוכל להנצל על-ידי ממון, אל תשמש בתפלות.
- סח. כשיש פלגתא למעלה באיזה דבר, הם סומכין את עצמן על הצדיק שבעולם הזה.
- סט. בשעה שדנים את האדם למעלה, דנין את שמו, ולפעמים השלוחים מחליפין בשם אחר, ועל-ידי זה בא המות או הצרה על אדם אחר.
- ע. מי שאינו מבקש רחמים על דורו, על-ידי זה נענש.
- עא. מי שיש לו חולה או צער בביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים או שיברך אותו.
- עב. כששומעין שאחד מקטרג על ישראל צריכין השומעים ללמד בפניהם זכות על ישראל וצריכין לטרח פדי למצא זכות.
- עג. כשהקדוש-ברוך-הוא רואה, שמקנאין לכבודו, על-ידי זה משיב חרון אפו.
- עד. עקר הפדיון או התפלה אינו אלא ביום.

- עה. אין הכל כשרין לעשות פדיון.
- עו. מי שרוצה להמתיק דינים, אל ישטה יין כל היום.
- עז. בעונה מרצין את הקדוש-ברוך-הוא.
- עח. כשיש דין יתפלל בהתלהבות.
- עט. בנין הבית של אבנים הוא סכנת מיתה.
- פו. הצדקה ממתיק הדין.
- פא. המקנה ממתיק הדין.
- פב. אחר הגזר-דין צריך להלביש את התפלה בספורי מעשיות.
- פג. על-ידי פתיחת ספר תורה נמתק הדין ונתישב על מקומו.
- פד. על-ידי השתיקה נמתק הדין.
- פה. הצום ושק הם סגלה לבטל גזרה.
- פו. להמתיק הדין תאמר הפרשה של אחת-עשרה יריעות עזים (שמות כו, לו), וקטרת (שמות ל') ואחת-עשרה ברכות שברך משה את השבטים (דברים לג) ומרפכה של יחזקאל (יחזקאל א').
- פז. ופרשת נדרים (במדבר ל') ומשניות של מסכת שבועות.
- פח. על-ידי הכנעה מבטל הדין.
- פט. על-ידי שיר-השירים נמתק הדינים.
- צ. מי שאפשר לו לעסק בתורה, ואינו עוסק, יסורין באין עליו.
- צא. מסכת אהלות מסגל להמתיק הדין.
- צב. מי שמגדל כלב, מעורר דין.
- צג. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא מפיל את הרשע לאיזהו צרה, כדי שילך אל הצדיק ויבקש שיתפלל עליו.

- צד.** המתקת הדינים הוא על-ידי הגורל כמו לעזאזל.
(פרוש דבר זה שמעתי מפיו הקדוש בשעת כתיבתי לפניו, שיקח שני מטבעות ויפיל עליהם גורל, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. והמטבע שעלה עליה הגורל לה' יתן אותה לצדקה, והשניה שעלה עליה הגורל לעזאזל ישליף אותה לאבוד, ועל-ידי זה נמתק דינים).
- צה.** לפעמים צדיק הדור בכעסו שיכעס עליך ממתיק דינים.
- צו.** כשקם מלך חדש באמות או שר חדש, אזי הדין נתעורר.
- צז.** על-ידי קשיות ערף כנגד התשובה, מביא על עצמו שבר גדול באין מרפא.
- צח.** לא טוב לשני בני-אדם ששמותיהן שוים, שידורו בדירה אחת.
- צט.** על-ידי עצבות מעורר הדין.
- ק.** על-ידי הבושה נמתק הדין.
- קא.** צריך להודיע צערו לרבים.
- קב.** כשנתן רשות למשחית, אין מבחין בין צדיק לרשע, ולא עוד אלא שמתחיל מהצדיק.
- קג.** שנוי מקום קורע גזר-דין.
- קד.** על-ידי הרחמנות ממתיק הדין.
- קה.** לפעמים אדם מת מחמת פחד או מיתה אחרת פתאומית, תאמין שזה העת והזמן שלו.
- קו.** על-ידי השפלות יוכל לבטל גזר-דין.
- קז.** על-ידי שמוש צדיקים נמתק הדין.
- קח.** בזכות בקור-חולים אין מת מתוך יסורין.

קט. כיון שהגיע מדת-הדין של מעלה על האדם, אף-על-פי שעדין אינם שולטין עליו, יכול להרגיש את מדת-הדין על-ידי הזכוכים שבבית.

חלק שני

- א. מי שעוסק להמתיק דינים, על-ידי זה בנקל לו לקדש השם בלי מונע, גם עיניו אינם פהות.
- ב. על-ידי הצרות נעשו עטרות.
- ג. מי שמקבל יסורים בשביל להקל יסורים מעל ישראל, על-ידי זה יזכה לרוח-הקדש.
- ד. פרשיות המועדים הכתובים בפרשת פינחס - מסגלים בקריאתם לביטל דינים, ומסגלים לזכות בדיני עכו"ם.
- ה. על-ידי צדקה ממתיק הדין של לעתיד לבוא, הינו יום הדין של עתיד לבוא.
- ו. מי שיודע, פשרוֹאֵה איזהו דין על ישראל, להפך את הדין על אחד מאמות בבחינת "ואתן אדם תחתך", על-ידי זה פל הנבראים מחזירים כחם ונכללים בו בזה האיש, כדי לחדש כחם, גם על-ידי זה נפתח השער של מיני משלים בעולם.
- ז. אלו גומלי-חסדים, העושים חסד ולפעמים גורמים עם החסד לרעה ועושים עצמן כאלו אינם רואים הרעה הצומחת מחסדם, וזהו בחינת האזהרה שהזהיר לכהנים בחינת חסד "שלא יפסיעו פסיעה גסה", על-ידי זה גורמים שהדין שלמעלה, חס ושלום, אינו במתינות. וכן להפך, כשמדקדקים בחסדם, שלא יצמיח רעה, על-ידי זה הדין במתינות.
- ח. מי שבועט ביסורין, כאלו אומר לאל: סור ממנו.

- ט. כשאדם לומד עד שנתנגע, בזה ממתיק דינים ומעורר רחמים, גם על-ידי זה מעורר רחמים אצל אביו בקבר.
- י. לפי מדת הדין אינו בידים ריקניות.
- יא. מי שפלב נשכו, בידוע שרחמי השם מסלקים ממנו, גם בידוע שנכשל במאכלות אסורות.
- יב. לפעמים מסתירין את האדם ממדת-הדין, בזה שהצדיק מגביה ומתפאר את עצמו על זה האדם ומשפיל את זה האדם.

התבודדות

- א. מי שמתבודד את עצמו ובודל את עצמו מבני-אדם, מזדקקין עליו מלמעלה.
- ב. על-ידי התבודדות ומפנה לבו לבטלה בא לכעס.

חלק שני

- א. השיחה שאדם משית בינו לבין קונו, השיחה הזאת נעשה אחר-כך גאלה וישועה לבניו.

הרהורים

- א. על-ידי ענוה ינצל מהרהורי עבודה זרה.
- ב. כשאתה מתפלל ונופל לך הרהורי עבודה זרה תכון בשם "אלקינו".
- ג. מחשבות טובות באים על-ידי ודוי, שמתודים לפני התלמיד-חכם.
- ד. מי שמספר מעשיות שארעו לצדיקים, על-ידי זה נמשכין לו מחשבות טובות.
- ה. מי שיש לו מחשבות רעות, ידין את כל בני-אדם לכף זכות תמיד.
- ו. על-ידי דמעה נמאסים כל התאוות.
- ז. מי שאינו מאמין בצדיק, על-ידי זה אין לבו נכון עם השם יתברך.
- ח. החגורה שחגור בה איזה צדיק - כשתחגור בה הוא סגלה לבטל הרהורים.
- ט. על-ידי שקר נתחיל הברית קדש.
- י. מי שמקדש את עצמו ועולה על מחשבתו התפארות, כשישבור ההתפארות, ישיג ויקנה התורה.
- יא. הצעקה מבטל את הפניות.
- יב. על-ידי למוד ארבעה "שלחן-ערוך" יתבטל הפניות.
- יג. כשתחשב איזה תורה שחדשת, הוא סגלה לבטל המחשבות זרות.
- יד. מי שיש לו מחשבות רעות, ידבר לעצמו דברי בזיונות.
- טו. אכילה ושתיה מטרידות את המחשבה.

- טז. על-ידי כַּעַס בָּא הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה.
- יז. כְּשֶׁמִּבְּזָה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, בָּא לְהִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה.
- יח. מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בֵּין אֲנָשֵׁי נְאוּף אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהִיא בּוֹ נְאוּף, עַל-יְדֵי זֶה בָּא לְהִרְהוּרֵים רָעִים.
- יט. אִין הַיֵּצֵר הָרַע תָּאֵב אֶלָּא לְדַבֵּר שֶׁהוּא אָסוּר לוֹ.
- כ. הַתְּאוּוֹת - מְלַבֵּשׁ בָּהֶם חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
- כא. עַל-יְדֵי מַחִילַת עוֹוֹנוֹת תּוֹזָה לְבֵר-לֵב.
- כב. עַל-יְדֵי הֶרְחַמְנוּת יִתְבַטֵּל מִמֶּךָ הַתְּאוּוֹת.
- כג. עַל-יְדֵי עֵינַיִם הֵלֵב מִתְאַוָּה.
- כד. עַל-יְדֵי תְּאוּוֹת הֵלֵב אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִדְבֵּק בָּךְ מְאוּמָה.
- כה. לְהִרְהוּרֵי זְנוּת סִגְלָה, שִׁישְׁתָּה סֵם הַמְשַׁלְּשֵׁל.
- כו. הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּכוּנָה הִיא פּוֹתַחַת כָּל הַפְּתוּחִים שֶׁל מַעֲלָה.
- כז. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה, אֵל יֵשׂא אֶצְלוֹ שׁוֹם זָהָב.
- כח. עַל-יְדֵי שְׁכָרוֹת בָּא הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה.
- כט. עַל-יְדֵי אֶהֱבֵת נָשִׁים הַכְּבוֹד נִטֵּל מִמֶּךָ. גַּם אֲשֶׁתְּךָ אֵינָה קוֹלְטַת הַזָּרַע וּמְפִלָּת, וּבִשְׁעַת הַלֵּדָה הַתֵּינּוֹק מֵת.
- ל. עַל-יְדֵי הַמַּחֲלָקֶת בָּאִים הִרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה. גַּם בֵּית שֵׁישׁ בּוֹ מַחֲלָקֶת יִהְיֶה בֵּית עֲבוּדָה זָרָה.
- לא. כְּשֶׁבָּאִים לְאָדָם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, יִגְבִּיֶה קוֹלוֹ כְּאִלוֹ הוּא בּוֹכָה, וּבְזָה יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.
- לב. עַל-יְדֵי שְׁבוּעוֹת וּקְלָלוֹת בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת.
- לג. עַל-יְדֵי בְּטָחוֹן לֹא יָבוֹאוּ לְךָ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.

- לד. חריקת השנים הוא סגלה לבטל מחשבות רעות.
- לה. לפי המקום שבתפלה פן הניצוצות הקדשה מלבישים את עצמם בפניות ובאים לאדם כדי לתקנם.
- לו. מסכת ידים הוא סגלה לבטל מחשבות רעות.
- לז. מי שתפלתו אינה אלא בשביל השכינה, לא יבוא לו מחשבות זרות.
- לח. על-ידי שלום נתרום שמו יתברך.
- לט. כשאיש או אשה חושבים בשעת תשמיש באיזה גוי או בגויה, והמחשבה היא באהבה לאיזה גוי או גויה, אזי הולך הנוולד מזה התשמיש נשפך.
- מ. הציצית הם גדר לערוה.
- מא. על-ידי בקור-חולים נצול מיצר הרע.
- מב. אין יצר הרע שולט אלא במה שעניו ראות.
- מג. בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהורי עברה.
- מד. מי שעבר עברה, ואחר-כך מהרהר בה לעשות עוד, אף-על-פי שלא עשה, נפרעין ממנו על ההרהור.
- מה. לדחות את היצר הרע יאמר: רחמנא נגער בה בשטן.
- מו. החמדה והמחשבה רעה העולה על הלב פתאום, שאין ברשות האדם להמנע ממנה, אין נענשין עליה, אלא כאשר ירהר וחוזר ומרהר.
- מז. לרב מדות הרעות טוב להקזיז דם.
- מח. על-ידי אכילת דגים נתרבה התאוה.
- מט. מי שאוכל בזכות אבות, נופלים לו הרהורי עבודה זרה.

- נ. על-ידי משכב-זכור בא לידי הרהורי עבודה זרה.
- נא. המהרהר בכונית, בא לידי הרהורי עבודה זרה.
- נב. המסתכל בערוה, קשתו ננערת.
- נג. המבזה את המועדות, כאלו עובד עבודה זרה.
- נד. מי שיש לו אמונה, הקדוש-ברוך-הוא מגן עליו, שלא יבוא לידי הרהור ואזיל למה הוא עלמא בלא חטא, והקדוש-ברוך-הוא מסייע לו.
- נה. בזמן שעוסקים בתורה ובגמילות-חסדים, יצאם מסור בידם.
- נו. מי שיש לו הנאה מדבר אפיקורסות, לסוף שיכפו אותו לעבודה זרה.
- נז. כשימנע עצמו מעברות ויבקש כפרה, זה יגרם שאפלו במחשבה לא יחטא.
- נח. הבא על הכותית, הוא ממשיך על עצמו הזנהמה, ואחר-כך כשפא על אשתו והוליד וליד, הולד יהיה מומר.
- נט. אבנט - תקון על הרהורים.
- ס. מי שיש לו הרהורי נשים, בטולם - על-ידי שלא יגנב דעת הבריות.
- סא. גם על-ידי צדקה.

חלק שני

- א. כשפא לאדם הרהורי עבודה זרה, והוא מבטל אותם במחשבת אמונתו, אזי נעשה מהרהוריו בחינת טל של ברכה. גם על-ידי זה המחשבו נתיקם ואין נתבלבל לעולם, אפלו כשנתיגע המחשבו על-ידי שמשוטט באיזהו עיון עמק, אזי הקדוש-ברוך-הוא מזמין לו מחשבות הנותנים ניקח למחו.

- ב. מי שנשמר מהרהורי עבודה זרה, זוכה בכל פעם לבטחון עד שאינו דואג מה יאכל למחר, והוא במדרגה: "ברוך ה' יום יום", ועל-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא לא הביט און ולא ראה עמל בו, וכך הנוגע בו כאלו נוגע בבת-עינו.
- ג. להרהורי עבודה זרה יעלה על מחשבתו ויקבל על עצמו, שיעסק בגמילות-חסדים ועל-ידי זה יתבטל ההרהורי עבודה זרה.
- ד. על-ידי הרהורי עבודה זרה נשימתו מתקצרת, ואינו נהנה מבשורות טובות.
- ה. כשבאין לאדם הרהורי עבודה זרה, ידע שדנין אותו למעלה.
- ו. למוד הפוסקים מבטלין הרהורי עבודה זרה.
- ז. על-ידי העמדת דינים שאינם הגונים בא הרהורי עבודה זרה.
- ח. כשבאין לאדם הרהורי עבודה זרה, ידע שיבוא לידי איזהו חולאת או לידי איזהו עלילה מהשר.
- ט. על-ידי הרהורי עבודה זרה לסוף נצרך לידי השתמשות בשמות הקדושים.
- י. על-ידי מעשר נתבטלים הרהורי זנות.
- יא. לפעמים עולה במחשבתו של אדם, וחושב באיזהו חולאת, וזה סבה מאת השם יתברך, כדי שיזכר את עצמו לתקן המחשבה רעה, שהחולאת באה על-ידו.
- יב. הרהורי עבודה זרה והרהורי זנות ושפיכות-דמים ולשון-הרע, הם באים על מי שרגיל בנדרים, אבל נתבטלים על-ידי המנהיג

שפּעיר, המסדר הגביות והמסים על כל אחד ואחד לפי ערכו שיוכל לסבל.

יג. כשאדם יוצא לשוק ומתירא, שלא יבוא לידי הרהור על-ידי הראיה שיראה נשים יפות, יאמר הפסוק: "הן אראלם צעקו" וכו', ועל-ידי זה ינצל מראות.

יד. מי שיש לו הרהורי עבודה זרה, ידע שיד אמות העולם ישלט בו.

טו. בעיר שיש שם ירידים ויומא דשוקא גדולים, שם הרהורי עבודה זרה ביותר, והסגלה לזה שיעסק ביומא דשוקא בתורה, ולא יבואו לו הרהורי עבודה זרה.

טז. כשמבטל הרהורי עבודה זרה, על-ידי זה מוחלין לו כל עוונותיו.

יז. הסתכלות למזרח מבטל הרהורי זנות.

יח. הבכיה מבטל הרהורי זנות.

יט. בטול הרהורי עבודה זרה, על-ידי התלהבות.

כ. על-ידי גנבות דעת בא לידי הרהורי זנות עם גויה.

כא. מי שפא לו הרהורי זנות עם בת אל נכר, בידוע שיהיה לו איזהו נפילה או חולאת יבוא על אשתו וכניו.

כב. על-ידי הרהורי עבודה זרה שונאים באים ונתרוממים על אדם.

כג. לבטל הרהורי זנות, יציר דמות אביו.

עצה על הרהורים, לכעס על איזה דבר, ורמז: "רגזו ואל תחטאו". (שמעתי מרבנו, זכרנו לברכה, בפרוש, שהפונה לרגז ולכעס על עצמו. וזה מרמז בדברי רבותינו, זכרונם לברכה שאמרו: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רגזו" וכו', הינו לרגז ולכעס על עצמו, אבל חלילה לכעס ממש, כי עוון הפעס חמור מאד פידוע). גם סגלה, לנתק ממקומו ולילך למקום אחר. גם טוב לקפץ ממקומו.

התנשאות

- א. מי שֶׁמְטִיל אִימָה יִתְרָה עַל הַצָּבוּר שְׁלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵינוֹ רוֹאֶה בֶּן תִּלְמִיד-חֶכֶם.
- ב. הַמִּתְחִיל בְּדַבַּר מְצוּה וְאֵינוֹ גּוֹמְרָה, מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ.
- ג. כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִפְרָע מִשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, מְמַנֶּה לָהֶם פְּרִנְסִים שְׂאִינָם טוֹבִים.
- ד. מְנַשְׂאִין אֶת בֶּן צְדִיק, כְּשֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁילֹךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל.
- ה. עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה מִתְנַשֵּׂא.
- ו. אֵין אָדָם עוֹלָה לְגִדְלָה אֶלֶּא-אִם-בֶּן מוֹחֵלִין לוֹ כָּל עֲוֹנוֹתָיו.
- ז. כְּשֶׁמְנַשְׂאִין אֶת אָדָם חָשׁוּב, אֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ.
- ח. עַל-יְדֵי חֶכְמָה וְשִׁפְלוּת וּמַעֲרָב בֵּין הַבְּרִיּוֹת, דְּבוּרוֹ נִתְקַיֵּם לְמַעַלָּה.
- ט. כְּשֶׁרוֹצִים לְנִשְׂא אִיזָה צְדִיק וּלְפָרְסָם אוֹתוֹ, אֲזִי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹלַח מַחֲלָקֶת בֵּין הַרְשָׁעִים.
- י. כְּשֶׁאֶחָד מְבַזֶּה אוֹתָךְ, וְאִתָּהּ מְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה, עַל-יְדֵי זֶה תִּזְכָּה לְכָבוֹד וְהַתְנַשְּׂאוֹת בְּשִׂמְחָה.
- יא. מִי שְׂאֵינוֹ מְקַבֵּל תּוֹכְחָה, עַל-יְדֵי זֶה אֵינוֹ נִתְגַּדֵּל.
- יב. הַתְנַשְּׂאוֹת בָּא לְמִי שֶׁמְחַזֵּר תְּמִיד עַל לְמוּדוֹ.
- יג. הַתְנַשְּׂאוֹת בָּא עַל-יְדֵי תּוֹכְחָה.
- יד. מִי שֶׁהוּא אֶלְקִיּוֹ עֲמוֹ, יִהְיֶה לוֹ עֲלִיָּה.
- טו. עַל-יְדֵי שְׁנוּי הַשֵּׁם נִשְׁתַּנֶּה מְזֵלוֹ.

- טז. על-ידי הנסיעה שנוסעים מכפר לכפר ומעיר לעיר, דבריו אינם נשמעים.
- יז. מי שמלמד זכות על ישראל, זוכה לעליה גדולה.
- יח. מי שיש לו התנשאות וירא שלא יצטרך למות מחמת שהגיע עת של חברו לקבל את ההתנשאות הזאת, ינוס מהתנשאות הזאת, או לעשות תחבולה שינוס חברו מעיר הזאת.
- יט. כשבני-אדם באים אצל אחד ואומרים לו: למדנו דרך השם, בידוע שיתנשא.
- כ. אין אדם נעשה מפרסם אלא-אם-כן הקדוש-ברוך-הוא מופיע עליו מלמעלה.
- כא. ההתנשאות בא על-ידי הבטחון שבשעת צרה.
- כב. מי שיש לו שכל, בודאי ירום במהרה.
- כג. כשהצדיק נתרומם, אזי העולם תמהים עליו.
- כד. מי ששונא גזל, עולה לגדלה.
- כה. על-ידי חכמה או הצלחה נעשה מפרסם.
- כו. אדם - שאמות העולם נותנין לו מתנות, ידע שהתנשאות שלו נכונה מאת השם יתברך.
- כז. על-ידי אמירת תהלים נתרומם.
- כח. כשנתנשא אדם, הוי כאלו היום נולד.
- כט. על-ידי זכירת שמות עבודה זרה אינו מתנשא.
- ל. על-ידי למוד אגדה בלילה מתנשא.
- לא. התנשאות בא על-ידי ששונאים שקר.

- לב. על-ידי אהבת צדיקים מתנשא.
- לג. על-ידי עבדות בדעת, לא כמצות אנשים מלמדה, בודאי יתנשא.
- לד. התנשאות בא על-ידי דבורים.
- לה. גם על-ידי הכנעה.
- לו. על-ידי קדוש-השם האדם נתרום.
- לז. התנשאות בא על-ידי רחמנות.
- לח. על-ידי אמונה הוא מושל על בעלי-גאווה.
- לט. מי שמעמיד דין שאינו הגון, לסוף שיפל ביד שופטי אמות.
- מ. על-ידי תוכחה לשם שמים זוכה להתנשאות.
- מא. על-ידי בנין שבונה בארץ ישראל, זוכה להתנשאות.
- מב. על-ידי כבוד התורה זוכה להתנשאות.
- מג. לא בכל עת יכול אדם להנהיג נשיאותו, כי לפעמים בא עת, שאין ליעת הזאת חיות פיאם מנשיא אחר.
- מד. מי שנושא אותו הקדוש-ברוך-הוא, תנהג בו כבוד ותלך אצלו.
- מה. התנשאות של האדם היא טובת השעה.

חלק שני

- א. מי שזכנס בתחומו של חברו, גדלתו נתמעט.
- ב. אין הקדוש-ברוך-הוא נותן גדלה לאדם, עד שבודקו בדבר קטן.
- ג. על-ידי בלבול הדעת נתקלקל היראה. גם על-ידי בלבול הדעת ממשתלתו נופלת.

- ד. על-ידי זריזות זוכה להיות רועה נאמן. וסימן לדבר: לך אל נמ'לה' עצל, וכתיב: משם רועה אכן ישראל.
- ה. כשנותנין ממון להשר בשביל איזהו התמנות, שיעביר את חברו וימנה אותו, זהו כמו כשוף.
- ו. הרהורי עבודה זרה והרהורי זנות ושפיכות-דמים ולשון הרע, הם באים על מי שרגיל בנדרים, אבל נתבטלים על-ידי המנהיג שבעיר, המסדר הגביות והמסים על כל אחד ואחד לפי ערכו, שיוכל לסבל.
- ז. כשאיזהו רשע נתגדל, אזי קשה לחדש איזהו סברא בפוסקים. גם דברי הדינים אינם נשמעים באזני הבעלי-דינים.
- ח. אדם כשר צריך להקטין את עצמו, כשואה ממשלת הרשע.
- ט. מי שנוטל שררה לעצמו, על-ידי זה בתו נעשית זונה.
- י. מי שמניח צרכי צבור ועוסק בצרכי עצמו, כאלו לוקח שחד.
- יא. על-ידי ודוי דברים זוכה להתנשאות.
- יב. על-ידי קדשת השם יתברך, ההתנשאות של ראשי הדור בתקף ועז, ועל-ידי זה נחשב בעיני כל המצוה של הכנסת אורחים, ועל-ידי זה הלומדים זוכים שהלכה כמותם.

הצלחה

- א. כל המוציא מעשרותיו כראוי, אינו מפסיד כלום.
- ב. תתחבר למצליח ותצליח.
- ג. אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין.
- ד. הצלחה - סיעתא דשמיא היא.
- ה. מי שנפסקה לו ההצלחה ואינו מצליח, לא במהרה יצליח.
- ו. תכף לתלמידי-חכמים ברכה במעשה ידיהם.
- ז. עסק התורה היא סגלה להצלחה.
- ח. מי שאינו משיר פת על שלחנו, אינו רואה סימן ברכה לעולם.
- ט. כיון שלא הזכיר אלא צד אחד הטוב ולא ההפך, אין זה נחוש.
- י. בית, תינוק ואשה הם סימן להצלחה.
- יא. מי שמגרש את אשתו, אינו מצליח.
- יב. מי שהשעה מצלחת לו, לבו רם עליו גם אימתו מטלת על הבריות.
- יג. מי שאינו מדבר דברים בטלים, מצליח בכל מעשיו.
- יד. מי שאומר תמיד אמת, הוא מצליח.
- טו. על-ידי ודוי תצליח.
- טז. הצלחה בא, למי שמאכיל תלמיד-חכם על שלחנו.
- יז. כשאין לך אמת, אזי נטל ממך ההצלחה ונתן לאמות.
- יח. להצלחה תשמע כשהצדיק אומר יחוד השם, הינו שמע ישראל.
- יט. על-ידי אמונת חכמים בא הצלחה.

חלק שני

- א. מי שהוא שמח תמיד, על-ידי זה הוא מצליח.
- ב. צריך לכבד לזה שהשעה משחקת לו.
- ג. מי שהוא מצליח, הזמן בידו.

הריון

- א. על-ידי שקרים אשה יש לה צער בהריון.
- ב. סגלה להריון - שתשא אצלה עין קטן מגג שעל קבר הצדיק או מגניט ולתן צדקה.
- ג. דגים קטנים מפרין ומרבין.
- ד. עפרות ומיניקות לא יאכלו שומים ובצלים.
- ה. אשה ששנואין מעשי רשעים בעיניה, על-ידי זה נפקדת.
- ו. המקבל גלות על עצמו, הוא סגלה להריון.
- ז. אכילת בשר בהמה דקה ושתיית שמן-זית היא סגלה להריון.

חלק שני

- א. אשה שאינה יכולה להתעבר, תביט על הספין של מילה אחר המילה.

הוראה

חלק שני

- א. המורה הוראות שהוא נכנע לפני גדולים ממנו, על-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא שומר, שלא יכשל בדבר הוראה.
- ב. מקום ההוראה היא מועלת ליראה.
- ג. כשארע לאדם טרפה בביתו על-ידי תערובת אסור בהתר, ואין בהתר לבטל את האסור, זה מראין לו, שפגם באיזהו יחוד וזווג עליון, כי היחוד והזווג הוא בחינת בטול האסור בהתר בבחינת: "מוציא אסירים בכושרות".
- ד. כשיש שלום מלכות, על-ידי זה נולדים בישראל בנים בעלי הוראה.
- ה. מי שמחמיר לאחרים ומקל לעצמו ואומר על מה שלא שמע ששמע, על-ידי זה אינו זוכה לראות בלפי המלך, כי הקלפה של אדום שהוא יראה רעה, מחשיף מאור עיניו מלהסתכל בלפי פני המלך.
- ו. על-ידי נאוף נופל לתפיסה או לחלי כאב רגלים. גם תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה נופל לזה. גם מזיקין שולטין עליו.

אות ו

וּדְוֵי דְבָרִים

חלק שני

- א. על-ידי וּדְוֵי דְבָרִים גִּרְמִים שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְזַמֵּן מִלְּמַדֵי תִינוּקוֹת, שְׁלוֹמְדִין בְּאֶמוּנָה.
- ב. גם גִּרְמִים, שְׁנֵתִיקָנִים הַדְרָכִים מִמְּכַשׁוֹלוֹת.
- ג. על-ידי וּדְוֵי דְבָרִים זֹכִים לְהִתְנַשְׂאוֹת.
- ד. מִי שְׁאִינוֹ מְתוּדָה עַל עֲוֹנוֹתָיו, מוֹרָא בָּא עָלָיו.

וּתְרָן

חלק שני

- א. מִי שֶׁהוּא וּתְרָן, אֵין עֲוֹנוֹתָיו יְכוּלִין לְהִכְרִיעַ זְכוּתָיו.

אות ז

זיפן

- א. על-ידי זיוף בא לענש בית האסורים.
ב. על-ידי זיוף הוא מתחבר עם המתנגדים.

זכות אבות

- א. על-ידי טבילת מקנה מזכירין זכות אבות.

חלק שני

- א. על-ידי מפלגי וחרפי הדור מאירין את היראה, ועל-ידי היראה מתנוצץ זכות אבות, ועל-ידי התנוצצות האבות נתעורר תשובה בעולם.
ב. בפתח ביתו של אדם נפר, אם תמו זכות אבותיו או אם חלה זכות אבותיו.
ג. הגומל חסד, אין צריך לזכות אבות.

זְכִירָה

- א. מי שְׁמַבִּישׁ פְּנֵי חֲבֵרוֹ, נַעֲשֶׂה שְׂכָחָן.
- ב. עַל-יְדֵי דְאָגָה בָּא שְׂכָחָה.
- ג. עַל-יְדֵי הַלְמוּד בְּפֶה מָלֵא בָּא זְכִירָה.
- ד. עַל-יְדֵי צַעַר בָּא שְׂכָחָה.
- ה. כְּשֶׁתְּצִיר לְפָנֶיךָ צוּרַת אָבִיךָ וְאִמֶּךָ, תָּבוֹא לְזְכִירָה.
- ו. עַל-יְדֵי מַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הָאָדָם נִתְּר מִמֶּדֶת שְׂכָחָה וְנִקְשָׁר בְּמִדַּת זְכִירָה.
- ז. עַל-יְדֵי גֵאוּף מְאֻבָּד הַזְכָּרוֹן.
- ח. עַל-יְדֵי כְּזָבִים בָּא שְׂכָחָה.
- ט. מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכָרוֹן, יַחְזִיר אֶת בְּנֵי-אָדָם בְּתִשׁוּבָה.
- י. מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכָרוֹן, בְּיָדוּעַ שְׁלֵא תִקֵּן חֲטָאוֹת נְעוּרָיִם.
- יא. מִי שֶׁהוּא שְׂכָחָן, יִתֵּן צְדָקָה.
- יב. מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכָרוֹן, יִקְדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּקִדְשָׁה גְדוּלָּה.
- יג. עַל-יְדֵי שְׁפִלוּת תִּזְכָּה לְזְכָרוֹן.
- יד. עַל-יְדֵי עֲצָבוֹת בָּא שְׂכָחָה.
- טו. הַמְצִיעַ תְּלִמוּדוֹ בְּצַנְעָא, אֵינוֹ מְשַׁכַּח.

זקנים

חלק שני

- א. זקנים מעמידים את ישראל ועצתם טובה לנו.
- ב. לפי הזקנים שבדור כן הפרנסה.
- ג. אם הזקנים אינם חכמים סימן לדבר - שעקר חשיבותם הוא אצל נשים הילדות.

זריזות

חלק שני

- א. על-ידי זריזות זוכה להיות רועה נאמן, וסימן לדבר: לך אל נמ'לה' עצל, וכתוב: משום רועה אבן ישראל.

אות ח

חלום

- א. לחלום רע תאמר בבקר: החלומות שוא ידברו.
- ב. לחלום טוב תאמר בלשון תמיהה: וכי חלומות שוא ידברו והא כתיב: "בחלום אדבר בו".
- ג. הצנוע בבית-הכסא - חלומותיו מישבין עליו.
- ד. על-ידי הדבור רע על איזה צדיק מת מראין לו חלומות מבהלין.
- ה. מי שרואה חלומות מבהלין, זה סימן לבן או תלמיד שיגדיח תבשילו ברבים.

חלק שני

- א. מי שרואה שיתקומו חלומותיו, יכתב אותם בפנקסו ואת היום ואת השעה ואת המקום.

חן

- א. על-ידי צדקה זוכה לחן.
- ב. על-ידי שפלות זוכה לחן.
- ג. לחן יבניס אורחים.
- ד. גם ישמר את עצמו ממאכלי אסור, וישמר את פיו מדבור אסור.

קו	ספר	חנפה	המדות
ה.	מי שֶׁמִּפְּזַר מְעוֹתָיו בְּשִׁבִּיל לְקִנּוּת לְעֲצָמוֹ רַב לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ, עַל-יְדֵי זֶה יִמָּצָא חֵן.		
ו.	כְּשֶׁתִּעְבִּיר עַל מְדוּתֶיךָ, תִּמָּצָא חֵן.		
ז.	עַל-יְדֵי תוֹכְחָה תִּשָּׂא חֵן.		
ח.	שְׁמֵן-זֵית מְסֻגָּל לְחֵן.		
ט.	סֻגָּלָה לְחֵן תִּכְתֹּב עַל קָלֶף; כֶּסֶף וְזָהָב חֹסֵד וְאַמֶּת אֱלוֹף.		
י.	עַל-יְדֵי הַיְרָאָה מִתְלַמֵּד-חֶכֶם תִּזְכֶּה לְחֵן.		
יא.	דְבוּרִים הַיּוֹצְאִים בְּנִיחוּתָא נִתְקַבְּלִים אֶצֶל בְּנֵי-אָדָם.		
יב.	יֵשׁ דְּגִים שֶׁהֵם מְסֻגָּלִים לְחֵן.		
יג.	עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּדֶרֶךְ נֹתֶנֶת חֵן.		

חלק שני

- א. כְּשֶׁאָדָם בָּא לְעִיר לְדוֹר, יִשְׁלַח בְּשָׂר לְעֵנִי הָעִיר, וְעַל-יְדֵי זֶה יִשָּׂא חֵן בְּעֵינֵי שָׂרֵי הָעִיר.

חנפה

- א. עַל-יְדֵי הַחֲנֻפָּה בָּא לִידֵי גְבוּל-פֶּה, וְהוּא הַדִּין לְהַפְּךָ.
- ב. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה נַעֲשִׂית אֲשֶׁתוֹ אֲלֻמָּנָה וּבָנָיו יְתוּמִים וְאִין מְרַחֵם עֲלֵיהֶם.
- ג. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה בָּא פְּחָד.

- ד. מי שְׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק וְנוֹפֵל, בִּידוּעַ שְׂיִשׁ בּוֹ חֲנֻפָּה.
- ה. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה בָּא כְּאֵב-לֵב.
- ו. מִי שֶׁבִטְחוֹנוֹ עַל אַחֲרָיִם, בָּא לְיְדֵי חֲנֻפָּה.
- ז. מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ מִחֲנֻפָּה, עַל-יְדֵי זֶה בָּא לוֹ יְשׁוּעָה.
- ח. מִתָּר לְהַחֲנִיף לְרִשְׁעִים בְּעוֹלָם-הַזֶּה.
- ט. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה נִתְעוֹרַר הַדִּין.
- י. גַם תִּפְלְתוּ אִינָה נִשְׁמַעַת וּמְאוֹס בְּעֵינַי כָּל.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה בָּא לְיְדֵי כְּפִירָה.

חִקְיָה

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. עַל-יְדֵי הַחִקְיָה בְּעוֹלָם הַתְּהוֹמוֹת, הֵינּוּ מֵה לְמַעְלָה מֵה לְמַטָּה וְכוּ', עַל-יְדֵי זֶה גּוֹרֵם קָלָלָה, וְהַשׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ מִחִקְיָה הָאֵלוֹ גּוֹרֵם בְּרָכָה.
- ב. עַל-יְדֵי הַחִקְיָה בְּמֵה לְמַעְלָה וּמֵה לְמַטָּה וְכוּ', עַל-יְדֵי זֶה מְזוֹנְוֹתָיו בִּיגִיעָה רַבָּה.
- ג. הַמַּעֲמִיק בְּעֵינָיו בְּמַעֲשֵׂי מְרַכְבָּה, נִסְתַּלֵּק קִדְּם זְמָנוֹ.

חדושין דאורייתא

חלק שני

- א. לפי החדוש שאדם מתחדש בתורה, כן נמשך לו הארה מקדשת ארץ-ישראל.
- ב. על-ידי אסמכתות נשפע פרנסה גדולה לעולם. וזה כי יש כמה דברים, שלא מצינו לו מקרא מן התורה, וטרחו חכמינו, זכרונם לברכה, למצא להם אסמכתא בעלמא.
- ג. על-ידי חדושין דאורייתא נתגלה השגחת השם יתברך יותר לבני-אדם.
- ד. כשאחד מבני-ישראל נתפס בתפיסה, על-ידי זה לפי בחינתו נסתמו מעינות החכמה מחכמי הדור, ולהפך כשיוצא מהתפיסה.
- ה. על-ידי חדושין דאורייתא נתוסף גרים.
- ו. כשאדם רוצה להשיג איזהו השגה בתורה, אזי נתעורר עליו קטרוג גדול, ואז הוא בסכנה גדולה וצריך להתלבש את עצמו בקלסתר פנים של אברהם ואז נצול מהקטרוג.
- ז. מחדשי אורייתא צריכים ללמד קדם החדוש פוסקים וגם אחר-כך. והלמוד פוסקים הוא השמירה של החדושין, שלא יגע בהן זר. גם כשרוצה לעשות צדקה צריך לעשות כן כמו בחדושין.
- ח. החדושין דאורייתא והצדקה, כל אחד מעורר את חברו.
- ט. לפי החדושין דאורייתא כן נתחדש חדושין במעשה בראשית.
- י. לאו כל החדושין שאדם מתחדש בתורה מטר לו לכתב, כי יש שלא

נתן לכתב אף-על-פי שנתנו לדרש. ומי שיודע איזהו לכתב ואיזהו לא, הוא יודע ומכיר יהודי אחד בין אלפים מן האמות.

יא. צריך אדם לשמר מלומר דברי תורה בעת ובמקום שאינם נשמעים, ואפלו בעת ובמקום ששמעים, צריך לשקל אותם כמה לאמר, שלא יהיה בבחינת "כל רוחו יוציא כסיל". כי על-ידי זה מביא חולאת שקורין "גישוויליכץ", כי החולאת הזאת בא על-ידי התגברות המים שבהם, וזה "לעשות לרוח משקל ומים תפן במדה".

יב. על-ידי חדושין דאורייתא זוכה לטלית נאה.

יג. הצדיק מתנגע אל איזהו חפץ או על איזהו דבר תורה להשיגה, ואחר-כך בא זה הדבר לאדם פחות בלי גיעה ועמל, וכל זה כי כבר הפתח פתוח.

יד. כשאיזהו רשע נתגדל, אזי קשה לחדש איזהו סברא בפוסקים. גם דברי הדינים אינם נשמעים באזני הבעלי-דינים.

טו. כשמגלה איזהו טעם מטעמי התורה, על-ידי זה רוח הבריות נוחה הימנו.

טז. קטני אמנה - קשה להם להשיג חדושין דאורייתא.

חתון

חלק שני

- א. מי שקשה לו למצא זוגו יאמר בכונה שירת הים.
- ב. קדוש לבנה - סגלה שימצא אדם את זוגו. וסימן לדבר: "לבנה" - בתולה נישאת ליום הרביעי.
- ג. על-ידי חתון עם תלמיד-חכם באים טובות וברכות לאדם.
- ד. על-ידי חתון עם תלמיד-חכם נצול מענש הבא, על-ידי שיעץ עצות רעות על חברו.
- ה. על-ידי חתון עם תלמיד-חכם על-ידי זה נתמנים דינים כשרים.
- ו. מי שקשה לו למצא זוגו, ירגיל את עצמו לקרות בקרבנות הנשיאים.
- ז. השדוף שדוברים אף-על-פי שאינו נגמר השדוף בעצמו, גם זה מן השמים, והשדוף לחוד עושה רשם בו ובה.
- ח. הכסוי שמכסין פני הפלה קדם החפה יש לה כח ההולדה.
- ט. על-ידי התפלה יכול לשנות זוגו הנכרז בשמים.
- י. מי ששומר את עצמו מללון וגם לדור שני זוגות בבית אחד, על-ידי זה זוכה לחתנותא פהנים ובני-אדם חשובים גדולים.
- יא. כשאדם נושא אשה אחר מיתת אשה הראשונה, אשתו הראשונה מצטערת בקבר.

אות ט

טבע

חלק שני

- א. בריאות הגוף וחייו וטבעו של אדם, הכל הולך לפי טבע וחייו ובריאות אביו ואמו.
- ב. מי ששערותיו מרבים שלא על-פי הטבע, זה עלול לנזקים הרבה ולפגעים רעים מהסטרא-אחרא, סגלתו שיקרא הפרשה שקורין ביום-כפור.

טלטול

חלק שני

- א. על-ידי הטלטול זוכין לשם טוב.
- ב. על-פי רב היראים - פרנסתם בא על-ידי טלטולים.
- ג. לפעמים הצדיק בא לטלטולים, כדי שיבוא לעולם הבא ויזכר כל המקומות שהיה בהם, ועל-ידי זה יבואו טובות לאלו המקומות.
- ד. לאו בכל מקום אדם זוכה לסגל תורה ומעשים טובים. בשביל זה הקדוש-ברוך-הוא מסבב סבובים, שייצא זה האדם ממקום הזה למקום אחר.
- ה. לפעמים נתחייב אדם איזהו גלות ונתחילף לו על איזהו חולאת.

טְהָרָה

חֵלֶק שֵׁנִי

א. אֲשֶׁה כְּשֶׁרָה מִטְהַרְת הַבַּיִת מִצָּרְעַת.

אות י

ישועה:

- א. אין עושין גס אלא למי שיש לו מסירות-נפש על קדשת-השם.
- ב. השמח ב'סורין, מביא ישועה.
- ג. על-ידי התבודדות בא ישועה.
- ד. על-ידי נסיון עושין לו גס.
- ה. על-ידי צדקה בא ישועה.
- ו. על-ידי צניעות של אדם מחזירין לו כל הטובות, שנטל אדם אחר בתפלותיו.
- ז. אין עושין גס לנואף.
- ח. אל תסמך על הגס, כל זמן שאפשר לך להנצל בממון או בדבר אחר.
- ט. קדם שעושה הקדוש-ברוך-הוא גס לאדם, האדם הזה נופל לרעה, והכל לפי גדל הגס.
- י. מי שאינו מזכיר שם עבודה זרה, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו טובות.
- יא. מי שצריך לאיזה ישועה, ישמח את הצדיק.
- יב. על-ידי בטחון האדם נפלט מצרותיו.
- יג. על-ידי צדקה תזכה, שלא תצטרך לישועת אדם.

- יד. על-ידי בטחון תזכה להבין, שישועתך מאת הקדוש-ברוך-הוא ולא מאדם.
- טו. גם על-ידי אמת תזכה לזה.
- טז. כשאדם בא לאיזה נסיון, ידע כשיעמוד בזה הנסיון, שהקדוש-ברוך-הוא יעשה לו נס.
- יז. על-ידי בטחון יזכה לשמח בחסד השם יתברך.
- יח. על-ידי למוד בעמידה מפר עצת האמות.
- יט. על-ידי תענית האדם נצול ממיתה.
- כ. על-ידי בטחון יעשה לך חסד.
- כא. על-ידי ענוה בא ישועה.
- כב. מי שמתפלל בשמחה, יזכה לשמח בישועתו.
- כג. הנס בא על-ידי אמת.
- כד. הנס בא על-ידי יראה.
- כה. מי שמודיע דרך ה' לרבים, על-ידי זה אפלו כשהוא בין הגויים, הקדוש-ברוך-הוא מושיע לו.
- כו. מי שמתפלל כל היום, על-ידי זה מקבל ישועה.
- כז. כשישראל דוברי אמת, על-ידי זה נשפע להם החסד מן השמים.
- כח. על-ידי הנגונים שאתה משורר, אתה מעורר את הקדוש-ברוך-הוא, שישתפל באמה הזו, שאתה משורר את הנגון שלה למה היא משעבדת בך.

יראה

- א. מי שאינו חכם בעיני עצמו, יכול לבוא ליראה.
- ב. מי שמקרב אל הזקן וסובל כעסו, על-ידי זה זוכה ליראה.
- ג. כשנודמן לידו איזה גמילות-חסד, ואינו גומלו, על-ידי זה נופל מיראתו.
- ד. מי שממעט בשיחה, יזכה ליראה.
- ה. מי שמדבר ומסית את חברו ליראת-שמים, כל הדבורים שמוציא מפיו, בשעה שמדבר עם חברו, נעשה ממנו ספר.
- ו. מי שיש בו יראת-שמים - דבריו נשמעין.
- ז. בכיה על מיתת אדם כשר היא חשובה כמו יראת-שמים.
- ח. יראת-השם תוסיף לאדם יותר ממה שמזלו מחייב והוא הדין להפך.
- ט. על-ידי שמוש צדיקים יבוא ליראת-שמים והוא הדין להפך.
- י. הבושה מביא לידי יראת-חטא.
- יא. זכות היראה עד אלה דור.
- יב. מי שאינו מניח בן או תלמיד, זה נקרא לא ירא-אלקים.
- יג. הפסוי של הראש מביא לידי יראה.
- יד. אדם שהמון עם מתברכין בו, בידוע שיש בו יראת-שמים.
- טו. מי שיש בו יראת-שמים, יכול לשפר את לב המתגאין.
- טז. וממשיך את השכינה בעולם.

- יז. ובא לידי הכנעה.
- יח. גם המסית לא יכול להסית אותו.
- יט. מי שדבוק תמיד ביראת השם יתברך, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו נסים.
- כ. מי שמקשר תמיד ביראת-השם, ואינו שכוּח ממונו, מוחלין לו כל עוונותיו.
- כא. מי שיש בו יראת-שמים, בודאי ישמע לקול הצדיקים.
- כב. גם יבוא למדת הבטחון.
- כג. על-ידי יראה הקדוש-ברוך-הוא נותן שלום.
- כד. מי שאין בו יראה, אינו הולך בתורת ה'.
- כה. על-ידי יראה, יבוא לאמת.
- כו. מי שיש בו יראה אינו נופל מגדלתו והולך וגדול.
- כז. מי שיש לו חכמת אלקים בלבו, העם ייראו מלפניו.
- כח. מי שיש בו יראה, כשבא פחד לעולם הוא לא יפחד, אכל גם ישמח.
- כט. מי שיש בו יראה, בודאי, יכניע את עצמו לפני הצדיק.
- ל. על-ידי גאווה אין יראה.
- לא. ליראה תלך למקנה.
- לב. על-ידי קדשת השם תבוא ליראה.
- לג. הפשעים מסירין את היראה מנגד עיניו.
- לד. מי שאינו נותן אל לבו יום המיתה, על-ידי זה אין לו יראה.
- לה. כשאדם נופל מיראתו, בידוע שדנין אותו למעלה.

- לו. על-ידי מתנה שנותנין לצדיקים זוכין ליראה.
 לז. גם ש"י [שלש מאות ועשר] טבילות מסגלין ליראה.
 לח. החשק שחושק האדם לעשות מצוה הוא סימן שיש לו יראה.

חלק שני

- א. על-ידי היראה והחסד נצול מאש וזוכה לפרנסה.
 ב. מקום ההוראה היא מועלת ליראה.
 ג. על-ידי למוד "שלחן-ערוך" באים ליראה.
 ד. על-ידי מפלגי ותרפי הדור מאירין את היראה, ועל-ידי היראה מתנוצץ זכות אבות, ועל-ידי התנוצצות האבות נתעורר תשובה בעולם.
 ה. יש כח ביד היחיד לפרק על שמים, ואין ביד הרבים לפרק על שמים.
 ו. הקול היוצא מברדעת שבקדשה מסגל ליראה.
 ז. על-ידי בלבול הדעת נתקלקל היראה, גם על-ידי בלבול הדעת ממשלתו נופלת.
 ח. הרבית מפסיד היראה.
 ט. אלו המקרבים ליראי-השם, גם הם זוכים ליראה ולדעת.

יחוס

חלק שני

- א. אין כח הקללה חל על מיחס.
- ב. אפלו אשה צדקת כשהיא אינה מיחסת, על-ידי זה מולדת בנים שאינם הגונים.
- ג. קשה לפני הקדוש-ברוך-הוא להעביר ולבטל גדולי היחוס.

אות כ

כבוד

- א. כְּשֶׁרוֹצִין לְדַחֹת אֵיזָה אָדָם מֵעֲבוֹדַת אֱלֹקוֹת, נוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד כְּדֵי לְטַרְדּוֹ.
- ב. מִי שְׂדוּבֵר עַל צְדִיק, לְסוֹף שְׁנִתְבַּזָּה בְּעֵינֵי כָל.
- ג. מִי שְׂמִבְזָה אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל יוֹם בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, עַל-יְדֵי זֶה יִזְכֶּה שְׁשֻׁמוֹ אִינוֹ שְׂכוּחַ מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וּבְנֵי אָדָם יִקְרְאוּ אֶת בְּנֵיהֶם בְּשֵׁמוֹ.
- ד. תְּקוּן חֲצוֹת הוּא סְגָלָה לְכָבוֹד.
- ה. מִי שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִתְרוֹמֵם עַל יְדוֹ לְמַעְלָה, הוּא נַעֲשֶׂה מְפָרָסִם.
- ו. מִי שֶׁפּוֹגַע בְּכָבוֹד שֶׁל צְדִיקִים, עַל-יְדֵי זֶה נוֹפֵל לְחַלְשָׁה.
- ז. חֲבוּק הַסֵּפֶר תּוֹרַה מְסַגֵּל לְכָבוֹד.
- ח. עַל-יְדֵי עֲנוּהָ בָּא כְּבוֹד.
- ט. לְפַעֲמִים יֵשׁ לְאָדָם כְּבוֹד וּגְדֻלָּה בְּשִׁבְלֵי זְכוּת שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ.
- י. מִי שֶׁאוֹמֵר לֹא חָטָאתִי, הוּא מְבַזָּה בְּעֵינֵי כָל.
- יא. רֵב הַבְּזִיווֹת הַבָּאִים עַל הָאָדָם הֵם בְּשִׁבְלֵי חֲטָאוֹת נְעוּרִים.
- יב. צְמָאוֹן הַמְּפָלֵג הוּא סִמֵּן לִירִידַת הַכְּבוֹד.
- יג. מִי שֶׁמְצִיל סֵפֶר-תּוֹרָה מִשׁוּם דְּבַר הַמְּאַבֵּד אוֹתוֹ, זוֹכֶה לְכָבוֹד.
- יד. אִישׁ נִכְבָּד - דְּבָרָיו קִיָּמִים.
- טו. כְּשֶׁאֲתָה נוֹתֵן כְּבוֹד לְאָדָם, תִּתֵּן כְּבוֹד גַּם לְמִשְׁמָשׁוֹ.

- טז. כְּשֶׁנֶחֱטֵטִים הַמֵּתִים, בְּיָדוּעַ שְׂרָצָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהֵבִיא אֵיזָה בְּזִיוֹן עַל הַחַיִּים, וְנִתְהַפֵּךְ הַדָּבָר.
- יז. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל צוּוֵי שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא נוֹפֵל מִחֲשִׁיבוֹתוֹ.
- יח. עַל-יְדֵי רְדִיפַת הַכְּבוֹד בָּא לְיַדֵי הַרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה.
- יט. אָדָם שֶׁהוּא בַחֲשִׁיבוֹת אֵין צָרִיךְ לְבִזּוֹתוֹ, אֲף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רָשָׁע.
- כ. צָרִיךְ לְתֵן כְּבוֹד לַמַּלְכוּת, אֲף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.
- כא. עַל-יְדֵי כְבוֹד שֶׁמְכַבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה, אָדָם נֶצוּל מִשׁוֹנְאָיו.
- כב. כְּבוֹד הַגֵּס לְבוֹא בְּהַצְנָע.
- כג. מִי שֶׁהוּא מְבֹזָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא אוֹהֵב כְּזָבִים.
- כד. הַבְּגָדִים שֶׁל הָאָדָם מְכַבְּדִין אֶת הָאָדָם.
- כה. הַכְּבוֹד תּוֹלָה בְּנַפְשׁוֹ.
- כו. הַכְּבוֹד תּוֹלָה בְּרִצּוֹן הַלֵּב.
- כז. כְּשֶׁאֲתָה נִרְדֵּף, תִּזְכֶּה לְכְבוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה.
- כח. עַל-יְדֵי בַקּוּר-חוֹלִים הַכֹּל מִתְכַּבְּדִין בּוֹ.
- כט. מִתְכַּבֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ, לֹא יִזְכֶּה לְסִפּוֹר שִׁיקָרָא עַל שְׁמוֹ.

חֵלֶק שֵׁנִי

- א. בְּנֵי אָדָם הַמְכַבְּדִין זֶה אֶת זֶה, בְּיָדוּעַ שֶׁהֵם מְהַגְנִין וְכֵן לְהַפְּךָ.
- ב. כָּל הַכְּבוֹד שֶׁל כָּל הַמַּלְכִּיּוֹת נְכַלְלִים בְּאַרְבַּע מַלְכִּיּוֹת, וְעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה מְנוּרָה וְקִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ וְקִטְרֵת וְשִׁמְיָרָה מִן מַאֲכָלִים טְמֵאִים, כָּל הָאַרְבַּע מַלְכִּיּוֹת מַחְזִירִים אֶת הַכְּבוֹד שֶׁבְּתוֹכָם לְהַשֵּׁם יְתִבְרַךְ.
- ג. בְּזֶה שִׁיּוּצָאִין לְקִרְאָת אָדָם חָשׁוּב, נִתְעוֹרְרִין עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, שֶׁבֵּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. גַּם עַל-יְדֵי קִרְבַּת הַרְחוּקִים גַּם-כֵּן.
- ד. צָרִיךְ לְכַבֵּד לְזֶה, שֶׁהַשָּׂעָה מְשַׁחֶקֶת לוֹ.

כַּעַם

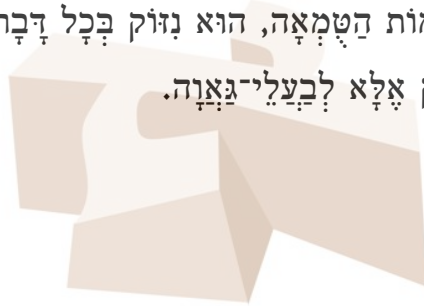
- א. מי שְׁשׁוּמֵר אֶת עֲצָמוֹ מִכַּעַס, שׁוֹנְאָיו אֵינָם שׁוֹלְטִים עָלָיו.
- ב. גַּם יִשְׁכֵּן בְּבֵיתוֹ, לֹא יְדוּרוּ אַחֲרָיו בְּמִקְוֹמוֹ.
- ג. עַל-יְדֵי הַכַּעַס נִתְבַּזְּהָה.
- ד. לֹא תִרְתַּח וְלֹא תִחָטֵּא.
- ה. כָּל הַכּוֹעֵס - חָכְמָתוֹ וְנִבּוּאָתוֹ מִסְתַּלְקֶת, וְאַפְלוֹ פּוֹסְקִין לוֹ גְּדֻלָּה מִן הַשָּׁמַיִם, מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ.
- ו. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹהֵב לְמִי שֶׁאֵינוֹ כּוֹעֵס וְלְמִי שֶׁאֵינוֹ מַעֲמִיד עַל מְדוּתוֹ.
- ז. הִרְתַּחֵן - חֲיָיו אֵינָם חַיִּים.
- ח. גַּם כָּל מִינֵי גֵיהֶנָם שׁוֹלְטוֹת בּוֹ.
- ט. וְתַחֲתוֹנִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת בּוֹ.
- י. שְׂכִינָה אֵינָה חֹשׁוּבָה כְּנִגְדּוֹ.
- יא. וּמִשִּׁבְחַת תְּלִמוּדוֹ.
- יב. וּמוֹסִיף טַפְשׁוֹת.
- יג. וּבְיָדוֹעַ שֶׁעוֹוֹנוֹתָיו מְרַבֵּין מְזִכּוֹתָיו.
- יד. כַּעַס אַחַר אֲכִילָה מְזִיק מְאֹד.
- טו. כַּעַס שֶׁל אִשָּׁה מְחַרֵּב אֶת הַבַּיִת.
- טז. עַל-יְדֵי כַּעַס בְּשָׂרוֹ נִכְחָשׁ.
- יז. סֶגְלָה לְכַעַס שֶׁיֵּאכַל פֶּת שַׁחְרִית.

- יח. אדם שאין מתלונן על הבריות, יהא יקר בעיני הבריות.
יט. על-ידי שקר בא פעם.
כ. מי שהוא כעסן, ידור נדר וישלם תכף, על-ידי זה יבטל ממנו הכעס.
כא. מי שמסתכל בפני שקרן, בא לידי כעס.
כב. על-ידי קנאה בא לכעס.
כג. על-ידי כעס מגרה על עצמו דינים.
כד. על-ידי כעס מוליד בנים שוטים.
כה. על-ידי כעס נתקצרו ימיו.
כו. סגלה לכעס - שתשפיל גאים.
כז. כשלא יהיה לך כעס, על-ידי זה תוכל בהסתכלותך להכניע בעלי-גאווה.
כח. מי שהוא כעסן, בידוע שהוא אוהב כבוד, ואפלו כל המצוות שעושה, אינו עושה אלא בשביל כבוד.
כט. הכועס על עני מכבד, כאלו הקניט את השם יתברך.
ל. גם נתאלם.
לא. ונעשה מצרע.
לב. מי שמשבר את מדת הכעס, יזכה לשם טוב.
לג. לפעמים בא כעס על-ידי משא כבדה.
לד. על-ידי כעס בא עצבות.
לה. כעס בא על-ידי התבודדות שאינו פראוי.
לו. על-ידי הקפדה אין שלום.

- לז. עַל-יְדֵי אֲכִילָה נִסְתַּלַּק הַכֶּעָס.
- לח. תִּשְׁמַר אֶת עֲצָמָךְ מִכֶּעָס, בְּיוֹם שֶׁנַּעֲשֶׂה לְךָ יְשׁוּעָה.
- לט. עַל-יְדֵי צְדָקָה נִתְבַּטֵּל הַכֶּעָס.
- מ. עַל-יְדֵי הַכֶּעָס אִשָּׁה מִקְּשָׁה לִילֵד.
- מא. הַכֶּעָס מִפְחִיד אֶת הָאָדָם.
- מב. הַכֶּעָס מִזִּיק לְהָרְאוֹת.

כְּשׁוּף

- א. בָּנִים הַנוֹלָדִים עַל-יְדֵי הַלְחָשִׁים שֶׁל שְׂמֹת הַטְּמָאָה אוֹ עַל-יְדֵי כְּשׁוּף, הֵם יְהִיוּ נוֹאֲפִים.
- ב. וְכָל הָעוֹסֵק בְּשְׂמֹת הַטְּמָאָה, הוּא נִזְוֵק בְּכָל דְּבָר.
- ג. אֵין הַכְּשׁוּף מִזִּיק אֶלָּא לְבַעַל־גְּאוּנָה.

אות ל

למוד

- א. מי שעושה תענוג לָאָב וּמְשַׁמַּח אוֹתוֹ, עַל-יְדֵי זֶה יִהְיֶה לוֹ חֶשֶׁק וְאַהֲבָה לְלָמֵד.
- ב. כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֵה לְהַחֲיוֹת אֵיזוֹהוּ דְּבָר בְּאַמִּירַת תּוֹרָתְךָ, אַל תְּדַרְשׁ מְעַנְיָנִים רָעִים, אֲלֵא תְּדַרְשׁ פְּסוּקִים וְעִנְיָנִים שֶׁל טוֹב.
- ג. כְּשֶׁאַדָּם אוֹמֵר חֲדוּשֵׁי אוֹרֵיטָא, עַל-יְדֵי זֶה מְשַׁמַּח אֶת הַשֵּׁם יְתָרְךָ.
- ד. כְּשֶׁהֲרִשָׁע אוֹמֵר תּוֹרָה, תִּדְעַ שֶׁהוּא מְכַשִּׁיל אוֹתָם הַשּׁוֹמְעִים תּוֹרָתוֹ.
- ה. מי שֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת חֲבֵרוֹ מִהַלְמוּד, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא סָר מִדְּרָךְ ה'.
- ו. לְמוּד הַתּוֹרָה - אֲפֹלוֹ מִתְנַמְנֵם הוּא טוֹב.
- ז. עַל-יְדֵי קְבֻלַּת הַיְסוּרִין בְּאַהֲבָה אֵינּוּ מְשַׁכַּח תְּלִמּוּדוֹ.
- ח. כָּל מֶה שֶׁלָּמַד אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהָיָה נִמְנָע אֲצָלוֹ לַעֲמֹד עַל אֲמִתּוֹת כּוֹנֵן הַלְמוּד בְּשִׁלְמוֹת, יִזְכֶּה לְהִבִּין עַל אֲמִתּוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא.
- ט. עַל-יְדֵי קִימָה בְּפָנֵי תְּלִמִּיּוֹת חֲכָמִים זוֹכִין לְתוֹרָה
- י. כָּל יְדִיעָה בְּמִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה, הֵן מְצוּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְחֲבֵרוֹ הֵן מְצוּוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְקוֹנוֹ, הַיְדִיעָה הַזֹּאת בְּעֶצְמָהּ הִיא הַצְּלַחַת הַנְּפֶשׁ.
- יא. הַסֵּפֶר שֶׁנִּכְתַּב בְּדִיוֹ שֶׁל שְׁמֹן-זַיִת הוּא מְסֻגָּל לְלִמּוּד.
- יב. יִרְאֶה מִתְּלִמִּיּוֹת חֲכָמִים מְסֻגָּל לְלִמּוּד.
- יג. הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּלֵילָה - שְׂכִינָה כְּנֻגָדוֹ.

- יד. מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בשיבה וימעט בסחורה ויבקש רחמים, כי הא בלא הא לא סגי.
- טו. הדבור בקול רם מביא הרגש ותנועה לכל האיברים.
- טז. הלומד בקול רם מאריך ימים, ותלמודו מתקיים בידו.
- יז. מי שאין בו גסות, תלמודו מתקיים בידו.
- יח. גם מי ששלמד לאחרים.
- יט. השומע מפי הרב, מסתיע מלתא טפי.
- כ. גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין.
- כא. האומר: שמועה זו נאה וזו אינה נאה, מאבד הונה של תורה.
- כב. מיגמר בעתיקא קשה מחדתא.
- כג. השוכח דבר אחד מתלמודו, גורם גלות לבניו ומורידין אותו מגדלתו.
- כד. תלמיד-חכם, שאין תוכו פרו נקרא תועבה.
- כה. תלמיד-חכם - בני עירו מצוין לעשות מלאכתו.
- כו. בשביל בטול תורה נעשה כביכול מן.
- כז. גדול תלמוד תורה מהצלת נפשות ומבנין בית-המקדש ומכבוד אב ואם.
- כח. על-ידי קדשה זוכה לבינה.
- כט. שלשה - הקדוש-ברוך-הוא בוכה עליהן בכל יום, ואחד מהם, על מי שאפסר לו לעסק בתורה ואינו עוסק.
- ל. על-ידי בינה זוכה לתשובה.
- לא. אסור ללמד את הרשע דבר פלא.

- לב. גדול יכול ללמד מרשע, אבל קטן לא.
- לג. הרגל הלמוד הוא עולה למעלה על קיום כל המצוות.
- לד. מי שאין לו אשה, שרוי בלא טובה [תורה].
- לה. אינו דומה הלומד מפי עצמו ללומד מפי הרב.
- לו. לא ניקח להקדוש-ברוך-הוא, שיהיו דגים את ישראל לכף חוב.
- לז. מי שאוהב תלמיד-חכם, התורה מחזרת עליו ועל זרעו.
- לח. ילמד אדם אפלו בלא הבנה.
- לט. תועלת גדול לראות פה הרב בשעת הלמוד.
- מ. תועלת גדול ללמד אצל נהרות.
- מא. העוסק בתורה בליה, כאלו עוסק בעבודה.
- מב. העוסק בהלכות עבודה, כאלו נבנה בית-המקדש בימיו.
- מג. הלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, נופל לגיהנם והוי כזורק אבן למרקוליס.
- מד. התורה בעצמה נתנה לכל ישראל, אבל הפלפול לא נתן אלא למשה בלבד, והוא בטובת עין נתן לכל ישראל.
- מה. כשעושה אדם את עצמו הפקר ללמד תורתו לכל, התורה נתנה לו במתנה.
- מו. אין התורה מתקיימת אלא למי שמעמיד את עצמו ערום עליה, ובמי שמשים את עצמו כמי שאינו יודע.
- מז. הלמוד קודם ליראת חטא, ויראת חטא קודם לעיון.
- מח. על-ידי פת שחרית תלמודו מתקיים בידו וזוכה ללמד וללמד.

- מט.** תורה צריכה דוקא להיות בדבור, כי הלמוד שהוא במחשבה לבר נשתכח, ואין בא לידי מעשה.
- נ.** הלומד ואינו חוזר, דומה לזורע ואינו קוצר.
- נא.** החוזר תלמודו - התורה מבקשת מאת השם תברך שיגלה לו טעמי התורה וסתריה.
- נב.** מי שאין לו עת קבוע ללמד, הוא בא להרהורי זנות.
- נג.** מי שאין חוזר תלמודו, קשה לו לגדל בנים.
- נד.** הלומד תורה לשמה, משים שלום בפמליא של מעלה ושל מטה, ומגן על כל העולם כלו, וכאלו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה ומקרב את הגאולה.
- נה.** המלמד בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב, כאלו עשאו וכאלו עשאה לדברי תורה וכאלו עשאו לעצמו.
- נו.** המשחיר פניו בעולם הזה, הקדוש-ברוך-הוא מביק פניו לעולם הבא.
- נז.** המרעיב עצמו על דברי תורה, הקדוש-ברוך-הוא משביעו לעולם הבא.
- נח.** הקורא בספרי מינין, נקרא אפיקורוס.
- נט.** הקורא פסוק בזמנו, מביא טובה לעולם.
- ס.** כשיש שני פסוקים, מאחד אתה יכול לדרש זכות וטוב ומאחד אתה יכול לדרש להפך, תדרש הפסוק שהוא לזכות ולטוב.
- סא.** מי שאין לו הבנה בלמודו, ישבת אצל צדיק, גם על-ידי זה ינקה ללמד תורה לשמה. או ישתדל לעשות איזה תענוג לצדיק או ילמד בשמחה או יקבל את השבת בשמחה או יקבל הצדיק בשמחה.

- סב. על-ידי למוד בעיון יוכל להתפלל.
- סג. מי שאינו יכול ללמד מחמת מניעות, יפרש ממשקה המשבר.
- סד. על-ידי בטול תורה יבוא לבטול תפלה והוא הדין להפך.
- סה. מי שאין יכול ללמד כי אין לו פנאי ולומד בשבת וראש-חודש, בזה הוא מעציר את רוח הטמאה.
- סו. כשאין מבין את למודו, בידוע שדינים שורין עליו.
- סז. בנגל להבין איזהו ענין כשהוא במקום גבוה, דהינו בהר או מקום אחר.
- סח. התעוררות בבקר ללמד - מסגל לחוש השמיעה.
- סט. על-ידי למוד תינוקות בית-רבן נתרבה השלום.
- ע. צריך להתפלל, שיזכה לתלמידים הגונים.
- עא. על-ידי דרושי התורה לטובה יכול להביא ישועה.
- עב. על-ידי רחב-לב יכול להבין דבר מתוך דבר.
- עג. מי שאין לו חשקות ללמד, אל ידבר על שום אדם שום דבר רע.
- עד. אל תלמד אלא אצל ירא-שמים.
- עה. על-ידי התורה תזכה לשלום.
- עו. כשתאמר תורה לפי מדרגתך ולא למעלה ממדרגתך, על-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא יקים צוייך.
- עז. על-ידי הכפירות אין לאדם חשקות ללמד.
- עח. על-ידי צדקה לשמה תזכה לתורה לשמה.
- עט. על-ידי קימת חצות יזכה להבין את התורה ולדרש אותה.
- פ. מי שפסק מדברי תורה לדברים בטלים, תקונו - שיקום חצות.

- פא.** מי ששונא את השקר כמו תועבה, יהיה לו חשק ללמד.
- פב.** הספר שאדם רשע למד ממנו, אל תלמד ממנו, כי האותיות הם ירשיעו אותו.
- פג.** כשאמה שומע תורה או מוסר מאחד ולא נתכבד בלבד, ידוע שהוא אויל.
- פד.** התורה - שיש לה הוצאות עליו, על-ידי זה לא יהיה שכוח ממך.
- פה.** מי שרוך אחר תאוות לבו, על-ידי זה תמצא אותו בכל פסוק מפסוקי התורה לגנאי.
- פו.** מי שפורש את עצמו מן התורה, נתחבר לשטן.
- פז.** שני תלמידי-חכמים המכבדין זה לזה בהלכה לשמה ובכונה, הקדוש-ברוך-הוא מצליח להם, ועולים לגדלה וזוכין לתורה, שנתנה בימין וזוכין לדברים, שנתנין בימנה של תורה.
- פח.** תלמיד-חכם נוקם ונוטר בנחש, הדבק בו, שסופך להנות מתלמודו.
- פט.** אסור ללמד מן הממשיך לעבודה זרה, והלומד ממנו חייב מיתה.
- צ.** תורה בלא מצוות הוא כמו הדס, שיש בו ריח ואין בו טעם.
- צא.** במי אמה מוצא סדרי תורה, במי שמשפים ומעריב עליהם בבית-המדרש ומשחיר את פניו עליהם כעורב ומשים עצמו אכזרי על בניו כעורב.
- צב.** אין מן הכל זוכה אדם ללמד, בשביל זה הולכים למרחקים ללמד.

חלק שני

- א.** יש יסורים הבאים על האדם ונקבע להם זמן לפי חיוב סדור הכוכבים, המחיבים כל אלו היסורים, אבל על-ידי הרצון והתאונה

שְׁנַתְעוֹרֵר אֶצֶל הַתְּלָמִידִים בְּשָׁעָה שֶׁהֵגִיעַ עִתָּם הַקְּבוּעַ לָהֶם לִילָף אֶצֶל הָרַב לְלַמֵּד, עַל-יְדֵי זֶה נִתְבַטְּלִים הַיְסוּרִים קֹדֶם הַזְּמַן הַקְּצוּב לָהֶם.

ב. הַתּוֹרָה וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַשְּׂכָתָה הֵם נוֹתְנִים חַיִּים גְּשָׁמִיִּים גַּם-כֵּן.

ג. עַל-יְדֵי לַמּוֹד "שֶׁלְחַן עֲרוּךְ" בָּאִים לִירְאָה.

ד. מִי שֶׁלְמוּדוֹ בַּתּוֹרָה בְּמַחֲזֵן זָכַיִם, שֶׁאֶכֶּילְתּוּ כָּל-כֶּף בְּקִדְשָׁהּ, שְׁנִזּוֹן מְזוֹן, שֶׁהַמְּלֶאכִים נִזּוֹנִין מִמֶּנּוּ, עַל-יְדֵי זֶה שׁוֹנְאָיו נִדּוֹנִין בְּחֶנֶק. וְסִמָּן לְדַבָּר: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹת הַבְּקָר"; "וּבְבִקְרֵי הַיְתָה שְׂכָבֶת הַטָּל"; "וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבְּקָר".

ה. עַל-יְדֵי מְפֻלְגֵי וַחֲרִיפֵי הַדּוֹר מְאִירִין אֶת הַיְרָאָה, וְעַל-יְדֵי הַיְרָאָה מִתְנַוָּצֵץ זְכוּת אָבוֹת, וְעַל-יְדֵי הַתְּנוּצָצוֹת הָאָבוֹת נִתְעוֹרֵר תְּשׁוּבָה בְּעוֹלָם.

ו. לַמּוֹד הַפּוֹסְקִים מִבְּטָלִין הַרְהוּרֵי עֲבוֹדָה זָרָה.

ז. כְּשֶׁהוֹלִיךְ מֵרַב לְרַב, אָז צָרִיךְ לְחַזֵּק אֲמוּנָתוֹ בְּאַחֲדוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַלְמוּד מִהֶרְבֵּה מְלַמֵּדִים מְזִיק לְאַמוּנַת הַיְחֻד. וְכֵן הָרַב שֵׁישׁ לוֹ אֲמוּנַת הַיְחֻד, הוּא יָכוֹל לְהָאִיר לְכָל תְּלָמִיד וְתְלָמִיד לְפִי כָחוֹ, וְכָל תְּלָמִיד אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶלָּא מֵהַ שְׁצָרִיךְ לוֹ וְלֹא יוֹתֵר.

ח. הָרַב הַמְּלַמֵּד אֶת תְּלָמִידוֹ בְּזֶה הַדְּרָךְ, הֵינּוּ שְׂלֵא יִשְׁמִיעַ אוֹתָם אֶלָּא לְכָל אֶחָד יִשְׁמִיעַ מֵהַ שְׁצָרִיךְ לוֹ לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, עַל-יְדֵי זֶה זוֹכֵה, שֶׁמְגַלִּין פָּנִים הַנָּאִים וְהַמְּשַׁבְּחִים שֶׁבַּתּוֹרָה.

ט. כְּשֶׁהַתְּלָמִיד שׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִהֶרַב וְנִתְבַטְּל רְצוֹנוֹ כְּנֶגֶד רְצוֹן הָרַב, בְּזֶה יֵדַע שֶׁשְׁמֵעַ, כִּי כְּשֵׁלֵא נִתְבַטְּל רְצוֹנוֹ אַךְ-עַל-פִּי שֶׁשׁוֹמֵעַ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ. גַּם כְּשֶׁנִּתְבַטְּל הַרְגָּשׁוֹתָיו בְּשַׁעַת הַשְּׁמִיעָה, יֵדַע גַּם-כֵּן שֶׁשׁוֹמֵעַ.

י. בְּשָׁעָה שֶׁהַתְּלָמִיד בָּא לְשִׁמְעַת תּוֹרָה מִפִּי הָרַב, אָזִי גַם הָרַע שֶׁל

התלמיד, הינו הקלפות שנבראו על-ידי הרע שלו, באים גם-כן לשמע ולינק, אבל על-ידי שכל תלמיד אינו שומע אלא השיך לנשמתו כנזכר לעיל, על-ידי זה בורחים הקלפות ואינם יכולים לשמע. אבל יש קלפה דקה שהיא קרוכה לקדשה, והיא אינה בורחת אלא כשיש בתורה ישועת ישראל, אזי היא גם-כן בורחת. וסימן לדבר: "וישלח משה את חותנו", למאן דאמר יתרו קדם מתן-תורה בא והלך לו.

- יא. המוציא דברי-תורה בפיו, נצול מדין סקילה.
- יב. לאו בכל מקום אדם זוכה לסגל תורה ומעשים טובים, בשביל זה הקדוש-ברוך-הוא מסבב סבובים, שייצא זה האדם ממקום הזה למקום אחר.
- יג. כשאדם לומד עד שנתנגע, בזה ממתיק דינים ומעורר רחמים, גם על-ידי זה מעורר רחמים אצל אביו בקבר.
- יד. על-ידי תורה בא לאמונה, ועל-ידי אמונה בא לקדוש-השם.
- טו. זכי הראות יכולין להכיר את האדם, מי רבו שלמדו תורה. ודוקא כשמכירין את תאר פני הרב, כי על-ידי ההלכות שלמד מרבו, נעשה תואר פני התלמיד כתאר פני הרב, כי ההלכה הוא חכמתו המאיר תאר פניו - חכמת אדם תאיר פניו, וכשמקבל ההלכה מקבל חלק מתאר פניו, ולפי רבוי ההלכות נתרבה חלקי תאר פניו.
- טז. על-ידי קדשת השם יתברך ההתנשאות של ראשי הדור בתקף ועז, ועל-ידי זה נחשב בעיני כל המצוה של הכנסת-אורחים, ועל-ידי זה הלומדים זוכים שיהלכה כמותם.
- יז. מי שמחמיר לאחרים ומקל לעצמו ואומר על מה שלא שמע ששמע, על-ידי זה אינו זוכה לראות בלפי המלך, כי הקלפה של אדום שהיא יראה רעה, מחשיך מאור עיניו מלהסתכל בלפי פני המלך.

לשון הרע

- א. המספר לשון הרע, הקדוש-ברוך-הוא אומר לשר של גיהנם: אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה. ותקנתו - יעסק בתורה וישפיל דעתו גם על-ידי זה לא יבוא לידי לשון הרע.
- ב. על-ידי לשון הרע מגדיל עוונותיו כנגד שלש עברות.
- ג. מלתא דמתאמרה באפי מרא או באפי תלתא, לית בה משום לשנא בישא.
- ד. האי לשנא בישא, אף-על-גב דלקבולי לא מבועי, למיחש מיבועי.
- ה. מי שדובר רע על ישראל, לסוף שיחלה על פיו.
- ו. כשאין אהבה בין ישראל נעשים הולכי רכיל, ועל-ידי הולכי רכיל נעשים לצים.
- ז. בני-אדם שאוהבים זה את זה, מתר לומר זה לזה מאיזה דבר ששמע מאיזה אדם, גם חברו מתר לקבל דבריו ואין בו משום לשנא בישא.
- ח. על-ידי לשון הרע אין לאדם חשק ללמד, גם מבזה את הצדיק.
- ט. מלשון הרע נצול על-ידי אמת.
- י. כששומר את עצמו מלשון הרע, על-ידי זה לא יחרש רעה על חברו.
- יא. מי שאין מקבל לשון הרע על צדיק, על-ידי זה יזכה להמנות עם הצדיקים.
- יב. גסות מביא את האדם לדבר בגנות בני-אדם.
- יג. לשון הרע אין אומר, עד שכופר בעקר וחוטא בשמים ובארוץ.

- יד. מתר לומר לשון הרע על בעל המחלקת.
- טו. מוציא שם רע על חברו, אין לו מחילה עולמית.
- טז. על-ידי לשון הרע אין מקבל פני השכינה.
- יז. המספר בלשון הרע והמקבילו, ראוי להשליכו לכלבים.
- יח. תקון ללשון הרע - אמירת הקטרת.
- יט. על-ידי לשון הרע נגעים באים עליו ומגדיל עוונות עד לשמים וראוי לסקלו באבן.

חלק שני

- א. על-ידי לשון הרע נתפס בתפיסה.

ליצנות

- א. על-ידי ליצנות יהיה לו נושאים הרבה והם ימשלו בו. גם נכשול בנאוף, גם אשתו מושלת בו.
- ב. על-ידי ליצנות הולך ונופל. גם בא למדת שקר, ונע ונד ממקום למקום.
- ג. על-ידי חנפה בא ליצנות.
- ד. על-ידי ליצנות באים יסורים.
- ה. על-ידי ליצנות אין לו חכמה.
- ו. הליצנות היא מתעבת את האדם על הקדוש-ברוך-הוא ועל הבריות.
- ז. על-ידי ליצנות בא שרפה.
- ח. הלועג על דברי חכמים, נדון בצואה רותחת.
- ט. כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה.
- י. קשה ליצנות, שתחלתו יסורין וסופו כליה.
- יא. המתלוצץ - מזונותיו מתמעטין ונופל בגיהנם ומביא כליה לעולם.

אות מ

מריבה

- א. אין תקומה במלחמה על-ידי העברת השבועה.
- ב. מי שרודף את חברו, הקדוש-ברוך-הוא מביא עליו רעה, כדי שישכח את חברו מלרדוף אותו.
- ג. על-ידי קריאת הלל יושיע לך הקדוש-ברוך-הוא מאויבך.
- ד. על-ידי כבוד התורה אדם נצול משונאיו.
- ה. קדם המלחמה צריך תפלה לה' יתברך.
- ו. בכל פעם שאדם נופל מאמונתו, הוא ממשיך עליו מתנגד גדול ועשיר.
- ז. כשאדם מתפלל על שונאיו, יתפלל בבקר.
- ח. הסתכלות בכל פעם על השמים זהו מביטל שנאת האויבים.
- ט. כששוכח את העניים אין מנצח.
- י. עני, שהרשע רודף אותו, תדע שהוא בעל-גאון.
- יא. מי שהוא נצחן, הקדוש-ברוך-הוא שוכח אותו ומסתיר פניו ממנו.
- יב. כשאדם מצר, אויביו נתרוממים.
- יג. מי שהוא נצחן, בא לידי שכחה.
- יד. מריבה בא לאדם כשאדם איזהו מצוה והוא משלחה ואינו מקימה.

- טו. מי שעושה מריבה עם הצדיקים, בידוע שמחשבותיו רעים.
- טז. לפעמים המקום גורם מריבה לאדם.
- יז. מי שיש לו שונאים יכניע את עצמו, על-ידי זה יצילהו הקדוש-ברוך-הוא משונאיו.
- יח. כשיש לאדם שונאים, והוא מחפש בכל מיני חפוש למצא להם אהבה, על-ידי זה יהיו כאפס וכאין.
- יט. כשיש לאדם אויבים, ואינו חושב איך לנקם בהם אלא, הוא דבוק בשמחת השם ותפוך, על-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא נותן לו כח לנקם מהם.
- כ. הנואפים - לרב הם בעלי מריבה לצדיקים.
- כא. כשיש הכנעה, על-ידי זה אין מורא במלחמה. כאלו הוא יושב במצור.
- כב. מי שהוא נצחן, בא עליו חלאים לאין מרפא.
- כג. שנים שמריבים והולכים לדון לפני השר של עכו"ם, על-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא מביא עליהם מכה, שאין לה רפואה.
- כד. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא מחזק לב הרשעים כנגד הצדיקים במריבה, כדי שיהיה להם מפלה.
- כה. מי שנותן כבוד לזקן, הוא נצול ממלחמה.
- כו. מי שמגיד ריבו לפני הקדוש-ברוך-הוא, רואה נקמתו בשונאיו.
- כז. על-ידי המחלקת בא דלות.
- כח. מי שחולק עם שכניו, לסוף שיהיה לעג לאויביו.
- כט. מי ששומע חרפתו ושותק, נקרא חסיד, והקדוש-ברוך-הוא שומר את נפשו.

- ל. התפלה בהתלהבות עד שהתלהבות בא לו בפנים, על-ידי זה נופלים ונתלהטים שונאים.
- לא. מי שהוא טוב וישר מנעוריו, על-ידי זה כשיש לו איזה מחלקת, יתנדבו לבם של הרבה בני-אדם ויתחברו אליו לעזור לו.
- לב. מי שמסית ומונע את חברו מדרך הטוב, אינו יכול לקום נגד אויביו בשעת מריבה ומלחמה.
- לג. על-ידי דווי יתבטל מעליך מחשבות שונאים.
- לד. הבעל-מחלקת - בידוע שהוא אוהב פשע.
- לה. מי שהוא עצור במלין, לא יוכל אותו שום אדם.
- לו. כשהמתנגדים חולקים על חסידים ורוצים לבטל אותם ממלאכת-שמים, על-ידי זה נופלים ונבזים בעיני עצמן.
- לז. לנצחון תאמר קפיטל "על השמינית".
- לח. מי שמבקר את החולה, הקדוש-ברוך-הוא אינו מוסר אותו ביד שונאים.
- לט. מי שיש לו שונאים יאמר כל היום תפלות ובקשות ואל יפסק פיו מתפלות ובקשות, על-ידי זה יושיע לו הקדוש-ברוך-הוא ואויביו יבושו.
- מ. מי שהוא נרדף, יזכה לבנים ובני בנים.
- מא. מי שיש לו שונאים, יבקש רבים, שיבקשו עליו רחמים, ויהיה לו שלום מן השונאים.
- מב. כשיש לך שונאים למטה, בידוע שיש לך שונאים למעלה.
- מג. על-ידי למוד השונאים ישובו אחור.
- מד. על-ידי בטחון לא יוכלו השונאים להרע לך.

- מה. על-ידי הכנעה יפלו השונאים במצודה, שהכינו לך.
- מו. מי שמתפלל כל היום, על-ידי זה בא בושח על אויביו.
- מז. מי שהרע לשונאו של צדיק, על-ידי זה יזכה לנצח תמיד.
- מח. כשפני-אדם דוכרים עליך, תלמד בכל לילה אנדה.
- מט. שני צדיקים אינם יכולים לדור בעיר אחת, עד שיהיה להם אמת.
- נ. על-ידי בטחון אויביו לא ישמחו בצרתו.
- נא. מי שאין מביש פני חברו, לא ישמחו אויביו עליו.
- נב. מי שיש לו הרבה שונאים, בידוע שהשנאה שלא פדין, כי אי אפשר שיצאו כלם ידי חובתו כנגדו.
- נג. כשיש לאדם שונאים, ואחר-כך קם עליו איש אחד מרעיו ואנשיו גם הוא לחלק עליו, הוא סימן שהבעלי-מחלקת שלו יהיו נכשלים ונופלים.
- נד. מי שיש לו אמונה, אינו ירא מאויבים.
- נה. על-ידי תפלה בשועה אויביו אינם שמחים עליו.
- נו. מי שיש לו שונאים, ואינו יודע אם יפל בידם אם לאו, יסתפל אם נופל ממדרגת עבודת השם יתברך, בידוע שיהיה נמסר בידם.
- נז. למחלקת ילמד מסכת סכה. (תצפנם)
- נח. מחלקת בא על-ידי חבורת רשעים.
- נט. על-ידי עצבות גם האוהבים יחלקו עליך.
- ס. אין מריבה מצויה בביתו אלא עד שתכלה תבוואה מביתו.
- סא. לפעמים כשהרבה צדיקים חולקים על צדיק אחד גם הקדוש-

- ברוך-הוא מסכים עמהם אף שהאמת עם הצדיק האחד, והצדיקים ממשיכין את רצון הקדוש-ברוך-הוא עמהם.
- סב.** הקורא לחברו רשע, רשאי לירד לתוך אמונתו ולמעט מזונותיו עד שלישי.
- סג.** אם אין לאדם חברים ואוהבים, נח לו שימות.
- סד.** כל הדברים נבראים בבחינת זכר ונקבה. אפלו מלכים; יש מלך בחינת זכר ויש מלך בחינת נקבה, והקדוש-ברוך-הוא מרחיקן זה מזה כדי שלא יחריבו את העולם.
- סה.** בעל-מריבה - אף-על-פי שהוא למדן, אל תכבד אותו.
- סו.** במקום מריבה שם השטן.
- סז.** מי שמקיים קריאת-שמע שחרית וערבית, אינו נמסר ביד שונאיו.
- סח.** על-ידי תורה וגמילות-חסדים אויביו נופלים לפניו.
- סט.** על-ידי רדיפה הנרדף נקשר לקרבן לפני אלקים.
- ע.** לעולם תצדד להציל את הנרדפים.
- עא.** אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שפולם את עצמו בשעת מריבה.
- עב.** מי ששוכח דבר אחד מתלמודו, על-ידי זה קמים עליו בעלי מחלקת.
- עג.** על-ידי מחלקת שחולקין על הצדיק, נתעוררים מלחמות.
- עד.** כשדוברים על האדם, אזי יש כח בייצר הרע להגביר את עצמו על זה האדם, שדוברים עליו, וצריך לבקש רחמים על זה.
- עה.** מי שקשה לקבל פיוס, הוא מעלמא דנוקבא.

עו. למריבה, השכם והערב לבית-המדרש ולמד תורה. או כשאי אפשר לדון אותם, תתפלל עליהם והקדוש-ברוך-הוא יפילם, ואל תמסר אותם לשר.

עז. כל שיש לו קנאה על חברו ודומם, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו דין.

עח. אל תריב עם אדם שהוא תקיף ממך, אף-על-פי שהוא מכף אותך לדבר הבלתי הגון. אבל אם יש לו אימת שר, תלך עמו אל השר ואל תעשה הדבר הבלתי הגון.

עט. על-ידי לשון הרע נופלים במלחמה.

פ. מי שאין אומר לשון הרע, הוא מנצח.

פא. שנה ופרש, על-ידי זה אויביו רודפין אותו.

פב. כשאשתו של אדם שופעת דם בלא עת נדתה, בידוע שאיזה שנאה נתעורר עליו.

פג. כשהצדיק יש לו מחלוקת עם אחד ויכול להציל את עצמו עם ממון, יציל את עצמו ואל ישתמש בצדקתו.

פד. בכל בעלי מחלוקת נתגלגלים שם ניצוצין מנשמת דתן ואבירם.

פה. המחלוקת שיש בין שני צדיקים לטובת ישראל, תדע שגם למעלה יש שני מלאכים שגם הם חולקים גם-כן, ואין להם מכריע אלא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו.

פו. מי ששומע חרפתו ושותק, על-ידי זה נתבטל ממנו רבות רעות שיהיו ראויין לבוא עליו.

פז. דעתו של הקדוש-ברוך-הוא נוטה תמיד אחר הרב, אבל אם הרב הם רשעים, אין דעתו נוטה אחריהם.

פח. אין מלמדין זכות על המסית.

פט. כשיש מחלוקת משני אנשים, ולכל אחד יש לו אנשים המצדידים לו, כשגוזרים מיתה למעלה, חס ושלום, על אחד מאנשי המחלוקת, מתחילין מן הקטן שבהם ולא מן האיש שהוא עקר במחלוקת.

צ. לפעמים נגזר על האדם, שיכלה זרעו. וכשנמסר ביד שונאיו, על-ידי זה נתבטל הגזרה של כלית זרעו.

צא. מי שמרחיק את האדם מעבודת השם יתברך, על-ידי זה יבוא ממנו זרע, שיצצרו לזרעו של המרחיק.

צב. מי שיש בידו למחות ברשעים ולא מחה, כאלו הוא עושה הרע.

צג. המחזיק במחלוקת, עובר בלאו וראוי להצטרע.

צד. החולק על מלכות בית-דוד, ראוי להפישו נחש.

צה. על-ידי עסק התורה יכול לעמד בקשרי המלחמה.

צו. צריך להתחזק נגד השונאים ולהעריך עמהם מלחמה בתחבולה, והקדוש-ברוך-הוא יעשה הטוב בעיניו.

צז. למחלוקת סגלה לומר: "ויקרא אסא אל ה'" עד "אנוש" (בדברי-הימים ב יד, י).

צח. מי שאין בטחונו באלקיו, על-ידי זה באים מלחמות ומריבות.

צט. על-ידי למוד תורה נופל פחד על האמות, שלא ילחמו עם ישראל.

ק. למחלוקת תאמר: "ויאמר ה' אלקי אבותינו" עד "כי עליך עינינו" מה שאמר יהושפט.

קא. בשעת מלחמה צריך להכין כלי מלחמה כנהוג, והקדוש-ברוך-הוא יעשה מה שברצונו, ואין לסמוך על הגם.

- קב. הקובע מקום לתפלתו, אויביו נופלים תחתיו.
- קג. אין להתפלל על שום אדם שימות אפלו על מין, כי יותר טוב להרג אותם בידי אדם ולא בידי שמים.
- קד. אל תתגרה ברשע; כל שכן ברשע שהשעה משחקת לו.
- קה. מתר שלא להודות על האמת ולחלק עליו, כדי דלא לטעי כלי עלמא בתרה.
- קו. בעוון שנאת-חנם מריבה רבה בתוך ביתו.
- קז. חרב ובזה רבה בא בעוון ענוי הדין ועוות וקלקול הדין ובטול תורה.
- קח. אשה נדה דפסקה בין תרי, אם סוף נדה היא, עושה מריבה ביניהם.
- קט. הנרדף שמפיס את הרודף, על-ידי זה נתעורר דין על הרודף.
- קי. המפרנס את שונאיו, על-ידי זה נדון השונא בדין שרפה.

חלק שני

- א. על-ידי שדוכרים על הצדיק, על-ידי זה נתגבר הפילוסופיא בעולם וכן להפך.
- ב. יש מפרסמים שעקר הפרסום שלהם נעשה על-ידי המחלקת.
- ג. על-ידי המחלקת נופל לתאות נאוף.
- ד. מי שקמים עליו רבים וחולקים עליו על אמונתו, והוא עומד כנגדם וטוען כנגדם דברים הנתקבלים, על-ידי זה זוכה לבנים רבים והעולם נתמלא מזרעו.

- ה. מי שנותן עיניו שכלו תמיד לחקר את ראשי-הדור ומעין בהם בעינא בישא, על-ידי זה נופל לרעב שלעתיד, הינו לא רעב ללחם, וזה "רעב" עין בתוך "ר'ב".
- ו. על-ידי צדקה בסבה קלה הוא מכניע את אויביו, והקדוש-ברוך-הוא מצילו מסבות גדולות של אויביו.
- ז. על-ידי ברכת-המזון נתודע השם יתברך בעולם. גם על-ידי ברכת-המזון נתישב המלכות מן המריבות והמלקמות.
- ח. מי שלמודו בתורה במחין זכים, שאכילתו כל-כף בקדשה, שגזון ממזון, שהמלאכים נזונין ממנו, על-ידי זה שונאיו נדונין בחנק. וסימן לדבר: "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר"; "ובבקר היתה שכבת הטל"; "ויהי באשמרת הבקר".
- ט. הצער והקנטור שיש על החכם, על-ידי זה בא לידי שכחה.
- י. על-ידי המריבה גורמים, שהתלמידים הקטנים נתפרסמים קדם זמנם, וזהו בחינת הפלת נפלים, שהולד יוצא לאויר העולם קדם זמנו, ועל-ידי זה גורם עניות ולפעמים גורם מיתות, חס ושלום.
- יא. לפעמים אין שלום בית לאדם וכל בני-ביתו בקטטה, בידוע שיש שדים בבית הגורמין כל זה, ועל-ידי זה באים יסורים על אנשי ביתו.
- יב. לפעמים מקומו של אדם גורם לו מריבות, כמו שאין שואלין בשלום חברו במקום הטנפת.
- יג. על-ידי הצער והעצבות בא מריבה בעולם, ועל-ידי השמחה בא שלום בעולם.
- יד. התגלות התורה היא על-ידי השלום.
- טו. המשא-ומתן או המלאכה שאדם מיגע בו ביום תעניתו, זה הדבר מציל אותו משונאים ומרוצחים.

- טז. מי שיש לו שונאים, קשה לו לכוון דעתה בתפלה.
- יז. מי שעושה פרוז בין איש לאשתו, הינו שהולך לאיש ומיפה את האשה בפני הבעל, והולך אל האשה ומגנה את בעלה בעיניה, עד שנעשה פרוז ביניהם, על-ידי זה נעשה טרוז במזונותיו.
- יח. כשהקדוש-ברוך-הוא רואה איזה צדיק, שיש כח בידו לקרב בני-אדם לעבודתו, אזי מעמיד עליו שונאים, כדי שיוכל לקרב בני-אדם, כי הצדיק שאין לו שונאים, אין יכול לקרב, כמו בעת ביאת המשיח ישובו בשלוח, ואז אין מקבלין גרים.
- יט. על-ידי הרהורי עבודה זרה שונאים באים ונתרוממים על אדם.
- כ. מי ששונאיו נתרוממים, הוא נופל לתאות אכילה.
- כא. כשאדם מרגיש חכוך בגופו, ידע שיש לו שונאים, ולפעמים שעל-ידי מכות וחבורות שיעשה בגופו, על-ידי זה נצול משונאים, כי זה נתחלף בזה.
- כב. יש שני צדיקים, שאחד דבוריו הם בחרישה, והשני דבריו בקצירה, או אחד דבריו הקמת הברית לזווג, והשני דבריו הם הממשיכים את הזרע ומהוים את הולד בכטן אמו ומגדלין אותו. בכך כשיש מחלקת בין שני צדיקים האלו, אל יתערב זר בתוך דבורם, שמדברים זה על זה, כדי שלא יקלקל את המכון.
- כג. מי שיש לו שונאים, יזיר מן היין, ועל-ידי זה נעשה ראש להם.
- כד. סגלה להנצל משונאים, הן שונאים של מחלקת הן שונאים שבדרך, שמתירא מהם, לומר כל הטעמים שבתורה, דהינו פשטא מנח זרקא וכו'.

מָמוֹן

- א. המתלוצץ - מזונותיו מתמעטין.
- ב. לשון חכמים מביא עשר.
- ג. אין העשר מתקנים, מפני שאין מרחמים על הבריות.
- ד. העומד בנסיון של נאוף, יזכה לעשר גדול בין השונאים שלו.
- ה. גדולה מלאכה שהזהיר עליה הקדוש-ברוך-הוא, שיעשה איזה מלאכה.
- ו. כגון אנו - לוויין ואוכלין.
- ז. הרוצה שיתעשר, יעסק בבהמה דקה ובחורשין.
- ח. אכילה ושתייה יהיה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה כמה שיש לו, ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו.
- ט. קשה עניות בביתו של אדם יותר מחמשים מכות.
- י. אין אשתו של אדם מתה אלא-אם-כן מבקשין ממנו מזון ואין לו.
- יא. הפח שיש לאמות לגזל את ישראל, על-ידי שלומדים תנ"ך.
- יב. היין מביא עניות.
- יג. כל אדם שיש בו דעה, לסוף מתעשר.
- יד. הגוזל את חברו, על-ידי זה מטמאין אותו בטמאת קרי.
- טו. כשפא לאדם איזה הבנה חדשה, בידוע שפרוץ בעקבו מזון רב.
- טז. מזון של ישראל שנפל ביד גוי מיד טהר.
- יז. מי שבניו ובנותיו מטלין ברעב, על-ידי זה נצול מדין שרפה שפארבע מיתות בית-דין.

- יח. מי שפּוֹרֵץ גְּדֵר שֶׁל רִבְנָן, נַעֲשֶׂה עָנִי.
- יט. מי שְׁמַשְׁבֵּר תְּאֵוֹת אֲכִילָה, זֹכֶה לְדִירָה נְאֻה.
- כ. קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקָרִיעַת יַם-סוּף וְיֹתֵר מִן הַגְּאֻלָּה וְכַפְלָיִם כִּיּוֹלָדָה.
- כא. כִּיּוֹן שְׁנַתְמַנָּה אָדָם פְּרָנָס עַל הַצְּבוּר נִתְעַשֵּׂר.
- כב. קְטֹרֶת מְעֻשָּׂרֶת.
- כג. אֵל יִדְאָג אָדָם לוֹמֵר, פְּלוֹנִי יִקְפַח פְּרִנְסָתִי, כִּי עַל-כִּרְחֻם יוֹשִׁיבוּךָ בְּמִקְוֵמְךָ וּבְשִׂמְךָ יִקְרְאוּךָ.
- כד. עַל אֲרַבְעָה דְבָרִים נִכְסֵי בְּעַלֵּי-כֶּתִים יוֹרְדִים לְטַמְיוֹן: עַל עוֹשֵׂי שְׂכָר שְׂכִיר וְכוֹבְשֵׁי שְׂכָר שְׂכִיר וְעַל שְׁפוֹרְקִין עַל מַעַל צְוֹאֲרֵיהֶן וְנוֹתְנֵין עַל חֲבָרֵיהֶן וְעַל גְּסוֹת-הַרוּחַ.
- כה. שְׁנוּי הַמְּקוֹם וְשְׁנוּי הַשֵּׁם טוֹבִים לְפְרִנְסָה.
- כו. אֵין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֲלָא עַל בְּטוּל תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וּמִסְפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע וְעֵזִי פָּנִים וּבְטוּל תּוֹרָה וְעוֹוֹן גְּזֵל.
- כז. הַתְּקוּן לְמִטָּר - יִרְבֶּה בְּתַפְלָה.
- כח. עַל-יַדֵּי אֱמוּנָה נִתְרַבֶּה פְּרִנְסָה.
- כט. כְּשֵׁישׁ שִׁבַּע בְּעוֹלָם, אֲזִי הַחֲלָשׁוֹת נִתְמַעֲטִים.
- ל. אֵין הַגְּשָׁמִים נִעְצָרִין אֲלָא עַל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרַבִּים וְאֵינָם נוֹתְנִים.
- לא. מְאִיסוּתָא דְּבֵיתָא מְבִיא לִידֵי עֲנִיּוֹת.
- לב. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוֹת: הַמְשַׁתִּין בְּפָנָי מִטָּחוֹ עָרוֹם וְהַמְזַלְזֵל בְּנִטְיֵלַת-יָדָיִם וּמִי שֶׁאֲשַׁתּוֹ מְקַלְלָתוֹ בְּפָנָיו.
- לג. הַמַּעֲשֵׂר מְסַגֵּל לַעֲשִׂירוֹת דּוֹקָא בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל.

- לד. כבוד התורה וכבוד שבת מסגל לעשירות.
- לה. כזית מרור שאוכלין בפסח, מסגל לפרנסה.
- לו. לכתב ספר תורה מסגל לפרנסה.
- לז. בתכנהן לישראל או בתתלמידתכם לעם הארץ, מביאתו לידי עניות.
- לח. להשתתף עם מי שהשעה משחקת לו טוב להצלחה.
- לט. מי שאוהב את השם יתברך באכילתו ובשתיתו ושאר התענוגים, זוכה לפרנס את עצמים רבים.
- מ. מי ששונא ממון, זוכה לאריכות ימים.
- מא. מי שמחפש אחר אוצרות, הוא מקרב מיתתו.
- מב. מי שלא תקן חטאות נעורים, נעשה רש.
- מג. מי שמייגע את עצמו יומם ולילה אחר פרנסה, ואינו מוצא את פרנסתו, תקנתו - שיחזיר בגי-אדם בתשובה.
- מד. מי שמשבר איזה כלי שלא במתכוון, בידוע שהוא חוטא.
- מה. מי שלהוט אחר עבודת אדמה, בודאי אין בו תועלת.
- מו. בכל אשר תעשה, תבקש את הצדיק שיתפלל עליך.
- מז. השמחה תמידית מסגל להצלחה.
- מח. דרך-ארץ צריך חזיק.
- מט. המשתף שם שמים בצערו, כופלים לו פרנסתו; גם פרנסתו מעופפת לו כצפור.
- נ. בעוון בטול תרומות ומעשרות השקר אבד, ובגני אדם רצים אחר פרנסתם, ואינם מגיעים.

- נא.** מָטָר בְּשֶׁבִיל יַחֲדָה וּפְרִנָּסָה בְּשֶׁבִיל רַבִּים. וַיַּחֲדָה דְּאֵלִים זְכוּתָהּ כְּרַבִּים דְּמִי.
- נב.** עַל-יַדֵּי קְדוּשָׁה עַל הַיָּיִן בָּא מָטָר וְנִשְׁמַע תְּפִלָּתוֹ.
- נג.** הַמְקַיֵּם סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁל אָבִיו בְּבֵיתוֹ, זוֹכֵה לְעֵשֶׂר.
- נד.** מָטָר בְּזְכוּת אָדָם אֶחָד וְשֵׁדָה אַחַת וְעֵשֶׂב אֶחָד, וּבְזְכוּת הָאָרֶץ וְחֹסֶד וַיִּסּוּרֵינָּהּ.
- נה.** הַגִּשְׁמִים נִעְצָרִין בְּשֶׁבִיל עֲבוּדָה זָרָה, וּבְשֶׁבִיל גְּאוּף, וּבְשֶׁבִיל צְדִיק שֶׁלֹּא נִסְפָּד כְּהִלְכָהּ, וּבְשֶׁבִיל מְקַפְּחֵי פְרִנָּסַת אַחֵרִים.
- נו.** עַל-יַדֵּי עֲנִיּוֹת נִצּוּל מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנָּם.
- נז.** עַל-יַדֵּי שְׂמוּשׁ שִׁמּוֹת הַקְּדוּשִׁים בָּא עֲנִיּוֹת וּמִתָּה, וְאִפְלוּ עַל מִי שֵׁשׁ בְּיָדוֹ לְמַחֹת וְאִינוּ מוֹחָה.
- נח.** כְּשֵׁשׁ לוֹ צִעֲקַת לְגִימָא עַל חֲבִירוֹ וְדוּמָם, הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לוֹ דִּין.
- נט.** כְּשֵׁרוּאָה אָדָם שְׂמֻזוֹנוּתוֹ מְצַמְצָמִין, יַעֲשֶׂה מֵהֶם צְדָקָה.
- ס.** דְּאֵגָה וְטֶרְדָא עַל מְזוֹנוּתוֹ מְכַחֵשִׁין כַּחוֹ שֶׁל אָדָם.
- סא.** עַל-יַדֵּי גְאוּף בָּא עֲנִיּוֹת.
- סב.** לְפַעֲמִים כְּשֵׁאִין לְהַצְדִּיק מִזֵּל עַל פְּרִנָּסָה, אָז מְקִימִים עָלָיו אֵיזָהוּ מִתְּנַגְדִּים, וְעַל-יַדֵּי זֶה נוֹתְנִים לוֹ פְּרִנָּסָתָם הֶרְאוּי לָהֶם.
- סג.** הַעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְּמַסְכֵּן.
- סד.** הַצְּנִיעוּת מְסַגֵּל לְעִשְׂרֻתוֹ.
- סה.** מְשֻׁרְבוּ הַצְּרִי-עֵין, רַבּוּ הַמְקַפְּחִים פְּרִנָּסָתָם שֶׁל אָדָם.
- סו.** מְזוֹנוּת שֶׁל אָדָם נִתְמַעֵט, כְּשֵׁאִין דָּן אֶת הָאָדָם לְכַף זְכוּתוֹ.

- סז. גם כְּשֶׁמְעָרַב מִים בְּמִשְׁקָיו.
- סח. גם כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ לְעֵצַת הַמִּסִּית.
- סט. גם כְּשֶׁעוֹבֵר עֲבָרָה לְהַכְעִיס, נַעֲשֶׂה עָנִי, וְהָעוֹלָם אֵין מְאֲמִינִים לוֹ שֶׁהוּא עָנִי.
- ע. מִי שֶׁעוֹסֵק בְּשָׂמוֹת הַטְּמְאָה וּבְכִשְׁפִּים, נַעֲשֶׂה עָנִי.
- עא. הַחֲלָאֵת שֶׁל כְּחִישַׁת הַבֶּשֶׂר, הַנִּקְרָא דָּאָר, הִבָּא עַל אֶחָד מִבְּנֵי-הַבַּיִת הוּא סִימֵן לְדָלוּת.
- עב. כְּשֶׁאִיזָה בּוֹשָׁה בָּאָה עַל הָאָדָם הוּא סִימֵן לְדָלוּת.
- עג. מִי שֶׁהוּא שׁוֹנֵא מְמוֹן, מְלַמְּדִין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה הַדְּרוֹ, שְׁיִלְךְ בָּהּ.
- עד. לְפַעֲמִים מִיתַת כְּרַת נִתְחַלֵּף עַל עֲנִיּוֹת.
- עה. עָנִי הוּא מְבַלְבֵּל כְּשֶׁכּוֹר.
- עו. עַל-יְדֵי אוֹנָאָה נַעֲשֶׂה עָנִי.
- עז. מִי שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו בְּמַהִירוֹת בְּלִי יְשׁוּב-הַדַּעַת, נַעֲשֶׂה בְּעַל-חֹב.
- עח. מִי שֶׁמְקַפֵּחַ פְּרֻנְסָה לְאֶחָד, כְּאִלוֹ הֶרְגוּ.
- עט. לְעוֹלָם יַחְזִיק אָדָם בְּנַחֲלַת אָבוֹתָיו, וְאֵל יִמְכֹּר וְאֵל יַחְלִיף אוֹתָם.
- פ. מִי שֶׁהוּא תָּאֵב מְמוֹן, הוּא נוֹפֵל מִמְדְּרַגָּתוֹ.
- פא. עַל-יְדֵי כְּפִירָה בָּא דָלוּת.
- פב. מִי שֶׁהוּא עָנִי, יִשְׁתַּדֵּל לְסַפֵּק מְזוֹן לְדוֹרְשֵׁי ה'.
- פג. אָמוּנָה הוּא טוֹב לְפְרֻנְסָה.
- פד. כְּאֵב עֵינַיִם הוּא סִימֵן לְעֲנִיּוֹת.
- פה. עַל-יְדֵי הַכְּנָעָה בְּהִמּוֹתָיו שֶׁל אָדָם נִתְרַבָּה.

- פו. עַל-יְדֵי צְדָקָה זוֹכִין לְפִרְנָסָה.
- פז. מִי שֶׁנִּזְנָח מִמִּזְבֵּחַ לְמַכְשָׁפִים, עַל-יְדֵי זֶה תוֹלֵין לוֹ פִּרְנָסָתוֹ בְּבֵית שֶׁל נְכָרִים.
- פח. דְּבוּרָיו שֶׁל הַצַּדִּיק מְבִיאִין פִּרְנָסָה.
- פט. הַעֲצוֹת מִפְּסִיד הַפִּרְנָסָה.
- צ. עַל-יְדֵי צְדָקָה יִהְיֶה לָךְ הִרְחָבָה.
- צא. הִרְבֵּה שָׁנָה מְבִיא אֶת הָאָדָם לְיְדֵי עֲנִיּוֹת.
- צב. הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְצְדָקָה, זוֹכֵה לַעֲשִׂירוֹת.
- צג. אוֹקִירוֹ לְנִשְׁכּוֹ, כִּי הֵיכָא דְתִיתְעֲתְרוּ.
- צד. אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם אֲלָא בְּשִׁבְלֵי כְבוֹד אֲשֶׁתּוֹ.
- צה. הַמְלוֹה בְּרַבִּית, נִכְסָיו מְתַמוּטְטִין וְאֵינָן עוֹלִין.
- צו. עַל-יְדֵי שְׁמִבְטָלִין זְמַר שֶׁל שְׁחֹק, בָּא זוֹל.
- צז. מִי שֶׁאֵין לוֹ פִּרְנָסָה, יַעֲסֹק בְּתוֹרָה וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל עַל פִּרְנָסָה, בְּיָדָיו יִתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ.
- צח. אֵין לְאָדָם לְמַכּוֹר מִקְחוֹ הָרֵאשׁוֹן.
- צט. מִי שֶׁיִּזְרַד לְפִרְנָסַת חֲבֵרוֹ, נִקְרָא רָשָׁע.
- ק. לֹא יָבוֹא שׁוֹם אֶחָד לְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ אִם לֹא מִגְּאוֹת לְבוֹ.
- קא. נְשִׁירָה קָשָׁה לְעֲנִיּוֹתָא.
- קב. עֲשִׂיר הוּא בְּחִינַת זָכָר, וְעֲנִי הוּא בְּחִינַת נּוֹקְבָא.
- קג. כָּאֵב עֲיִנַיִם סִימָן לְהִזָּק.
- קד. לְכֹל הַדְּבָרִים הֵן חֲקֻמָּה אוֹ עֲשׂוֹר אוֹ בְּנִים, צָרִיף עֲסֹק בְּדַרְךְ הַטָּבַע, וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים, שְׂיִצְלִיחַ בְּדַבַּר הָעֵסֶק.

חלק שני

- א. שנה שהיא שנת משא-ומתן הוא סימן טוב לבריאות הגוף.
- ב. מי שלהוט אחר עבודת אדמה, בא לידי אחד משלשה; או לידי שפיכות-דמים או לידי צרעת או לידי שכרות.
- ג. על-ידי היראה והחסד נצול מאש וזוכה לפרנסה.
- ד. על-ידי שהדין-תורה הולך ונתמעט, על-ידי זה הפרנסה נתמעטת וכן להפך.
- ה. על-ידי אסמכתות נשפע פרנסה גדולה לעולם. וזה כי יש כמה דברים, שלא מצינו להם מקרא מן התורה, וטרחו חכמינו, זכרונם לברכה, למצא להם אסמכתא בעלמא.
- ו. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא מתפאר בכשרים שבאמות כנגד השטן, כדי שיוכל לתן פרנסה לישראל בלי קטרוג.
- ז. על-ידי השתוקקות שאדם משתוקק לקבורת ארץ-ישראל, על-ידי זה נשפע פרנסה גדולה.
- ח. לסעדת מצוה יטריח אדם את עצמו אפלו בבקיעת עצים, ויכון בבקיעת עצים שהוא בוקע ומפריד הרע מהטוב שבעץ-הדעת, ועל-ידי זה יזכה לפרנסה.
- ט. על-ידי תשובה הפרנסה בנקל.
- י. מי שמקיים - "יהי ממון חכרך חביב עליך כשלף" - על-ידי זה זוכה להתפלל בכונת הלב.
- יא. גדול הנהגה מיגיע כפו, שהוא מכיר בכבודו של מקום מה שאין המלאכים יודעים.
- יב. לפי השנויים שנעשו במלאכים, הינו לפעמים יושבים, לפעמים

עוֹמְדִים, לַפְעָמַיִם נָשִׁים, לַפְעָמַיִם אֲנָשִׁים וְכֵן שָׁאֵר הַשְּׁנוּיִים, כֵּן
הַשְּׁפַע הַבָּאָה מִן הַשָּׁמַיִם נִשְׁתַּנָּה, לַפְעָמַיִם אֵשׁ, לַפְעָמַיִם מַיִם,
לַפְעָמַיִם אֲבָנִים וְכֵן שָׁאֵר הַשְּׁפָעוֹת, וְכֹל אֵלֹה הַשְּׁנוּיִים נַעֲשִׂים
בְּעוֹלָם וּבְאָדָם. גַּם נִשְׁתַּנָּה רְצוֹנוֹ לְפִי הַשְּׁנוּיִים, לַפְעָמַיִם רוּצָה כֶּף
וּלְפְעָמַיִם רוּצָה רְצוֹן אַחֵר.

יג. הַפְּרִנְסָה לְפִי הַזְּוִיג.

יד. לְפִי הַזְּקָנִים שֶׁבְּדוֹר כֵּן הַפְּרִנְסָה.

טו. הָרַבִּית מִפְּסִיד הַיְרָאָה.

טז. הַמְּלוּוָה בְּרַבִּית, אֵינוֹ מוֹצֵא מִי שֶׁיִּלְמַד עָלָיו זְכוּת.

יז. מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת עֲצָמוֹ מִלְּעֵבֶר עַל "לֹא תַחֲמֹד", עַל-יָדֵי זֶה נִצּוֹל
מִכַּעֲס וּמִגְּאוּוָה וּמִחֲסָרוֹן אֲמוּנָה, הַבָּאָה עַל-יָדֵי כַּעֲס וּגְאוּוָה.

יח. עַל-יָדֵי מִשְׁאֵל-וּמִתָּן בְּאֲמוּנָה נִתְּבַטְּלִים הַקְּלָלוֹת.

יט. מִי שֶׁצָּרִיף לְלוֹוֹת מֵאַחֲרֵים, הוּא דוֹמָה לְבַהֲמָה.

כ. מִי שֶׁהוּא סְרוֹסוֹר, כְּשֶׁרוּצָה לְסְרוֹסוֹר, שֶׁיִּקְנֶה אָדָם גְּדוֹל אֵינְהוּ דֹבֵר
מֵאָדָם פְּחוֹת וְרוּאָה שְׁאֵין דְּבָרָיו נִכְנָסִין בְּאָזְנֵי הָאָדָם הַפְּחוֹת,
שֶׁיִּמְכֹּר אֶת הַדְּבָר לְאָדָם הַגְּדוֹל, אֲזִי יִתְּפַלֵּל הַסְּרוֹסוֹר, שֶׁיִּכְנָסוּ דְּבָרָיו
בְּאָזְנֵי הַפְּחוֹת וְיִמְכֹּר הַדְּבָר לְאָדָם הַחָשׁוּב.

כא. מִי שֶׁהוּא שׁוֹלֵט בְּיָצְרוֹ, בְּנֵיו אֵינָם יוֹצְאִים לְתַרְבוֹת רָעָה, וְעַל-יָדֵי
זֶה מְמוֹנָה נִתְּבַרֵף, וְעַל-יָדֵי זֶה לֹא יָבֹא לְיָדֵי נְסִיּוֹן.

כב. הַדְּרָכִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לְלִשׁוֹן הָרַע וְעַבְדוּת זָרָה וְגִלּוּי-עֲרִיּוֹת
וּשְׁפִיכוֹת-דָּמִים, וְאֵלֹו עֲבָרוֹת מִפְּסִידִין אֶת הַפְּרִנְסָה.

כג. עַל-יָדֵי הַמְּמוֹן שְׁנוֹתָן לְעַנְיֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, עַל-יָדֵי זֶה מְמוֹנָה נִתְּקַנָּה
בְּיָדוֹ.

כד. השרפות באים לעולם בשביל מעות עבודה זרה לכלות אותם.

כה. כשקם מלך חדש או שר חדש, אזי נתחדש ונשתנה הפרנסה.

כו. מי שעסקו ומשאו-ומתנו עם האמות בעת חגם או אפלו שלא בעת חגם, אלא שפרנסתו שמעמיד דברים לעבודה זרה שלהם, על-ידי זה אשתו שופעת דם תכף סמוך לטבילתה.

כז. מי שעושה פרוד בין איש לאשתו, הינו שהולך לאיש ומיפה את האשה בפני הבעל, והולך אל האשה ומגנה את בעלה בעיניה, עד שנעשה פרוד ביניהם, על-ידי זה נעשה טרוד במזונותיו.

כח. מי שסחורותיו ונחלותיו מפזרים ואינם במקום אחד, לפעמים נצול על-ידי זה מקריעה על מתו.

כט. הסוחר הגדול שבועיר הוא הנר שבועיר.

מפלות

- א. על-ידי פחד האשה מפלת.
- ב. סגלה למפלות נפלים שתשא אצלה מגניט, גם תשא אצלה חתיכת עץ מקבר הצדיק, גם יתן צדקה.
- ג. אשה שהיא מפלת, תשא אצלה מי טל.
- ד. סגלה למפלת - שתמכר עברה.
- ה. בעוון שנאת-חנם האשה מפלת נפלים.
- ו. על-ידי תאות אכילה ושתיה שלה היא מפלת.

חלק שני

- א. אשה המפלת נפלים, לא תלך בקשויטי זהב.
- ב. הטחינה והלישה של קמח של המצות של פסח הוא סגלה לאשה, שמפלת נפלים.

מסור

- א. מי שאומר מסירות על חברו, לסוף שיהא מטלטל, ושונאים קמים עליו, ורואה בעצמו מה שרצה לראות על חברו, וכל הנסמכין עליו נופלים, ומשפחת הנרדף לוקחין גדלתו.
- ב. מי שמוסר את הצדיק, יורד מנכסיו.
- ג. מתר להרג את המסור.
- ד. אסור למסר אפלו את הרשע להריגה.

משקה

- א. על-ידי גנבה המשקות מתקלקלין.
ב. גם על-ידי גאווה.

משיח

חלק שני

- א. על-ידי ספורי מעשיות של צדיקים ממשיכין אור של משיח בעולם, ודוחה הרבה חשך וצרות מן העולם, גם זוכה לבגדים נאים.
ב. על-ידי תשובה הרוח של משיח מנשבת על גזרות המלכות ומבטלן.
ג. עתיד דור אחד שיהיה בעולם, שיהיה כלו זכאי.
ד. על-ידי אמת בא הקץ.
ה. על-ידי שמירת שבת ממשיך על עצמו אור של משיח גם על-ידי תשובה.

מוהל

חלק שני

- א. צריך לחזור אחר מוהל צדיק וירא-שמים, כי כשהמוהל אינו טוב, יכול להיות שלא יהיה מוליד, חס ושלום, הנמול על-ידו. גם על-ידי שהמוהל אינו טוב, על-ידי זה בא התינוק, חס ושלום, לידי חלי נופל.
- ב. אשה שאינה יכולה להתעבר, תביט על הספין של מילה אחר המילה.
- ג. המוהל נותן הבנה להנמול בלמוד התורה.
- ד. מצות מילה, יש לה כח שיש לבגדי כהן גדול.
- ה. מי שנולד מהול, בידוע שכח המדמה שלו טוב ויפה.
- ו. מי שגומל חסד, שם אשר יקרא יתקיים, בשביל זה קדם שיקרא שם לתינוק, יגמל חסד, ועל-ידי זה יתקיים השם.

מפרסם

חלק שני

- א. יש מפרסמים, שעקר הפרסום שלהם נעשה על-ידי המחלקת.
- ב. הנסיון הוא בשביל לגדל ולפרסם את האדם.
- ג. על-ידי המריבה גורמים שהתלמידים הקטנים נתפרסמים קדם זמנם. וזהו בחינת הפלת נפלים, שהולד יוצא לאויר עולם קדם זמנו, ועל-ידי זה גורם עניות ולפעמים גורם מיתות חס ושלום.

אות נ

נאוף

- א. מי שמהרהר בבית אל נכר, על-ידי זה בניו לא יהיו לומדים.
- ב. מזל של אשה כפי מזל האיש.
- ג. הזווג שהוא בבית נאה, על-ידי זה נמשך צורה יפה ומתקנת לבניהם.
- ד. הבא על הגויה, כאלו נתחתן עמהם.
- ה. הבשמים מכניסין תאוה לאדם.
- ו. בת כהן לישראל ובת תלמיד-חכם לעם-הארץ, אין זיווגם עולה יפה: או אלמנה, או גרושה, או זרע אין לה, או קוברה, או קוברתו, או מביאתו לידי עניות ולידי גלות.
- ז. זקן מנאף - אין הדעת סובלתו ואחר-כך הוא נבזה בעיני עצמו.
- ח. שבועה כמגדין, ואחד מהם - מי שאין לו אשה.
- ט. תאות נאוף אינו נרחק מן האדם אלא על-ידי הרחקת ראות העין והמחשבה.
- י. לא תכנס עם פתוייה בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפלו לבחינת השולל תפעל הגברת החפץ ותתהפך הרצון אליו.
- יא. על-ידי היין רוב נאוף.
- יב. מי שאין לו אשה, אינו אדם, וכאלו שופך דמים וממעט את הדמות.

- יג. מִי שֶׁמָחֵסֵר עֹנֵת אֶשְׁתּוֹ, וַיֵּשׁ לָהּ צֶעֶר מְזֵה, הוּא נִעְנָשׁ בְּמִיתָה.
- יד. לְפָעַמִּים עַל-יַדֵּי שְׂדוּכִים שָׂאִינָם הַגּוֹנִים זֶה לְזֶה, אֶחָד מֵהֶם מֵת.
- טו. מִי שֶׁנּוֹשֵׂא אִשָּׁה רְשָׁעָה גְרוּשָׁה - קוֹבְרָתוֹ.
- טז. נְאוּף שֶׁל אִשָּׁה מִחְרִיב אֶת הַבַּיִת.
- יז. כָּל הַמְזֻנָּה, עַל-יַדֵּי זֶה אֶשְׁתּוֹ רוֹאָה בְּחֵלוֹם טְמְאוֹת הַנִּקְרָא מְרֵאִין.
- יח. כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שָׁמַיִם, כְּאִלּוֹ יְלֵדָה.
- יט. עַל-יַדֵּי זְוֹנֵג שָׂאִינוֹ בְּקִדְשָׁה בָּא שְׂרָפָה.
- כ. כָּל הַבָּא דְּבַר עֲבָרָה לְיָדוֹ וְאִינוֹ עוֹשֶׂהָ, עוֹשִׂים לוֹ נֶס.
- כא. הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, שָׂאִינָה הוֹגְגֵת לוֹ, כְּאִלּוֹ חוֹרְשׁוֹ לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ וְזוֹרְעוֹ מְלַח, וְכִשְׁהֶקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְשַׁרְה שְׂכִינְתּוֹ, הוּא מְעִיד עַל כָּל הַשְּׂבָטִים, וְאִינוֹ מְעִיד עָלָיו.
- כב. הַמִּפְר בְּרִית, כְּאִלּוֹ הִפֵּר כָּל הַמְצֻוֹת.
- כג. הַמְכַנְסִים מְכַפְרִים עַל גְּלוֹי עֲרִיּוֹת.
- כד. עַל-יַדֵּי נְאוּף נוֹפְלִים הַצְּדִיקִים.
- כה. עַל-יַדֵּי שְׂמֻקוֹנֵן עַל מִיתַת הַצְּדִיקִים, עַל-יַדֵּי זֶה מְשַׁבֵּר אֶת עֲצָמוֹ מֵאֲהַבַת נָשִׁים.
- כו. עַל-יַדֵּי הוֹצָאת זֶרַע לְבִטְלָה בּוֹרָא קְלָפוֹת, הַמְתְּלִבְשִׁים בְּבִנְי-אָדָם מִתְנַגְּדִים וְחוֹלְקִים עָלָיו וְעוֹשִׂין לוֹ יְסוּרִין.
- כז. הַבָּא עַל אִשָּׁת אִישׁ, סוּף שָׂבָא לְיַדֵּי שְׂפִיכוֹת-דָּמִים.
- כח. מִי שֶׁהוּא מְבַעֵר נוֹאֲפִים, בְּזֶה הוּא מְתַקֵּן חֲטָאת אַבּוֹתָיו.
- כט. מִי שֶׁרוֹצֵה לְשַׁמֵּר אוֹת בְּרִית, יֹאמֵר תָּמִיד אֲמֵת, גַּם יַעֲשֶׂה חֻסֵּד עִם מִי שֶׁלֹּא יִצְפֶּה לְתִשְׁלוֹם גְּמוּלוֹ.

- ל. לפגם הברית יהיה רודף שלום.
- לא. על-ידי מחלקת בא לידי פגם הברית.
- לב. הרהורי נאוף באים מחמת שבירת כלי שץ חסד, ולפי רב הניצוצות הן רוב המחשבות של נאוף.
- לג. מי שעובר על משכב-זכור, על-ידי זה נתפס בתפיסה.
- לד. כסף חי מסגל לגבורת אנשים.
- לה. מי שמזוג עם אשתו בשעת שנאה, זרע הנולד הן משמדין את עצמן.
- לו. על-ידי נאוף באים לגלות תחת יד שרים לצים, ונעשה בעל-חוב.
- לז. בזכות שהנקבות נזהרים מנאוף, יבוא משיח, גם לא יצטרך אדם לחברו, וכבוד הצדיקים נתגדל.
- לח. נאוף בא על-ידי התעסקות בשמות הטמאה ובכשפים.
- לט. הבא על הכותית, מכניס כל השפע לסטרא אחרא.
- מ. על-ידי נאוף בא שכחה.
- מא. תקון להוצאת זרע לבטלה - שישתדל להחזיר בני-אדם בתשובה.
- מב. מי שהוא נוטר ברית, אף-על-פי שאין לו זכות אבות, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו זכות.
- מג. על-ידי מעוט [אמונה] באין הרהורי נאוף.
- מד. בעוון פשוף ונאוף הצדיק נסתלק.
- מה. בני נואפים יהיו נצרכים לכשוף.
- מו. בני הנולדים על-ידי עסק הכשוף יהיו נואפים.
- מז. הנואפים - לרב הם מתנגדים לצדיקים.

מח. המוֹצִיא זֶרַע לְבִטְלָה, כְּאֵלוּ הֵבִיא בְּנָיו קָרְבָּן לְעִבּוּדָה זָרָה גַם נְדוּן בְּסִקְלָה.

מט. עַל-יְדֵי נְאוּף מְאַבֵּד אֶת הַזְכָּרוֹן.

נ. עַל-יְדֵי נְאוּף הַבוּשָׁה נִסְתַּלֵּק.

נא. עַל-יְדֵי אֲכִילָה גָסָה בָּא לְנְאוּף.

נב. כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אַחֲר־כֵּן הוּא מְצִיעַר מִחַמַּת הַנִּיצוּץ שָׁבוּ, אֲבָל כְּשֶׁפּוֹגֵם בְּבְרִית אֵין מְצִיעַר אַחֲר־כֵּן, כִּי כָּבֵד הָלַךְ מִמֶּנּוּ הַנִּיצוּץ.

נג. מִי שֶׁאֵינּוּ מִפֶּר בְּרִית, עַל-יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ זְכִירָה.

נד. הַרְהוּרֵי נְאוּף בָּאִים עַל-יְדֵי שְׁבוּעַת שֶׁקָּר.

נה. מִי שֶׁהוּא עָרַב בְּעַד רָשָׁע, נֶעֱשָׂה נוֹאֵף.

נו. מִי שֶׁמְשַׁחֵת דְּרָכּוֹ, עַל-יְדֵי זֶה נִכְלָה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס.

נז. עַל-יְדֵי גְלוּי עֲרִיּוֹת בָּא הַרִיגָה.

חֵלֶק שְׁנִי

א. עַל-יְדֵי נְאוּף נוֹפֵל לְתַפְיֶסָה אוֹ לְחֲלֵי כָּאֵב רַגְלִים, גַּם תִּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה נוֹפֵל לָזֶה, גַּם מְזִיקִין שׁוֹלְטִין עָלָיו.

ב. עַל-יְדֵי הַמְחַלְקַת נוֹפֵל לְתַאֲוֹת נְאוּף.

ג. עַל-יְדֵי תְשׁוּמֵי־הַמָּטָה בְּיָמִים שֶׁאַסּוּרִין בְּתְשׁוּמֵי־שׁ, עַל-יְדֵי זֶה נוֹפֵל לְתַפְיֶסָה.

ד. עַל-יְדֵי תַאֲוֹת נְאוּף בָּא עֲצִירוֹת, וְעַל-יְדֵי עֲצִירוֹת בָּא צָרַעַת.

ה. עַל-יְדֵי טוֹבוֹת שְׁעוֹשָׂה עִם בְּנֵי-אָדָם, נִתְבַּטֵּל תַּאֲוֹת נְאוּף וְכֵן לְהִפְךָ.

ו. שׁוֹמֵר הַבְּרִית הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת.

ז. כָּל הַשׁוֹמֵר הַבְּרִית, זוֹכֵה לְהִבְיֵן הַשְּׂבָעִים לְשׁוֹן, הַגְּנוּזִים בַּתּוֹרָה.

- ח. אָסוּר לְלַמֵּד זְכוּת, עַל זֶה שֶׁעָבַר עַל מְשַׁכְּב זְכוּר.
- ט. הַפְרָנְסָה - לְפִי הַזְנוּג.
- י. אִישׁ בָּטֵל שָׁאִין עוֹסֵק בְּשׁוּם יַעֲסֵק, עַל-יְדֵי זֶה תִּאֲוָתוֹ מְרַבָּה בְּמִשְׁגָּל וּמְדַבֵּר דְּבָרֵי טְנוּף תָּמִיד.
- יא. מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, מְתָר לוֹ לְשַׁמַּח כְּשִׁרְוֹאָה מִפְּלֵת שׁוֹנְאָיו.
- יב. סִכְנַת הַדְּרָכִים בָּא עַל-יְדֵי פֶגֶם הַבְּרִית. וְסִימָן לְדָבָר: "אֲרִיחִי וְרַבְעִי זָרִית" וְכוּ'.
- יג. אִשָּׁה שֶׁנִּתְבַּעַת לְזָנוּת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִבְעְלָה, הַתְּבִיעָה לְחוּד עוֹשָׂה בָּהּ רָשָׁם.
- יד. מִי שֶׁעוֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע, עַל-יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִבְּזִיוֹנוֹת.
- טו. עַל-יְדֵי זָנוּת בָּא רְצִיחָה.
- טז. עַל-יְדֵי זָנוּת עִם הָאֲמוֹת בָּא שְׂמֵד.
- יז. מִי שֶׁנּוֹטֵל שְׂרָרָה לְעַצְמוֹ, עַל-יְדֵי זֶה בָּתוֹ נִעֲשִׂית זוֹנָה, חֵס וְשָׁלוֹם.
- יח. הַבְּעָלִי חֲשָׁבוֹנוֹת - עַל-פִּי רַב הֵם בְּעָלֵי תִּאֲוֹת נְאוּף.
- יט. מִי שֶׁאִין מְסַתְּפֵל עַל נָשִׁים, זוֹכֶה שֶׁזֶרְעוֹ יִחְבְּרוּ פְּרוּשִׁים עַל הַתּוֹרָה.

נדה

- א. אשה שהיא מרבה בדמים, היא דברנית; ואל תתייפה בעיני בני אדם, גם תרחץ את עצמה במי מעינות, גם אל תיגע את עצמה הרבה, גם בעלה יזהר בנטילת-ידיים, גם אל תכעס, גם אחר הטבילה תתן צדקה. גם בעלה ילמד מסכת נדה ואחר-כך יאמר שיר של יום. גם תרחץ את עצמה בדברים העולים מתוך המצודה מן הנקה, גם תשתה חלב יז, גם תרחץ בנוצת עזים, גם תעשן את עצמה בלבונה.
- ב. אשה ששופעת דם, תכתב אותיות "לא אחד" ותשא עליה.
- ג. אשה שהיא פרוצה, על-ידי זה אין לה וסת ומרבה בדמים.
- ד. נדה שראתה דם דרך מקרה הוא מחמת חטא האיש.

חלק שני

- א. אשה שאין לה וסת תתענה.
- ב. סגלה להחזיר לאשה וסתה על-ידי הכנסת-אורחים.
- ג. מי שעסקו ומשאו-ומתנו עם האמות בעת חגם או אפלו שלא בעת חגם, אלא שפרנסתו שמעמיד דברים לעבודה זרה שלהם, על-ידי זה אשתו שופעת דם תקף סמוך לטבילתה.

נפילה

- א. לפעמים אדם נופל ממדרגתו לעת זקנתו.
- ב. על-ידי גביית מס נופל אדם ממדרגתו.
- ג. על-ידי קנאה נופל ממדרגתו.
- ד. על-ידי קנאה אינו הולך בדרך אחד, לפעמים מתפלל בהתלהבות ולומד בהתמדה, ולפעמים התפלה והלמוד עליו כמשא.
- ה. מי שנממד בדבורו, ובדאי הרגילות של לשונו היה צריך לדבר כל מה שצריך, אבל מי שנממד ברגילות לשונו, בידוע שפרנסתו נתמעט והוא צריך לחסד גדול וישועה שיתן לו הקדוש-ברוך-הוא פרנסה.
- ו. על-ידי השבועה נפרת [נכרת] ההשתוקקות של אדם.
- ז. כשאדם מחליק ונופל, זה על-ידי שהתחזק לעבור עברה.
- ח. כשאתה מתחיל לעשות איזה מצוה והתחלה היא בכל לבב, תצליח בזו המצוה ולא יארע לך שום הזק.
- ט. מי שנופל מיראתו, בידוע שיראתו לא הייתה טהורה.
- י. אדם נופל מחמת תאות ממון.
- יא. כשתשמר את עצמך מגזלות ומשבועות ומשקר, לא תפל ממדרגתך.
- יב. כשאדם מתפלל במנין, שיש שם רשעים, לפעמים הם משליכין אותו למטה והסגלה לזה - שיגביה ידיו למעלה בשעת התפלה.
- יג. מי שלבו נופל מהתלהבות, הוא מחמת ששונא את הצדיק.

- יד. הצדיק שִׁמְנֵהִיג בַּאֲמַת אֶת הָעוֹלָם, לֹא יִפֹּל מִחֲשִׁיבוֹתוֹ.
- טו. מִי שֶׁבֹרַח מִן הַכְּבוֹד וְהַכְּבוֹד רוֹדֵף אַחֲרָיו, בְּוודאי לֹא יֵרֵד וְלֹא יִפֹּל מִכְבוֹדוֹ.
- טז. עַל־יְדֵי הַתְּקַשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים לֹא יִפֹּל מִמְדַּרְגָּתוֹ.

חֵלֶק שְׁנִי

- א. מִי שֶׁהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל, יֵדַע שֶׁמֶלְאֲכָיו הַשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ נִסְתַּלְקוּ.
- ב. מִי שֶׁבָּא לוֹ הִרְהוּר זְנוּת עִם בֵּת אֵל נָכַר, בְּיָדוּעַ שְׂיִהְיֶה לוֹ אֵיזָהוּ נְפִילָה.
- ג. אוֹ אֵיזָהוּ חוֹלְאֵת יָבוֹא עַל אֲשֶׁתוֹ וּבְנָיו.

נבול־פֿה

- א. מִי שֶׁמְדַבֵּר נבול־פֿה, בְּיָדוּעַ שֶׁלְבוֹ חוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת אָוֶן.
- ב. עַל־יְדֵי נבול־פֿה בָּא חֲנֻפָּה.
- ג. בְּעוֹן נבול־פֿה צָרוֹת וּגְזֵרוֹת קָשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת, וּבְחוּרֵי יִשְׂרָאֵל מִתִּים, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, וִיתוּמִים וְאֶלְמָנוֹת צוֹעֲקִים וְאִינָם נֶעֱנִין.
- ד. הַמְּנַבֵּל פִּיו, אֶפְלוֹ חוֹתֵמִין עָלָיו גְּזֵר־דִּין שֶׁל שְׂבָעִים שָׁנָה לְטוֹבָה, הוֹפְכִין עָלָיו לְרָעָה, גַּם מְעַמִּיקִין לוֹ גִּיהֶנֶם, גַּם לְהַשׁוּמַע וְשׁוֹתֵק.
- ה. חָמוֹר הָאוֹמֵר בְּפִיו מִן הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה.

נהנה מאחרים

- א. מה שהצדיק מקבל ממון מהרשע, אף-על-פי שזה הממון הוא ספק גזל, אף-על-פי-כן מתר לקבל ממנו, כדי שלא יקבל הרשע לעצמו איזהו תלמיד חכם רשע, ויאמר עליו שהוא צדיק, ויתן לו הממון, ויחלק על הצדיק האמת.
- ב. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים ונתקצרו השנים.
- ג. אדם - שקבלת הנאה ממנו פעם אחד, אל תבזהו.
- ד. מי שמכביד עלו על בני-ישראל, לסוף שנצרך לאחרים.
- ה. מי שעושה טובות לבני-אדם, מתר לו להנות מהם וצריכים לשרתו.
- ו. על-ידי הנאה שאתה מקבל מחברך, על-ידי זה אתה סובל צער על עוונותיו.
- ז. מי שאינו מקבל ממון מאחרים, יגדל כל זרעו.
- ח. המלך גובה יציאותיו מן העם.
- ט. צריך לעסק באיזה משא-ומתן, כדי שלא יצטרך לסוף לבטל מדברי תורה.
- י. מי ששואל חלקו בפיו, כאלו גזל.
- יא. המצפה לשלחן חברו, עולם חשוך בעדו גם חיו אינם חיים.
- יב. מי שיש לו נשמה, הוא נהנה מריח.

חלק שני

- א. גדולה יגיע כפו, שמציל את האדם מהריגה.
- ב. מי שהוא שונא מתנות, אינו מתירא מעלילות.

נגינה

חלק שני

- א. כשהצדיקים נתפרסמים בעולם, על-ידי זה נתחדשים נגונים בעולם.
- ב. הלויים היה להם לכל יום נגון מיוחד, ועכשו בגלות נשתכחו הנגונים. וכשבאה איזהו שבר על איזהו אמה, אזי מתנוצץ הנגון של הלויים שהוא כנגד השבר הזה.
- ג. על-ידי הנגונים שיש בהם קול בכיה, יכולים להוציא השבויים, בחינת מוציא אסורים בכושרות.
- ד. על-ידי הנגינה אדם נכר, אם קבל עליו על תורה.
- ה. מה כשאדם שותה, מתחיל לזמר ולנגן ולא כן באכילתו, מחמת שאמרו שירה על הבאר, ולא אמרו שירה על הפן.

נסיון

חלק שני

- א. הנסיון הוא בשביל לגדל ולפרסם את האדם.
- ב. מי שאין במעלות הצדקות, וגם אין לו זכות אבות, ורוצה לקרב את בני-אדם לעבודת השם יתברך, ישמר את עצמו מנסיונות, ובפרט שלא יתקנאו בו הרשעים.
- ג. מי שהוא שולט ביצרו, בניו אינם יוצאים לתרבות רעה, ועל-ידי זה ממונו נתברך, ועל-ידי זה לא יבוא לידי נסיון.

נר תמיד

חלק שני

- א. בזכות נר תמיד הדולקים בשמן-זית, נצולין מגזרת שמד.

אות ס

ספירת העומר

חלק שני

- א. על ידי ספירת העומר נצולין מגרוש.
- ב. ביותר צריך להזהר לטבל לקריו בימי עמר.
- ג. בספירת העומר יכולין להכניע את המסור. וסימן: לעומר - ראשי תבות מ'איגרא ר'מא ל'בירא ע'מיקתא.

סוד

חלק שני

- א. על-ידי עיון עמק בסודות התורה יכול לפקד עקרונות ולרפאות חולאת חזק.

ספר

חלק שני

- א. מי שיש בידו לחבר איזהו ספר ואינו מחברו, זה כמו שכול בנים.

ב. אלו המחברי הספרים - צריך להם לשקלל במשקל את דברי הספר, אם יש בהם כדי ספר, כי עקר הספר אינו אלא אלו הדברים הנאמרים בהתקשרות הנשמות בבחינת: "זה ספר תולדות אדם", ואם יש בו מעט בהתקשרות הנזכר לעיל, אין בו כדי ספר.

ג. מביני מדע יכולים להבין, כשרואים בספר חדושין דאורייתא, אם בעל המחבר חדש אלו החדושין בעצמו, או שפכר היה לעולמים שחדש אלו החדושין. ומחמת שלא היה בהם כדי ספר, נתגלה לבעל המחבר אלו החדושין, כדי לחברם בספרו, אבל באמת לא טרח על אלו החדושין, כי בא לו בנקל, כי כבר היה מי שטרח בשבילם והביא אותם לגלוי.

ד. כשנדפס איזהו ספר חדש, על-ידי זה הבכיה שעל-ידו נתחדש זה הספר בבחינת "ושקני בבכי מסכתי", הבכיה הזאת נתגבר כנגד גזרותיהם של האמות, שלא יתגברו עלינו. גם עקר כח ממשלתם אינו אלא בבכיה של עשו, וסימן לדבר: והיה מספר ביני ישראל כ'חול הים.

ה. מי שאין מסתכל על נשים, זוכה שזרעו יחברו פרושים על התורה.

ו. מה שספרים קדושים של צדיקים נגנזין ונאבדין ונשכחין מן העולם, כגון כמה ספרים של תנאים וקדמונים שנאבדו ונשכחו הוא טובה לעולם, כי על-ידי זה נאבדין ונעקרין ונמחין ספרי מינין ואפיקורסים הרבה, ימח שמם, גם על-ידי זה נתבטל קנאה ושאנה בין איש לאשתו הכשרים, המתנהגים בקדושה.

ז. על-ידי ספר גדול שיוצא לעולם, נפקדין עקריות, וסימן "זה ספר תולדות אדם".

סגלה

חלק שני

- א. נוצה של עופות הבר הם סגלה לחלאי הראה, ומסגל לחזק את הרוח-חיים.
- ב. השמים - יש בהם שנוי מראות לפי מראות עשבים הנגדלים על-ידיהם, והם מסגלים להסתכל בהן.
- ג. מי גשמים מסגלין למי שאין לו גבורת אנשים.
- ד. אמירת תהלים סגלה להוריד גשמים "תהלים" - למטר השמים תשטה מים.
- ה. סגלה להחזיר לאשה וסתה על-ידי הכנסת אורחים.
- ו. מי ששערותיו מרבים שלא על-פי הטבע, זה עלול לנזקים הרבה ולפגעים רעים מהסטרא-אחרא, סגלתו שיקרא הפרשה שקורין ביום-כפור.
- ז. מי שנתאלם בפתע פתאום, יעבירו על פיו חלף כשר.
- ח. סגלה למקשה לילד, תתלה לה על צוארה מפתח של הבית-עלמין. גם המפתח הזה מסגל לעקרה.
- ט. סגלה לחלי הצואר, שיבכה על חרבן בית-המקדש.
- י. סגלה כשנכנס לבית חדש לגור, יכניס לשם חרב או ספין או שאר כלי-זין. וסימן לדבר: בחכמה יבנה בית - כלי חמס מ'כרותיהם; חרבותיהם מגורותיהם.
- יא. תפוחים מסגלים למקשה לילד.

סגלה לחולה - להסתכל על הציצית. והסוד בפסוק: "הנה בנה יוסף בא אליך", כי כל אלו התבות מרמזין על הציצית, דהינו מנין החוטין והחליות והקשרים כמו שכתוב בפרי-עץ-חיים, עיין שם, ועל-ידי זה: "ויתחזק ישראל". (ועיין בלקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ז).

סגלה לחולי נופל - שיפזר צדקה. פזר נ'תן ל'אביונים (עיין לקוטי מוהר"ן סימן כט וסימן רא).

סגלה למקשה לילד - שתרחץ ביין מלפניה ומאחוריה; נכנס יין יצא סוד.

אות ע

ענוה:

- א. מי שמשתף את עצמו בצרות ישראל ומתפלל עליהם, על-ידי זה בא לענוה.
- ב. על-ידי אמת יזכה לענוה.
- ג. על-ידי אמונה בא הכנעה.
- ד. על-ידי קביעות מקום לתפלה בא לידי ענוה וחסידות.
- ה. על-ידי ענוה תפלתו נשמעת, וכאלו הקריב כל הקרבנות.
- ו. על-ידי ענוה מוסיפין לו גדלה על גדלתו.
- ז. על-ידי ענוה מאריך ימים.
- ח. על-ידי ענוה אין מדקדקין אחר מעשיו.
- ט. יום שאתה מקטין את עצמך, יום הנה מוסיף פח וגבורה והתרוממות בקדשה של מעלה.
- י. כשאתה רואה שענוה נתרבה בעולם, תצפה לרגלי דמשיחא.
- יא. על-ידי ענוה נתבטל פחד האויבים.
- יב. על-ידי ענוה נתבטל המחלקת והיסורין.
- יג. על-ידי ענוה הפל עמו בשלום.
- יד. על-ידי ענוה בא חן.

- טו. מי שיש לו הכנעה, אין לו מורא, כאלו יושב במצור.
 טז. מי שאין בו הכנעה, אין בו יראה.
 יז. על-ידי ענוה נתגדל, גם אינו נופל ממדרגתו.
 יח. מי שהוא לב רך, הוא יכול להכניע את עצמו ביותר.
 יט. על-ידי ענוה הקדוש-ברוך-הוא זוכר אותו.
 כ. על-ידי ענוה הקדוש-ברוך-הוא עושה לו תאותו.
 כא. אין העולם מתקיים אלא על מי שמשים עצמו כאין.

חלק שני

- א. סגלה לבנים - להקטין את עצמו.
 ב. על-ידי גאווה רבה נבעל כאשה.
 ג. האדם נכר בקולו, אם הוא ענו או בעל-גאווה.
 ד. לפעמים על-ידי שפלות שאדם משפיל את עצמו, או אחרים משפילין אותו, על-ידי זה מבטלין מעליו גזרת מיתה.
 ה. כשאדם מרגיש בעצמו שפלות, ידע שמיתה נגזר עליו.

עצבות

- א. מי שלא תקן חטאת נעורים, על-ידי זה באים לו דאגות.
- ב. לרב בא הצער לאדם על-ידי דבורו.
- ג. כשיש לך צער, תדבר מזה הצער.
- ד. על-ידי דאגה בלב נופל על האדם אימות מות.
- ה. על-ידי הכנעה נתבטל רעה ויגון.
- ו. מי שיש לו עצבות, יסתכל על הצדיקים, ויבא לו שמחה בלב.
- ז. כשאתה נכנס בבית נכרי, על-ידי זה בא עצבות.
- ח. על-ידי עצבות אדם נחלש.
- ט. על-ידי לב רע הפנים נשתנה.
- י. כשיש לך צער ביום שמחה, וכל שמחתך נשבת, תדע שתמה זכות אבותיך.
- יא. מי שיש לו עצבות, יתן מתנה לצדיק תדיר.
- יב. על-ידי עצבות בא שרפה.
- יג. עצבות סימן לאיזה חלאת, שממשמש לבוא.
- יד. על-ידי עצבות הקדוש-ברוך-הוא אין עמו.
- טו. על-ידי עצבות רואה קרי.
- טז. עצבות בא על-ידי כעס.
- יז. על-ידי עצבות אינו משיג תוחלתו.
- יח. על-ידי עצבות נתבזה.

- יט. על־יְדֵי בְכִיָּה אֵין אָדָם יְכוּל לֶאֱכֹל.
- כ. מִי שֶׁאֵין לוֹ עֲצוּבוֹת וְהוּא תָּמִיד בְּשִׂמְחָה, בּוֹדֵאי יִתְנַשֵּׂא.
- כא. על־יְדֵי עֲצוּבוֹת בָּא בְזִיווֹן.
- כב. בְּכִיָּה הוּא סִימָן טוֹב לְחוֹלָה.
- כג. על־יְדֵי יְגוֹן אוֹיְבָיו נִתְרוֹמְמִים.
- כד. על־יְדֵי יְגוֹן בָּא כְּאֵב לֵב.
- כה. מִי שֶׁהוּא מְהִיר, הוּא עֲצָבָן.
- כו. קִרְבַּת הַצְּדִיקִים מְשִׁיחַ אֶת הַלֵּב.
- כז. סִגְלָה לְהִסִּיר עֲצוּבוֹת, שִׁישְׁמַע אֶת צְדִיק נִכְבֵּד, כִּשֶׁהוּא מְזַמֵּר.
- כח. מִי שֶׁאֵין מִתּוֹדָה עַל עוֹנוֹתָיו, אֲנַחָה וְדַאגוֹת בָּאִים עָלָיו.
- כט. כִּשְׂאָדָם מִתְאַוֶּה לְדְבָרִים שֶׁהֵם נִגְדִיִּים לְהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, עַל־יְדֵי זֶה בָּא לוֹ אֲנַחָה.
- ל. הֶעֱצָב עַל חִלּוּם רָע מְבַטֵּל אֶת הַחִלּוּם, שְׁלֵא יִתְקַים.
- לא. קוֹל וּמְרָאָה נְרִיחַ מְשִׁיבִין דְּעַתּוֹ שֶׁל אָדָם.
- לב. עַל־יְדֵי הֶעֱצָקָה נִתְבַטֵּל הַצָּעַר.
- לג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲצוּבוֹת, מְבִיא עַל עֲצָמוֹ יְסוּרִין.
- לד. כָּל הַנְּמֻשָּׁף אַחַר צָעָרוֹ יוֹתֵר מְדִי, הַצָּעַר נִמְשָׁף אַחֲרָיו.
- לה. תְּמָרִים מְבַטְלִין דְּאָגָה.
- לו. אֲנָדָה מְשִׁיחַ אֶת הָאָדָם.

חלק שני

- א. עֲצוּבוֹת שֶׁבְּלֵב הָאָדָם, כְּשֶׁמְרַגֵּישׁ בְּרָעָתוֹ, כִּי הֵלֵב הוּא הַמְּסַבֵּב לְכָל זֶה; כִּי הֵלֵב הוּא הַגּוֹרֵם לְכָל דְּבָר הֵן לְטוֹב הֵן לְהַפֵּךְ.
- ב. צָרִיךְ לְשָׁמֵר אֶת עֲצָמוֹ מֵעֲצוּבוֹת, כִּדֵּי שְׁלֹא יָבוֹא, חֵס וְשָׁלוֹם, לְיָדֵי אֲבֵלוֹת.
- ג. עַל-יָדֵי הַצֵּעֵר וְהָעֲצוּבוֹת בָּא מְרִיבָה בְּעוֹלָם, וְעַל-יָדֵי הַשְּׂמֵחָה בָּא שָׁלוֹם בְּעוֹלָם.
- ד. עַל-יָדֵי קִלְקוּל הַשְּׂמֵחָה בָּא חֲלָאִים, חֵס וְשָׁלוֹם.
- ה. סִגְלָה לְהִסְיֵר הָעֲצוּבוֹת עַל-יָדֵי הַרְחֻמָּנוּת.
- ו. הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת מְבִיאִין שְׂמֵחָה.

עצירות

- א. עַל-יָדֵי עֲצִירוֹת בָּאִים הַרְהוּרֵי עֲבוּדָה זָרָה.
- ב. לְכָל דְּבָר מִתָּה יִפְתַּח נֶקֶבָיו.
- ג. עֲצִירוֹת מְזִיק לְעֵינַיִם.

עברה

- א. יש עברות שהמקום גורם.
 ב. מי שעובר עברה להכעיס, לסוף שנתבזה בעיני בני-אדם והוא כועס עליהם.

עצלות

- א. על-ידי תאוות שאדם תאב, ואינו משיג אותם, על-ידי זה בא עצלות והוא הדין להפך.
 ב. על-ידי זריזות מסיר את השנה ומחיה את המחין.

ענש

- א. לפעמים כשאדם עושה מצוה, והקדוש-ברוך-הוא מעניש אותו, זה מחמת שלא עשה מצוה כזוה, כשבאה לידו.
 ב. לפעמים דנין את האדם על פיו.
 ג. לפעמים האדם נהרג, מחמת שהיה יכול להמליץ בעד אחד ששונאים אותו בחנם.
 ד. לפעמים האדם נענש, על שפשע במלאכתו, או שנגזר גזרה על אנשי מקומו או על עמו.
 ה. הקדוש-ברוך-הוא ממחר להפרע מכפויי טובה על-ידי כפויי טובה.
 ו. מי שפלב נשף אותו, בידוע שקבל לשון הרע, או שספר לשון הרע.

עצה

- א. אל תשאַל עצה אלא ממי שיוֹדע סתרי תורה.
- ב. טוב לשאל עצה מזקנים.
- ג. הנותן לחברו, עצה שאינה הוגנת לו, על-ידי זה נופלים לו מחשבות עבודה זרה.
- ד. מי שהוא בעל מחשבות רעות, אל תקח עצה ממנו.
- ה. על-ידי שאפה נוטל עצה מהרב, על-ידי זה תזכה לתשועה.
- ו. כשאפה רואה, שרעיף אינם עוזרין לך, בידוע שאין שום עצה מועיל לך.
- ז. כשאפה עוזר לבני-ישראל, יועיל לך עצה.
- ח. העצה היא מסגלת יותר בשדה.
- ט. ההולך אחר עצת אשתו, נופל בגיהנם.
- י. אל תשאַל עצה אלא מאיש ולא מאשה.

עזות

- א. מי שיש בו עזות, בידוע שעבר עברה להכעיס.
- ב. עזות בא על-ידי כעס.
- ג. על-ידי עזות לא יקבל מוסר.
- ד. על-ידי עזות נעשה אביר-לב, גם בידוע שעדין לא תקן פשעי אביו.
- ה. מי שיש לו עזות, תקונו - שיניח תפלין, שהיו על ראש צדיק.
- ו. כשרשע מעז בפני ישר, אין זה אלא כדי שהישר יפשפש במעשיו.
- ז. מי שיש לו עזות, בידוע שאינו מסתפק במה שיש לו.
- ח. התורה היא תקון לעזות.
- ט. על-ידי עזות גשמים נעצרים, ובידוע שנכשל בעברה, וסופו שיכשל בעברה, ומתן לקרותו רשע, ומתן לשנאתו, והוא אחד מתתקע"ד [מהתשע מאות שבעים וארבעה] דורות.
- י. חצפא אפלו כלפי שמאי מהני, והוא מלכותא בלא תגא.

חלק שני

- א. כשרואין שהעולם מעיזין פניהם כנגד התלמידי-חכמים, ידעו שבוראי מלחמות גדולות יתעוררו על מדינה הזאת.
- ב. כאב הראש בא על זה שמעז פניו כנגד זרע דוד המלך.

אות פ

פֶּחַד

- א. בַּשָּׁעָה שֶׁבָּא פֶּחַד עַל רָשָׁע, בְּיָדוֹעַ שֶׁבִּזְזָה הַשָּׁעָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לְצַדִּיק תְּאוֹתָיו.
- ב. עַל-יְדֵי פֶּחַד בָּא מְכֻשׁוֹל.
- ג. עַל-יְדֵי בְּטָחוֹן תִּנָּצֵל מִפֶּחַד.
- ד. סְגֹלָה לְבַטֵּל אֶת הַפֶּחַד, לְזִכֹּר אַבְרָהָם אָבִינוּ.
- ה. בְּצַדִּיקָה תִּבְטֵל אֶת הַפֶּחַד.
- ו. סְגֹלָה לְבַטֵּל אֶת הַפֶּחַד, שֶׁתֹּאמֶר ה' צְבָאוֹת.
- ז. עַל-יְדֵי הַפֶּחַד נִתְבַּטֵּל הַגָּאוֹן.
- ח. פֶּחַד מְכַחֵשׁ כַּחוֹ שֶׁל אָדָם.
- ט. בַּרְדָּעַת אֵין לוֹ לְהַתְפַּחֵד מִפְּנֵי קוֹל בְּעֵלְמָא.
- י. מָאן דְּמִבְעַת, אֶף-עַל-גַּב דְּאִיהוּ לָא חֲזִי מְזִלָּה חֲזִי, וְתִקְנָתוֹ, יִדְלַג מִדְּכֻתָּהּ אַרְבָּעָה גְרָמִידי אוֹ לִיקְרֵי קְרִיאַת-שְׁמַע אוֹ יֹאמֶר עֲזִי דְבִי טְבָחָא וְכו'.
- יא. מִי שֵׁישׁ לוֹ פְּחָדִים, יִזְמַר זְמַר שֶׁל שְׂמֻחָה.
- יב. עַל-יְדֵי שְׂתַצִּיר שֵׁם אֱלֹקִים לְנֶגֶד עֵינָיָהּ, יִלְכוּ הַפְּחָדִים מִמָּךְ.
- יג. מִי שֶׁאוֹכֵל מִמוֹן יִשְׂרָאֵל, פְּחָדִים בָּאִין עָלָיו.
- יד. מִי שֶׁאֵינוֹ נֹזֶהר בְּבִרְכַּת הַנְּהַנִּין תְּחִלָּה וְסוּף, פְּחָדִים בָּאִים עָלָיו.

- טו. עַל-יְדֵי בְטָחוֹן לֹא יִהְיֶה לְךָ פַּחַד.
- טז. הוֹשְׁעָנוֹת חֲבוּטִים מְסֻגְלִים לְבִטֵּל הַפַּחַד.
- יז. מִי שֶׁשׁוֹמֵעַ וְאֶצִּית לְדִין תּוֹרָה, נִצּוֹל מִפַּחַד.
- יח. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָעֶשֶׂר טְבִילוֹת מְבַטְלִין הַפַּחַד. גַּם יִתֵּן מִתְּנָה לְצַדִּיק.
- יט. עַל-יְדֵי אֲמַת הָאָדָם נִצּוֹל מִפַּחַד בְּלִילוֹת.
- כ. עַל-יְדֵי עֲנוּהָ לֹא יִהְיֶה לְךָ פַּחַד.
- כא. בֵּית שְׂיֵשׁ בּוֹ פַּחַד, בְּיָדוּעַ שְׂיֵשׁ בּוֹ חֵלֶק לְסֹטְרָא-אַחֲרָא.
- כב. כְּשֵׁשׁ אֵיזָה פַּחַד, וְאַחֲרֵיכֶן בָּא שְׂרָפָה, בְּיָדוּעַ שִׁיתְּבַטֵּל הַפַּחַד.
- כג. פַּחַד בָּא עַל-יְדֵי חֲנֻפָּה.
- כד. כְּשֵׁיִשְׂרָאֵל בְּאַחֲדוּת, הָאָמוֹת מִתְּפַחְדִּין מֵהֶם.
- כה. כְּשֵׁשׁוּכְחִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאֵינָם נִשְׁעָנִים עָלָיו, עַל-יְדֵי זֶה מִתְּפַחְדִּים מֵאָמוֹת.
- כו. עַל-יְדֵי דְאָגָה בָּא פַּחַד.
- כז. עַל-יְדֵי פַּחַד בָּא כְּזָבִים.
- כח. אוֹר הַגֵּר - סֻגְלָה לְפַחַד.
- כט. עַל-יְדֵי הַתְּפָאָרוֹת בְּעִשְׂרֵי בָּא פַּחַד.
- ל. פַּחַד בָּא עַל-יְדֵי כַּעַס.
- לא. עַל-יְדֵי דְאָגָה וְפַחַד נֶעֱשֶׂה הַלֵּב אָטוּם.
- לב. עַל-יְדֵי לְמוּד תּוֹרָה עַל הַשְּׁלָחַן בְּשַׁעַת סְעוּדָה נִצּוֹל מִפַּחַד.
- לג. מִי שְׂיֵשׁ לוֹ פַּחַד, הוּא סִימָן שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ, וְסִימָן שֶׁדִּינֵי שׁוֹרֵיץ עָלָיו.
- לד. מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְּנַדֵּה עַל עוֹנוֹתָיו, מוֹרָא בָּא עָלָיו.

חלק שני

- א. כשָׁבָא פֶּחַד עַל אָדָם, יָדַע שָׁבָא בְּן גִּילּוֹ לְאִיזָהוּ צָרָה.
- ב. לְפַעֲמִים אָדָם מִתְּפַחַד קִדָּם שָׁבָא עָלָיו אִיזָהוּ טוֹב.
- ג. מִי שֶׁבוֹרַח מִן הַצָּרָה, הוּא פֶּקַח.
- ד. בְּלִילָה שְׁיִישׁ לָךְ פֶּחַד בְּשַׁעַת שָׁנָה, אֵל תִּלְךָ בְּדַרְךָ בַּיּוֹם.
- ה. כְּשֶׁאָדָם נוֹטֵה לְמוֹת, אֶפְלוּ כְּשֶׁעֲדִין בְּקוֹר-הַבְּרִיאָה וְאִינוּ יוֹדְעֵ שְׂדִינוּ לְמִיתָה, אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מִתְּפַחַד וְאוֹמֵר בְּפִיו שְׂיָמוּת.

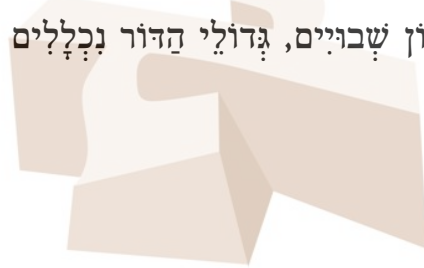
פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים

- א. על-ידי גְּבוּהוֹת הַלֵּב נוֹפֵל לְתַפְיֵסָה.
- ב. דְּמוּדָה לְנִכְרִים נוֹפֵל בְּיַדְהוֹן, אֲלָא כָּל דְּבְרִיהֶם תְּסַתֵּר.
- ג. הָאוֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, מְבִיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם.
- ד. על-ידי פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים נִתְקַבֵּץ נִדְחָיו שֶׁל הַפּוֹדָה.
- ה. מִי שְׁאַיִנוּ יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ חָשׁוּב כְּתַפְיֵסָה.
- ו. בְּעוֹן מִשְׁכַּב-זָכוֹר נִתְפָּס בְּתַפְיֵסָה.
- ז. מִי שְׁמַרְחֵם עַל הַשְּׁבוּיִים, הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצִילוֹ מִמֵּיתָה.
- ח. מִי שֶׁהוּא בְּתַפְיֵסָה, בְּיָדוּעַ שְׂגָם נִשְׁמָתוֹ לְמַעְלָה בְּתַפְיֵסָה.
- ט. מִי שֶׁבָּא לְהַצְדִּיק וְשׂוֹאֵל אֶת הַצְדִּיק עֲצָה וּמִפֶּר עֲצָתוֹ אַחֲר־כֵּן, עַל-יָדֵי זֶה נִתְפָּס בְּתַפְיֵסָה.
- י. מִי שֶׁמְאַכִּיל לָחֶם לְרַעֲבִים, הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצִיל אוֹתוֹ מִבֵּית-הָאֲסוּרִים.
- יא. מִי שֶׁלֹּא תִקַּן חַטָּאוֹת נְעוּרָיו, עַל-יָדֵי זֶה בָּא לְבֵית-הָאֲסוּרִים.
- יב. מִי שֶׁהוּא רָגִיל לְהֵיזוֹת מוֹהֵל, אוֹ לְסַפֵּק צָרְכֵי סְעוּדַת בְּרִית-מִלָּה שֶׁל עַנִּי, עַל-יָדֵי זֶה נִצּוֹל מִבֵּית-הָאֲסוּרִים.

חֻק שְׁנִי

- א. על-ידי נְאוּף נוֹפֵל לְתַפְיֵסָה אוֹ לְחָלִי כְּאֵב רַגְלִים. גַּם תִּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה, נוֹפֵל לָזֶה, גַּם מִזִּיקִין שׁוֹלְטִין עָלָיו.

- ב. סגלת הצדקה לְבטל כָּל אֱלוֹ הַעֲנָשִׁים.
- ג. בְּשָׂבִיל שְׂאִין מִבְּקָשֵׁין רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ, עַל-יְדֵי זֶה נוֹפֵל לְתַפִּיסָה, וְתַקוֹן לְתַפִּיסָה, שְׂיִפְרָנֵס אִיזְהוּ בְּעַלֵּי-חַיִּים.
- ד. עַל-יְדֵי תַשְׁמִישׁ הַמָּטָה בְּיָמִים שְׂאָסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ, עַל-יְדֵי זֶה נוֹפֵל לְתַפִּיסָה.
- ה. כְּשֶׁאָחַד מִבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל נִתְפָּס בְּתַפִּיסָה, עַל-יְדֵי זֶה לְפִי בְּחִינָתוֹ נִסְתָּמוּ מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה מִחֲכָמֵי הַדּוֹר, וּלְהַפְּךָ כְּשִׁיּוּצָא מִהַתַּפִּיסָה.
- ו. לְפַעֲמִים עַל-יְדֵי תַפִּיסָה נִצּוֹל מִכְּלִיּוֹן בָּנִים.
- ז. עַל-יְדֵי לְשׁוֹן הָרַע נִתְפָּס בְּתַפִּיסָה.
- ח. הַשְּׁעָרוֹת שֶׁגִּדְלִין עַל הָאָדָם וְהַמְּלַבּוּשִׁים שֶׁעַל הָאָדָם בְּשַׁעָה שְׂיִוָּשֵׁב בְּתַפִּיסָה, שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ מְכַעֵר, שְׁעוֹכֵר וּמְבַזֶּה אֶת הָאָדָם.
- ט. הַשְּׁתַּדְּלוֹת בְּפִדְיוֹן שְׂבוּיִים מְסַגֵּל לְהוֹלְדָה.
- י. מִי שֶׁעוֹסֵק בְּפִדְיוֹן שְׂבוּיִים, גְּדוּלֵי הַדּוֹר נִכְלָלִים בּוֹ עַל-יְדֵי זֶה.

פְּרִישׁוּת

חֵלֶק שְׁנִי

- א. אדם המתנהג בפרישות ואחר-כך חוזר מפרישותו, על-ידי זה הוא נופל לתאוה נוספת ממה שהיה לו קדם פרישותו.
- ב. הפרישות מביא שבע.
- ג. פרישות מתשמיש חשוב כמו תענית.
- ד. חולאת של ריקת דם בא על-ידי שמבטל עונה של ליל טבילה.

פּוֹסֵק

חֵלֶק שְׁנִי

- א. על-ידי למוד פוסקים עד שידע להורות הנראות, על-ידי זה גורם פקידה לכמה עקרונות.
- ב. על-ידי למוד "שלחן-ערוך" באים ליראה.
- ג. למוד הפוסקים מבטלין הרהורי עבודה זרה.
- ד. כשאיתהו רשע נתגדל, אזי קשה לחדש איזהו סברא בפוסקים. גם דברי הדינים אינם נשמעים באזני הפעלי-דינים.

אות צ

צדקה

- א. כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה, שלום גדול ומליצי ישר בין ישראל לאביהם שבשמים.
- ב. גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה.
- ג. ומצלת מן המיתה.
- ד. ומקבל פני השכינה.
- ה. ונעשה מלוח להקדוש-ברוך-הוא.
- ו. ונתרומם מזלו.
- ז. ונקרא צדיק גמור.
- ח. על-ידי צדקה נעשה סור מרע.
- ט. מצוה לזון אלו שעוסקים בתורה יותר מאלו שאין עוסקים, אבל לענין דינא אין לחלק.
- י. כשמוציא גזלה מתחת יד חבירו, כאלו נתן צדקה.
- יא. הפשרה היא משפט, שיש בו צדקה.
- יב. הנותן צדקה לעני שאינו הגון, אין מקבל על זה שקר.
- יג. צריך להחזיק טובה להנותן, ואל תאמר שלא נתן לך משלו.
- יד. שקולה צדקה כנגד כל המצוות.

- טו. גדול המעשה יותר מן העושה.
- טז. כל פרוטה ופרוטה מצטרפין לחשבון גדול.
- יז. גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה.
- יח. הנותן פרוטה לעני מתברך בשש, והמפיסו מתברך באחת-עשרה.
- יט. הרודף צדקה, הקדוש-ברוך-הוא ממציא לו מעות וממציא לו בני-אדם מהגנים כדי לקבל עליהם שכר, וזוכה לבנים בעלי עשר, בעלי חכמה, בעלי אגדה.
- כ. בראש-השנה דנין את האדם כמה יפסיד, ואם זכה נותן זה המון לעניים.
- כא. ירושלים נפדיית בצדקה.
- כב. על-ידי צדקה נתכפר לאחאב מחצה.
- כג. הכנסת-אורחים מגן על חטא עבודה זרה.
- כד. גדולה הכנסת-אורחים שמרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים.
- כה. המזמין עכו"ם בתוך ביתו ומשמש עליו, גורם גלות לבניו.
- כו. כשהעולם אין נותנים צדקה, המלכות גוזר גזרות רעות ולוקח ממונם.
- כז. יתן לצדקה בשתי ידים, ויהיה תפלתו נשמעת.
- כח. על-ידי הנדיבות תהיה לך תקומה.
- כט. על-ידי צדקה בא אמונה.
- ל. מי שהולך בשביל צדקות, הוא משפך חמה מן העולם.
- לא. גם זוכה לאמת.

- לב. על-ידי צדקה יהיה לך בנים, ויהיה שלום ביניהם.
- לג. על-ידי צדקה הפרות מצמיחין.
- לד. על-ידי צדקה מקרב הישועה.
- לה. בעת צרה מזכירין לו הצדקות שנתן.
- לו. על-ידי צדקה שתתן, גם השרים והמלכים יהיו עמך בשלום.
- לז. על-ידי צדקה לא ישמע אדם חמס ושוד ושבר.
- לח. על-ידי צדקה זוכה אדם לחן.
- לט. מי שמדבר לבני-אדם, שיתנו צדקה, הוא מרבה ישועה.
- מ. כשאין בעיר מי לסמוך את העניים, בא שרפה.
- מא. בזכות הצדקה נצול מגאווה.
- מב. אמונה חשוב כצדקה.
- מג. על-ידי צדקה לשם שמים בא למדת בוששה.
- מד. על-ידי הנדיבות יבוא לאהבת הצדיקים.
- מה. מי שגוזל את העני, בזיונות באים עליו.
- מו. מי שנותן צדקה, כאלו מביא קרבן.
- מז. על-ידי צדקה בא גשם.
- מח. על-ידי צדקה אין מגרשין את בני-ישראל ממקומם.
- מט. כשאנשים נוהגים צדקה, על-ידי זה הפרות נתברכין והשלום בעולם.
- נ. על-ידי אמת רואים את הצדקה שאתה עושה.
- נא. צדקה מגן על זרעו של אדם.

- נב.** מי שמתפלל על חברו, נחשב לו כצדקה.
- נג.** מי שיש לו די ספוקו, ואף-על-פי-כן עינו רעה בעניינים שבאים ופושטין ידיהם שיתן להם, גם מי שנותן על מחצית שָׂכָר, והם עמלים ומביאים לו מחציתו, וכשרואה שהם מרויחין ויש להם פרנסתם ודי ספוקם, הוא מצר על זה פי עינו רעה, עליו נתקנים הנבואה הנכתב אחר פסוק (איוב פרק ט) "במלאות שפְּקוֹ יצר לו" עד "זה חלק אדם רשע".
- נד.** מי שעושה חסד עם אוהבי השם יתברך, על-ידי זה מתקן פגם הברית.
- נה.** בזכות עניינים אנו נצולים מן הגוים.
- נו.** כשאתה עושה מצוה, תראה שהמצוה לא תהיה בחנם, אלא בכסף מלא.
- נז.** בעוון תרומות ומעשרות השמים נעצרים והיקר הנה.
- נח.** השמחה בצדקה היא סימן על לב שָׁלֵם.
- נט.** עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך.
- ס.** כל המשגור מתנותיו לכהן אחד, מביא רעב לעולם.
- סא.** המטיל מלאי לכיס של תלמידי-חכמים, זוכה לישוב בישיבה של מעלה.
- סב.** גדולה צדקה יותר מכל הקרבנות.
- סג.** גדולה גמילות-חסדים מן הצדקה.
- סד.** שמא תאמר כל הבא לקפץ ולתן צדקה, מספיקין בידו, וממציאין לו אנשים מהגנים, תלמוד לומר: מה יקר, צריך לטרח ולרדף אחריהם, לפי שאינם מצויים לזכות עם מהגנים.

- סה. הצדקה היא בשני פנים: כמתנת ידו וכברכת ה'.
- סו. מי שיש לו ואינו רוצה להתפרנס משלו ומקבל מאחרים, תדע שנפרעין ממנו לאחר מותו, שנעשה עבד לזה שלקח ממנו.
- סז. מי שנותן צדקה, אף על-פי-כן יכול להיות שירד מנכסיו.
- סח. כל המעלים עיניו מן הצדקה, כאלו עובד עבודה זרה.
- סט. הגוזז נכסיו, נצול מדינה של גיהנם.
- ע. אפלו עני יתן צדקה, ואין מראין לו סימני עניות.

חלק שני

- א. על-ידי נאוף נופל לתפיסה או לחלי כאב רגלים. גם תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, נופל לזה, גם מזיקין שולטין עליו. סגלת הצדקה לבטל כל אלו הענשים.
- ב. התורה והמעשר והשבת הם נותנים חיים גשמיים גם-כן.
- ג. על-ידי צדקה בסבה קלה הוא מכניע את אויביו, והקדוש-ברוך-הוא מצילו מסבות גדולות של אויביו.
- ד. לסייע לתלמידי-חכמים, בזה מבטל הוראת הכוכבים ומזלות.
- ה. על-ידי מפרנס עניים נצולין המון-עם מן המגפה בזכותם. גם בזכותם מחין דגדלות קודמין למחין דקטנות.
- ו. על-ידי צדקה ממתיק הדין של לעתיד לבא, הינו יום הדין שלעתיד לבא.
- ז. אלו גומלי-חסדים העושים חסד, ולפעמים גורמים עם החסד לרעה, ועושים עצמם כאלו אינם רואים הרעה הצומחת מחסדם, וזהו בחינת האזהרה שהזהיר לכהנים בחינת חסד, שלא יפסיעו

פְּסִיעָה גְּסָה, עַל-יְדֵי זֶה גּוֹרְמִים, שֶׁהֵדִין שְׁלֹמֶעֱלָה, חֵס וְשָׁלוֹם, אֵינוֹ בְּמַתִּינּוֹת. וְכֵן לְהַפִּיךְ כְּשֶׁמְדַקְדָּקִים בְּחֻסְדָּם, שֶׁלֹּא יִצְמִיחַ רָעָה, עַל-יְדֵי זֶה הֵדִין בְּמַתִּינּוֹת.

ח. מְחַדְּשֵׁי אוֹרֵיתָא צְרִיכִים לְלַמֵּד קַדְמֵ הַחֲדוּשׁ פּוֹסְקִים וְגַם אַחֲר־כֵּן, וְהַלְמוּד פּוֹסְקִים הוּא הַשְׁמִירָה שֶׁל הַחֲדוּשִׁין, שֶׁלֹּא יִגַּע בְּהֵן זָר. גַּם כְּשֶׁרוֹצֵה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה, צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּמוֹ בְּחֲדוּשִׁין.

ט. הַחֲדוּשִׁין דְּאוֹרֵיתָא וְהַצְדָּקָה, כָּל אֶחָד מֵעוֹרֵר אֶת חֲבֵרוֹ.

י. גְּדוֹל כַּח הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁמֵּהֵפֵךְ הַקְלָלָה לְבִרְכָה.

יא. עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂר נִתְבַטְּלִים הַרְהוּרֵי זְנוּת.

יב. הַגּוֹמֵל חֻסֵּד, אֵין צְרִיךְ לְזָכוֹת אָבוֹת.

יג. עַל-יְדֵי גְּמִילוּת-חֻסֵּד בָּא לְאַרְיִכוּת-יָמִים.

יד. יֵשׁ תְּפִלוֹת שֶׁאֵינָם נִתְקַבְּלִים לְמַעַלָּה אֲלָא עַד שְׁנוֹתָנִים כָּל-כֵּן מְעוֹת לְצְדָקָה כְּפִי מַסְפֵּר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה הַשֵּׁיף לְזֶה הַדְּבָר. לְמַשָּׁל, כְּשֶׁמֵּתְפַלֵּל אֵלוֹ הַתְּבוֹת: "תֵּן לִי בָנִים", צְרִיךְ לְתַן לְצְדָקָה כְּמַסְפֵּר אוֹתִיּוֹת "תֵּן לִי בָנִים".

טו. עַל-יְדֵי צְדָקָה זוֹכֵה לְבָנִים.

טז. מִי שֶׁהוּא מְפָרֵג אֶת הַרְבִּים, עַל-יְדֵי זֶה מִמְשִׁיף הַבְּרָכָה מֵאַרְץ-יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאַרְץ.

יז. עַל-יְדֵי הַמָּמוֹן שְׁנוֹתָן לְעַנְיֵי אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, עַל-יְדֵי זֶה מְמוֹנוֹ נִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ.

יח. כְּשֶׁאָדָם בָּא לְעִיר לְדוֹר, יִשְׁלַח בְּשָׂר לְעַנְיֵי הָעִיר, וְעַל-יְדֵי זֶה יִשָּׂא חֵן בְּעֵינֵי שָׂרֵי הָעִיר.

יט. עַל-יְדֵי נְתִינַת שְׁקָלִים נִצּוֹל מֵיִצָּר הָרָע.

צדיק

- א. אל יקשה לך הדבר כשאתה רואה, שהצדיק לא תקן איזהו דבר, כי זה סבה מאת השם יתברך, שיניח מקום לבניו להתגדל בו.
- ב. פעמים שבטולה של תורה זהו יסודה.
- ג. מקבלים מתנות מרשעים, כדי שיחזרו בתשובה.
- ד. צדיקים מהני זכותיהו אצלמא, אדידהו לא.
- ה. מצינו שצדיק אחד עושה דבר, כדי שיהיה רבו לצדיק אחר.
- ו. תועלת גדול לראות פני גדולי הדור.
- ז. הצדיק נענש, כשאנו מתפלל על דורו.
- ח. הלומד תורה לתלמיד שאינו הגון, נקרא רשע.
- ט. לשון חכמים היא מעשרת ומרפא, בכך תלמד לדבר בלשונם.
- י. המלמד תורה לאחרים, התורה נתגלה לו בלא טרח.
- יא. מצינו שהצדיק מתרעם, כשאחד מתלמידיו מתקרב את עצמו לצדיק אחר כדי להתפאר.
- יב. לקרב לצדיקים בטרחא מסתייעא מלתא טפי לעבודת הבורא.
- יג. לפעמים מראים מן השמים לצדיק דבר שאינו.
- יד. העושה טובה למי שאינו יודעה, כזורק אבן למרקוליס.
- טו. כל אדם ינהג את עצמו, כמו ששמע מרבו.
- טז. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא מאסף כמה צדיקים במקום אחד, כדי שידחקו זה את זה ויצטערו, ועל-ידי זה יתבשלו כל צרכם.

- יז. מי שאינו מעציר את עצמו, זוכה לתלמידים.
- יח. יש צדיק שקולו הולך מרחוק, הינו בפרסום, ואחר-כך הוא נופל על-ידי תאות ממון.
- יט. מי שהקדוש-ברוך-הוא חשוב בעיניו, יכתב בספר כל שמות הצדיקים והתנאים והיראים לזכרון.
- כ. אל יקשה לך, למה להם לצדיקים להנות מאחרים כדי להנהיג את בני-ביתו בעשר ובכבוד, מוטב שלא להנהיג ולא להנות מאחרים, אל יקשה לך, כי כל מה שיש תענוג והרחבה לצדיק, על-ידי זה נתגדל נשמתו, ואזי יש בית מנוחה לשכינת הקדוש-ברוך-הוא, ובכן אין לבוא להבית בידים ריקניות.
- כא. כשתרצה שיתפלל עליך איזה צדיק, תלך לצדיק שהוא רחמן.
- כב. מי שהוא מפרסם בדורו, צריך לקרות אותו רבי, אפלו שאתה גדול ממנו.
- כג. כשהצדיק נופל לאיזה צרה, צריך לו לבקש מצדיק אחר, שיתפלל בעדו.
- כד. אלו בני-אדם הנוסעים לצדיק, אף-על-פי שאין מקבלים תורה ממנו, מקבלים שכר על הנסיעה.
- כה. מי שאינו משמש תלמידי חכמים, חייב מיתה.
- כו. הצדיק יכול להעלות מתים למדרגה גדולה.
- כז. בהליכה שהולך אצל תלמיד-חכם, בזה הוא מתקן פגם שפגם בברכת הנהנין.
- כח. כל שאפשר לו למחות ולא מוחה, הוא נענש עליהם.
- כט. לאו ארח ארעא לקבל מרות אחרים בפני הצדיק.

- ל. כל המתעצל בהספדו של חכם, אינו מאריך ימים.
לא. הצדיק יכול לענש לפי מזלו.
לב. כשהצדיק נפטר, אזי לקותא בא לפי מדתו שנהג.
לג. בזכות הצדיק תלמידיו מתפרנסין.
לד. מי ששומע תורה מהצדיק, הוי כאלו הוא אמר התורה.
לה. שקולה מיתת הצדיקים כשרפת בית אלקינו.
לו. אם תלמיד-חכם הגון הוא למד ממנו, ואם לאו פרש ממנו.
לז. אין להסתפל על רבו בבית-המרחץ וכדומה.
לח. לפעמים יש שני צדיקים שוין, לאחד מראין לו דברים עליונים, ולאחד אין מראין לו. תדע שזה שאין מראין לו, מפני שצריך להשתמש בזכותו להגן על אחרים.
לט. מוטב לקרב את עצמו לצדיק שהוא רחמן.
מ. בזכות שמוש אדם גדול אדם נצול ממיתה.
מא. המורה הלכה בפני רבו, חייב מיתה, וראוי להכישו נחש, ונקרא חוטא, ומורידין אותו מגדלתו, ואזיל לשאול בלא ולד.
מב. המקור שממנו תשאב החכמה דהינו הרב, השתדל שיהיה ברוך וכשר, ולא תחליפנו, ולא תמיר אותו.
מג. כל איש ידמה במעשיו לברכת אותו השבט.
מד. כשיש רשע בבית, אזי נסתלק מהצדיק מעין התורה.
מה. בזכות קבורת הצדיקים בחוץ לארץ יזכו גם שאר המתים מגלגול [לגלגול] מחלות.
מו. הממון שמהנה את הצדיק, הרי זה כאלו עבד עבודת בית-המקדש.

מז. יש צדיקים שאינם נקראין בשם רבי.

מח. כשהצדיק אומר איזהו דבור, כל זמן שהדבור לא נתקיים, שעדין לא בא זמנו, הדבור הזה הוא חקוק בעולם העליון, אבל אין מאיר בבהירות, וכשמגיע הזמן שיתקיים, אזי הדבור מתחיל להאיר בבהירות.

מט. המהנה את תלמיד-חקם, צריך לחזק שלא יתבזה בעיניו התלמיד-חקם.

נ. המונע הלכה מתלמידו, כאלו גוזלו מנחלת אבותיו, ואפלו עברין שבמצי אמן מקללין אותו ומנקבין אותו ככברה. ואם למדו זוכה לברכות פיוסף, וזוכה ומלמדה לעולם הבא.

נא. מי שאינו מהנה תלמיד-חקם מנכסיו, אינו רואה סימן ברכה לעולם.

נב. המלגלג על דברי חכמים, הוא נענש מיתה.

נג. קרבת הצדיקים טוב בעולם הזה ובעולם הבא.

נד. הצדיק בדבורו יכול לפסק לזה גן-עדרן ולזה גיהנם.

נה. טוב לבלות זמן רב, בשביל שעה אחת, שיתקרב לצדיק.

נו. כשנתמעט לאדם משמשיו, ידאג מיום המיתה או צער אחר.

נז. יש נאה דורש, ואף-על-פי-כן אינו מכון אל האמת.

נח. הצדיק יכול להגביה תורה של צדיק אחר.

נט. מה שהצדיק מתחדש בתורה, הקדוש-ברוך-הוא אומרה בשמו.

ס. דברי צדיקים חכמים חביבין מדברי תורה ומדברי נביאים, וצריך לשמע ולציית אותם אף-על-פי שאין מראין לה שום מופת.

סא. מי שמשבח את הצדיק, ינוחו ברכות על ראשו.

- סב. הצדיק שפועיר - כל דבריהם עליו מטל.
- סג. מתר לצדיק לשמש עם מי שהוא שונה הלכות, כשהוא מלמדו איזהו דבר חדש.
- סד. מי שמביא את עם הארץ לקרב תחת כנפי הצדיק מקבל על-ידי זה שחר.
- סה. על-ידי הקבלת פני הרב לא יראה שחת.
- סו. לפעמים התפלה אינה מועלת אלא בשעתה, וכשפוסקין מלהתפלל, עושה הקדוש-ברוך-הוא רצונו וקפצו.
- סז. המביא דורון לתלמיד-חכם, כאלו מקריב בכורים.
- סח. אין להטריח את המקום.
- סט. מי שאוהב את הצדיק, צריך לשמר את הצדיק, שלא יצא עליו שם רע.
- ע. כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים.
- עא. אל תתפלל ואל תטריח את קונך, כל זמן שאתה יכול לעשות בפעלה.
- עב. הצדיק - כל זמן שהוא בעולם הזה, הגן-עדן שיש לו משתמשין בו הצדיקים האחרים שבגן-עדן.
- עג. יש תלמידים שעקרום תלויים בזכות הצדיק, וכשנסתלק הצדיק אזי נסתלקים גם הם או נענשים.
- עד. המקרבים שיש לצדיק בחייו, הם יהיו מקרבים במוותם.
- עה. מי שהיה מקרב לצדיק אחד, ואחר-כך מקרב את עצמו לצדיק אחר, התורה ששמע מהצדיק הראשון מטרידין אותו.
- עו. לפעמים הצדיק נפטר, כדי שיכריע איזה דין למעלה.

- עז.** איזוהו בן עולם הבא, זה שחולקין לו כבוד מחמת חכמתו.
- עח.** על-ידי צדקה נעשה סור מרע.
- עט.** אינד זקוק ליסר תלמידך ולסלקו מלפניך, כשאינו רוצה לילך בדרך הישר, אלא תקרבהו, כי זה טובת שאר התלמידים, וסופו לתת לב.
- פ.** לפעמים אדם מת קדם זמנו על-ידי תרעמת צדיק.
- פא.** יכול להיות שיהיה אדם צדיק גדול, אף-על-פי שלא למד הרבה.
- פב.** מי שאינו מאמין בדברי הצדיקים, ראוי לענש, כל-שכן מלגלג.
- פג.** כשאחד בא לקרב את עצמו לצדיק, מתר לו להרחיקו, כששואל קשיות שאינו צריך.
- פד.** כשהצדיק אומר תורה לעם, מתר לו לחבב תורתו בעיניהם קדם שיאמר.
- פה.** אפלו זווג ראשון מתהפך בתפלה.
- פו.** בעולם הזה כל הרוצה לקרב את עצמו מקרב, אבל בעולם הבא אין מקרבין אלא המקרבין מכבר.
- פז.** צדיק שקרב את האדם, והאדם הזה לא רצה לקרב את עצמו, מתר לו לדחות בידיים.
- פח.** הצדיק יכול לענש את האדם במיתה, אפלו על-ידי חלישות דעתו, אפלו בטעות.
- פט.** דברים שאטה שומע מפי הצדיק, הם מועילים יותר, ממה שאטה לומד בספרים.
- צ.** אדם מבין יותר, כשרואה פני המדבר.

- צא.** על-ידי דבור קל של הצדיק נפתח אור גדול, אז בנקל לבני-אדם להשיג חכמות רמות.
- צב.** מי שאינו נוהג כשורה, מתר להשתעבד בו.
- צג.** לפעמים הצדיק מנשא את האדם ואחר כך משפילו וזה לטובת האיש.
- צד.** יש צדיק נקרא טוב, ויש צדיק שאינו נקרא טוב, ויש רשע רע, ויש רשע שאינו רע.
- צה.** גנאי הוא ושפלות לדור, שכפופין לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו.
- צו.** ללמד לאחרים עדיף ממעשה.
- צז.** יש לזהר מלהראות חסידות לפני גדולים.
- צח.** מהות האדם נכר על-ידי התקרבותו; כשרואין למי הוא מקרב.
- צט.** הצדיק - אל יספן עצמו להתפלל בעצמו, עד שיהיה הוא מספן, אלא ישתתף עמו צדיק אחר.
- ק.** הצדיק יש לו כח להתפלל על אדם, שינצל מחטאים.
- קא.** הצדיק הוא הצלם-אלקים של הדור.
- קב.** הצדיק הוא סובל לסובליו בעת צרתם.
- קג.** יכול אדם שיהיה צדיק, אף-על-פי שאין לו בטחון בשלמות.
- קד.** הצדיק יכול להתענג, ואינו ירא מהיצר הרע, כי תורתו מגנה עליו.
- קה.** מי שאינו עומד בפני רבו, נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח.
- קו.** אין להטריח את השם יתברך כשיכולין להועיל על-ידי דבר אחר.

ספר צדיק המדות קצט

- קז. לפעמים על-ידי נחת-רוח אחד ומעט שעושין לצדיק, על-ידי זה זוכין לעולם הבא.
- קח. מי שיש לו אמונה שלמה בהשם יתברך, יכול לעשות נחת-רוח לצדיק.
- קט. מי שאין לו שום הרהורי עבודה זרה, הוא משתוקק תמיד להציל את הצדיקים.
- קי. מי שרוצה לעשות טובה לצדיק, הקדוש-ברוך-הוא נותן לו פח לזה.
- קיא. תלמיד-חכם המבעט ברבותיו, נתקצרו שנותיו.
- קיב. המנהיג עצמו ברבנות כשיש גדול ממנו, נתקצרים שנותיו.
- קיג. כשהצדיק צריך להתפלל שיתנו לו איזה דבר וירא מהמקטרגים על צדקתו, יבקש הפך רצונו.
- קיד. כשרשע עושה איזה רעה וכא להצדיק ושואל ממנו אם יפה עשה, מתר לומר לו: יפה עשית, כדי להציל את נפשו.
- קיטו. מי שמפריש בני-אדם מלבוא תחת כנפי השכינה, על-ידי זה נופלים בניו לעבדות.
- קיז. לפעמים צריך לבקש רחמים על החולה שימות.
- קיז. בתחלה הקדוש-ברוך-הוא מגלה הסוד בהתורה להצדיק, ואחר-כך אומר הקדוש-ברוך-הוא התורה בשביל הצדיק.
- קיח. לפעמים הצדיק מתענה ומתפלל ואינו מועיל.
- קיט. הצדיק מתר לו לפרץ גדרים של אחרים בשביל דרכו.
- קכ. לפעמים גוזרים מלמעלה על מספר בני-אדם שימותו, ויש אחד

ביניהם שהצדיק אוהב אותו, יש כח בהצדיק להתפלל עליו ולהציל אותו ולתן אחר תחתיו.

קכא. יש כח בהצדיק לקח מזה ולתן לזה.

קכב. ברכת הצדיק הוא פדיון.

קכג. כל צדיק יש לו דבר עבודה, שצדיק אחר, אפלו גדול ממנו, אינו יכול להשיג עבודתו.

קכד. מה שהצדיקים נוסעים ממקום למקום בשביל ממון, פי דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר.

קכה. אריכת ימים של תלמידי-חכמים בא, כשםכבדין זה את זה.

קכו. אינה דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע.

קכז. מי שמנסה את הצדיק, כאלו מנסה את הקדוש-ברוך-הוא.

קכח. כל הגביות שאמות העולם גובין מישראל, אין זה אלא בשביל הפגם שפגמו בכבוד הצדיק.

קכט. כששונאי השם דוברים וחולקים על הצדיק, הוא כבוד גדול להצדיק.

קל. על-ידי אמונת צדיקים נמתק הדין.

קלא. הצדיק הוא מלמד את הקדוש-ברוך-הוא בתורתו, איך יתנהג עמנו.

קלב. התפלה שאדם מתפלל בהתקשרות הצדיקים, הוא נענה.

קלג. הקדוש-ברוך-הוא מוחל עוונות ישראל בשביל הצדיקים.

קלד. הליצנות אינו מניח את האדם לילף לצדיקים.

קלה. על-ידי צדקה זוכה להתקרבות לצדיקים.

- קלו.** אין לך צדיק שאין עליו מחלקת ומחקרים.
- קלז.** יש רשע שהוא בוש לכפור בצדיק עצמו ומדבר רעות על אלו שהם תחת הצדיק.
- קלח.** על-ידי ראית פני הצדיק נתחדד השכל.
- קלט.** מי ששומר את הצדיק, שלא יפל בו שום צער, יזכה לכבוד ויגנה מצדקת הצדיק.
- קמ.** על-ידי שמיעת תורה מפי הצדיק מקבלין חיות.
- קמא.** רשע שעשה חטאים רבים, תקנתו - שיהיה פעלותיו לחיות את הצדיק.
- קמב.** כשרשע מכניע את עצמו תחת הצדיק, בידוע שנגזר על הצדיק איזה צרה ועכשו לא יבוא עליו עוד הצרה.
- קמג.** כשתירא מהצדיק, תזכה לסור מרע.
- קמד.** כשהצדיק שורה בצער, והרשע מבקש רחמים עליו, על-ידי זה יזכה לעתיד לעמד על שערי צדיק.
- קמה.** מה שלפעמים הקדוש-ברוך-הוא אינו שומע תפלות הצדיק, כדי שידחה בזה את הרשעים, שישארו ברשעותן.
- קמו.** על-ידי מחלקת על הצדיק שוכחין את התורה.
- קמז.** השבח שמשבחין את הצדיקים, כאלו משבחין את הקדוש-ברוך-הוא.
- קמח.** עיר שהיא ציפת את הצדיק, אין מלחמה נשמעת בה ואין מהומה ואין שמועה רעה.
- קמט.** ההתנגדות על הצדיקים זה בא מההתנגדות שבין הצדיקים בעצמן.

- קנ.** בְּשִׁבִּיל זֶה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נֹתֵן פְּרִנְסָה לְצַדִּיק עַל-יְדֵי הַמּוֹן-עַם, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לוֹ אֵיזָה הַתְּחַבְּרוּת עִמָּהֶם, וְכִשְׂיִזְכֹּר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת הַצַּדִּיק, יִזְכֹּר גַּם אוֹתָם.
- קנא.** בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ תְּלוּי בְּקִרְבַת הַצַּדִּיקִים.
- קנב.** עַקֵּר הַשְּׁלֵמוֹת הַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בְּקִרְבוֹת הַצַּדִּיקִים.
- קנג.** מִי שֶׁמְקַרֵּב אֶת עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק וְקִרְבָּתוֹ אֵינּוּ בְּתַמִּימוֹת, עַל-יְדֵי זֶה נִתְּהַפֵּף אַחֲר־כָּף לְרוּדֵף.
- קנד.** הַשְּׁקָרָן - בְּשַׁעַה שֶׁבָּא לְרְאוֹת אֶת הַצַּדִּיק, לְבוּ חוֹשֵׁב אֵיךְ יִדְבֹּר אַחֲר־כָּף.
- קנה.** הַדְּבוּרִים שְׂדוּבָרִים עַל הַצַּדִּיק, לְסוּף שְׂדוּבָרֵיהֶם נִהְפָּף עֲלֵיהֶם, וְנוֹפְלִים לְמִשְׁכָּב.
- קנו.** מִי שֶׁמְכַנִּיעַ אֶת עַצְמוֹ בְּפָנָי הַצַּדִּיק, בְּזֶה מְעוֹרֵר אֶתְּכָה אֶצֶל הַצַּדִּיק.
- קנז.** עַל-יְדֵי סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מְצַדִּיקִים, עַל-יְדֵי זֶה זוֹכִין לְהִתְקַרֵּב לָהֶם.
- קנח.** לְפִי רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נֹתֵן לְהַצַּדִּיק, כֵּן הֶעֱשִׂירִים סוֹמְכִין אוֹתוֹ, וְלְפִי סְמִיכָתָם אוֹתוֹ, כֵּן יָכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת הָרָשָׁעִים בְּתִשׁוּבָה.
- קנט.** הַיְסוּרִין שֶׁבָּאִין עַל הַצַּדִּיקִים, בְּשִׁבִּיל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְרָהוּ הָרָשָׁעִים לְעוֹלָם הַבָּא עַל הַטּוֹב, שְׂיִתֵּן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְצַדִּיקִים.
- קס.** כְּשֶׁהִירָאִים הֵם בְּהַתְּחַבְּרוּת עִם הַצַּדִּיק, עַל-יְדֵי זֶה גוֹרְמִים זְווג בֵּין קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָהּ פָּנִים בְּפָנִים, וְאֵין יְרִידָה אַחֲרָיו.
- קסא.** עַל-יְדֵי שֶׁבַח שֶׁמְשַׁבְּחִין אֶת הַצַּדִּיקִים, מְפִילִין אֶת הָרָשָׁעִים נְפִילָה גְּדוּלָה.

- קסב.** הצדיק נסתלק בַּעֲוֹן כְּשׁוֹף וְנֹאֵף.
- קסג.** הַנּוֹאֲפִים, לְרֹב הֵם מִתְנַגְּדִים עַל הַצְּדִיקִים.
- קסד.** כְּשֶׁהַצְּדִיק נִסְתַּלֵּק, נִשְׁאָר הָעוֹלָם כְּטִמְאִים, וְצִדְקַת הָעוֹלָם נִמְאָס בְּעֵינֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.
- קסה.** עַל-יְדֵי הַגְּדֵלַת הָעוֹלָם עַל הַצְּדִיק נִתְעוֹרַר, חֵס וְשְׁלוֹם, חֲרוֹן-אַף, גַּם שְׂרָפָה נִתְעוֹרַר.
- קסו.** טְלֹטוֹל הַצְּדִיקִים לְפַעֲמִים הוּא בְּשִׁבִיל לְגִלוֹת אֵיזָה צְדִיק נִסְתָּר.
- קסז.** לְפַעֲמִים יִסּוּרֵינָם עַל הַצְּדִיק, כְּדֵי לְמַעַט בְּצָרוֹת יִשְׂרָאֵל.
- קסח.** מְלוּי כְּרָסִם שֶׁל הַמּוֹן-עַם גּוֹרֵם לְאַבְדַּת הַצְּדִיק.
- קסט.** יִסּוּרִים שֶׁבָּאִים עַל הַצְּדִיקִים הוּא כְּפָרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.
- קע.** מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ עַל שֶׁל הַצְּדִיק, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס עָלָיו וּמְבַעֲתֵהוּ.
- קעא.** מִי שֶׁמְבִיא דוֹרוֹן לְצְדִיק, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לוֹ נֶחֱת-רוּחַ.
- קעב.** עַל-יְדֵי דוֹרוֹן שֶׁמְבִיאִין לְצְדִיקִים, מְכַנְיְעִים אֶת הַשּׁוֹנְאִים וּמְבַטְּלִין אֶת הָרוּחַ רָעָה, שֶׁשׁוֹרָה עַל הָאָדָם.
- קעג.** עַל-יְדֵי הַשְּׁתַּחֲוֹת עַל קְבְרֵי הַצְּדִיקִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לוֹ טוֹבוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ.
- קעד.** מִי שֶׁמְסַפֵּר מַעֲשֵׂי־מִצְדִּיקִים, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֶסֶד.
- קעה.** מִה שֶׁהַצְּדִיק מְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם, הוּא מְחַמֵּת יְרָאָה שֶׁבְּתוֹכוֹ.
- קעו.** כְּשֶׁאָדָם נִתְבָּרַךְ מִן הַצְּדִיק, צָרִיף לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו.
- קעז.** הַמְּלֶךְ גּוֹבֵה יְצִיאוֹתָיו מִן הָעַם.

קעה. על-ידי כבוד שמכבדין את בני הצדיקים, נתעורר רצון אצל השם לתברך שיבוא משיח.

קעט. על-ידי ההליכה שהולכים לצדיק, מכניעים את השונאים.

קפ. מי שעובר על הצווי של הצדיק, הוא נופל מחשיבותו.

קפא. מי שמנהגו מנכסיו, כאלו מהנה כל ישראל ונצול ממיתה.

קפב. מי שמסרב על דברי צדיק, כאלו שאל בקוסמים.

קפג. על-ידי החכמה ה' עמו, גם אימתו מטלת על הבריות.

קפד. מי שסומך את הצדיק בכל מיני סמיכות, הוא סמוך וקרוב לו לעולם הבא.

קפה. מי שמתגרה בצדיק, לסוף הוא נתפס במצודה רעה.

קפו. מי שמספר מעשיות מצדיקים, מזכירין לו צדקותיו.

קפז. הצדיק יכול לתן דבר, שלא בא לעולם.

קפח. הצדיק - כל מקום אשר ידרוך פה רגליו הוא קונה.

קפט. מי שנותן עצה לצדיקים בעת התנגדות, מעשה ידיו קימים; ואין מבטל אותם.

קצ. בשעה שמסתכל על הצדיק, יסתכל באימה, כדי שלא יענשו אותו מן השמים.

קצא. על-ידי יראת-שמים נשתוקק האדם לקרב את עצמו לצדיק.

קצב. על-ידי ישיבה אצל שלחן הצדיק נתבטל המלחמה.

קצג. מי שהוא זיפן, לסוף שיתחבר עם המתנגדים, שחולקים על הצדיק.

קצד. לפעמים הצרעת פורח לצדיק, כי מקרוב קרב איזה אדם בתשובה.

קצה. מי שאומר על הצדיק שהוא רשע ועל הרשע שהוא צדיק, על-ידי זה יפל לחלשה, גם על-ידי זה חמה ולבנה נלקין.

קצו. התקשרות לצדיק הוא רפואה גדולה.

קצז. קשה לאדם להשיג איזה תשובה, כשיש צדיק בעיר, ואינו מבקש ממנו, שיתפלל עליו.

קצח. לפעמים יש אחד שמקרב בהתקרבות גדול לצדיק, ואינו מרגיש בעצמו שום יראת-שמים; ידע כי אם לא היה מקרב, לא היה ראוי לחיות כלל.

קצט. לפעמים הצדיק מתבייש לבקש מהקדוש-ברוך-הוא על צערו. מה עושה הקדוש-ברוך-הוא, מביא צער כזה על רשע, כדי כשהרשע בא ומבקש ממנו, שיתפלל עליו, על-ידי זה נצול גם הצדיק מצערו.

ר. מי שחולק על הצדיק בפניו, בידוע שאין בו יראת-שמים.

רא. לפעמים המחלוקות על הצדיק הוא הוכחה גדולה שהוא צדיק.

רב. יש רשע שמצליח, וכשרודף את הצדיק, אזי הקליפות בעצמם נוקמים ממנו.

רג. החלוק שבין צדיק לירא-שמים, שהירא אין לו רשות לגלות מסתוריו של הקדוש-ברוך-הוא, אבל הצדיק יש לו רשות.

רד. מי שדובר על הצדיק, בידוע שהוא גדלן.

רה. כשהקדוש-ברוך-הוא רוצה, שהצדיק ילמד דרך את העם, מרמז לו בפרנסתו.

- רו. הצדיק כשמתפלל על האדם, הוא מבין, על איזה עברה בא עליו הפרענות הזאת.
- רי. מי ששומר את בריתו, בודאי מחבב את הצדיק.
- רז. כשהצדיק עובד את השם יתברך ואינו משגיח על המון-עם, ללמד אותם, על-ידי זה נופל ממדרגתו.
- רט. על-ידי הפרנסה שמפרנסין את הצדיק, נמחל להם כל עוונותיהם, כמו הכהנים אוכלים, ובצלם מתכפרים.

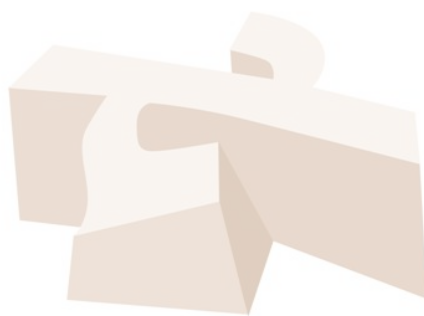
חלק שני

- א. על-ידי ספורי מעשיות של צדיקים ממשיכין אור של משיח בעולם, ודוחה הרבה חשך וצרות מן העולם.
- ב. גם זוכה לבגדים נאים.
- ג. בשבעת ימי אבלות של הצדיק, הקדוש-ברוך-הוא משפיע על המתאבלים עליו מאור הגנוז מששת ימי-בראשית.
- ד. אל תתמה על החפץ, שהאדם הוא בריה קטנה ובו תלוי כל העולמות, כי כן בכל מקום שהשכינה שרויה; מועט מחזיק את המרבה.
- ה. כל אדם מציר בזיו פניו גן-עדן שלו.
- ו. על-פי רב, היראים - פרנסתם בא על-ידי טלטולים.
- ז. לפעמים הצדיק בא לטלטולים, כדי פשיבוא לעולם הבא ויזכר כל המקומות שהיה בהם, ועל-ידי זה יבואו טובות לאלו המקומות.
- ח. מי שיודע שמות של בני הצדיקים שברור, הוא יודע כל המאצעות שיהיה.

- ט. מי שֶׁמְצַדִּיק אֶת הַבְּרִיּוֹת, כָּל חֲפָצָיו נַעֲשִׂים בְּלִי שׁוּם מוֹנֵעַ.
- י. כִּשֶׁהַצַּדִּיק נִחְלָשׁ כָּחוֹ, שָׂאִין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ כְּמִקְדָּם, יִדַּע שָׂאִין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹצֵה עוֹד, שְׂיִוְרָה דְרָךְ תְּשׁוּבָה לְרַשָּׁעִים.
- יא. עֵקֶר כַּח הַצַּדִּיקִים הוּא כִּשְׁתֵּדִין נִמְתָּק, הֵינּוּ עַל-יַדֵּי אַחֲדוֹת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
- יב. כִּשֶׁהַצַּדִּיקִים נִתְפָּרְסְמִים בְּעוֹלָם, עַל-יַדֵּי זֶה נִתְחַדְּשִׁים נִגּוּנִים בְּעוֹלָם.
- יג. מִי שֶׁמוֹסֵר נַפְשׁוֹ בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, דִּינּוֹ אֵינָם בְּטָלִים וְכֹאשֶׁר יִגְזֹר בֶּן יָקוּם.
- יד. עַל-יַדֵּי שְׁמוֹשׁ הַצַּדִּיק בָּא חֲרוֹת וְנִתְבַטֵּל הַקְּלָלוֹת.
- טו. אֵלּוּ הַמְקַרְבִּים לְיִרְאֵי-הַשֵּׁם, גַּם הֵם זוֹכִים לְיִרְאָה וּלְדַעַת.
- טז. כִּשֶׁהַצַּדִּיק נִתְעַשֵּׂר, עַל-יַדֵּי זֶה הָרַשָּׁעִים חוֹזְרִים בְּתְשׁוּבָה.
- יז. כִּשֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה אֵיזָה צַדִּיק, שְׂיִישׁ כַּח בְּיָדוֹ לְקָרֵב בְּנֵי-אָדָם לְעִבּוּדָתוֹ אֲזִי מַעֲמִיד עָלָיו שׁוֹנְאִים, כִּדֵּי שְׂיִוִּכַל לְקָרֵב אֶת בְּנֵי-אָדָם, כִּי הַצַּדִּיק שָׂאִין לוֹ שׁוֹנְאִים, אֵין יָכוֹל לְקָרֵב, כְּמוֹ בְּעֵת בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ יִשְׁבּוּ בְּשִׁלּוּהַ, וְאִז אֵין מְקַבְּלִין גֵּרִים.
- יח. יֵשׁ שְׁנֵי צַדִּיקִים, שֶׁאֶחָד דְּבוֹרָיו הֵם כְּחִרְיָשָׁה, וְהַשְּׁנַי דְּבָרָיו כְּקִצְיָרָה, אוֹ אֶחָד דְּבָרָיו הִקְמַת הַבְּרִית לְזוּוּג, וְהַשְּׁנַי דְּבָרָיו הֵם הַמְמַשְׁיכִים אֶת הַזֶּרַע וּמְהוּיִם אֶת הַהוֹלֵד בְּבֶטֶן אִמּוֹ וּמְגַדְלִין אוֹתוֹ. בְּכֵן כִּשְׂיִישׁ מַחְלֶקֶת בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים הָאֵלּוּ אֵל יִתְעַרֵּב זֶר בְּתוֹךְ דְּבוֹרָם, שֶׁמְדַבְּרִים זֶה עַל זֶה כִּדֵּי שְׂלֵא יִקְלַקֵּל אֶת הַמְּכַוֵּן.
- יט. כִּשֶׁהוֹלְכִין עַל קַבְרֵי צַדִּיקִים, צָרִיךְ לָזֶה זְכוּת שְׂיִוִּכַל לְאַסֵּף רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ לְקַבֵּר שְׂיִהְיֶה כְּאֵלּוּ הוּא חַי, כִּי אִם אֵין זְכוּת, אֲזִי רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלִים לְמַעְלָה לְתוֹךְ שְׂאָר צַדִּיקִים.

כ. על-ידי הזכרת שמות הצדיקים יכולין להביא שנוי במעשה בראשית, כלומר לשנות הטבע. וסימן לדבר: "אלה תולדות השמים והארץ" וכו' "ואלה שמות בני ישראל" וכו' - גזרה-שונה.

כא. מי שיודע מארץ-ישראל, שטעם באמת טעם ארץ-ישראל, הוא יכול להכיר באחר, אם היא אצל צדיק על ראש השנה אם לאו, כי מי שזוכה להיות אצל צדיק אמתית על ראש-השנה, אזי בכל מקום שהאיש הזה מסתכל, נעשה אותו האויר בחינת אוירא דארץ-ישראל, ועל-כן מי שיודע מטעם ארץ-ישראל כל אחד לפי ערכו, הוא מחיב להרגיש ארץ-ישראל כשפוגע ומתועד יחד עם זה האיש, שהיה אצל הצדיק אמתית על ראש-השנה, כי על-ידו נעשה האויר בבחינת ארץ-ישראל כנ"ל.

אות ק

קללה

- א. על-ידי הקללות בא אבילות, חס ושלום.
- ב. אין אדם רשאי לקלל אלא-אם-כן יכול לראות הדורות שיצאו ממנו.
- ג. אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך.
- ד. הקללות הולכים אחר הכוונה.
- ה. לפעמים נתקיים קללת הצדיק כל ימי חייו ולא לאחר מותו.
- ו. סוף - שקללת חנם ישוב על המקלל.
- ז. קללת חכם אפלו בחנם ואפלו על תנאי באה.
- ח. אפלו נכרי המברך את ישראל מתברך.

חלק שני

- א. אדם הרגיל בקללות הוא מעולם-התהו וכן להפך, הרגיל בברכה הוא מעולם התקון.
- ב. על-ידי החקירות בעולם-התהו, הינו מה למעלה מה למטה כו', על-ידי זה גורם קללה, והשומר את עצמו מחקירות האלו גורם ברכה.

רי	ספר	קללה	המדות
ג.	הרגיל בקללה,	על-ידי זה לא יהיה לו בנדים על שבת.	
ד.	אין כח הקללה	חל על מיחם.	
ה.	על-ידי שמוש הצדיק	בא חרות ונתבטל הקלות.	
ו.	על-ידי משא-ומתן	באמונה נתבטלים הקלות.	
ז.	כשאדם מקלל	לחברו בשעת תרדה, מזיק לו הקללה מאד.	

קלפה

- א. אותיות א'ת'ה' מכניעים את הקלפות.
- ב. שמירה לילדות, שתכתב על קלף פסוק: "ה' רמה ידך בל יחזיון".
- ג. בחרבות קלפות שכיחים.
- ד. הגר מכניע שליטת הקלפות.
- ה. מזלו של אדם שומר את האדם מלהיות נזוק.
- ו. השבעה קולות שאמר דוד על המים, בדבורן מכניעין הרוח רעה.
- ז. מזיקין מצויין בבורות כמו שמצויין בשדות.
- ח. מקום שאין בני-אדם מצויין, שכיחים שם שדים אפלו ביום, אבל בעיר אפלו בלילה לא חשינן.
- ט. לצד צפון השדים נגלים לבני-אדם מאד.
- י. סגלה להברית רוח הטמאה, לקרות פרשת נח.
- יא. כשמדבר עם רשע, על-ידי הכל פיו נתגשם.

חלק שני

- א. יש שדים שמצויים בבתים, שהם מקלקלים השלום-בית, ועל-ידי זה בעס וקטטות בבית. ועקר הבית היא האשה כי ביתו זו אשתו, ועל-כן על-פי רב עקר הקטטות ממנה. ולפעמים נאחזים בשאר בני-הבית, ועל-ידי זה נעשים הקטטות והמריבות כנ"ל, ועל-ידי זה באים יסורים על בני-הבית. וזה מפרש בפסוק: "בתיקהם שלום מפחד", ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה: מפחד - אלו שדים, וזהו "שלום מפחד" כי השלום הפך הפחד, שהם השדים המקלקלים השלום כנ"ל, וזהו: "ולא שבט אלוה" וכו', הינו היסורים כנ"ל.

קנאה

- א. כשיתבטל הקנאה, אזי יהיה קבוצ גליות.
- ב. על-ידי קנאה בא שרפה.
- ג. על-ידי קנאה בא שפיכות-דמים.
- ד. על-ידי קנאה במקוון חברו נעשה שוטה.
- ה. על-ידי ביאתך לצדיק יתבטל ממך הקנאה.
- ו. על-ידי קנאה עצמותיו מרקיבין.
- ז. השום מוציא קנאה.
- ח. דפרע קנאה מחריב ביתו.
- ט. על-ידי קנאה בא תשישות כח.

קרי

- א. קרי בא על-ידי דבור מזנות גם על-ידי שנפל מאמונתו.
- ב. מי שמוציא קרי, לסוף הולך ערום.
- ג. על-ידי עצבות רואה קרי.
- ד. מי שנזהר לאכל משאלת חכם, הוא נצול מטמאת קרי.
- ה. אין לו לאדם לאכל על שלחן הצדיק, קדם שטבל לקריו.
- ו. תשמח בטוב שבא על הצדיקים, וזה תקוין לקרי.
- ז. על-ידי הליצנות בא לטמאת קרי.
- ח. קרי בא מקלות-ראש.
- ט. קרי בא על-ידי אכילת שום וביצים.
- י. גם על-ידי דברים בטלים ונבול פה.

חלק שני

- א. השכרות גורם גלות גם גורם הוצאת זרע לבטלה.
- ב. הבזיונות באים על-ידי קרי.
- ג. הדבור שאדם מדבר בחצי דבור, שאינו מוציא אותיות הדבור יפה יפה, זה בחינה כמו בחינת קרי.
- ד. הבנים מתים, חס ושלום, על-ידי ראית קרי.
- ה. תקוין גדול למקרה, חס ושלום, לומר אלו עשרה קפיטל תהלים באותו היום שקרה לו, חס ושלום, והן אלו: ט"ז "מכתם לדוד";

ל"ב "לדוד משפיל אשרי"; מ"א "אשרי משפיל אן דל";
 מ"ב "כאיל תערג"; נ"ט "למנצח אל תשחת"; ע"ז "על
 ידותון"; צ' "תפלה למשה"; ק"ה "הודו לה קראו"; קל"ז "על
 נהרות בבל"; ק"נ "הללו אל בקדשו". ותדע נאמנה, שאילו
 העשרה קפיטל מסגלים מאד מאד לתקון עוון זה, והנזהר בזה
 לומר אותם כנ"ל, אין צריך להתייר עוד פלל, כי בודאי יתקן בזה,
 כי הם תקון גדול מאד.

קשוי לילד

- א. אשה שאוכלת צנון בעבורה, תילד בקשוי.
- ב. אשה שהיא מקשה לילד, סגלה שתתן לה לשותות מים משכעה בארות.
- ג. גם בניה לא יהיו עמה בבית.
- ד. גם תלחש לה באזנה אותיות של שם ס"ג.
- ה. גם מטתה לא תעמד במערב ובדרום.
- ו. גם תתלה על צנארה ממרור הנשא.
- ז. גם תלחש לה באזנה אותיות: פא ויו עין הא.

אות ר

הרחקת רשעים

- א. כשהצדיק בא לבית הרשע, הבית נתברך, ודוקא שהבית מזמן לברכה.
- ב. הרחק מרשעים, כדי שלא תתפס בענשם.
- ג. בשביל איבה מראין איזה קרבות לרשעים.
- ד. לפעמים כשעושין איזה טובה לרשע גמור, בזה עושין נחת-רוח להקדוש-ברוך-הוא.
- ה. אסור לספר בשבחון, אבל מקום שיבוא משבחון שובח לצדיק מתר לספר קצת.
- ו. מי שמלמד זכות על רשע, גם הוא נקרא רשע.
- ז. אפלו עושה איזהו דבר כדת וכדין, אין אנו סומכין עליו.
- ח. מי שערב בעד רשע, נופל לידי תאות נאוף גם נופל לחלשה.
- ט. רשע ששכח את השם יתברך לגמרי, בידוע שלא יצא ממנו זרע כשר.
- י. כשנופל שונאו של הקדוש-ברוך-הוא בידך, אל תרחמהו.
- יא. כשלא תחבר את עצמך לשקרנים, הידועים לך, על-ידי זה תזכה להבין את הצבועים.
- יב. מי ששונא את המסיתים, בודאי לא ידבק בו דבריהם.

- יג. על-ידי למוד תורה נעשה רחוק בין הרשעים המקרבים.
- יד. מי שמרחק את עצמו מרשעים, הקדוש-ברוך-הוא עושה לו ישועה.
- טו. הפזור שיש בין הרשעים הוא- סימן לישועה.
- טז. תרחיק מלדור בבית, שדר בו רשע.
- יז. אל תדבר עם המסיתים אפלו להוכיחם ולקרנם.
- יח. התחברות רשעים מזיק לעבודת השם יתברך.
- יט. נאה ומתקבל לקדושי ה', שיעשו מסך ומגן, עד שממנו יברח כל איש מציק ורשע.

חלק שני

- א. מי שאינו מבין רשעת הרשעים הצבועים, הוא מתעב.
- ב. הצבועים גורמים כאב עינים להמון-עם, הטועים בהם.
- ג. צריך אדם לשמר את עצמו, מלנשק את עצמו עם רשעים, כי על-ידי הנשיקה נעשה ביניהם התקשרות גם לאחר מיתה.
- ד. יש בני-אדם שהם מינים ואפיקורסים גדולים, אבל הם אינם מגלים את אפיקורסות, ואין בן-אדם יודע לשמר את עצמו מהם, אבל על-ידי מדת הצניעות אדם נצול מאלו אפיקורסים.
- ה. הרשעים אינם מבלבלים אותנו מעבודתנו בעברות שעוברים, כמו שמבלבלים אותנו במצוות שהם עושים, בשביל זה: גוי ששבת חיב מיתה.

רחמנות

- א. מי שמרחם על עניים, זוכה לראות בנחמות השם יתברך.
- ב. גם מנצח תמיד.
- ג. כשאין רחמנות, אזי רעב בא לעולם.
- ד. גם גזלות נתרבה.
- ה. מי שמתפלל בכח, זוכה לרחם על עניים.
- ו. מי שאין לו רחמנות נשתגע.
- ז. מי שמשלים טובה תחת רעה, מאריך ימים ושנים.
- ח. על-ידי הרחמנות יתבטל ממך תאוות.
- ט. כשאטה רואה, שאחיד בצרה, ואין אטה עוזר לו, כאלו אטה עשית לו הרעה.
- י. הרואה חבירו בצער, צריך שיבקש עליו רחמים.
- יא. על-ידי בקשת הרחמים זוכה לעשות שדוכים טובים הגונים.
- יב. הדן את בני-אדם לכף זכות, יזכה לקבל את המועדים כנכון.

חלק שני

- א. בשביל שאין מבקשין רחמים על חברו, על-ידי זה נופל לתפיסה. ותקון לתפיסה - שיפרנס איזהו בעלי-חיים.
- ב. כאב השנים בא על-ידי אכזריות על בעלי-חיים.
- ג. סגלה להסיר העצבות - על-ידי הרחמנות.
- ד. צריך לשמר את עצמו מלצער את בעלי-חיים, כי יזיק לו.

ראיה

חלק שני

- א. אין העין יכול לראות, אלא מה שנותנין לו רשות לראות, אפלו שיהיה הדבר לפניו, אינו יכול לראות עד שנותנין לו רשות מן השמים לראות.
- ב. חסרון הלכנה ולקוטה מזיק לחלושי הראות.
- ג. קדוש החדש מסגל לרפאות חלושי הראות.
- ד. תקון חצות מסגל גם כן לחלושי הראות.
- ה. על-ידי שבועה בא באב עינים.
- ו. הצבועים גורמים באב עינים להמון-עם, הטועים בהם.
- ז. כשאדם גדול מרגיש איזהו באב בעיניו, ידע שבנו או תלמידו עשו איזהו עברה.
- ח. מי שעוצם עיניו מראות ברע, על-ידי זה נצול מבזיונות.
- ט. כשאדם יוצא לשוק ומתירא, שלא יבוא לידי הרהור על-ידי הראיה, שיראה נשים יפות, יאמר הפסוק "הן אראלם צעקו חוצה" וכו', ועל-ידי זה ינצל מראות.
- י. הסתכלות על אתרוג הוא רפואה לכאב עינים.
- יא. הזכי הראות יכולין לראות על החלפים של השוחטים את הפלי בית-המקדש.
- יב. זפי הראות יכולין להכיר את האדם מי רבו, שלמדו תורה. ודוקא כשמכירין את תאר פני הרב, כי על-ידי ההלכות שלמד מרבו,

נעשה פני התלמיד כתאר פני הרב, כי ההלכה היא חכמתו, המאיר תאר פניו - "חכמת אדם תאיר פניו". וכשמקבל ההלכה, מקבל חלק מתאר פניו, ולפי רבוי ההלכות כן נתרבה חלקי תאר פניו.

יג. כאב עינים מזיק לעתים.

יד. הגנבה מזיק לעינים.

רפואה

חלק שני

א. דע, שיש לכל עשב ועשב כח מיוחד לרפאות אינהו חולאת מיחדת, וכל זה אינו אלא למי שלא שמר אמונתו ובריתו, ולא שמר את עצמו מלעבר על "אל תהי בז לכל אדם". אבל מי שיש לו אמונה בשלמות, והוא גם כן שומר הברית ומקיים "אל תהי בז לכל אדם", אין רפואתו תולה בחלקי עשבים המיחדים לחולאתו, אלא נתרפא בכל מאכל וכל משקה בבחינת "ויברך את לחמך וכו", ואין צריך להמתין עד שיתרמי לו עשבים המיחדים לרפואתו.

ב. על-ידי עיון עמק בסודות התורה יכול לפקד עקרונות ולרפאות חולאת חזק.

ג. לצרעת מזיק דברים מלוחים ורפואתו מים חיים. וסימן לדבר (איוב לו): "יגרע נטפי-מים", הינו צרעת הבא מהתגברות הדם על המים שבו - "יזקו מטור לאדו" (יזקו - לשון חזק).

ד. הסתכלות על אתרוג הוא רפואה לכאב עינים.

אות ש

שמחה

- א. כשאדם עושה מצוה בשמחה, זה סימן שכלבו שלם לאלקיו.
- ב. מחמת שמחה נפתח הלב.
- ג. ברבות השמחה נתחזק כח השכלי, והמאכל והמשקה הם סבה גדולה לשמחת הלב ולהרחיק העצבות ודאגות.
- ד. על-ידי צדקה בלב שלם בא לידי שמחה.
- ה. השמחה של מצוה היא מעו לאדם.
- ו. כשאתה רואה, שהרשע בפתע פתאום הוא שוחק, בידוע שנפל לו איזה יצה על עברה.
- ז. על-ידי עצות טובות שתתן, תזכה לשמחה.
- ח. על-ידי הרקודין והתנועות שאתה עושה בגוף, נתעורר לך שמחה.
- ט. כשנפל לך שמחה בלבך בפתע פתאום, זהו מחמת שנולד איזהו צדיק.
- י. על-ידי יראה בא התלהבות.
- יא. מי שמבזה בעיני עצמו, על-ידי זה יבוא להתלהבות.
- יב. על-ידי פגנות הלב בא שמחה.
- יג. מי שהוא רגיל בשחוק, בידוע שהוא רחוק מגדלת השם יתברך.
- יד. על-ידי זמר תבוא לידי שמחה והתלהבות.

- טו. כִּשְׁתַּשְׂמַח אֶת הַצַּדִּיק, תּוּכַל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה.
- טז. מִי שֶׁמְפָרֵס אֶת הַצַּדִּיק, זֹכֶה לְשִׂמְחָה.
- יז. עַל-יְדֵי בְּטָחוֹן בָּא שִׂמְחָה.
- יח. עַל-יְדֵי תְנוּעוֹת הַגּוּף בָּא הַתְּלַהֲבוֹת הַלֵּב.
- יט. עַל-יְדֵי אֲמוּנָה שְׁלֵמָה תָּבוֹא לְמַדְרַגָּה שְׁתַּאֲנֶה בְּגוּף וְנִפְּשׁ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
- כ. מִי שֶׁשְּׂמִימִים עֲצָמוּ כְּשִׁירִים, יִזְכֶּה לְהַתְּלַהֲבוֹת.
- כא. עַל-יְדֵי שִׂמְחָה תִּפְיֶסֶת הַמַּחַ נִתְגַּדֵּל.
- כב. הַשִּׂמְחָה הִיא סִימָן שֶׁהוּא זֶרַע בְּרַךְ ה'.
- כג. הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּזִכּוֹת שִׂמְחַת חֶתָן וְכֻלָּה.
- כד. עַל-יְדֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוֵה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְסוּכָּךְ עָלָיו.
- כה. עַל-יְדֵי שִׂמְחָה בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה זֹכֶה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה.
- כו. כִּשְׁהַשִּׂמְחָה בָּאָה לְאָדָם פְּתֹאוֹם, בִּידוּעַ שֶׁיָּבֹא לוֹ חֶסֶד וִישׁוּעָה.
- כז. עַל-יְדֵי שִׂמְחָה נִתְגַּלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם, גַּם יִזְכֶּה לְדַעַת.

חלק שני

- א. מִי שֶׁהוּא שֹׂמֵחַ תָּמִיד, עַל-יְדֵי זֶה הוּא מְצַלִּיחַ.
- ב. הַנְּדָרִים וְהַנְּדָבוֹת מְבִיאִין שִׂמְחָה.

שכרות

- א. על-ידי שכרות נופל ממדרגתו.
- ב. על-ידי שתית יין, לסוף שמקבל שחד.
- ג. השכרות מביא לידי כפירה באמת ולהודות לשקר.
- ד. הקדוש-ברוך-הוא אוהב מי שאינו משתפר.
- ה. השמן מבטל השכרות.
- ו. הראיה משפרת ביותר.
- ז. על-ידי שכרות נופל להרהורי נאוף.
- ח. השכור - אין יכלת בידו להמתיק דינים.
- ט. השכור - אין מגלין לו רזין דאורייתא.
- י. יין עם לבונה מטריפין דעתו של אדם.

חלק שני

- א. מי שלהוט אחר עבודת אדמה, בא לידי אחד משלשה, או לידי שפיכות-דמים או לידי צרעת או לידי שכרות.
- ב. השכרות גורם גלות גם גורם הוצאת זרע לבטלה.
- ג. אי אפשר לשכרות שלא יביא לאיזה תקלה.
- ד. על-ידי שכרות הוא שוכח באזהרות משה רבנו, כי משה מלכש ברמ"ח איבריו של אדם, ובכל איבר ואיבר מזהיר את האדם במצוות התלויות בו, ובשביל זה נקרא "מחקק" - גימטריא רמ"ח.

- ה. על-ידי השְׁכָרוֹת מְפָשִׁיט אֶת הַדַּעַת מִהֶלְבוֹשׁ חֲסָדִים, וּמִלְבִּישׁוֹ בְּגָבוּרֹת חֲזָקוֹת, חֶסֶד וְשָׁלוֹם.
- ו. מִי שֵׁשׁ לוֹ שׁוֹנְאִים, יִזִּיר מִן הַיִּזָּן, וְעַל-יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה רֹאשׁ לָהֶם.

שְׁרִים

- א. מִי שֶׁסָּבְאוּ מֵהוֹל בְּמִים, הַשְׁרִים אֵינָם נוֹהֲגִים עִמּוֹ בִּישָׁרְנוֹת.
- ב. מִי שֶׁאֵין דָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף-זְכוּת, כְּאֵלוֹ הִרְגוּ, גַּם הַשְׁרִים אֵינָם נוֹהֲגִים עִמּוֹ בִּישָׁרְנוֹת.
- ג. אֲמִירַת הַלֵּל וְצִדְקָה מְסַגְלִין לְחֵן בְּעֵינֵי הַשָּׁר.
- ד. עַל-יְדֵי אֲכִילַת פֶּת עֲכוּ"ם מוֹנְעִין הַיַּעַר מִלְחָטֵב יַעֲצִים.
- ה. בְּשָׁבִיל אַרְבָּעָה דְבָרִים נִכְסֵי בְּעַלֵּי-בָתִּים נִמְסָרִים לַמְּלָכוֹת.

שְׁחָד

- א. עִיר שֵׁשׁ בָּהּ קִבְּלַת שְׁחָד, חִילוֹת בָּאֵין עָלֶיהָ.
- ב. עַל-יְדֵי שְׁחָד גִּדְּלוּתוֹ מְסַתְּלָקֵת.
- ג. עַל-יְדֵי שְׁחָד בָּא שְׁרָפָה.

שלום

- א. גרות של שבת מרבין שלום.
- ב. על-ידי רדיפת שלום זוכין לכבוד בעולם הזה ולחיים בעולם הבא.
- ג. כל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום "מדבר שקר תרחק".
- ד. בני-אדם הכופים לצדקה, על-ידם שלום המלכות נתוסף.
- ה. על-ידי רדיפת שלום בא לבטחון.
- ו. שלום בא על-ידי אמת.
- ז. בנין ירושלים תלויה בשלום.
- ח. על-ידי שלום באים בשורות טובות.
- ט. כשיש מוסר, יש שלום.
- י. על-ידי למוד תינוקות בבית רבן נתרבה שלום.
- יא. עכירת המים הוא סימן שאין שלום.
- יב. כשאין שלום, התפללות אינם מתקבלים.
- יג. על-ידי שלום זוכין להתגלות אליהו.
- יד. כשאין שלום, אין הנשים יולדות זכרים.
- טו. מי שמשאיל לבני-אדם דברים הצריכים להם, כשיש בריחה לעולם, הוא נמלט.
- טז. השלום הוא סימן לחיים.
- יז. על-ידי רדיפת שלום מציל לבניו ממתה ומגלות.
- יח. הברכה בא על-ידי שלום.

- יט. כְּשֵׁיִשׁ שְׁלוֹם, אֵין פְּחַד.
- כ. עַל-יַדֵי שְׁיִישׁ שְׁלוֹם בֵּין הַרְשָׁעִים, עַל-יַדֵי זֶה יֵשׁ לָהֶם כָּל טוֹב.
- כא. לְפַעֲמִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל עַל-יַדֵי רְשָׁעִים.
- כב. הַשְׁלוֹם סִמָּן לְשִׁבְעַע.
- כג. כְּשֶׁהַשָּׂרִים שָׁל מְעַלָּה מִתְגָּרִים, תִּכְרַף הָאִי תִגָּרָא נִתְהוּהָ בֵּין הָאָמוֹת וּבֵין הַחֻכְמִים.

שְׁבוּעָה

- א. עִיר שְׁיִישׁ בָּהּ שְׁבוּעוֹת תִּחְרַב וְתִהְרַס חֵס וְשְׁלוֹם.
- ב. עַל-יַדֵי שְׁבוּעוֹת שְׁקָר נוֹפְלִים מְאֹמֹנָה.
- ג. לְמוֹד מְסַכֶּת שְׁבוּעוֹת מְסַגֵּל לִירִידַת הַגֶּשֶׁם.
- ד. עַל-יַדֵי שְׁבוּעַת שְׁקָר בְּאֵין הִרְהוּרֵי נְאוּף.
- ה. מִי שֶׁהוּא רְגִיל בְּשְׁבוּעוֹת, מִחֲשָׁבוֹת רְעוֹת בְּאִים לוֹ תִמִּיד.
- ו. עַל-יַדֵי הַעֲבָרַת הַשְׁבוּעָה אֵין תְּקוּמָה בְּמִלְחָמָה.
- ז. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַשְׁבוּעָה, בְּיָדוּעַ שְׁאִינוֹ מְכַבֵּד יְרֵאֵי הַשֵּׁם.
- ח. עַל כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבִּתְוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ; וְכֹאן - מִמֶּנּוּ וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ וּמִכָּל הָעוֹלָם כָּלוּ, וּמִמֶּנּוּ נִפְרָעִין לְאַלְתֵּר.
- ט. דְּבָרִים - שְׁאֵין אֵשׁ וּמִים מְכַלִּין אוֹתָם, שְׁבוּעוֹת שְׁקָר מְכַלִּין אוֹתָן.
- י. מִלְּאָן גְּבֻרִיאֵל הוּא מְמַנָּה עַל הַשְּׂרָפָה לְשָׂרְף; גַּם לְהַצִּיל.

שבת

חלק שני

- א. התורה והמצעור והשבת הם נותנים חיים גשמיים גם-כן.
- ב. הרגיל בקללה, על-ידי זה לא יהיה לו בגדים על שבת.
- ג. עיר ששומרין את עצמן מללכת חוץ לתחום שבת, על-ידי זה שם הבשר בזול.
- ד. על-ידי שמירת שבת ממשיך על עצמו אור של משיח גם על-ידי תשובה.
- ה. על-ידי שמירת שבת הוא כבן המתחטא לפני אביו והוא ממלא שאלותיו, גם הוא גוזר והקדוש-ברוך-הוא מקימה, גם הקרן של המעשים טובים שלו קימים לעולם הבא, ואינו אוכל אלא מפרותיהם.

שנה

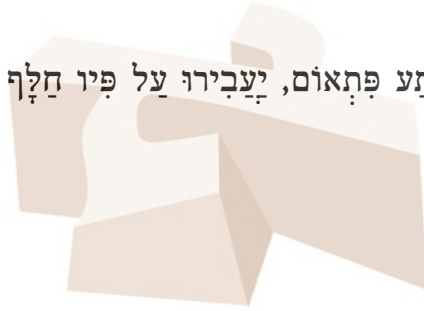
חלק שני

- א. מי שהוא מקדש יותר, הוא רחוק מהשנה יותר.
- ב. על-ידי רבוי השנה והתנומה, על-ידי זה דוחפין אותו ממרכבה דקדשה, ונשתנה פניו, ונתקלקל צלם-אלקים.
- ג. חמשה-עשר "שיר המעלות" שבתהלים מסגלים לבטל השנה.
- ד. מי שאינו יכול לישן, יעלה על מחשבתו אמונת תחית-המתים.

שוחט

חלק שני

- א. על-ידי שוחטים הגונים בני-אדם מרחמים זה על זה, והוא הדין להפך.
- ב. השוחט שהוא מקיים כבוד אב, הקדוש-ברוך-הוא משמרו, שלא להאכיל טרפות, והוא הדין להפך.
- ג. על-ידי השוחטים הרשעים המאכילין טרפות, הגזלות נתרבה בעולם.
- ד. הזכי הראות יכולים לראות על החלפים של השוחטים את הכלי בית-המקדש.
- ה. מי שנתאלם בפתע פתאום, יעבירו על פיו חלף כשר.

אוֹת ת

תְּשׁוּבָה

- א. הַתְּעֵנִית מוֹעִיל לְכָל דְּבָר.
- ב. מִי שֶׁהוּא עָרוֹם מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ אַחֲרַיִם מִרְשָׁעֲתָם.
- ג. הַתְּעֵנִית קָשָׁה מִחֶרֶב.
- ד. הַתְּשׁוּבָה רְאוּי שְׁתֵּהִיָּה בְּאוֹתוֹ דְּבָר עֲצָמוֹ.
- ה. כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב: כֹּף וְכֹף אֶעֱשֶׂה; כֹּף וְכֹף תַּעֲלֶה בְיָדִי, עַל-יַדֵּי זֶה אֵין מִחֲשַׁבְתּוֹ נִתְקַיֵּם.
- ו. גְּלוּת מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל.
- ז. מִי שֶׁדַּעַתּוֹ שְׁפֵלָה, כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת.
- ח. כָּל הַמִּתְנוּדָה, יֵשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.
- ט. הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה, כְּאֵלוֹ עֲשָׂאֵ וְכְאֵלוֹ עֲשָׂאֵ לְדַבְרֵי-תוֹרָה וְכְאֵלוֹ עֲשָׂאֵ לְעֲצָמוֹ.
- י. רַב פֶּפֶא יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא, עַל שֶׁקָּרָא לְתַלְמִידֵי-חֲכָם בְּלִשׁוֹן גְּנָאִי.
- יא. יִשְׁמַר אָדָם אֶת פִּיּוֹ מִלּוֹמַר: אֶעֱשֶׂה הַעֲבָרָה הַזֹּאת אֲפֹלוּ בְּדַרְךְ לִיצְנוּת, כִּי דַבּוּרוֹ מְכַרִּיחַ אוֹתוֹ לְמַעֲשֶׂה.
- יב. כָּל הַבוּכָה בְּלִילָה, קוֹלוֹ נִשְׁמָע, וְכוֹכְבִים וּמַזְלוֹת בּוֹכִין עִמּוֹ.
- יג. חֲבִי כְּרִיתוֹת שֶׁלְקוֹ, נִפְטְרוּ מִיַּדֵּי כְּרִיתָתָן.

- יד. כְּשָׁבָא צַעַר לְעוֹלָם, יַחֲשֹׁב שֶׁבְשִׁבִּיל חֶטְאוֹ בָּא זֹאת הַצָּרָה.
- טו. הַמְּלַבּוֹשִׁין שְׁעוֹשִׁין לְצַדִּיק, כָּל מְלַבּוֹשׁ יֵשׁ לוֹ סִגְלָה בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ לְכַפֵּר.
- טז. בֵּיוֹן שֶׁנִּשְׂא אָדָם אִשָּׁה, עוֹנֹתָיו מִתְּפַקְקִין.
- יז. כְּשֵׁרוּאָה אוֹ שֶׁשָּׁמַע אֵיזָה יְסוּרִין, שָׁבָא עַל גּוֹי, יִהְרָהֵר בְּתִשׁוּבָה.
- יח. הַדֵּר בְּאַרְץ־יִשְׂרָאֵל, שְׂרוּי בְּלֹא עוֹוֹן.
- יט. יֵשׁ לְהִקְלֵ אִפְּן הַתִּשׁוּבָה עַל הַחוּטָאִים.
- כ. הָעוֹוֹן מְכַחֵשׁ כַּחוֹ שֶׁל אָדָם.
- כא. כְּשָׁבָאִין שְׁנֵי מִצְוֹת לְיָדָךְ, תַּעֲשֶׂה זֹאת הַמִּצְוָה שֵׁישׁ בָּהּ כְּפִית הַיֵּצֵר יוֹתֵר.
- כב. צְרִיכִין לְהִתְעַנּוֹת, כְּשֶׁמִּצְעָרִין אֶת הַצַּדִּיק.
- כג. צַעַר הַלֵּב הוּא קָרוֹב לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת.
- כד. הַמַּחְזִיר בְּגַי־אָדָם בְּתִשׁוּבָה זוֹכֵה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבַטֵּל הַגְּזֵרָה בְּשִׁבְלֵוֹ.
- כה. חֲלִישוֹת דַּעְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם הוּא גְדוּלָה מִתְּעַנִּית.
- כו. הָעוֹשֶׂה דְּבַר עֲבָרָה וּמִתְחַרֵּט בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עוֹנֹתָיו.
- כז. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאֶמוּנָה, מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עוֹנֹתָיו.
- כח. תַּחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה עוֹזֶרֶת לְאָדָם לְאַמְצַע וְסוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שְׂיִמְשֹׁף בְּקִדְשָׁה, וְאִם לֹא חָשַׁב בְּקִדְשָׁה בְּתַחֲלָה, אִזּוֹ יֵאָרַע תַּקְלָה בְּאֶמְצַע וּבִסוּף.
- כט. שְׁלַחַן בְּהַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים מְכַפֶּרֶת.
- ל. הַגְּדֵלָה מְכַפֶּרֶת.

- לא. לפעמים כשמתחיל לעשות תשובה, באין לו יסורין, זה מפני ששקה מלעשות תשובה.
- לב. על-ידי אגחה שגאגח, נעשה בריה חדשה.
- לג. על-ידי אהבת צדיקים יכולין הצדיקים להחזיר את העם בתשובה.
- לד. מי שמחזיר את העם בתשובה, בזכותו אין פחד ומחלוקות בעולם.
- לה. מי שעוזר ליתומים, על-ידי זה משבר כחם של האמות, ועל-ידי שבירתם, רשעי ישראל חוזרין בתשובה.
- לו. מי שמחזיר בני-אדם בתשובה, נצול מבית-האסורים.
- לז. גם הוא מכבד בעיני השם.
- לח. גם זוכה להיות מפרסם בין האמות.
- לט. מי שדרכו תמיד להחזיר בני-אדם בתשובה, בזכותו מבטל מחשבות זרות מגדולי הדור.
- מ. מי שמחזיר רשעים בתשובה, ינקה לשמירת שבת.
- מא. גם אינו נזוק מנחש.
- מב. כשתלמד את בן רשע דרך טוב, על-ידי זה תוכל לבטל גזרות.
- מג. על-ידי שקר מחזיק ידי רשעים.
- מד. מי שעושה תשובה בכל לב, הקדוש ברוך הוא נותן לו לב לדעת אותו.
- מה. על-ידי שמיעת קול שופר מאדם כשר היצר הרע נשבר, ונתעורר תשובה בעולם.
- מו. מי שרוצה לשוב, יזהר מלהיות בעל-חוב.
- מז. מי שאוהב את הצדיקים, יכול להחזיר את בני-אדם בתשובה.

- מח. מי שמתנדב, הקדוש-ברוך-הוא אוהב אותו אהבת נדבה ומשיב ממנו חרון-אפו.
- מט. האמות הם קרובי תשובה.
- נ. למוד התורה היא מכפרת.
- נא. מי שהוא במדרגה גדולה, יכול להשיג שלמותו במעוט פעולות.
- נב. כשאיזה צער בא עליך, תפשפש במעשיך.
- נג. מי שרוצה לעשות מעשים טובים ויש לו מניעות, הקדוש-ברוך-הוא משלם לו שכר כאלו עשה, ומי שאינו עושה לפי יכולתו, אינו מקבל ענש על זה.
- נד. מי שמזכה את הרבים, נעשה שתף לקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית.
- נה. אין ערך למצוה שעושה אדם לעצמו לבד, אפלו שתהיה רבה; למצוה שתמשך ממנה זכות לרבים, אפלו שתהיה קטנה.
- נו. הפרנסה והשונאים והחולאת ורובי העשר הן המונעין לאדם מהגיע אל השלמות והתכלית.
- נז. כשאטה עושה איזה הזק, זה הסימן שיצא הרע שולט עליך.
- נח. מי שמסית את חברו מדרך הטוב, שרפה בא עליו.
- נט. מי שאינו יכול לבכות, הסגלה שישב במקום, ששופכים שם שני נהרות ביחד.
- ס. מי שמחזיר את בני-אדם בתשובה, זוכה לחכמה.
- סא. על-ידי העצלות נדמה לאדם, שנסתר ממנו דרך התשובה.
- סב. מי שמגלה סודותיו, אינו קשה לדבר הנה להתקיים.

- סג.** מי שְׁבוּשׁ עַל עוֹנוֹתָיו, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ צְדָקָה.
- סד.** הַתְּעִיבִית שֶׁהוּא בְּלֹא דַעַת אֵינוֹ תְּעִיבִית.
- סה.** מִשְׁעָה שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אֲזִי מְקַבֵּלִין תְּפִלָּתוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה יְצִדִּין.
- סו.** כְּשֶׁתְּרַצֶּה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, תִּבְקֶשׁ מֵהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא יְכַנִּיס אוֹתְךָ לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.
- סז.** עַל-יְדֵי חֶסֶד וְאַמֶּת יִכְפֹּר עוֹוֹן.
- סח.** עַל-יְדֵי שֶׁתִּבְקֶשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שְׁיִתֵּן לְךָ אֶהְבָּה, עַל-יְדֵי זֶה יִכְסֶה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פְּשָׁעֶיךָ.
- סט.** מִי שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל עוֹנוֹתָיו, יִזְכֶּה שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְמַכּוֹר מִנְחֵלֶת אָבוֹתָיו.
- ע.** כְּשֶׁאֲתָה מוֹכִיחַ אוֹתָם, שֶׁלֹּא תִקְנוּ חַטָּאוֹת נְעוּרִים, תִּכְלַל אֶת עֲצָמְךָ עִמָּהֶם, וְעַל-יְדֵי זֶה יִקְבְּלוּ מִמֶּךָ.
- עא.** עֲקֹר תִּקּוֹן פָּגַם עוֹנוֹתָיו - עַל-יְדֵי הַכְּנָעָה.
- עב.** צְרִיךְ אָדָם לְהוֹכִיחַ אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל בִּקְרוֹ.
- עג.** הַעֲבָדוֹת שֶׁאָדָם עוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בְּכִתְרוֹתוֹ, כָּל יוֹם עָרְכוּ יָקָר מִשָּׁנִים רַבּוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה לְעַת זְקֻנָתוֹ.
- עד.** אִי אֶפְשָׁר שִׂידַע אָדָם בְּחַיָּיו, אִם נִתְקַבַּל תְּשׁוּבָתוֹ.
- עה.** מֵה שֶׁאָנוּ רוֹאִין, שְׁמִי שֶׁמִּתְחִיל לַעֲבֹד אֶת ה', יִסּוּרִין בָּאִין עָלָיו, זֶה מִחֲמַת שֶׁהִתְחִיל מִתּוֹךְ יְרָאָה שֶׁל צְדָקָה.
- עו.** הַמִּתְחִיל לַעֲבֹד אֶת ה', הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר לוֹ: יוֹדַע אָנִי, שֶׁחֲפָצְךָ וְרִצּוֹנְךָ לַעֲבֹד אוֹתִי, אֲבָל מֵה הוּא הַבְּטוּחוֹת שֶׁמָּא לְמַחֵר תִּעְזֹב אוֹתִי, אִם כֵּן אֵיךְ אֶקְרַב אוֹתְךָ בְּשִׁבִיל הַרְצוֹן שֶׁרָצִיתָ, וְאֵיךְ אֲגַלֶּה לְךָ תִּכְוֶה דְּבָרִים נִסְתָּרִים, אֲלֹא כֵּן תַּעֲשֶׂה: בְּתַחֲלָה אֶהֱבֶה אוֹתִי

כך ותעשה מצוותי, אף-על-פי שאין אתה יודע השכל של המצוה, ועבד אותי פשוט בלא חכמות, וכשתעבד אותי כמה זמנים, אזי אאמין לך ואגלה לך טעם ושכל של כל דבר ודבר ואקרב אותך בכל מיני התקרבות, כי הזמן הרב שעבדת אותי מקדם הוא בטוחות, שלא תעזב אותי (הן אמת).

עז. בזה יודע האדם, שבאמת הוא רוצה לעבד, כשאינו רוצה בפירסומו.

עח. מי שאינו יודע דרך השם, יקטין את עצמו.

עט. על-ידי תפלה שהיא בשועה ימחל לך הקדוש-ברוך-הוא.

פ. על-ידי שקרים אין אדם יכול להיטיב מעשיו.

פא. מי שאינו יכול לבטל את היצר הרע על-ידי המשכת אותו לבית-המדרש, ידע שעדין ברשעתו קים.

פב. הקדוש-ברוך-הוא חפץ במצוות, שעושה בהם גם רצון הפריות, יותר ממצוות שבין אדם לקונו.

פג. מוטב לאדם לקים המצוה כפי האפשר, מלהניח לגמרי.

פד. תקון הגוף קדם תקון הנפש.

פה. הבוכה ומתאבל על אדם כשר, מוחלין לו על כל עוונותיו.

פו. מצוה להחזיר [להזהיר] את בני-אדם על כל דבר פשע, ואם אתה ירא שלא ישמע לך, תאמר דבריך בשם צדיק אחר, כדי שישמעו אותך.

פז. כל האומר "ויכלו" בכונה ומתפלל בכונה, מלאכי השרת מבקשין מהשם יתברך שיכפר לו.

- פח.** הַעֲוֹנָה "אָמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא" בְּכֹל כּוּחוֹ, אֲפֹלוּ יֵשׁ בּוֹ שְׂמִיךְ שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, מוֹחֲלִין לוֹ.
- פט.** אֵלוּ אֵין רוֹאִין פְּנֵי גֵיהֶנֶם: דְּקְדוּקֵי עֲבוּת וְחוּלֵי מַעֲסִים וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נוֹשִׁים וְעַל מַלְכוּת.
- צ.** הַתְּחִינָה בְּמִצְוֹת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵיכֵלֶת בְּיָדָךְ.
- צא.** הַפֶּסֶד מִמֶּנּוּן מְכַפֵּר עַל גּוֹפוֹ.
- צב.** הַצְּמֵאוֹן הוּא תְּקוּנַת דְּבָרִים בְּטָלִים.
- צג.** הַתְּשׁוּבָה מְבִיאָה רְפוּאָה לְעוֹלָם.
- צד.** תְּשׁוּבָה מִיְרָאָה - זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין כְּשִׁגְגוֹת, וּמֵאֲהָבָה - נַעֲשִׂין כְּזָכוּת.
- צה.** תְּשׁוּבָה מְקַרְבֶּת אֶת הַגָּאֲלָה וּמְאַרְכֶּת יָמָיו וְשְׁנוּתָיו שֶׁל אָדָם.
- צו.** עַל-יְדֵי תְּשׁוּבַת יְחִיד מוֹחֲלִין לוֹ וְלִכְלֵל הָעוֹלָם כְּלוּ.
- צז.** הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִתְפָּיֵס עַל-יְדֵי וְדוּי, וְדוּמָה כְּאִלוּ בְּנֵה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב קִרְבָּן.
- צח.** מִי שֶׁמְעַבֵּיר עַל מְדוּתָיו, מְעַבְרִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו.
- צט.** הַתּוֹרָה וּגְמִילוּת-חֲסָדִים מְכַפְּרִין.
- ק.** צָעָקָה וּבְכִיָּה בְּלִילָה יוֹתֵר נִשְׁמַעַת לְרַחֵם.
- קא.** בְּעַל-תְּשׁוּבָה יִתְפַּלֵּל עַל הַגֶּשֶׁם, וְעַל-יְדֵי זֶה מְכַפְּרִין לוֹ עַל עֲוֹנוֹתָיו.
- קב.** כְּשִׁשְׂרָאֵל מִתְעַנֵּין, אֵין נַעֲנִין, עַד שֶׁיְהִיו עִם רְשָׁעִים בְּאַגְדָּה.
- קג.** הַדְּרֹךְ שֶׁיְבֹר לוֹ הָאָדָם, שֶׁיֵּאָהֵב אֶת הַתּוֹכָחוֹת וְיִחְזִיק בְּאַמוּנָה יִתְרָה.

חלק שני

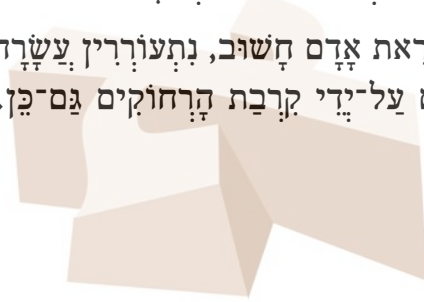
- א. יום שְׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה הוּא לְמַעַלָּה מִהַזְמַן וּמַעַלָּה כָּל הַיָּמִים לְמַעַלָּה מִהַזְמַן, וְכֵן יוֹם-הַכְּפוּרִים הוּא לְמַעַלָּה מִהַזְמַן.
- ב. גַּם עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה הָרוּחַ שֶׁל מְשִׁיחַ מְנַשְּׁבֵת עַל גְּזֵרוֹת הַמַּלְאָכִיּוֹת וּמִבְטָלָן.
- ג. גַּם עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה נִתְּבַטַּל הַחֲמִימוֹת הַגְּדוֹלָה.
- ד. הַנְּעָרִים הוּא בְּקַל לְהַשִּׁיב אוֹתָם לְהַשֵּׁם יְתַבְרַךְ מִזְקָנִים.
- ה. צָרִיף לְכַפּוֹת אֶת הָרְשָׁעִים בְּכַפִּית מָמוֹן, שְׂיַחְזְרוּ בְּתְּשׁוּבָה.
- ו. עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה הַפְּרִנְסָה בְּנִקְל.
- ז. עַל-יְדֵי מְפֻלְגֵי וְחֲרִיפֵי הַדּוֹר מְאִירִין אֶת הַיָּרְאָה, וְעַל-יְדֵי הַיָּרְאָה מִתְּנוּצֵץ זְכוּת אָבוֹת, וְעַל-יְדֵי הַתְּנוּצָצוֹת הָאָבוֹת נִתְּעוֹרֵר תְּשׁוּבָה בְּעוֹלָם.
- ח. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה שְׂבִילִין בֵּינָם, כְּדֵי לְכַבֵּשׁ עוֹנוֹתֵינוּ וּלְהוֹצִיא צְדָקוֹתֵינוּ.
- ט. כְּשֶׁהַצְּדִיק נִתְּעָשֵׂר, עַל-יְדֵי זֶה הָרְשָׁעִים חוֹזְרִים בְּתְּשׁוּבָה.
- י. עַל-יְדֵי שְׂמִירַת שְׂבֵת מְמַשִּׁיף עַל עֲצָמוֹ אוֹר שֶׁל מְשִׁיחַ גַּם עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה.

תוכחה

- א. המוכיח צריך לומר תוכחתו על-ידי התקשרות הדבור לשָׁרֵשׁוּ, וְאִז נִתְקַבַּל תּוֹכַחְתּוֹ.
- ב. מי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד, אֵל תּוֹכַח אוֹתוֹ כִּי לֹא תוֹעִיל.
- ג. על-ידי שְׂאִין מְקַבֵּל תּוֹכַחַת, נִחְרַב מְעוֹנּוֹ.
- ד. מי שֶׁמוֹכִיחַ אֶת הָעוֹלָם שְׁלֹא בְּחֻמָּה, עַל-יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר, חַס וְשָׁלוֹם, גְּלוּת גְּדוֹל וְהַכְּבָדָה מְהֻאָמוֹת.
- ה. לְעוֹלָם אֵל יוֹצִיא אָדָם אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל.
- ו. מִפְּנֵי עֲנֵשׁ תּוֹכַחַת חוֹזֵר בּוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל הַטּוֹב, שְׂיֻצָא מִפִּיּוֹ.
- ז. הֵיכָא דִּי־דַעַת דְּלֹא מְקַבְּלֵי תּוֹכַחַת, הֵנַח לְהֵם.
- ח. מִי שְׂיֻרָא מִבְּנֵי-אָדָם לְהוֹכִיחַ אוֹתָם, לְסוּף שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹבֵר אוֹתוֹ לְפָנֵיהֶם.
- ט. מִי שְׂיֻדַּע לְהִזְהִיר, וְאִינוּ מְזַהֵר, גַּם [דָּם] חִבְרוּ מִיָּדוֹ נֶעֱנַשׁ [נִדְרָשׁ].
- י. עַל-יְדֵי צְדָקָה תִּזְכָּה לְקַבֵּל מוֹסֵר.
- יא. מִי שְׂאִינוּ מְקַבֵּל מוֹסֵר, נִדוֹן בְּמִיתָה.
- יב. עַל-יְדֵי תּוֹכַחַת שְׁתוֹכַחַת, תְּנוּחַ בְּקֶבֶר בְּלֹא צַעַר גִּיהֵנָם וְתִזְכָּה לְגִן-עֵדֶן.
- יג. מִתָּר לְדַחוֹת בְּשִׁתֵּי יָדַיִם, אֶת זֶה שְׁלֹא קִבֵּל מִמֶּךָ תּוֹכַחַת.
- יד. כָּל זְמַן שֶׁתּוֹכַחַת בְּעוֹלָם, נַחַת רוּחַ וְטוֹבָה וּבְרָכָה בָּאָה לְעוֹלָם.
- טו. עַל-יְדֵי תּוֹכַחַת נִמְתָּק הַדִּין וְנִמְשָׁךְ הַחֲסָד.

חלק שני

- א. מי שאין במעלות הצדקות, וגם אין לו זכות אבות ורוצה לקרב את בני-אדם לעבודת השם יתברך, ישמר את עצמו מנסיונות, ובפרט שלא יתקנאו בו הרשעים.
- ב. מי שמקרב את הרחוקים לעבודת השם יתברך, הברכות מסורים בידו.
- ג. מי ששומע תוכחה ואינו נתקבל אצלו, ידע שיצטרך ללות אצל אחרים, וסימן לדבר: "בדברים לא יוסר" - "עבד לזה לאיש מלוה".
- ד. אין מי שיכול לזרק דבורים לתוך פיו של חברו מרחוק, אלא עד שיכניס את חברו לבחינת עבור תחלה.
- ה. בזה שיוצאין לקראת אדם חשוב, נתעוררין עשרה מאמרות, שבהם נברא העולם, גם על-ידי קרבת הרחוקים גם-כן.

תּוֹפְלָה

- א. צָרִיף אָדָם לְהִיּוֹת נִכְסָף וּמִשְׁתוֹקֵק לְטוֹב הַכֶּלֶלִי, אֶף-עַל-פִּי שִׁמְשֵׁף לוֹ לְבַד הַפֶּסֶד.
- ב. הַמְתַּפְּלֵל בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת, כְּאִלּוּ הֵבִיא מִנְחָה טְהוֹרָה.
- ג. הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצוּי בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת.
- ד. עַל-יְדֵי חֲנֻפָה אֵין תּוֹפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת.
- ה. עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה מִתוֹךְ דִּחְק תּוֹפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת.
- ו. הַמְתַּפְּלֵל עַל חֲבֵרוֹ, וְהוּא צָרִיף לְאוֹתוֹ דְּבָר, הוּא נֶעֱנֶה תְּחִלָּה.
- ז. מִי שֶׁדַּעַתוֹ שְׁפֵלָה עָלָיו, אֵין תּוֹפְלָתוֹ נִמְאָסַת.
- ח. לְעוֹלָם יִקְדִּים אָדָם תּוֹפְלָה לְצָרָה.
- ט. כֹּל הַמְאֲמֵן עַצְמוֹ בְּתוֹפְלָה לְמִטָּה, אֵין צָרִים יְכוּלִים לְהִסְטִינוּ מִלְּמַעְלָה.
- י. לְעוֹלָם יִבְקֹשׁ אָדָם רַחֲמִים, שְׁיִהְיוּ הַכֹּל מְאֲמֵצִין אֶת כָּחוֹ, וְשִׁיסִיעוּהוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת לְבִקְשׁ רַחֲמִים, וְשִׁלֵּא יִהְיוּ לוֹ מִסְטִינִים מִלְּמַעְלָה.
- יא. תּוֹפְלַת אַחַר מוֹעִיל יוֹתֵר מִתּוֹפְלַת עַצְמוֹ, וְאַפְלוֹ צָדִיק צָרִיף לְתּוֹפְלַת אַחֲרִים.
- יב. מִתֵּר לְהַתּוֹפְּלֵל עַל בְּעַל לְשׁוֹן הָרַע, שִׁימּוֹת וְשִׁישְׁתַּכַּח תּוֹרָתוֹ וְשִׁלֵּא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא וְשִׁלֵּא יִהְיוּ לוֹ בְּנִים חַכְמִים.
- יג. כֹּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֲפָצָיו.
- יד. יִפֶּה צְעָקָה לְאָדָם בֵּין קֹדָם גְּזֵר-דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזֵר-דִּין.

- טו. אל יבקש אדם על שום דבר יותר מדאי.
- טז. ביום הגשמים ישועה פרה ורבה בעולם, ומליצי זכות נכנסין לפניו.
- יז. תפלת יחיד אינה נשמעת אלא אם כן לבו מכון, ותפלת צבור נשמעת, אף על פי שאין לב כלם שלם.
- יח. לא מצליחין אתרתי.
- יט. אסור להטריח את השם לשנות את הטבע.
- כ. מי שמעביר על מדותיו, תפלתו נשמעת.
- כא. המספר בשבחו של מקום יותר מדאי, נעקר מן העולם.
- כב. בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות, לסוף שילינו בו מת מצוה.
- כג. לכל דבר שבקדשה צריך הכנה והזמנה.
- כד. בשאלת צרכיו אל ירים ראשו לשאל שאלה גדולה, אכל בתורה ויראת שמים ישאל כל תאותו.
- כה. מצוה להיות לו בגדים מכבדים בשעת התפלה.
- כו. הנהיגו ברכותיו בעולם הזה, כדי להיות רגילין לעולם הבא.
- כז. יבקש אדם רחמים, שלא יבוא לידי עניות.
- כח. על ידי התפלה יכול לשנות את המזל.
- כט. הדבור בקול רם מביא הרגשה ותנועה בכל האיברים.
- ל. מי שעולה על רוחו להתחנן לפני השם יתברך, על ידי זה נושא חן בעיני השם יתברך.
- לא. על ידי בטחון הקדוש ברוך הוא שומע תפלתו.
- לב. אל תתפלל בבית שבנה בעל מחלקת.

- לג. קדם התפלה תתן צדקה, ותקשר את עצמך לצדיקי הדור.
- לד. אדם מקבל שפע וכח אלקי כפי אותו המקום שמתפלל בו.
- לה. כשהצבור מתפללים, הוא עת רצון.
- לו. מי שיש לו בית-הכנסת, ואינו נכנס לשם להתפלל, גורם גלות לבניו.
- לז. על כל הדברים, הן על דבר גדול הן על דבר קטן, תתפלל.
- לח. אקדימו ואחשיכו לבי-כנישתא פי היכי דתאריכו חיי.
- לט. מי שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש, נקרא חוטא.
- מ. הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפלין וקורא קריאת-שמע ומתפלל, כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן וכאלו טבל.
- מא. מי שנוהר לומר דבור קדוש בבית הטנפת, יזכה לאריכות ימים.
- מב. גדולה תפלה ממעשים טובים ומן הקרבנות.
- מג. תורה ומעשים טובים ותפלה ודרך-ארץ צריכין חזוק.
- מד. אל תתפלל אלא בבית שיש בו חלונות.
- מה. על-ידי צדקה בשתי ידים תפלתו נשמעת.
- מו. בשעת תפלה יפרש כפיו, כאלו מקבל איזה דבר.
- מז. על-ידי גזל או מביש פני חברו, אין תפלתו נשמעת.
- מח. שבת וראש-חודש יותר מסגל להעלות התפלה.
- מט. כשאדם נעצר, זה סימן שאין תפלתו נתקבלת.
- נ. על-ידי ההשתוקקות שאדם משתוקק בלילה להשם יתברך, על-ידי זה בנקל לו להתפלל בבקר.
- נא. תפלה שהיא בדמעות היא נתקבלת.

- נב.** כְּשֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ אֵיזָה דָּבָר, תִּזְכֵּיר זְכוּת אָבוֹת.
- נג.** כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְעַנֵּי־שׁ אֵיזָה רָשָׁע שִׁיּוּדֵעַ בּוֹ, שְׁלֵא יַעֲשֶׂה עוֹד תְּשׁוּבָה, וְהַצְדִּיק מִתְפַּלֵּל עָלָיו יוֹתֵר מִדָּא, עַל-יְדֵי זֶה נִעֲנֵשׁ הַצְדִּיק.
- נד.** כְּשֶׁהַמְּתַפַּלֵּל נוֹפֵל לְקִטְנוּת, זֶה סִימָן שְׁלֵא יִתְבַּלְבֵּל [יִתְקַבֵּל] תְּפִלָּתוֹ.
- נה.** כְּשֶׁאֵין לָךְ שְׁלוֹם עִם הָעוֹלָם, אֵין נִתְקַבֵּל תְּפִלָּתְךָ.
- נו.** צְרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּשְׁלוֹם הָעִיר, אֲשֶׁר אַתָּה דָּר בָּהּ.
- נז.** מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּשִׂמְחָה, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְכַבֵּד אוֹתוֹ וּפּוֹקֵד אֶת לוֹחֲצָיו.
- נח.** עַל-יְדֵי תְּקוּנַת-חַצוֹת מְזַכְרִין אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת הַטּוֹבוֹת שֶׁהִבְטִיחַ לְיִשְׂרָאֵל.
- נט.** מִי שֶׁמְלַמֵּד זְכוּת עַל יִשְׂרָאֵל, עַל-יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר תְּשׁוּעָה, וְהַתְּשׁוּעָה בָּאָה עַל יְדוֹ.
- ס.** מִי שֶׁאֵין מִתְפַּלֵּל עַל צְרוּת יִשְׂרָאֵל, נִקְרָא חוּטֵא.
- סא.** צְרִיךְ אָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל זְרַעוֹ וְעַל כָּל הַבָּאִים אַחֲרָיו.
- סב.** אָסוּר לְאָדָם שְׂיִהְיֶה כְּפוּי טוֹבָה בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין גּוֹי.
- סג.** מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל יִשְׂרָאֵל, הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְכַפֵּר לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו.
- סד.** הַחוּלָה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל עֲצָמוֹ בְּדַמְעוֹת, בְּנֹדָאֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִרְפָּא אוֹתוֹ וַיִּקְבֵּל תְּפִלָּתוֹ.
- סה.** כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֵה לִשְׂאֵת תְּפִלָּתְךָ, תִּתְפַּלֵּל בְּעֵד יִשְׂרָאֵל.
- סו.** הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְבַקֵּשׁ אֶת הָאָדָם שִׂיתְפַּלֵּל לְפָנָיו.
- סז.** מִי שֶׁמְצִיל אֶת הָעַנִּי מִחֲזַק מְמַנּוֹ, הַכַּח הוּא בְּנִקֵּל בְּאוֹתִיוֹת הַתְּפִלָּה.

- סח. על-ידי בטחון תפלתו של אדם נשמעת.
- סט. מי שהוא ענו, יכול לצעק בתפלתו מן הלב.
- ע. על-ידי שמחה תבוא תפלתך בהיכל מלך.
- עא. מי שאין לו הנאה מתפלתו, תפלל ברנה.
- עב. מי שמתפלל בכח, הקדוש-ברוך-הוא שומע תפלתו.
- עג. מי שגדר איזהו גדר, אין מקבלין תפלתו עד שישלם את גדרו.
- עד. מי שאין בו אמונה, אין תפלתו נשמעת.
- עה. מי ששמח את הצדיק, תפלתו נשמעת.
- עו. צריך קדם התפלה לדבק את רוחו בהבורא, ומחמת הדבקות יצאו הדבורים מעצמן מפיו.
- עז. כששמע הרפתך ותשתק, תזכה שיענה הקדוש-ברוך-הוא בקשתך.
- עח. מי שמתפלל על חברו, על-ידי זה הקדוש-ברוך-הוא כופל לו את טובתו.
- עט. תפלה שאינה נתקבלת למעלה נשרפת.
- פ. מי שמתפלל על החרבן, על-ידי זה יזכה להתפלל בלב וגוף.
- פא. תפלה שהיא בשמחה היא ערבה ומתוקה להשם יתברך.
- פב. מי שיש לו ענוה, אפלו כשמתפלל במחשבה, הקדוש-ברוך-הוא עושה מחשבתו.
- פג. לפעמים הקדוש-ברוך-הוא אין מקבל תפלת הצדיק, כשמתפלל על איזה אדם, כי הקדוש-ברוך-הוא יודע, שימשיך זה האדם לאחר זמן את הצדיק בחטאים מחטאתיו.

פד. אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. (פרוש מי שעובד השם, אחריו הולכים ונמשכים המחשבות לבלבל יותר משאר בני-אדם, וזהו: אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד).

חזק

חלק שני

- א. בשביל שאין מבקשין רחמים על חברו, על-ידי זה נופל לתפיסה, ותקון לתפיסה - שיפגנס איזהו בעלי-חיים.
- ב. התפלה מעלה [מועילה], כשפניו כלפי מעלה.
- ג. מי שמבקש רחמים על בני-דורו, זוכה לגלוי שכינה.
- ד. על-ידי שירות ותשבחות ממשיכין שכינתו למטה.
- ה. תפלת שליח-צבור יש בה בחינת מלחמה.
- ו. מי שמקיים "יהי ממון חברך חביב עליך כשלוך", על-ידי זה זוכה להתפלל בכונת הלב.
- ז. אמירת תהלים סגולה להוריד גשמים. "תהלם" - למטר השמים תשתה מים.
- ח. כל המצר בצרות ישראל ומתפלל עליהם, אף-על-פי שמטיח דברים כלפי מעלה אינו נענש.
- ט. יש תפלות שאינם נתקבלים למעלה אלא עד שנותנים כל-כף מעות לצדקה כפי מספר האותיות של התפלה השייך לזה הדבר. למשל, כשמתפלל אלו התבות: "תן לי בנים", צריך לתן לצדקה כמספר אותיות "תן לי בנים".
- י. על-ידי תפלה יכול לשנות זוגו הנכרז בשמים.

יא. הַתּוֹפְלָה שֶׁל רַבִּים נִשְׁמַעַת יוֹתֵר כְּשֶׁהֵם בְּכַוּנַת מִמָּה שֶׁהֵם מְפָרְדִים.

יב. לְפָעַמִּים אֵינָה בָּאָה הַיְשׁוּעָה אֲלָא עַד שֶׁיִּתְפַּלְלוּ כַּמָּה בְּנֵי-אָדָם, וְלֹא דִי בַתְּפִלַּת יְחִיד.

יג. מִי שֵׁישׁ לוֹ שׁוֹנְאִים, קָשָׁה לוֹ לְכוּן דַּעְתָּה בַתְּפִלָּה.

יד. צָרִיךְ אָדָם לְהִזְהַר, בְּשָׁעָה שֶׁמְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בְּקִדּוּשָׁה וּבְטָהֳרָה, הֵינּוּ שֶׁיִּקְדֹּשׁ רוּחַ פִּיּו כָּל-כַּף שֶׁיִּהְיֶה בְּכַחֲנֵת רוּחַ נְבוּאָה, וְאִז הָרוּחַ הַזֶּה הוֹלֵךְ וּמְפִיל אוֹתָם, הַבוֹטְחִים בְּשׂוֹא וּבַהֲבֵל, וְזֶהוּ: בְּשֵׁם י"י אֱלֹהֵינוּ נִזְכֵּיר - הַמָּה כָּרְעוּ וְנָפְלוּ.

חֲזֵק

תָּם וְנִשְׁלַם שְׂבַח לְא-ל בּוֹרֵא עוֹלָם

שיף לְהֶאֱלֹף־בֵּית הַחֲדָשׁ אוֹת ד' דַּעַת סִימָן א', הַמִּתְחִיל: דַּע, כִּי לְכָל הָעוֹלָמוֹת וּלְכָל נִבְרָא יֵשׁ קוֹמָה מִיְחַדָּת, לְמַשָּׁל מִיַּן הָאָרִיָּה וְכוּ'. וְהַהֲבִדְלִים כָּלֶם הֵם רְמוּזִים בְּתַמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת בְּצַרוּפֵיהֶם, וְהַזֹּכָה לְהִבִּין אֶת הַתּוֹרָה וְכוּ'. נִרְאֶה לִי שֶׁזֶה עֲנִין הַשִּׁיחָה, שְׁשֻׁמְעָתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ קֹדֶם שֶׁבַת חֲנֻכָּה תַקֵּס"ה מֵעֲנִין הַבְּרִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁכָל הַתְּמוּנוֹת וְהַצּוּרוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי־אָדָם כָּלֶם נִכְלָלִים בְּתַבַּת "אָדָם" הַנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה: "נַעֲשֵׂה אָדָם". כִּי בְּזֶה הַתַּבָּה "אָדָם", שְׁאָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "נַעֲשֵׂה אָדָם", בְּתַבָּה זוֹ נִכְלָלִים כָּל מִיַּי הַתְּמוּנוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי־אָדָם שְׁבַעֲוֹלָם. וְכֵן בְּתַבַּת "בְּהֵמָה וְחַיָּה" הַנֶּאֱמָר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, בְּזֶה הַתַּבָּה גַם־כֵּן נִכְלָל כָּל הַתְּמוּנוֹת שֶׁל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וְכֵן שְׁאָר הַנִּבְרָאִים. וְהָאָרִיף בְּשִׁיחָה זוֹ וְאָמַר אֲזוֹ, שֵׁשׁ חֲכָמוֹת אֶפְלוּ בְּזֶה הָעוֹלָם שִׁיכוֹלִין לַחַיּוֹת בָּהֶם לְבַד בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, וְהָאָרִיף בְּשִׁיחָה זוֹ הִרְבֵּה, וְלֹא זָכִינוּ לְכַתְּבָהּ.

* * *

שיף לְאֶלֶף־בֵּית הַחֲדָשׁ אוֹת דַּעַת סִימָן א' בְּסוּפוֹ: וְגַם יוֹדַע הַתְּאֻחָדוֹתָם, הֵינּוּ רֵאשִׁיתָם וְתַכְלִיתָם, כִּי בְּרֵאשִׁית וְתַכְלִית הֵם בְּאֻחָדוֹת בְּלִי הַבְּדֵל. אֶפְשֶׁר שֶׁזֶה הָיָה קִצְת פְּנוּת רַבָּנוּ, זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה, בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחַלֵּת: "לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת ה'", בְּלִקּוּטֵי תַנְיִנָא סִימָן ל"ט, כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ הַתְּחִלָּה וְתַכְלִית וְכוּ', עֵינִן שָׁם הֵיטֵב. וְאֶפְשֶׁר הָיָה פְּנוּתוֹ עֲנִין הַנ"ל, שְׁצָרִיכִין לְזַכּוֹת לִידַע וּלְהַשִּׁיג עֲנִין הַנ"ל, שְׁבִהֵתְחַלָּה וְהַתְּחִלִּית הֵם בְּאֻחָדוֹת בְּלִי הַבְּדֵל. כִּי זֹאת הַתּוֹרָה, לְכוּ חֲזוּ הַנ"ל, לֹא זָכִיתִי לְהַבִּינָה הֵיטֵב בְּשַׁעֲה שְׁשֻׁמְעָתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, וְגַם כְּשִׁרְאָה הַתּוֹרָה בְּכַתֵּב אָמַר, שְׁבֹזֵאת הַתּוֹרָה לֹא פְּנוּתִי לְדַעַתוֹ. וְאָמַר בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: לֹא כָף אָמַרְתִּי, וְגַם אֶפְלוּ לֹא כָף הִיְתָה פְּנוּתִי. וְאֶפְשֶׁר הִיְתָה פְּנוּתוֹ עֲנִין הַנ"ל, וְזֶה לֹא בְּאֻרְתִּי שָׁם בְּכַתֵּב, עַל־כֵּן אָמַר שְׁלֹא פְּנוּתִי לְדַעַתוֹ; וְהוֹ יוֹדַע נִסְתָּרוֹת.

* * *

שיף לְאֶלֶף-בֵּית הַחֶדֶשׁ שְׁחַבֵּר בְּיָמֵי גְדֻלּוֹתָו. עַל-יְדֵי זְרִיזוֹת, בְּנִקְל לְהִיּוֹת פְּרָנָס הַדּוֹר בְּגִשְׁמִיּוֹת אוֹ בְּרוּחָנִיּוֹת. וְסִימָן לְדָבָר: לֶךְ אֶל נִמְלָה עֲצֹל, עַל זֶה כְּתִיב: מִשָּׁם רוּעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, דִּהְיֵנוּ פְּרָנָס, הֵינּוּ שֶׁהַפְּרָנָסוֹת, לְזָכוֹת לְהִיּוֹת פְּרָנָס, זֶה עוֹמֵד עַל זְרִיזוֹת הַנְּלָמֵד מִהַנְּמָלָה, כִּי מִשָּׁם רוּעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל. וְעִנְיָן זֶה כְּבָר נִדְפָּס בְּאֶלֶף-בֵּית הַחֶדֶשׁ בְּלִשׁוֹן אַחֵר, אֶף בְּסִגְנוֹן זֶה שְׁמַעְתִּי זֶה הָעִנְיָן מִפִּי הַקְּדוֹשׁ.

* * *

